

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ

МІСЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ

МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

ЧАСТИНА I. УПРАВЛІННЯ

Керівні органи

Правління Національного банку

Рада Національного банку

Комітети Національного банку

Організаційна структура

Комплексна програма розвитку фінансового сектору
України до 2020 року

ЧАСТИНА II. ВИКОНАННЯ МАНДАТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Монетарна політика: завдання та імплементація

Сприяння фінансовій стабільності

Платіжні системи та розрахунки

ЧАСТИНА III. ЗМІНИ У ДІЇ

Трансформація Національного банку

Нова комунікаційна політика

Новий рівень співпраці з Парламентом

HR політика

Міжнародне співробітництво

Система внутрішнього контролю

ЧАСТИНА IV. КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА 2015 РІК

Огляд ключових показників фінансової звітності
Національного банку України

ПРОЗОРИСТЬ. ВІДКРИТІСТЬ. ПІДЗВІТНІСТЬ

РІЧНИЙ ЗВІТ 2015

ЗМІСТ

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	4
НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ	6
МІСЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ	7
МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	8
<hr/>	
ЧАСТИНА I. УПРАВЛІННЯ	9
КЕРІВНІ ОРГАНИ	11
ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	12
РАДА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	17
КОМІТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	19
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА	27
КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО 2020 РОКУ	30
<hr/>	
ЧАСТИНА II. ВИКОНАННЯ МАНДАТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	40
МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА: ЗАВДАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ	42
Цілі монетарної політики	42
Стратегічні ініціативи в монетарній політиці	43
Реалізація монетарної політики та макроекономічне середовище	44
Міжнародні резерви	46
Монетарний розвиток	51
Зміни в монетарних інструментах	52
Антикризові заходи на валютному ринку	54
СПРИЯННЯ ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ	56
Стан банківської системи	57
Запровадження макропруденційного регулювання	64

Регулювання та нагляд за банками	68
ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ ТА РОЗРАХУНКИ	83
Готівково-грошовий обіг	84
Регулювання платіжних систем та розвиток безготівкових розрахунків	90

ЧАСТИНА III. ЗМІНИ У ДІЇ	97
---------------------------------	-----------

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	99
НОВА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА	106
НОВИЙ РІВЕНЬ СПІВПРАЦІ З ПАРЛАМЕНТОМ	112
HR ПОЛІТИКА	117
МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО	125
СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ	127
Фінансовий контролінг	127
Ризик-менеджмент	129
Внутрішній аудит	133

ЧАСТИНА IV. КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА 2015 РІК	134
--	------------

ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ	137
--	-----

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Рік, що минув, був надзвичайно складним для нашої країни. Економічна ситуація, яка склалася, багатьом здавалася безнадійною. На початку року відбулася стрімка девальвація гривні, яка була пов'язана із загостренням військового конфлікту, руйнуванням економіки. Ми потрапили у руйнівний шторм – діяти потрібно було швидко і жорстко задля стабілізації як економічної ситуації, так і фінансової системи.

Однак нам вдалося стабілізувати макроекономічну ситуацію в країні, закласти основи для приборкання інфляції та відновлення економічного зростання. Цьому сприяли підписання Програми розширеного фінансування з Міжнародним валютним фондом і, головне, адміністративні заходи Національного банку, які ми продовжили впроваджувати у 2015 році. За допомогою адміністративних обмежень вдалося стабілізувати попит на іноземну валюту, забезпечити її ритмічне надходження на міжбанківський валютний ринок, а також обмежити її необґрунтований відплив з України.

Дотримання режиму гнучкого курсоутворення і поступова стабілізація на валютному ринку створили передумови для переходу до режиму інфляційного таргетування. Запровадженню режиму інфляційного таргетування, за якого монетарна політика буде спрямована на забезпечення цінової стабільності замість фіксації обмінного курсу, немає альтернатив.

Вагомі результати маємо також у реформуванні банківського сектору. Можна з упевненістю констатувати, що «портрет» банківської системи кардинально змінено, банківський сектор став більш прозорим та здоровим.

Минулий рік став роком прогресивних змін і для самого Національного банку України – законодавчо посилено нашу інституційну та фінансову незалежність. На сьогодні Національний банк України має реальну можливість проводити незалежну монетарну політику та підвищувати ефективність свого функціонування як інституції. Результати року переконливо свідчать про спроможність виконувати наш основний мандат – досягнення цінової стабільності в державі.

Насамкінець зазначу: сильна патріотична команда професіоналів, яка працює задля забезпечення цінової та фінансової стабільності в державі, – завжди перемає!

Валерія Гонтарєва

НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ

» У 2015 році Національний банк України працював в умовах надзвичайних зовнішніх і внутрішніх викликів та ризиків. Реформування монетарного режиму та очищення банківської системи довелося здійснювати в надскладних умовах ескалації військового конфлікту на сході країни та несприятливих для нашої економіки зовнішніх умов. Завдяки відновленню конструктивної співпраці з Міжнародним валютним фондом (МВФ) та міжнародними кредиторами, а також співробітництву з українським парламентом нам вдалося реалізувати поставлені на звітний рік завдання та досягти макроекономічної стабілізації в країні. Відбулися якісні зміни й у самому Національному банку.

- Посилення військового конфлікту на Донбасі на початку року призвело до різкого скорочення промислового виробництва та експортних надходжень. Це, у свою чергу, спричинило стрімку девальвацію національної валюти, яка разом із підвищенням житлово-комунальних тарифів призвела до сплеску споживчої інфляції.
- З метою стабілізації валютного ринку та приборкання інфляції Національний банк України застосовував жорстку монетарну політику та продовжив дію окремих адміністративних обмежень на валютному ринку, що дало змогу стабілізувати валютний ринок та закласти стійкий дезінфляційний тренд.
- Відновлено конструктивну співпрацю з МВФ – надана допомога в рамках програми EFF дозволила наростити міжнародні резерви та відкрила шлях до залучення фінансової допомоги від інших кредиторів та країн-партнерів.
- Девальвація гривні зумовила скорочення торговельного дефіциту практично до нуля, тобто мінімального рівня з 2015 року. А отримання допомоги від МВФ забезпечило надходження коштів за фінансовим рахунком. У результаті Україна завершила 2015 рік із профіцитним платіжним балансом.
- Змінами до законодавства України посилено незалежність Національного банку України як інституції. Відтепер Україна має центральний банк, спроможний проводити незалежну та ефективну монетарну політику, спрямовану на забезпечення цінової та фінансової стабільності як основи для економічного розвитку держави.
- Завдяки закріпленню умов режиму гнучкого обмінного курсу, посиленню незалежності Національного банку України, реформуванню механізму розроблення та прийняття рішень з монетарної політики сформовано необхідні умови для зміни режиму монетарної політики. Затверджено Стратегію монетарної політики на 2016 – 2020 роки, яка базується на застосуванні режиму інфляційного таргетування.
- Завершено основний етап очищення банківської системи – очищено сегмент великих банків, на які припадає майже 90% активів банківського сектору. Завдяки новому законодавству суттєво посилено відповідальність власників та керівництва банків за доведення банків до банкрутства. Проведено значну роботу щодо розкриття реальних власників банків та посилення контролю за операціями банків із пов'язаними особами. Імплементовано нові законодавчі норми у практику роботи банків, розпочато діагностику операцій з пов'язаними особами у найбільших банках.
- Налагоджено діалог із Верховною Радою України – упродовж року ухвалено низку законів, необхідних для реформування банківської системи. У лютому 2015 року проведено парламентські слухання з питань визначення шляхів стабілізації банківської системи.
- Регуляторами фінансового ринку розроблено консолідований план реформування фінансового сектору – Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Відповідальність за реформу фінансового сектору Президентом України покладено на Національний банк України та особисто на Голову Національного банку України Валерію Гонтареву.

- Кардинально реформовано сам Національний банк України, зокрема його організаційну, операційну та управлінську структури. Завдяки цьому Національний банк України позбувся бюрократичного тягара, невластивих центральному банку функцій та активів, утримання яких було невиправданим та економічно недоцільним.
- Відповідно до практики провідних країн світу запроваджено новий механізм розроблення та

прийняття рішень Національного банку України, який базується на участі профільних комітетів та колегіальній відповідальності кожного члена Правління. Запроваджено нову систему внутрішнього контролю, яка сприятиме мінімізації ризиків Національного банку України. Зміцнення ролі та розширення повноважень Ради Національного банку України посилює підзвітність регулятора перед суспільством.

10 ГОЛОВНИХ ДОСЯГНЕНЬ Національного банку України у 2015 році

01. Посилення інституційної та фінансової незалежності НБУ

Прийнято низку законів щодо посилення незалежності НБУ та зміни механізму розподілу прибутку

02. Стабілізація макроекономічної ситуації

Вжито комплекс дій на грошово-кредитному та валютному ринках

03. Нова монетарна політика

Розпочато перехід до інфляційного таргетування.

04. Співробітництво з МВФ

Укладено чотирирічну програму розширеного фінансування EFF. Загальний обсяг програми – \$17,5 млрд. дол.

05. Очищення банківської системи

Продовжено розпочате в 2014 році очищення банківського сектору від неплатоспроможних та схемних банків

06. Забезпечення прозорості структури власності банків

Посилено вимоги щодо розкриття кінцевих бенефіціарів українських банків

07. Посилення відповідальності власників та керівництва банків

Прийнято закон України, яким значно посилено відповідальність власників та керівництва банків за доведення банків до банкрутства

08. Рекапіталізація найбільших банків

Досягнуто домовленості з акціонерами найбільших банків щодо докапіталізації за результатами стрес-тесту 2014 року

09. Розвиток безготівкового обігу

Зменшено кількість готівки в обігу, збільшено кількість та обсяги безготівкових операцій

10. Трансформація НБУ

Змінено організаційну структуру НБУ, виділено ключові функції, розпочато процес виведення неключових функцій та активів.

МІСІЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ

НАША МІСІЯ ◀

Забезпечення цінової та фінансової стабільності з метою сприяння сталому економічному розвитку України.

▶ НАША ВІЗІЯ

Сучасний, відкритий і незалежний центральний банк, який має довіру суспільства та інтегрований до європейської спільноти центробанків.

НАШІ ЦІННОСТІ

Патріотизм

Професійність

Прозорість

Порядність

Партнерство

МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Національний банк у межах своїх повноважень сприяє фінансовій стабільності, у тому числі стабільності банківської системи за умови, що це не перешкоджає досягненню цілі, визначеної у частині другій цієї статті. Національний банк також сприяє додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, що це не перешкоджає досягненню цілей, визначених у частинах другій та третій цієї статті

Ст. 6 Закону України «Про Національний банк України» № 541-VIII від 18.06.2015

Через проведення грошово-кредитної політики Національний банк України прагне зберегти цінову стабільність, тобто досягти низької та стабільної інфляції. Національний банк України здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі, забезпечує відповідно до визначених спеціальним законом повноважень валютне регулювання, визначає порядок здійснення операцій в іноземній валюті, організовує і здійснює валютний контроль за банками та іншими фінансовими установами, які отримали ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій. Національний банк України відповідає за грошово-кредитну політику та через її проведення сприяє додержанню стійких темпів економіч-

ного зростання, а також підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України, за умови, що це не перешкоджає досягненню цінової та фінансової стабільності в державі. Національний банк України монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує готівковий грошовий обіг, регулює діяльність платіжних систем та систем розрахунків в Україні, визначає порядок і форми платежів, у тому числі між банками, визначає напрями розвитку сучасних електронних банківських технологій, створює та забезпечує безперервне, надійне та ефективне функціонування, розвиток створених ним платіжних та облікових систем, контролює створення платіжних інструментів, систем автоматизації банківської діяльності та засобів захисту банківської інформації.

ЧАСТИНА І

УПРАВЛІННЯ

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ

МІСЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ

МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

ЧАСТИНА І. УПРАВЛІННЯ

КЕРІВНІ ОРГАНИ

ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

Зміни, що відбулися у складі Правління Національного банку

РАДА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

Склад Ради Національного банку України

КОМІТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ

Склад комітетів Національного банку України

Мандат комітетів Національного банку України

ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА

Структура Національного банку

Основні зміни в структурі Національного банку

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО
СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО 2020 РОКУ

Основні напрями реалізації Комплексної програми розвитку

Цілі та напрями Комплексної програми розвитку фінансового
сектору

Реформування фінансового сектору України

» У червні 2015 року парламент України ухвалив Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України». Для Національного банку України – це переможний результат плідної співпраці з Верховною Радою України і Міжнародним валютним фондом та черговий рішучий крок на шляху до Європейського Союзу. Національний банк України отримав можливість проводити незалежну монетарну політику та підвищити ефективність свого функціонування як інституції.

Основні складові незалежності Національного банку:

- 1) інституційна, яка полягає в закріпленні на законодавчому рівні вимоги, згідно з якою центральний банк є самостійним державним органом, незалежним від впливу інших державних інституцій;
 - 2) функціональна, яка передбачає чітке визначення повноважень та обумовлює підтримку економічної політики уряду тією мірою, поки вона не загрожує виконанню основних цілей Національного банку України.
- Встановлено, що Закон України «Про Національний банк України» має пріоритет над іншими законами України з питань, пов'язаних із виконанням Національним банком України своїх функцій. Більше того, прийняті рішення та нормативно-правові акти Національного банку України не можуть бути зупинені судом як забезпечення позову;
- 3) фінансова, для посилення якої було змінено підхід до фінансового забезпечення діяльності Національного банку України.

Так, якщо раніше існувала законодавча вимога на перерахування Національним банком України до Державного бюджету України половини прибутку до розподілу, то тепер прибуток до розподілу першочергово спрямовується на формування загальних та інших резервів Національного банку України, які є джерелом фінансування

інвестицій, а також на збільшення статутного капіталу Національного банку України. Тільки після цього частина прибутку до розподілу підлягає перерахуванню до Держбюджету України в повному обсязі, але не більшому, ніж визначено в річній фінансовій звітності, підтвердженій зовнішнім аудитом та затвердженій Радою Національного банку України;

- 4) особиста, яка усуває можливість політичного тиску на керівні органи Національного банку України.

Визначено гарантований термін перебування на посадах заступників Голови Національного банку України, а також чітко встановлено підстави їх звільнення з посади. Водночас змінено порядок призначення та звільнення заступників Голови Національного банку України (призначаються та звільняються Радою Національного банку за поданням Голови Національного банку України), а також закріплено принцип колегіальності роботи Правління Національного банку України з рівними правами всіх його членів, включаючи Голову Національного банку України, що передбачає також і колегіальну відповідальність за прийняті рішення.

Крім того, запроваджено норми щодо запобігання членами Ради/Правління Національного банку України, іншими службовцями конфлікту інтересів та дотримання ними Кодексу етики працівників Національного банку України.

Отже, є умови для належного виконання Національним банком України законодавчо визначених повноважень та формування позитивного іміджу центрального банку України у світі.

КЕРІВНІ ОРГАНИ

»» У 2015 році система управління Національного банку України якісно змінилася, вона значно наблизилася до кращих практик центральних банків світу. Правління Національного банку України отримало право делегувати окремим комітетам частину своїх повноважень.

Головні зрушення:

- зменшено кількість членів Правління Національного банку з 11 до 6 осіб. Тепер до нього входять Голова Національного банку, перший заступник та чотири заступники Голови Національного банку;
- упроваджено систему управління, засновану на комітетах. Тобто відбувся перехід від практики прийняття одноосібних рішень до рішень заснованих комітетів. Таким чином забезпечується створення умов для взаємообміну інформацією, результатами аналізу, а також розподіл навантаження між членами Правління та підвищення ефективності роботи;
- кардинально змінено мандат та умови роботи Ради Національного банку України з одночасним збільшенням кількості засідань Ради з 4 до 10 на рік. Чисельність членів Ради Національного банку скорочено з 15 до 9 осіб, із переведенням їх з роботи на громадських засадах на професійну основу, тобто встановлено право на отримання винагороди за виконання ними своїх функцій;
- змінено порядок призначення та звільнення заступників Голови Національного банку України (призначаються та звільняються Радою Національного банку за поданням Голови Національного банку);
- скорочено склад керівних органів Національного банку;
- запроваджено «змінний» принцип призначення членів Ради та Правління Національного банку України, що гарантує безперервність роботи його керівних органів;
- унеможливлено тиск на членів керівних органів Національного банку України – діє законодавча норма щодо необхідності аргументації звільнення з посади за власним бажанням члена Ради, Голови Національного банку та заступника Голови Національного банку.

ПРАВЛІННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

» На 01 квітня 2016 року до складу Правління
Національного банку України входять:

**ВАЛЕРІЯ ОЛЕКСІЇВНА
ГОНТАРЕВА**

Голова Національного банку
України

Працює в Національному банку України:
з червня 2014 року.
Член Правління Національного банку України: з червня 2014 року.

Інші повноваження:
Керуюча від України в Міжнародному валютному фонді;
Співголова Ради з фінансової стабільності;
Голова Наглядової ради Німецько-Українського фонду;
Голова Комітету Національного банку України з монетарної
політики;
Голова Комітету Національного банку України з фінансової
стабільності;
Голова Комітету Національного банку України з управління
активами та пасивами;
Голова Ради Корпоративного недержавного пенсійного фонду
Національного банку України.

Освіта:
Київський національний економічний університет, спеціальність
«Міжнародна економіка»;
Київський політехнічний інститут, спеціальність «Оптичне і
оптико-електронне приладобудування».

Досвід роботи:
голова інвестиційної ради директорів, керуючий директор
ТОВ «Компанія з управління активами «Інвестиційний капітал
Україна»;
начальник управління ресурсів, заступник голови правління,
заступник голови правління – начальник управління фінансових
ринків, перший заступник голови правління АБ «ІНГ Банк Украї-
на»;
керівник відділу управління ресурсами, керівник департаменту
управління ресурсами АТ Комерційний банк «Сосьєте Женераль
Україна»;
посади від економіста 2 категорії – до головного економіста
Української міжбанківської валютної біржі.

Досвід роботи на керівних посадах – майже 20 років.

**ВЛАДИСЛАВ ЛЕОНІДОВИЧ
РАШКОВАН****Заступник Голови Національного
банку України**

Працює в Національному банку України: з квітня 2014 року.
Член Правління Національного банку України: з квітня 2014 року.
Відповідає за: фінанси, стратегію реформування банківської системи та трансформацію регулятора.

Інші повноваження:

Голова Кредитного комітету Національного банку України;
Голова бюджетного комітету Національного банку України;
Голова Комітету Національного банку України з конкурсних торгів;
заступник Голови Комітету з управління змінами.

Освіта:

Одеський державний економічний університет, спеціальність «Фінанси та кредит».

Досвід роботи:

директор Департаменту стратегії та реформування банківської системи Національного банку України;
директор центру забезпечення діяльності та організації ПАТ «Укрсоцбанк»;
керівник бюро макроекономічних досліджень, директор управління проєктів та розвитку бізнесу, член правління ПАТ «УніКредит Банк», керував процесом приєднання ПАТ «УніКредит Банк» до ПАТ «Укрсоцбанк»;
викладач-дослідник кафедри банківської справи Одеського державного економічного університету.

Досвід роботи на керівних посадах та наукової роботи – понад 10 років.

**КАТЕРИНА ВІКТОРІВНА
РОЖКОВА****В. о. заступника Голови
Національного банку України**

Працює в Національному банку України: з червня 2015 року.
Член Правління Національного банку України: з січня 2016 року.
Відповідає за пруденційний нагляд.

Інші повноваження:

заступник Голови Комітету Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем;
Голова Комітету з питань аудиту банків.

Освіта:

Київський національний економічний університет, спеціальність «Фінанси і кредит – банківський менеджмент»,
Міжнародний інститут менеджменту, спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності (МВА)».

Досвід роботи:

заступник голови правління, в. о. голови правління ПАТ «Платинум Банк»;
заступник голови правління ПАТ «Фінбанк»;
директор Департаменту безвиїзного банківського нагляду Національного банку України;
заступник голови правління, член правління, відповідальний працівник з фінансового моніторингу, радник голови правління ПАТ «Ерсте Банк»;
посади від економіста до директора фінансового департаменту АППБ «Аваль».

Досвід роботи на керівних посадах – понад 10 років.

ЯКІВ ВАСИЛЬОВИЧ СМОЛІЙ**Заступник Голови Національного банку України**

Працює в Національному банку України: з квітня 2014 року.
Член Правління Національного банку України: з квітня 2014 року.
Відповідає за: питання контролю операційної діяльності, платежів та грошового обігу.

Інші повноваження: Голова Адміністративної Ради ФГВФО;
Голова Комітету Національного банку України з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем;
Голова комітету Національного банку України з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку України;
Голова Комітету Національного банку України з управління змінами.

Освіта:

Львівський державний університет ім. І. Франка, спеціальність «Прикладна математика».
Кандидат економічних наук.

Досвід роботи:

директор з питань банківського бізнесу товариства «Престиж-груп»;
начальник управління автоматизації, заступник голови правління АППБ «Аваль»;
провідний інженер, начальник комп'ютерного відділу, заступник начальника Тернопільського обласного управління Національного банку України;
інженер-програміст, старший інженер-програміст, начальник бюро заводу «Оріон»;
інженер-програміст, молодший науковий співробітник Тернопільського фінансово-економічного інституту.

Досвід роботи на керівних посадах – понад 15 років.

ДМИТРО РОМАНОВИЧ СОЛОГУБ**Заступник Голови Національного банку України**

Працює в Національному банку України: з березня 2015 року.
Член Правління Національного банку України: з березня 2015 року.
Відповідає за: монетарну політику, фінансову стабільність та статистику банківської системи.

Інші повноваження:

заступник Голови Комітету Національного банку України з монетарної політики;
заступник Голови Комітету Національного банку України з фінансової стабільності.

Освіта:

Білоруський державний університет, спеціальність «Економічна теорія»;
Національний університет «Києво-Могилянська академія», магістерська програма з економіки (EERC);
Сертифікований фінансовий аналітик (CFA).

Досвід роботи:

економіст-дослідник у представництві Міжнародного валютного фонду в Україні;
начальник відділу аналізу та досліджень АТ «Райффайзен Банк Аваль»;
науковий співробітник Інституту економічних досліджень та політичних консультацій;
асистент з досліджень магістерської програми з економіки (EERC) Національного університету «Києво-Могилянська академія».

Досвід роботи на керівних посадах та науковій діяльності – понад 10 років.

ОЛЕГ ЄВГЕНОВИЧ ЧУРІЙ**Заступник Голови Національного банку України**

Працює в Національному банку України: з жовтня 2014 року.
Член Правління Національного банку України: з грудня 2014 року.
Відповідає за: операції на відкритих ринках.

Інші повноваження:
заступник Голови Комітету Національного банку України з управління активами та пасивами;
заступник Голови Кредитного комітету Національного банку України.

Освіта:
Київський політехнічний інститут;
Вища банківська школа Міжнародного центру ринкових відносин та підприємництва – Центру «Ринок», спеціальність «Фінанси та кредит».
Сертифікований фінансовий аналітик (CFA).

Досвід роботи:
начальник Управління операцій на відкритому ринку та розміщення державних цінних паперів, директор Департаменту відкритих ринків Національного банку України;
начальник управління операцій на ринку інструментів з фіксованою дохідністю інвестиційного департаменту ПАТ «ВТБ Банк»;
заступник начальника департаменту інвестиційного бізнесу, начальник служби інвестиційного бізнесу ПАТ «УкрСиббанк»;
начальник казначейства АКБ «Банк Австрія Кредитанштальт Україна» та АКБ «ХФБ Банк Україна».

Досвід роботи на керівних посадах – понад 15 років.

Зміни, що відбулися у складі Правління Національного банку України впродовж 2015 року

Законодавча вимога щодо скорочення кількості членів Правління Національного банку України зумовила персональні зміни в його складі. Так, у 2015 році зі складу Правління Національного банку України вийшли:

Віктор Новіков. Директор юридичного департаменту, член Правління Національного банку України з 12 листопада 2009 року до 09 липня 2015 року.

Алла Шульга. Директор Генерального департаменту банківського нагляду, член Правління Національного банку України з 25 квітня 2014 року до 14 квітня 2015 року.

Олег Стринжа. Директор Департаменту фінансового контролінгу, член Правління Національного банку України з 22 червня до 09 липня 2015 року.

Богдан Лукасевич. Головний бухгалтер – директор Департаменту бухгалтерського обліку, член Правління Національного банку України з 21 березня 2014 року до 09 липня 2015 року.

Роман Борисенко. Директор Департаменту персоналу, член Правління Національного банку України з 25 листопада 2014 року по 09 липня 2015 року.

У зв'язку з поверненням до міжнародної діяльності посаду першого заступника Голови Національного банку України залишив Олександр Писарук, який обіймав її з 25 липня 2014 року до 31 грудня 2015 року.

За результатами роботи Олександра Писарука на посаді першого заступника Голови Національного банку України у безпрецедентно короткі строки досягнуто значного прогресу на шляху реформування системи банківського нагляду, завдяки чому створено стійку основу та фундамент для розвитку банківської системи в майбутньому. Зокрема, під його керівництвом реформовано виїзний та безвиїзний банківський нагляд із запровадження методологічних підходів, що базуються на Базельських принципах банківського нагляду, підвищено ефективність роботи пруденційного блоку та розбудовано сучасну функцію ризик-менеджменту в Національному банку, розроблено оновлену нормативну базу щодо надання ліцензій небанківським фінансовим установам на проведення діяльності з обміну валют.

РАДА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У 2015 році змінами до Закону України «Про Національний банк України» суттєво змінено мандат Ради Національного банку України, розширено її повноваження та посилено інституційні засади її функціонування.

З урахуванням змін Законом визначено такі завдання Ради Національного банку:

- розроблення Основних засад грошово-кредитної політики на підставі пропозицій, наданих Правлінням Національного банку, публікація в офіційних виданнях та подання щорічно до 15 вересня до Верховної Ради України для інформування;
- здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики;
- здійснення аналізу впливу грошово-кредитної політики України на стан соціально-економічного розвитку України та розроблення пропозицій щодо внесення відповідних змін до неї;
- затвердження щорічно до 15 вересня поточного року кошторису витрат Національного банку на наступний рік;
- подання до Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України щорічно до 14 квітня відомостей про частину прогнозованого прибутку до розподілу поточного року;
- прийняття рішення про спрямування прибутку до розподілу на збільшення статутного капіталу Національного банку України та формування резервів, які є джерелом фінансування інвестицій, що спрямовуються на забезпечення діяльності Національного банку України.

Змінами до закону суттєво посилено роль Ради Національного банку України в проведенні внутрішнього аудиту та контролі за ризиками. Відтепер до повноважень Ради належать:

- створення Аудиторського комітету та інших робочих органів Ради Національного банку України, визначення їх складу та керівників;

- призначення на посаду та звільнення з посади керівника підрозділу внутрішнього аудиту;
- здійснення нагляду за діяльністю підрозділу внутрішнього аудиту;
- затвердження за поданням Правління Національного банку методики визначення винагороди членам Ради Національного банку, крім Голови Національного банку.

Також відбулись інституційні зміни в організації роботи членів Ради Національного банку України:

- усі члени Ради працюватимуть за винагороду, а не на громадських засадах.
- суттєво збільшено кількість засідань Ради Національного банку – з 4 до 10 на рік;
- кількість членів Ради Національного банку скорочено до 9 осіб. Законодавчо визначено такий порядок призначення: 4 члени Ради за поданням Верховної Ради України, 4 – за поданням Президента України, Голова Національного банку України (за посадою).

Безумовно, зміна інституційних засад роботи Ради Національного банку підвищить ефективність її роботи, а отже, сприятиме виконанню Національним банком України своєї основної функції.

Відповідно до прикінцевих та перехідних положень Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України» з 10.09.2015 члени Ради Національного банку України склали свої повноваження.

Станом на кінець 2015 року новий склад Ради Національного банку України не сформовано.

До 10 вересня 2015 року членами Ради
Національного банку України були:

Склад Ради Національного банку України

Буковинський Станіслав Альбінович

Голова Ради Національного банку України
Постанова Верховної Ради України
від 01.04.2014 № 1181-VII

Полунєєв Юрій Володимирович

**Заступник Голови Ради Національного
банку України**
Постанова Верховної Ради України
від 05.09.2008 № 504-VI

Акімова Ірина Михайлівна

Указ Президента України від 16.04.2010
№ 545/2010

Біланенко Олександр Георгійович

Постанова Верховної Ради України
від 01.04.2014 № 1181-VII

Гайдуцький Павло Іванович

Указ Президента України від 16.04.2010
№ 545/2010

Гонтарева Валерія Олексіївна

Входить до складу Ради НБУ за посадою
Голови НБУ

Кандибка Ольга Михайлівна

Постанова Верховної Ради України
від 01.04.2014 № 1181-VII

Ковальчук Трохим Тихонович

Постанова Верховної Ради України
від 01.04.2014 № 1181-VII

Лютий Ігор Олексійович

Постанова Верховної Ради України
від 01.04.2014 № 1181-VII

Ломакович Віталій Афанасійович

Постанова Верховної Ради України
від 01.04.2014 № 1181-VII

Федосов Віктор Михайлович

Указ Президента України від 16.04.2010
№ 545/2010

Шпек Роман Васильович

Указ Президента України від 16.04.2010
№ 545/2010

КОМІТЕТИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

У 2015 році Правління Національного банку скористалося правом делегувати частину своїх повноважень спеціалізованим комітетам. Завдяки цьому Національний банк перейшов до нової системи прийняття рішень, що спирається на колегіальні рішення комітетів. Створено та вже діють 9 спеціалізованих Комітетів за всіма функціональними напрямками. Подібна практика використовується багатьма центральними банками світу, у тому числі Європейським центральним банком, Банком Англії та Центральним банком Ірландії.

Переваги нової системи прийняття рішень у Національному банку України:

- ефективний розподіл навантаження між Правлінням Національного банку України і комітетами;
- створення умов для крос-функціонального обміну інформацією, результатами аналізу та думками фахівців;
- залучення менеджерів середньої ланки до обговорення питань на етапі їх підготовки до внесення на розгляд Правління Національного банку;

- суттєве посилення спроможності Національного банку в плануванні та підвищенні ефективності його роботи.

На сьогодні в Національному банку України функціонує дев'ять спеціалізованих комітетів Правління Національного банку України. Структура системи комітетів охоплює всі основні функціональні напрями Національного банку України, які потребують колегіальних рішень та поділяються на три основні групи: розробка політики (стратегічний рівень), упровадження політики (тактичний рівень) та підтримка політики.

Структура комітетів

I. Розробка політики

Комітет з монетарної політики

Комітет з фінансової стабільності

II. Впровадження політики

Кредитний комітет

Комітет з управління активами та пасивами

Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайта) платіжних систем

III. Підтримка політики

Комітет з управління змінами

Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю НБУ

Бюджетний комітет

Комітет з конкурсних торгів

Комітети Національного банку України

Комітети	Дата створення
I. Розробка політики (стратегічний рівень)	
Комітет з монетарної політики	30.01.2015
Комітет з фінансової стабільності	28.05.2015
II. Впровадження політики (тактичний рівень)	
Кредитний комітет	17.06.2015
Комітет з управління активами та пасивами	09.03.2004
Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайта) платіжних систем	24.07.2015
III. Підтримка політики	
Комітет з управління змінами	08.09.2015
Комітет з конкурсних торгів	25.12.2015
Бюджетний комітет	08.10.2015
Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку України	01.10.2015

Створення комітетів базується на чітких принципах їх функціонального розподілу та участі членів Правління Національного банку (табл. Склад комітетів Національного банку України). Кожен член Правління має право за власним бажанням бути присутнім на засіданнях усіх

комітетів (опціональний учасник комітетів), проте може бути членом лише 2 – 5 комітетів. Склад кожного комітету (за посадою) та мандат комітетів визначені Положеннями, якими регулюється діяльність комітетів (табл. Мандат Комітетів Національного банку України).

Склад комітетів Національного банку України

Учасники	Комітети (за функціональними рівнями)								
	Розробка політики		Впровадження політики			Підтримка політики			
	КМП	КФС	КУАП	КН	КК	КУОРтБД	КУЗ	БК	ККТ
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кількість членів комітету	10	8	6	11	9	10	8	8	7
Участь членів Правління Національного банку									
Голова НБУ	Г	Г	Г						
Заступник Голови НБУ з питань банківського регулювання та нагляду	У	У	У	ЗГ	У				
Заступник Голови НБУ з питань монетарної політики та фінансової стабільності	ЗГ	ЗГ							
Заступник Голови НБУ з питань операцій на відкритих ринках	У		ЗГ		ЗГ				
Заступник Голови НБУ з питань операційної діяльності, платежів та грошового обігу				Г		Г	Г		
Заступник Голови НБУ з питань стратегії, фінансів та загального забезпечення	У		О		Г		ЗГ	Г	Г
Участь директорів/представників департаментів Національного банку									
Юридичний департамент				У	У	У			У
Департамент внутрішнього аудиту	Участь за запрошенням з окремих питань, без права голосу					О	О	О	О
Департамент персоналу						У	У	У	
Департамент управління ризиками			У		У	ЗГ	У		
Департамент банківського нагляду		У		У	У				
Департамент реєстраційних питань та ліцензування				У					
Департамент фінансового моніторингу				У					
Департамент методології				У					
Департамент інспекційних перевірок				У					

Учасники	Комітети (за функціональними рівнями)									
	Розробка політики		Впровадження політики			Підтримка політики				
	КМП	КФС	КУАП	КН	КК	КУОРтБД	КУЗ	БК	ККТ	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	
Департамент монетарної політики та економічного аналізу	2У	У	О							
Департамент фінансової стабільності	У	У		У	У					
Департамент статистики та звітності	У									
Департамент відкритих ринків	У	У	У							
Департамент супроводження кредитів				У	У					
Департамент платіжних систем		У		У						
Департамент інформаційних технологій						У	У	У	У	
Операційний департамент						У				
Департамент безпеки						2У		У	У	
Департамент грошового обігу								У		
Головний бухгалтер								У		
Департамент фінансового контролінгу			У		У		У	ЗГ	ЗГ	
Департамент забезпечення діяльності НБУ						У	У	У	2У	
Управління стратегії та реформування банківської системи						У	У			

Позначення:

Г – Голова комітету; ЗГ – заступник Голови комітету; У – учасник; О – опціональний учасник без права голосу.

КМП – Комітет з монетарної політики; КФС – Комітет з фінансової стабільності; КН – Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем; КК – Кредитний комітет; КУАП – Комітет з управління активами та пасивами; КУЗ – Комітет з управління змінами; БК – Бюджетний комітет; ККТ – Комітет з конкурсних торгів; КУОРтБД – Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку України.

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України» Правління Національного банку делегує право прийняття остаточних рішень у межах визначених повноважень двом комітетам: Комітет з управління активами та пасивами і Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем. Інші комітети мають право дорадчого рішення, яке набуває легітимності після затвердження Правлінням Національного банку. Наприклад, Комітет з монетарної політики є консультативним органом, після засідання якого відбувається засідання Правління Національного банку з питань монетарної політики, на якому приймаються остаточні рішення.

Крім цього, у Національному банку функціонує Комітет з питань аудиту банків України, який є колегіальним органом, здійснює свою діяльність на підставі законодавчих актів України і нормативно-правових актів Національного банку щодо діяльності банків та банківських груп, рішень Правління Національного банку тощо. Чисельність Комітету з питань аудиту банків України становить дев'ять осіб (шість представників від Національного банку, по одному представникові від Аудиторської палати України, Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг).

Мандат комітетів Національного банку України

Комітети	Мандат
1. Комітет з монетарної політики	<p>Консультативний орган, створений з метою обміну інформацією та поглядами щодо формулювання та реалізації грошово-кредитної політики. Основні завдання – вивчення та обговорення питань:</p> <ul style="list-style-type: none"> • формулювання принципів та реалізація грошово-кредитної політики для виконання цілей і завдань, визначених законодавством України та Основними засадами грошово-кредитної політики; • визначення цілей та орієнтирів грошово-кредитної політики; • застосування інструментів грошово-кредитної політики.
2. Комітет з фінансової стабільності	<p>Консультативно-дорадчий колегіальний орган, який розробляє пропозиції і рекомендації щодо формулювання принципів та реалізації макропруденційної політики з метою забезпечення фінансової стабільності. Основні завдання Комітету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • ідентифікація можливих системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності, та підготовка пропозицій з питань мінімізації їх негативного впливу; • розроблення рекомендацій щодо застосування інструментів макропруденційної політики, їх погодження з мікропруденційними заходами та монетарною політикою, а також моніторинг результатів їх застосування; • забезпечення взаємодії підрозділів Національного банку під час розроблення рекомендацій з питань фінансової стабільності.
3. Кредитний комітет	<p>Консультативно-дорадчий колегіальний орган, основними завданнями якого є формування та подання Правлінню Національного банку рекомендацій щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • надання кредитів банкам для підтримки ліквідності, крім операцій із застосуванням стандартних інструментів регулювання ліквідності банківської системи, та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб; • формування (вивільнення) та використання резервів на покриття фінансових ризиків, пов'язаних із зменшенням корисності (знеціненням) активів Національного банку; • роботи з повернення заборгованості банків, віднесених до категорії неплатоспроможних, за кредитами, отриманими ними від Національного банку; • методології оцінки кредитного ризику (у тому числі оцінки застави) за операціями Національного банку та управління ним.

4. Комітет з управління активами та пасивами

Колегіальний орган Національного банку України, якому згідно зі статтею 17 Закону України «Про Національний банк України» Правління Національного банку делегувало повноваження щодо прийняття рішень з питань управління активами і пасивами, у тому числі золотовалютними (міжнародними) резервами України, забезпечення моніторингу ризиків і фінансових результатів за операціями з активами і пасивами Національного банку. Основні завдання Комітету:

- формування та реалізація політики ефективного управління активами і пасивами, у тому числі міжнародними резервами;
- визначення та реалізація інвестиційної стратегії Національного банку за операціями з розміщення міжнародних резервів;
- визначення тактики валютних інтервенцій та дій на відкритих ринках;
- визначення та реалізація політики управління фінансовими ризиками міжнародних резервів і ринковими ризиками Національного банку;
- забезпечення моніторингу ринкових ризиків і фінансових результатів за операціями з активами і пасивами Національного банку.

5. Комітет з питань нагляду та регулювання діяльності банків, нагляду (оверсайту) платіжних систем

Колегіальний орган, якому Правління Національного банку згідно зі статтею 17 Закону України «Про Національний банк України» делегувало окремі повноваження щодо здійснення банківського регулювання і нагляду, державного регулювання і нагляду у сфері фінансового моніторингу, нагляду (оверсайту) платіжних систем, валютного регулювання і контролю. Основні завдання Комітету:

- забезпечення стабільності й надійності банківської системи України, а також захист інтересів вкладників та інших кредиторів банків;
- вирішення пріоритетних питань нагляду за банками, їх відокремленими підрозділами та філіями іноземних банків і діяльності банківського сектору економіки України;
- визначення тенденцій розвитку банківської системи, розроблення системних питань і, у разі потреби, надання відповідних пропозицій Правлінню Національного банку;
- забезпечення координації роботи служби банківського нагляду;
- застосування заходів впливу/санкцій за порушення банківського законодавства, законодавства з питань фінансового моніторингу, законодавства про платіжні системи та переказ коштів, нормативно-правових актів Національного банку тощо;
- застосування санкцій до небанківських фінансових установ-резидентів, державне регулювання і нагляд у сфері фінансового моніторингу за якими здійснює Національний банк, за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу;
- ужиття заходів щодо запобігання злочинності та правопорушенням у банківській системі;
- сприяння вдосконаленню законодавчого забезпечення здійснення банківського регулювання і нагляду, державного регулювання та нагляду у сфері фінансового моніторингу, нагляду (оверсайта) платіжних систем, ініціювання нових і вдосконалення чинних законів України та нормативно-правових актів Національного банку.

6. Комітет з управління змінами

Колегіальний консультативний орган Правління Національного банку України, створений для централізованого управління проектною діяльністю Національного банку України з метою забезпечення змін у напрямі розбудови більш сучасного, інституційно спроможного європейського центрального банку та фінансового сектору, у тому числі банківської системи України. Основними завданнями Комітету є централізоване управління проектною діяльністю Національного банку та розгляд матеріалів і пропозицій щодо:

- ініціації та реалізації змін у Національному банку, у тому числі щодо трансформації Національного банку, оптимізації його організаційної структури, розвитку та вдосконалення функцій за напрямками діяльності, удоско-

	<p>налення або впровадження нових продуктів, послуг, процесів, стандартів, інформаційних систем та технологій тощо;</p> <ul style="list-style-type: none"> • стратегічних програм і планів розвитку фінансового сектору та банківської системи України; • стратегічних програм і планів розвитку Національного банку, ключових висновків щодо звітів про їх виконання в рамках проектної діяльності.
<p>7. Комітет з конкурсних торгів</p>	<p>Комітет з конкурсних торгів створено відповідно до вимог Закону України «Про здійснення державних закупівель». Комітет представляють службові (посадові) особи Національного банку, відповідальні за організацію та проведення процедур закупівель згідно із зазначеним законом України. На засіданнях Комітету підлягають розгляду питання:</p> <ul style="list-style-type: none"> • планування здійснення процедур закупівель; • складання та затвердження річного плану державних закупівель, додатка до річного плану державних закупівель та змін до них; • вибору процедури закупівлі; • інші питання відповідно до Закону України «Про здійснення державних закупівель», нормативно-правових та розпорядчих актів Національного банку.
<p>8. Бюджетний комітет</p>	<p>Бюджетний комітет створено з метою забезпечення умов для професійного обговорення керівниками підрозділів Національного банку питань, пов'язаних із забезпеченням діяльності Національного банку, що сприятиме підвищенню якості прийняття управлінських рішень. Комітет є консультативно-дорадчим колегіальним органом Національного банку, який розглядає питання щодо кошторисного процесу Національного банку, процесу управління витратами в системі Національного банку, придбання та відчуження майна Національного банку. Основні завдання комітету:</p> <ul style="list-style-type: none"> • сприяння формуванню та реалізації політики Національного банку, спрямованої на підвищення ефективності управління його фінансовими ресурсами; • забезпечення реалізації кошторисного процесу та його інтеграції з процесом стратегічного планування для побудови цілісної системи управління діяльністю Національного банку; • сприяння реалізації процесу управління витратами Національного банку для підвищення економічної обґрунтованості прийняття управлінських рішень у сфері фінансово-господарської діяльності Національного банку.
<p>9. Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку України</p>	<p>Постійно діючий колегіальний орган Національного банку, основними завданнями якого є координація питань щодо управління операційними ризиками Національного банку та розгляд пропозицій/прийняття дорадчих рішень щодо:</p> <ul style="list-style-type: none"> • визначення політики управління операційними ризиками, безперервною діяльністю, політики внутрішнього контролю Національного банку та страхування ризиків; • організації процесу із централізованого управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку; • забезпечення мінімізації та/або усунення операційних ризиків, які виникають у діяльності Національного банку; • планування дій з метою мінімізації ризиків фінансових втрат Національного банку; • зменшення негативних наслідків непередбачуваних обставин для діяльності Національного банку, зокрема його репутації, операцій, якості активів, позиції на ринку та спроможності виконувати вимоги законодавства України; • визначення планів робіт та пріоритетів Національного банку в частині управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку;

	<ul style="list-style-type: none"> • контролю за виконанням планів робіт стосовно мінімізації ризиків та надання пропозицій про виділення коштів на подолання негативних наслідків; • розроблення та тестування планів із забезпечення безперервної діяльності Національного банку; • антикризового управління в разі порушення безперервної діяльності Національного банку тощо.
<p>Комітет з питань аудиту банків України</p> <p><i>До складу Комітету входять шість представників від Національного банку, один представник від Аудиторської палати України (за згодою), один представник від Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (за згодою), один представник від Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (за згодою).</i></p>	<p>Колегіальний орган, створений Національним банком, основними функціями якого є контроль за виконанням банками та аудиторськими фірмами вимог нормативно-правових актів Національного банку з питань зовнішнього аудиту, моніторинг якості проведених аудиторськими фірмами аудиторських перевірок річної фінансової звітності, консолідованої фінансової звітності, консолідованої звітності банківських груп та іншої інформації щодо фінансово-господарської діяльності банків, а також:</p> <ul style="list-style-type: none"> • прийняття рішення про включення аудиторської фірми до Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, видачу свідоцтва (дубліката свідоцтва) про включення аудиторської фірми до зазначеного реєстру, продовження (відмову в продовженні) строку дії свідоцтва, анулювання свідоцтва; • розгляд інформації про результати інспекційних перевірок банків (у випадку наявності розбіжностей з результатами аудиторських перевірок) та інформаційно-письмових пояснень від банків і аудиторських фірм із питань зовнішнього аудиту; • прийняття рішення про необхідність здійснення банком у поточному році, до початку нового звітного періоду (року), повторного аудиту фінансової звітності іншою незалежною аудиторською фірмою; • заслуховування керівників аудиторських фірм та/або аудиторів щодо надання пояснень про допущені ними порушення вимог законодавства України з питань проведення аудиту банків; • застосування до аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків, адекватних вчиненому порушенню заходів впливу, передбачених нормативно-правовими актами Національного банку; • надання на розгляд Аудиторської палати України пропозицій про застосування до аудиторів та/або аудиторських фірм відповідних стягнень, передбачених Законом України «Про аудиторську діяльність» тощо.

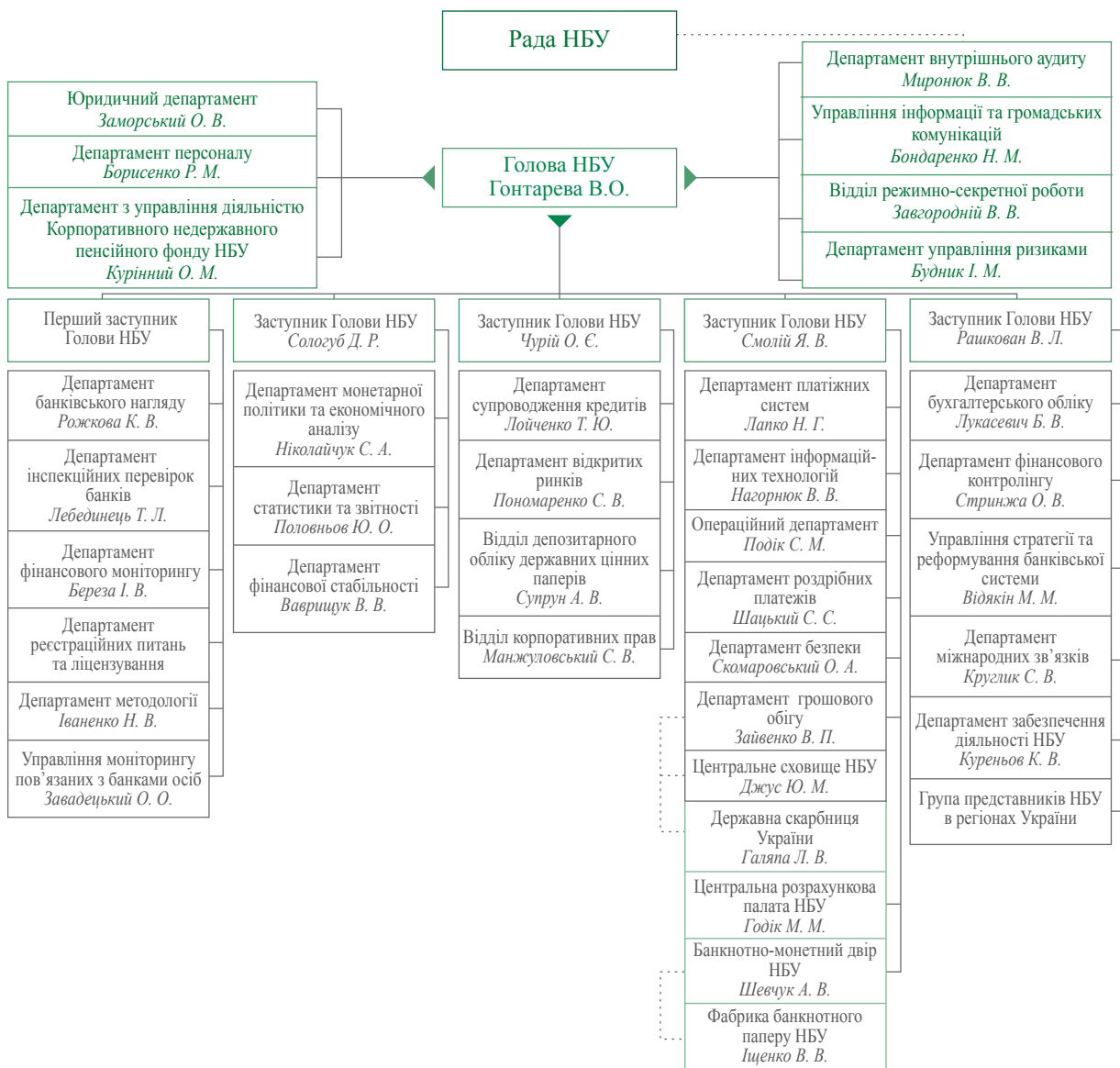
ОРГАНІЗАЦІЙНА СТРУКТУРА

У 2015 році організаційна структура Національного банку України була кардинально змінена, що дало змогу запровадити принципово нові управлінські підходи, суттєво знизити ієрархію та переглянути функції структурних підрозділів. Зміни відбулись у різних вимірах – здійснено перехід до функціонально орієнтованої структури, з автократичної в колегіальнішу, з ієрархічної – у плоскішу.

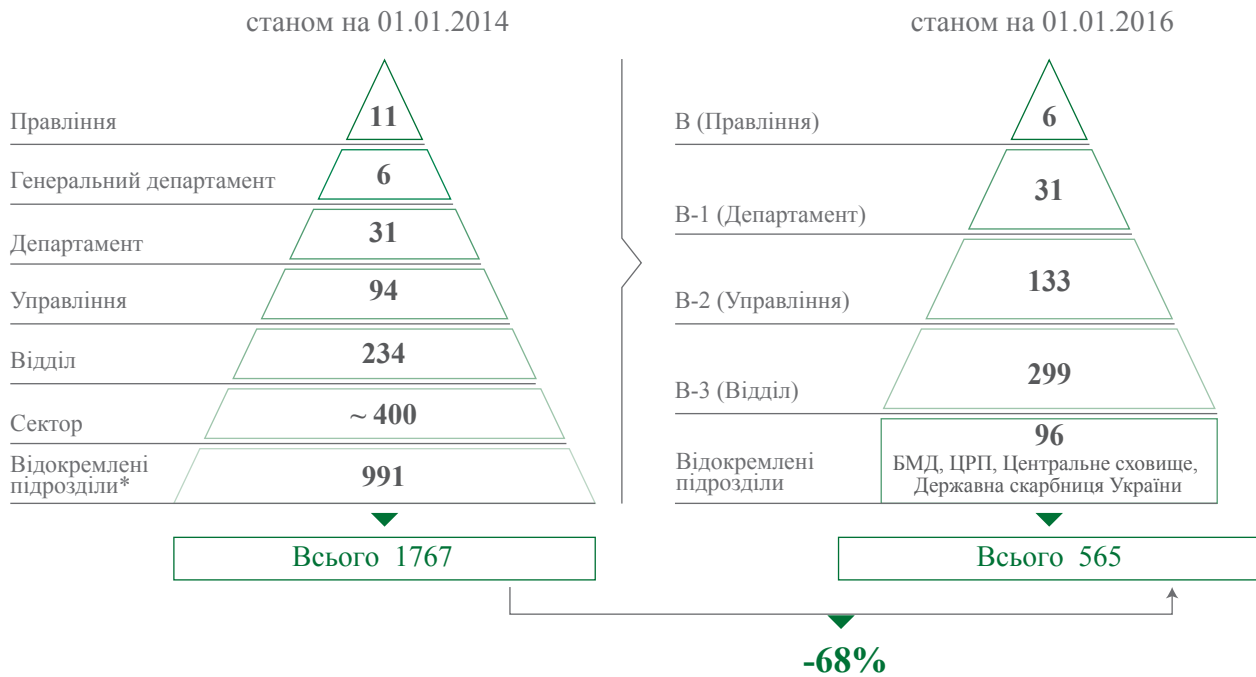
Нова організаційна структура Національного банку фокусується на шістьох ключових функціональних групах: монетарна стабільність, пруденційний нагляд, ринкові операції, розрахункові

операції, фінансово-адміністративні операції, підрозділи, безпосередньо підпорядковані Голові Національного банку України.

Структура Національного банку України станом на 01.01.2016

Рівні ієрархії та чисельність управлінського персоналу (штатні одиниці)

*Посади керівників підрозділів в територіальних управліннях НБУ, Операційне управління НБУ, Центральна розрахункова палата, Центральне сховище, Державна скарбниця України, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній при НБУ, Головне господарське управління, Банкотно-монетний двір, Фабрика банкотної паперу, Центр наукових досліджень, Редакція періодичних видань НБУ, Загін відомчої охорони, Дирекція з управління діяльністю Корпоративного недержавного пенсійного фонду НБУ, підрозділи з навчання персоналу, Музей грошей

У результаті організаційних змін кількість ієрархічних рівнів підрозділів Національного банку України зменшено на два рівні, що, у свою чергу, призвело до скорочення кількості керівних посад більше ніж на 60%.

У 2015 році зі структури Національного банку України виведено 25 територіальних управлінь, а також окремі структурні підрозділи та структурні одиниці.

Станом на 01.01.2016 головними організаційними одиницями системи Національного банку України є: центральний апарат, відокремлені підрозділи Національного банку України та юридичні особи, створені Національним банком України для забезпечення його діяльності.

Скорочення рівнів ієрархії і впровадження уніфікованих правил з побудови організаційної структури поліпшило якість управління Національним банком.

Групування функцій за основними напрямками діяльності дало змогу суттєво спростити вертикаль управління.

Основні зміни в структурі Національного банку за 2015 рік

Підрозділи, виключені зі структури Національного банку в 2015 році:

Навчальні заклади НБУ	▶	Вищі навчальні заклади НБУ передані до сфери управління Міністерства освіти і науки
Територіальні управління НБУ	▶	Функції територіальних управлінь НБУ централізовано, територіальні управління НБУ переведені на єдиний код банку
Група управління проектами міжнародних кредитних ліній при НБУ	▶	Функції передано державній установі під контролем Міністерства фінансів України
Головне господарське управління	▶	Функції Головного господарського управління централізовано та переведено його на єдиний код банку
Фабрика банкнотного паперу	▶	Вдосконалення структури з метою підвищення ефективності управління виготовленням банкнотного паперу, функції ФБП передано до БМД
Загін відомчої охорони об'єктів, розташованих у м. Києві, НБУ	▶	Вдосконалення структури НБУ та оптимізація чисельності працівників. Функції передано до Департаменту безпеки
Департамент інформаційної безпеки	▶	Вдосконалення структури НБУ та оптимізація чисельності працівників. Функції передано до Департаменту безпеки

Підрозділи, створені в структурі Національного банку у 2015 році:

Управління моніторингу пов'язаних з банками осіб	▶	Посилення контролю за дотриманням банками вимог нормативно-правових актів НБУ щодо здійснення операцій із пов'язаними з банками особами
Група представників НБУ в регіонах України	▶	Представлення інтересів НБУ у відповідному регіоні України

Підрозділи Національного банку, реорганізовані в 2015 році:

Департамент інспектування банків	▶	Виведено зі структури НБУ та створено новий структурний підрозділ	▶	Департамент інспекційних перевірок банків
Департамент з корпоративних питань	▶	Виведено зі структури НБУ та створено нові структурні підрозділи	▶	Управління інформації та громадських комунікацій
			▶	Відділ корпоративних прав

КОМПЛЕКСНА ПРОГРАМА РОЗВИТКУ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ ДО 2020 РОКУ

У 2015 році було розроблено та затверджено Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року¹ (далі – Комплексна програма). Її положення визначають етапи, напрями та темп руху реформи фінансового сектору в Україні. У звітному році реалізовувався перший етап Комплексної програми «вирішення проблем минулого та очищення фінансового сектору», усі його завдання переважно виконані.

Поштовхом до розроблення Комплексної програми стало підписання Україною Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (далі – Угода про асоціацію між Україною та ЄС). Вибір європейської моделі розвитку та розбудови фінансового сектору, здатного забезпечити сталий економічний розвиток та ринкове конкурентоспроможне середовище, потребував системного вирішення накопичених проблем, основними серед яких були стрімке зростання частки проблемних активів на балансах банків, суттєвий вплив депозитів, висока доларизація кредитів і депозитів, нестатки розміри власного та регулятивного капіталу банків тощо.

У лютому 2015 року Національна рада реформ визначила 18 пріоритетних напрямів реформ, серед яких був передбачений комплекс заходів з реформування фінансового сектору України. Відповідальним за реалізацію реформи фінансового сектору визначено Національний банк України та особисто його Голову – Валерію Гонтареву.

З метою підготовки програми реформування фінансового сектору України в березні 2015 року розпочала свою роботу цільова команда з управління реформами, до складу якої увійшли представники регуляторів фінансового сектору. Протягом березня-квітня 2015 року тривала робота над завершенням програми розвитку фінансового сектору, в основу якої покладено основні засади Стратегії сталого розвитку «Україна – 2020», Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Меморандуму про співпрацю з МВФ

та Угоди про Коаліцію депутатських фракцій у Верховній Раді України восьмого скликання.

До обговорення проекту Комплексної програми були залучені представники експертних і наукових кіл, які надали низку пропозицій та зауважень. Також під час розроблення зазначеної програми були враховані рекомендації міжнародних фінансових дорадчих та донорських організацій. Презентований проект Комплексної програми отримав схвальну оцінку як від учасників ринку, так і від представників інститутів громадянського суспільства.

15 травня 2015 року Національна рада реформ підтримала та схвалила Комплексну програму. Комплексна програма була затверджена постановою Правління Національного банку від 18 червня 2015 року № 391, рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 30.06.2015 № 931 та розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 11.06.2015 № 1367.

Основна мета Комплексної програми – побудувати в Україні повноцінний, дієвий та ефективний фінансовий ринок, збалансовано розвивати всі його сегменти, розбудувати інфраструктуру та зміцнити стійкість до зовнішніх загроз. Реалізація Комплексної програми – шлях до пришвидшення економічного розвитку України та інтеграції в європейський економічний простір на конкурентних засадах.

1. Детальніше про Комплексну програму розвитку фінансового сектору України до 2020 року та результати її реалізації: Реформа фінансового сектору//Джерело доступу: <http://reforms.in.ua/ua/reforms/reforma-finansovogo-sektoru>

Комплексна програма містить детальний та прозорий план дій, визначає конкретні критерії її виконання. Комплексна програма буде реалізовуватися в 3 етапи впровадження реформ:

I етап.

Вирішення проблем минулого та очищення фінансового сектору (2014 – 2016).

II етап.

Закладення фундаменту для розвитку системи (2015 – 2017).

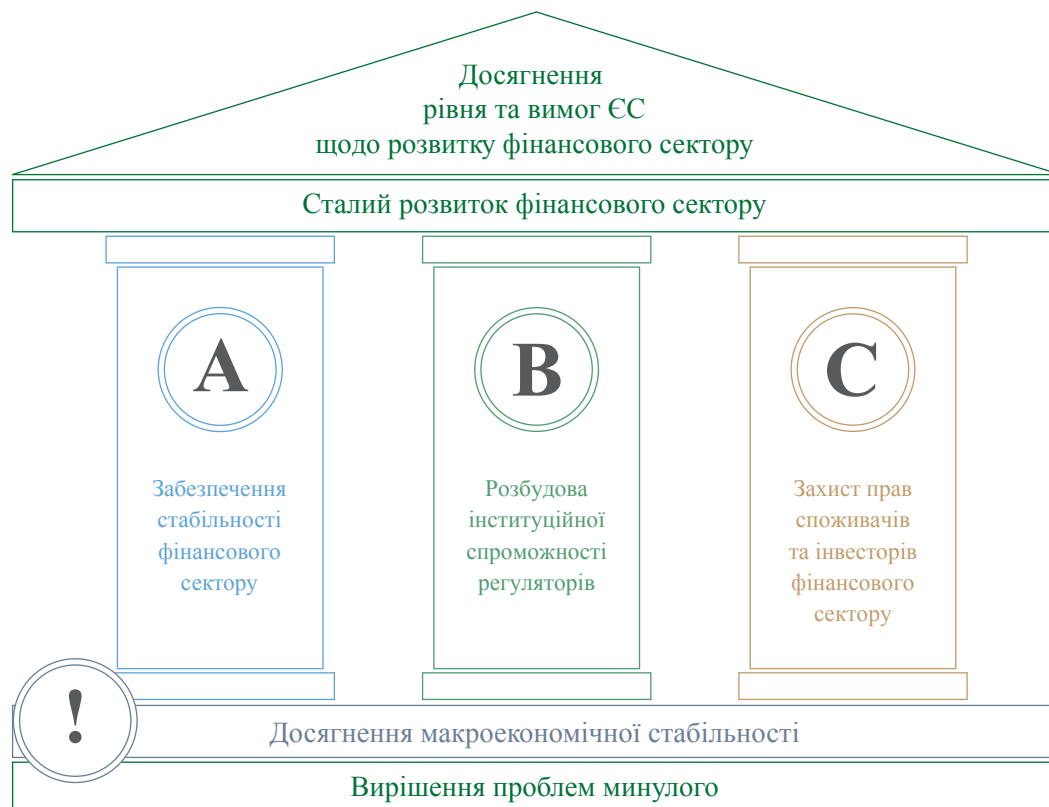
III етап.

Реалізація заходів щодо самого розвитку (2017 – 2020).

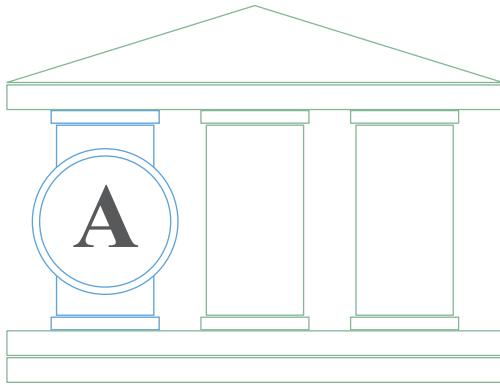
Основними напрямками (блоками завдань) реалізації Комплексної програми визначено:

- A. Забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору.
- B. Розбудову інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору.
- C. Захист прав споживачів та інвесторів фінансового сектору.

Основні напрями реалізації Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року

Однією з основних передумов для ефективного впровадження в 2015 році процесу реформ у фінансовому секторі України була стабілізація макроекономічної ситуації. Досягнення цієї мети відбувалося за багатьма напрямами.

У межах блоку «А» Комплексної програми, спрямованого на забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору, основна увага приділялася реалізації таких заходів:

- модернізації системи регулювання та нагляду;
- підвищенню прозорості та стабільності фінансових ринків;
- очищенню ринків від проблемних активів;
- забезпеченню динамічного розвитку інструментів та інфраструктури фінансових ринків;
- удосконаленню системи оподаткування учасників фінансового сектору.

До ключових результатів комплексу заходів, спрямованих на модернізацію системи регулювання та нагляду, можна віднести такі:

- погоджено з МВФ план поступового зняття валютних обмежень та підготовку концепції з лібералізації валютного регулювання;
- прийнято постанови Національного банку, якими: урегульовано механізм визначення пов'язаних з банком осіб, встановлено жорсткі вимоги щодо приведення банками обсягів операцій з пов'язаними особами у відповідність до законодавчих норм;

- завершено діагностику операцій з пов'язаними особами перших ТОП-10 банків;
- банками розроблено і регулятором погоджено їх плани щодо приведення нормативу Н9 у відповідність до нормативних вимог;
- затверджено нову методику діагностичного обстеження та стрес-тестування банків. Проведено стрес-тестування 20 найбільших банків, за результатами яких розроблено відповідні програми докапіталізації. Завершено перший етап рекапіталізації банківської системи;
- банки зобов'язано привести розмір статутного капіталу до розміру, не меншого ніж 500 млн. грн., до 11.07.2024 року;
- запроваджено спрощену процедуру капіталізації та реорганізації банків;
- досягнуто відчутних зрушень у реформуванні системи банківського нагляду та запровадженні методологічних підходів, що ґрунтуються на Базельських принципах та сприяють переходу від нагляду «на основі правил» до нагляду «на основі ризиків» (так званий «risk-based supervision»);
- впроваджено нову градацію банків, кластерний підхід щодо нагляду за банками та систему раннього реагування;
- затверджено методику визначення системно важливих банків, яка передбачає застосування багатофакторної моделі і ґрунтується на критеріях системної важливості;
- створено механізм оздоровлення банків через усунення наслідків девальвації (Закон України № 913-VIII від 24.12.2015).

З метою підвищення прозорості та стабільності фінансових ринків: проведено значну роботу за напрямом розкриття інформації про реальних власників банків. З цією метою впродовж 2015 року:

- прийнято закон, яким суттєво посилено відповідальність власників та керівництва банків за доведення банків до банкрутства. Затверджено зміни до Положення про ліцензування банків;
- затверджено заходи впливу за неприведення структури власності у відповідність до вимог законодавства щодо прозорості;

- оновлено нормативну базу щодо надання ліцензій небанківським фінансовим установам на проведення операцій з купівлі-продажу іноземної валюти;
- для забезпечення прозорості звітності, що подається банками, затверджено Концепцію цільових процесів збору, обробки та використання банківської звітності та інформації, погоджуються зміни до Правил організації статистичної звітності, визначено основні напрями оптимізації звітності;
- з 01.12.2015 банки здійснюють фінансовий облік на основі Міжнародних стандартів фінансової звітності (IFRS), за підтримки донорів проведено серію навчань для банків;
- розроблено комплексну стратегію розвитку державних банків та підготовлено дорожню карту її реалізації;
- за напрямком протидії відмивання та легалізації «брудних» грошей впроваджено «risk based approach» у підходах фінансового моніторингу.

Упродовж року велась плідна робота, передусім законотворча, з очищення ринків від проблемних активів, результатами якої стали:

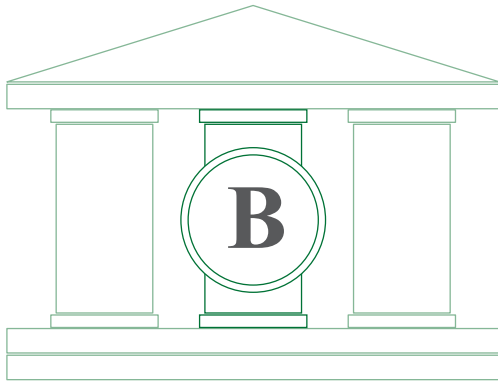
- проекти законів України № 2286а та № 2460а, спрямованих на захист прав кредиторів;
- проекти законів України № 2506а, № 2507а, № 2508а щодо створення інституту приватних виконавців;
- проект Закону України № 4004 «Про реструктуризацію зобов'язань громадян України за кредитами в іноземній валюті, що отримані на придбання єдиного житла (іпотечні кредити)»;
- за напрямом реформ щодо «очищення» банківського сектору: завершено основний етап «очищення» банківської системи: за 2015 рік виведено з ринку 30 неплатоспроможних банків.

Для забезпечення динамічного розвитку інструментів та інфраструктури фінансових ринків протягом року досягнуто значних зрушень за напрямом розвитку безготівкових розрахунків та скорочення готівкового обігу, у межах якого:

- розпочато реалізацію проекту «Cashless economy»;
- розширено сферу використання оновленої локальної Національної платіжної системи (НСМЕП-2);
- розроблено проект змін до Закону України «Про платіжні системи» щодо створення умов для функціонування в Україні міжнародних систем інтернет-розрахунків;
- впроваджено спрощений порядок унесення до реєстру відомостей про міжнародні системи інтернет-розрахунків та визначено процедуру введення/виведення коштів до/з таких систем;
- розроблено законопроект щодо встановлення контролю за дотриманням обмежень щодо граничних сум розрахунків готівкою.

З метою удосконалення системи оподаткування учасників фінансового сектору реалізовано ряд законодавчих ініціатив:

- набрав чинності Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо кредитних зобов'язань» № 321-VIII від 09.04.2015, який скасовує оподаткування операцій зі спрощення боргу;
- удосконалено податкові норми щодо фінансової реструктуризації, затверджені Законом України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2016 році» № 909-VIII від 24.12.2015;
- з метою створення сприятливої системи оподаткування ринку деривативів підготовлено проект Закону України № 3499 про внесення змін до Податкового кодексу України, зареєстрований у Верховній Раді України 20.11.2015;
- для запровадження механізму податкового стимулювання довгострокових інвестицій прийнято Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо оподаткування доходів, отриманих нерезидентами за борговими зобов'язаннями» № 482-VIII від 22.05.2015.

Блок «В» Комплексної програми націлений на розбудову інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору. У межах цього блоку протягом 2015 року основні зусилля скеровувалися на:

- забезпечення інституційної незалежності регуляторів;
- підвищення організаційної ефективності регуляторів;
- упровадження новітніх інформаційних технологій в роботі регуляторів.

3 липня минулого року Україна має дійсно незалежний щодо реалізації своєї політики центральний банк.

Для цього у тісній співпраці з парламентом розроблено та прийнято відповідні закони, якими суттєво посилено інституційну та фінансову незалежність Національного банку України (Закони України № 541 та № 542 від 18.06.2015).

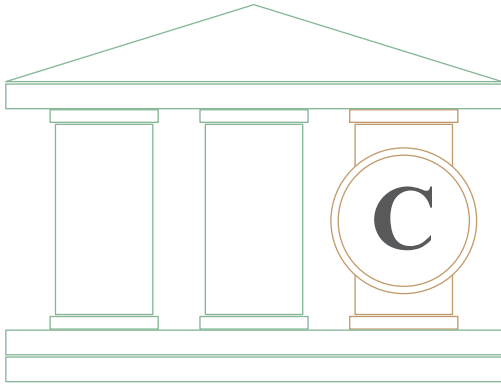
Для підвищення організаційної ефективності регуляторів у Національному банку завершено перший етап трансформації, підсумками якого

стали: нова організаційна структура, централізація функцій, реформована мережа територіальних управлінь. Національний банк позбувся більшості неключових функцій, оптимізовано структуру персоналу – близько 6500 працівників виведено зі штату організації (детальніше – у розділі «Трансформація НБУ»). Також з метою підвищення організаційної ефективності регуляторів у Національному банку в 2015 році побудовано систему комітетів, яка сьогодні складається з дев'яти комітетів (детальніше – у розділі «Комітети НБУ»).

Крім цього, для підвищення організаційної ефективності регуляторів розпочато реалізацію проекту з перерозподілу функцій Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг (Нацкомфінпослуг) між Національним банком та Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку. Наразі зареєстровано у Верховній Раді України два законопроекти (№ 2413а та № 2414а), якими в разі їх прийняття буде регламентовано перерозподіл функцій Національний банк протягом року проводив активну підготовчу роботу, зокрема розпочато проект з інтеграції функцій Нацкомфінпослуг: формуються опції майбутньої організаційної структури, визначається її функціональне наповнення, проводяться консультації з Нацкомфінпослуг щодо загальних принципів нагляду за ринком небанківських фінансових установ.

Протягом року Національний банк здійснив низку заходів з упровадження у своїй роботі новітніх інформаційних технологій:

- розпочато розроблення єдиних вимог до формування таксономій та визначення єдиних стандартів подання звітності у форматі XBRL;
- запущено в тестовому режимі систему ідентифікації фізичних та юридичних осіб засобами сервісу Bank ID для отримання ними адміністративних послуг.

Реалізація завдань Блоку «С» Комплексної програми, спрямованих на посилення захисту прав споживачів та інвесторів фінансового ринку, здійснювалася за двома основними напрямками:

- сприяння розвитку фінансової грамотності споживачів та інвесторів фінансового сектору;

- підвищення стандартів захисту прав споживачів та інвесторів фінансового сектору.

У межах заходів зі стимулювання розвитку фінансової грамотності Національний банк розробив проект концепції «Підвищення фінансової обізнаності в Україні», що об'єднає учасників фінансового сектору у реалізації ініціатив за напрямками. Крім цього, запроваджено щомісячні прес-брифінги НБУ (у тому числі відео-трансляції) за результатами рішень Правління Національного банку з монетарної політики.

З метою захисту прав споживачів фінансових послуг у 2015 році розроблено законопроекти № 2455 та № 2456 від 23.03.2015 щодо імплементації Директиви ЄС 2008/48 «Про кредитні угоди для споживачів», яким запроваджуються норми розкриття інформації про фінансові послуги, посилюється контроль та штрафні санкції за порушення прав споживачів. На додаток до цього за участю Національного банку та Національної асоціації банків України розроблено Концепцію створення інституту фінансового омбудсмена.

Цілі та напрями Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року

Досягнення макроекономічної стабільності

Стратегічні цілі	Операційні цілі
Упровадження монетарної політики на основі інфляційного таргетування	Перейти на таргетування інфляції
	Удосконалити інструменти монетарної політики
	Забезпечити прозорість ухвалення рішень з монетарної політики НБУ
	Покращити комунікаційну стратегію через нові продукти
Забезпечення режиму гнучкого валютного курсу	Закласти режим гнучкого валютного курсу в основу валютно-курсової політики
	Скасувати адміністративні обмеження на валютному ринку
	Розробити та впровадити план зменшення високого рівня фінансової доларизації
Зниження вартості грошей в країні	Посилити роль облікової ставки
	Впровадити чіткі принципи застосування інструментів та процедур регулювання ліквідності
	Наблизити фактичні процентні ставки на міжбанківському ринку до ставок, установлених грошово-кредитною політикою
Відновлення кредитування економіки	Стимулювати збільшення джерел та обсягів локальних довгострокових фінансових ресурсів
	Забезпечити доступність фінансових ресурсів для кредитування економіки
	Стимулювати розвиток ринку локального синдикування та консорціумних угод

Забезпечення фінансової стабільності та динамічного розвитку фінансового сектору

Модернізація системи регулювання та нагляду	Впровадити принципи Basel III, IOSCO, IAIS, EIOPA
	Перейти до нагляду на основі правил оцінки ризику «risk based supervision» та запровадити засоби консолідованого нагляду
	Змінити правила здійснення фінансових операцій з пов'язаними особами
	Налагодити систему регулярної оцінки та контролю якості активів, потреб у підтримці ліквідності та рекапіталізації
Підвищення прозорості та стабільності фінансових ринків	Удосконалити законодавство щодо злиття учасників фінансового сектору

	Розробити комплексну стратегію розвитку державних банків
	Завершити перехід на міжнародні стандарти фінансової звітності(МСФЗ)
	Удосконалити вимоги до рівня корпоративного управління учасників фінансового сектору
	Посилити вимоги до системи ризик-менеджменту учасників фінансового сектору
Очищення ринків від проблемних активів	Удосконалити законодавство щодо примусового стягнення заборгованості та відчуження і реалізації заставленого майна
	Скоротити процедури відчуження об'єктів застави на користь кредиторів
	Спростити законодавство щодо банкрутства боржників та учасників фінансового сектору, забезпечивши скорочення процедури банкрутства
Забезпечення динамічного розвитку інструментів та інфраструктури фінансових ринків	Ініціювати закон щодо похідних інструментів (деривативів)
	Реалізувати план впровадження накопичувального пенсійного забезпечення
	Стимулювати розвиток ринку локального синдикування та консорціумних угод
	Розширити лінійку корпоративних боргових цінних паперів
	Удосконалити розрахункову та клірингову інфраструктуру фінансового ринку
Удосконалення системи оподаткування учасників фінансового сектору	Удосконалити законодавство щодо оподаткування небанківських фінансових установ та споживачів їх послуг
	Створити сприятливу системи оподаткування ринку деривативів
	Розробити механізми податкового стимулювання довгострокових інвестицій
	Підтримати створення сприятливої системи оподаткування ринку спільного інвестування

Розбудова інституційної спроможності регуляторів фінансового сектору

Забезпечення інституційної незалежності регуляторів	Підвищити автономію та незалежність регуляторів фінансового сектору
	Запровадити систему диференційованих зборів Фонду гарантування вкладів фізичних осіб з урахуванням оцінки якості активів банків
	Посилити роль наглядової ради (або колегіального органу) регуляторів
	Упровадити ефективний інструментарій впливу для забезпечення ефективності заходів впливу на всіх сегментах фінансового сектору
Підвищення організаційної ефективності регуляторів	Визначити цільову модель функціонування та дорожню карту трансформації регуляторів
	Розробити систему спеціалізованих комітетів для кожного регулятора як органу прийняття колегіальних рішень

	Розробити стратегію комунікації всіх регуляторів фінансового сектору
	Підвищити ефективність системи виявлення неефективних учасників фінансового сектору
	Забезпечити розбудову єдиного центру компетенції з реалізації непрофільних активів
Покращення координації роботи регуляторів та учасників фінансового сектору	Сформувати колегіальний орган за участю всіх регуляторів фінансового сектору для проведення регулярного обговорення проблематики сектору та координації дій
	Налагодити механізми обміну інформацією між регуляторами
	Визначити механізми співпраці та підвищити ефективність діалогу регуляторів із учасниками фінансового сектору та саморегульвними організаціями
	Сформулювати та впровадити вимоги до ключових фахівців фінансового сектору
Упровадження новітніх інформаційних технологій	Упровадити обмін інформацією за стандартом XBRL
	Перейти на електронний документообіг між фінансовими установами
	Запровадити новітні стандарти IT-безпеки у фінансовому секторі
	Розробити процедури здійснення ідентифікації клієнта без його фізичної присутності
	Забезпечити накопичення даних, що формуються кожним регулятором, у єдиному сховищі даних

Захист прав споживачів та інвесторів фінансового сектору

Стимулювання розвитку фінансової грамотності споживачів та інвесторів фінансового сектору	Разом з учасниками ринку та фінансовими організаціями розробити Програму підвищення фінансової грамотності
	Оновлювати матеріали відповідно до розвитку фінансового сектору
	Розгорнути систему інформування та навчання населення
	Регулярно проводити моніторинг рівня фінансової обізнаності громадян та їх розуміння ключових економічних реформ
Підвищення стандартів захисту прав споживачів та інвесторів фінансового сектору	Підвищити стандарти розкриття інформації про фінансові послуги
	Установити чіткі санкції для учасників сектору щодо порушення прав споживачів фінансових послуг
	Запровадити механізм захисту прав міноритарних акціонерів
	Ініціювати створення інституту фінансового омбудсмена
	Підвищити прозорість та зручність виплати коштів вкладникам банків, що ліквідовуються

Реформування фінансового сектору України

ЧАСТИНА II

ВИКОНАННЯ МАНДАТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ

МІСЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ

МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

ЧАСТИНА II. ВИКОНАННЯ МАНДАТА НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА: ЗАВДАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

- Цілі монетарної політики
- Стратегічні ініціативи в монетарній політиці
- Реалізація монетарної політики та макроекономічне середовище
- Міжнародні резерви
- На шляху до європейських стандартів у статистиці
- Розвиток досліджень
- Монетарний розвиток
- Зміни в монетарних інструментах
- Антикризові заходи на валютному ринку
- Кроки і перспективи валютної лібералізації

СПРИЯННЯ ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ

- Стан банківської системи
- Запровадження макропруденційного регулювання
- Регулювання та нагляд за банками

ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ ТА РОЗРАХУНКИ

- Готівково-грошовий обіг
- Регулювання платіжних систем та розвиток безготівкових розрахунків

ДМИТРО СОЛОГУБ
Заступник Голови
Національного банку

Зміни в монетарній політиці Національного банку України, що відбулися в 2015 році, були першими кроками назустріч цільовому рівню інфляції – 5% на кінець 2019 року

Монетарна політика Національного банку України зазнала кардинальних змін протягом 2015 року.

По-перше, у відповідь на стрімку девальвацію національної валюти та відповідне прискорення споживчої інфляції в першому кварталі Національний банк зробив монетарні умови достатньо жорсткими. Зокрема, у лютому-березні було вдвічі підвищено облікову ставку – з 14,5% до 30% річних. Це стало однією з важливих передумов формування відносно сталого дезінфляційного тренду, який, у свою чергу, дав Національному банку можливість розпочати в серпні послаблення монетарної політики. У результаті ми поступово знизили облікову ставку з 30% до 22% річних.

По-друге, у 2015 році Національний банк активізував підготовку для переходу до режиму інфляційного таргетування, за якого монетарна політика спрямована на забезпечення цінової стабільності. У серпні Правління Національного банку ухвалило проект Стратегії монетарної політики на наступні чотири роки, який має схвалити Рада Національного банку України. Цей документ передбачає траєкторію досягнення того рівня інфляції, який ми вважаємо оптимальним для України, а саме 5%. Цільовий показник інфляції становитиме 12% у 2016 році, 8% – у 2017-му, 6% – у 2018-му, 5% – до кінця 2019 року.

У рамках підготовки до нового режиму насамперед було створено інституційні передумови для його функціонування. Національний банк отримав інституційну незалежність та законодавчий мандат щодо пріоритету цінової стабільності. Було покладено край домінуванню фіскальної політики над монетарною. Також налагоджено роботу Комітету з монетарної політики, прийняття Правлінням рішень з монетарної політики згідно з оголошеним графіком, щоквартальну публікацію Інфляційного звіту і системні комунікації з монетарної політики.

Водночас ми привели інструменти, механізми та процедури у відповідність до стандартів режиму інфляційного таргетування. На валютному ринку ми зберегли гнучке курсоутворення, запровадивши валютні аукціони для згладжування надмірних коливань курсу.

Таким чином, саме у 2015 році проведено ґрунтовну роботу, яка дала змогу Національному банку України розпочати перехід до інфляційного таргетування вже у 2016 році і наблизити інфляцію в Україні до цільового рівня.

МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА: ЗАВДАННЯ ТА ІМПЛЕМЕНТАЦІЯ

Цілі монетарної політики

Відповідно до Конституції України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України.

Сутність основної функції деталізують положення Закону України «Про Національний банк України»: під час її виконання Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Це передбачає збереження купівельної спроможності національної валюти шляхом підтримання у середньостроковій перспективі (від 3 до 5 років) низьких, стабільних темпів інфляції.

Основні засади грошово-кредитної політики на 2015 рік визначили середньострокову кількісну ціль щодо інфляції на рівні 5% на рік з допустимим відхиленням 1 процентний пункт. Як основне завдання грошово-кредитної політики на 2015 рік ними було визначено максимально можливе зниження темпів інфляції в річному вимірі з метою зламу висхідного тренду в її динаміці та створення підґрунтя для досягнення середньострокової цілі.

У межах, що не перешкоджатимуть забезпеченню стабільності грошової одиниці, грошово-кредитна політика також має спрямовуватися на сприяння фінансовій стабільності, додержанню

стійких темпів економічного зростання та підтримку економічної політики Кабінету Міністрів України.

Завдання монетарної політики на 2015 рік були деталізовані в зобов'язаннях України за програмою співпраці з Міжнародним валютним фондом.

Фактичний перебіг подій на початку 2015 року відбувався за значно гіршим сценарієм, ніж було передбачено програмою «Stand-by», яка була укладена в 2014 році. З огляду на це, Україна звернулася до Міжнародного валютного фонду з проханням розпочати нову програму співробітництва в рамках Механізму розширеного фінансування, яка передбачає більший обсяг та довші терміни фінансової підтримки (підписана в березні 2015 року).

У частині монетарної політики ця програма спрямована на забезпечення низького та стабільного рівня інфляції, створення належних передумов для запровадження режиму інфляційного таргетування, гнучкого обмінного курсу, накопичення міжнародних резервів, оздоровлення банківської системи. Також програмою було встановлено кількісні критерії ефективності за чистими міжнародними резервами, чистими внутрішніми активами та індикативну ціль з монетарної бази.

Стратегічні ініціативи в монетарній політиці

» У серпні 2015 року Правлінням Національного банку України було схвалено проект Стратегії монетарної політики на 2016 – 2020 роки. Вона передбачає перехід до інфляційного таргетування до кінця 2016 року, а також визначає чіткі кількісні цілі щодо інфляції та механізми їх досягнення.

Проведення грошово-кредитної політики упродовж найближчих років виходитиме з необхідності сприяти поступовому зниженню темпів інфляції. Її метою буде забезпечити досягнення середньострокової інфляційної цілі на рівні 5% наприкінці 2019 року.

Визначена наступна траєкторія досягнення середньострокової цілі щодо інфляції:

12% з можливістю відхилення +/-3% на кінець 2016 року,

8% +/-2% на кінець 2017 року,

6% +/-2% на кінець 2018 року,

5% +/-1% на кінець 2019 року.

Ціль є незмінною величиною, на відміну від прогнозу інфляції, яка є розрахунковою величиною, що може змінюватися залежно від фактичних та очікуваних тенденцій в економіці. Саме на досягнення цілей спрямовується монетарна політика. Якщо згідно з прогнозними розрахунками інфляція відрізняється від її цільового рівня, необхідним є застосування центральним банком інструментів монетарної політики для повернення її до цілі.

Основні принципи грошово-кредитної політики на 2016 – 2020 роки полягатимуть у такому:

- 1) беззаперечна пріоритетність досягнення та підтримання цінової стабільності порівняно з іншими цілями та завданнями грошово-кредитної політики;
- 2) дотримання режиму плаваючого обмінного курсу. Обмінний курс значною мірою визначатиметься ринковими умовами без попереднього встановлення бажаного або прогнозного значення. Водночас у разі потреби Національний банк здійснюватиме інтервенції

на валютному ринку з метою поповнення міжнародних резервів або для запобігання надмірним коливанням обмінного курсу;

- 3) перспективний характер прийняття рішень. Рішення щодо параметрів грошово-кредитної політики ґрунтуються на комплексному макроекономічному аналізі та прогнозі;
- 4) прозорість діяльності Національного банку. Детальні роз'яснення дій Національного банку та причин, які їх зумовили, надаватимуться учасникам ринку відразу після ухвалення рішення (шляхом оприлюднення прес-релізів та коментарів, проведення прес-брифінгів тощо) й узагальнюватимуться в офіційних аналітичних документах Національного банку, які регулярно розміщуватимуться на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку;
- 5) інституційна, фінансова та операційна незалежність Національного банку. Національний банк не використовуватиме інструментів грошово-кредитної політики для досягнення будь-яких цілей, які загрожуватимуть досягненню цінової стабільності.

Національний банк досягатиме цілей щодо інфляції, насамперед, шляхом зміни ключової процентної ставки грошово-кредитної політики (синхронізованою з обліковою ставкою) – процентної ставки за операціями Національного банку, що мають найбільший вплив на стан грошово-кредитного ринку. Інші інструменти грошово-кредитної політики відіграватимуть допоміжну роль; вони сприятимуть згладжуванню передавання ефектів від зміни ключової ставки політики в економіку, а також збалансованому розвитку фінансових ринків.

Реалізація монетарної політики та макроекономічне середовище

У 2015 році Національний банк проводив жорстку монетарну політику, яка була спрямована на зниження інфляції після досягнення нею пікових значень навесні, зумовлених рядом фундаментальних факторів і підвищенням адміністративно-регульованих тарифів. Для стабілізації грошово-кредитного ринку широко застосовувалися як монетарний, так і адміністративний інструментарій.

У I кварталі 2015 року проведення монетарної політики відбувалося в стресових умовах. Падіння реального ВВП поглибилося до 17,0% у річному вимірі (до 3,5% порівняно з IV кварталом 2014 року за вирахуванням сезонного чинника). Прискорення економічного спаду було наслідком руйнування інфраструктури та зниження завантаженості підприємств на сході країни, розриву виробничих зв'язків з іншими регіонами. Подальше падіння світових цін на товари сировинного експорту та дія обмежень у торгівлі з Росією обумовили зменшення експорту. Внутрішній попит також скорочувався: споживчий – унаслідок зниження купівельної спроможності населення,

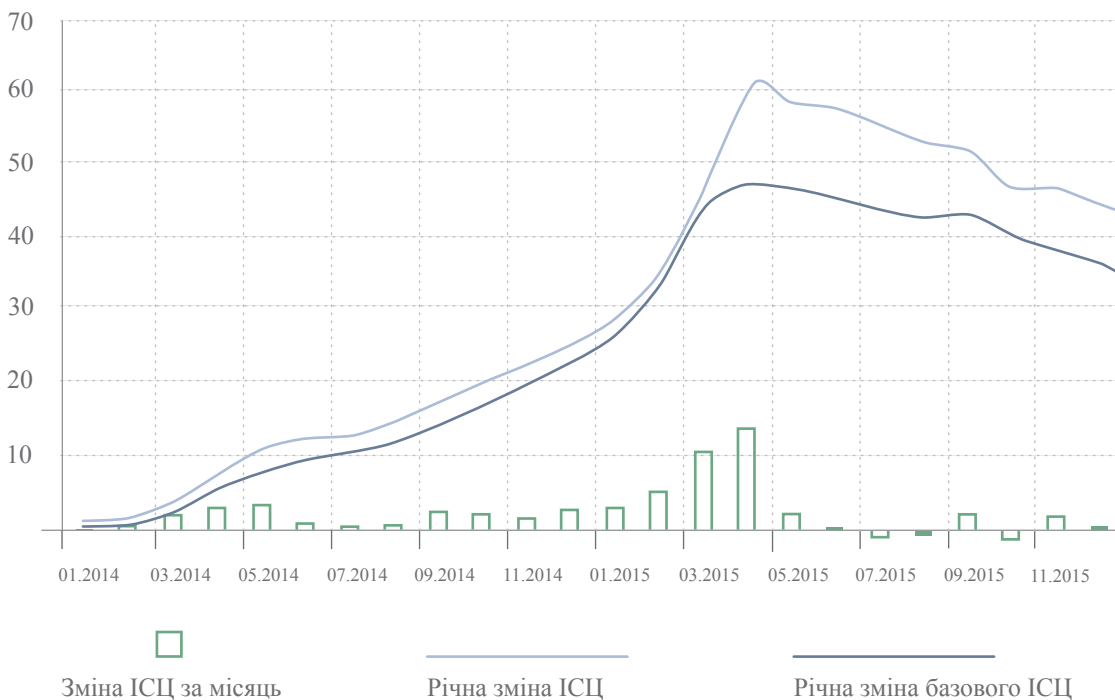
а інвестиційний – унаслідок значних геополітичних ризиків, а також обмеженого доступу до фінансових ресурсів.

Суттєве зниження економічної активності супроводжувалося погіршенням очікувань через загострення військового конфлікту на сході України на початку року. Це спровокувало девальваційний сплеск із суттєвим прискоренням споживчої інфляції. Так, знецінення обмінного курсу гривні відносно долара США протягом січня-лютого прискорилося до 76%, а ІСЦ лише за квітень збільшився на 14,0%, а в річному вимірі досяг 60,9%. Окрім девальвації, внесок в інфляцію мало також заплановане підвищення адміністративно регульованих тарифів.

За оцінками Національного банку, таке знецінення гривні було надмірним та не відповідало фундаментальним макроекономічним параметрам.

Для зупинення стрімкого погіршення ситуації на грошово-кредитному ринку та зниження негативних очікувань щодо курсової та цінової динаміки Національний банк вжив рішучих заходів.

Зміна цінових індексів, %

Зокрема, було підвищено облікову ставку: 06.02.2015 – з 14% до 19,5%, а 04.03.2015 – до 30% річних, а також запроваджено низку адміністративних обмежень, спрямованих на поліпшення ритмічності валютних надходжень на ринок та запобігання непродуктивному витоку капіталу за межі країни.

Незважаючи на складні умови, Національний банк з метою підвищення дієвості та прозорості грошово-кредитної політики з 5 лютого 2015 року прийняв рішення про зміну операційних підходів до проведення грошово-кредитної політики. Було скасовано практику проведення щоденних валютних аукціонів та оголошення індикативного курсу гривні, що дало змогу відновити сигнальну функцію офіційного обмінного курсу. У II кварталі 2015 року замороження військового конфлікту на Донбасі (унаслідок початку дії мінських домовленостей) мало позитивні наслідки для реального сектору економіки. Розпочалися процеси відновлення інфраструктури та виробничих зв'язків, збільшилася завантаженість підприємств. Незважаючи на спадну динаміку світових цін на товари сировинного експорту та продовження дії обмежень у торгівлі з Росією, зменшилися темпи скорочення експорту. Уповільнився спад інвестиційної активності. Зниження реального ВВП у II кварталі 2015 року уповільнилося до 14,7% у річному вимірі (і до 1,4% порівняно з I кварталом 2015 року за вирахуванням сезонного чинника).

Певна макроекономічна стабілізація разом із проведенням Національним банком жорсткої політики та затвердженням Програми розширеного фінансування з Міжнародним валютним фондом сприяли стабілізації очікувань та зменшенню девальваційного тиску на гривню. Так протягом березня – червня 2015 року курс гривні відносно долара США укріпився на 24,3%.

Посилення курсу гривні стало сигналом для поступового відновлення довіри до банківської системи. Якщо з лютого 2015 року спостерігалось уповільнення темпів відпливу депозитів з банківської системи, то вже з квітня почали зростати депозити населення в національній валюті.

Установлення певної рівноваги на валютному ринку дало змогу Національному банку послабити частину адміністративних обмежень, запроваджених у I кварталі. Серед таких заходів, зокрема, було розширення переліку підстав для переказу юридичними особами іноземної валюти

на основі індивідуальних ліцензій Національного банку.

У другій половині 2015 року спостерігалось покращення ділових очікувань, зумовлене появою ознак формування позитивних тенденцій у реальному секторі. У III та IV кварталах реальний ВВП збільшився відповідно на 1,1% та 1,4% (порівняно з попереднім кварталом, за вирахуванням сезонного чинника). Спостерігалось уповільнення спаду реальних доходів населення та поживлення в сільському господарстві. Сформувався стійкий тренд на зниження інфляції.

Упродовж III кварталу на грошово-кредитному ринку також спостерігалися ознаки стабілізації. Тривало повільне відновлення припливу депозитів у національній валюті та уповільнення відпливу депозитів у іноземній валюті. Ураховуючи зазначене, а також зменшення інфляційних ризиків та формування стійкого тренду щодо зниження інфляції, Національний банк розпочав пом'якшення грошово-кредитної політики – облікову ставку було поетапно знижено з 30% до 22% річних.

Стабілізація валютного ринку та отримання другого траншу фінансової допомоги від МВФ дали змогу пом'якшити адміністративні обмеження та спростити здійснення контролю уповноваженими банками за окремими операціями резидентів.

У IV кварталі 2015 року турбулентність валютного ринку посилилася. Причинами цього були як зовнішні чинники (послаблення обмінних курсів валют країн основних торговельних партнерів, подальше зниження цін на ключові товари українського експорту тощо), так і внутрішні (зростання невизначеності через повільний бюджетний процес та затримку із надходженням офіційного фінансування). Як наслідок, відбулося помірне зниження обмінного курсу гривні до долара США. За таких умов Національний банк, виходячи із зобов'язань щодо дотримання режиму гнучкого курсоутворення, не протидіяв стійким тенденціям у динаміці обмінного курсу, однак згладжував його надмірні коливання.

Незважаючи на усталений низхідний інфляційний тренд, з жовтня і до кінця 2015 року Національний банк не змінював облікову ставку, ураховуючи активізацію інфляційних ризиків. Проведення стриманої монетарної політики сприяло зниженню споживчої інфляції до 43,3% на кінець року.

Міжнародні резерви

У 2015 році обсяг міжнародних резервів збільшився на 77%, або на 5,8 млрд. дол. США, – до 13,3 млрд. дол. США. Зазначений обсяг покривав 3,4 місяця імпорту і був достатнім для виконання зобов'язань і поточних операцій уряду та Національного банку України.

Збільшення обсягу міжнародних резервів відбувалося насамперед за рахунок надходжень від Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних організацій, розміщення державних облігацій України і облігацій зовнішньої державної позики, за операціями своп з іноземними банками та іншими факторів. Зокрема було отримано 6,5 млрд. дол. США від МВФ, 1 млрд. дол. США від Світового банку, розміщено урядові єврооблігації під гарантії уряду США на суму 1 млрд. дол. США, отримано кредити від Європейської комісії на суму 0,9 млрд. дол. США.

Однак через відтермінування фінансування від МВФ та інших донорів міжнародні резерви за результатами року були нижчими, ніж планувалося. Національний банк прогнозував, що вони зростуть у 2015 році до 15–18 млрд. дол. США. Але ці прогнози будувалися з урахуванням надходження в Україну третього та четвертого траншів за програмою МВФ, які у 2015 році Україна не отримала.

В умовах гнучкого курсоутворення поточний рахунок платіжного балансу України досяг рівноважного стану – його дефіцит зменшився до 0,2% ВВП з 3,5% ВВП у 2014 році. У результаті тиск на міжнародні резерви з боку поточних операцій було нівельовано.

Водночас малий обсяг міжбанківського валютного ринку та перевищення на ньому попиту над пропозицією впродовж більшої частини року визначали обмежені можливості Національного банку нарощувати міжнародні резерви шляхом інтервенцій.

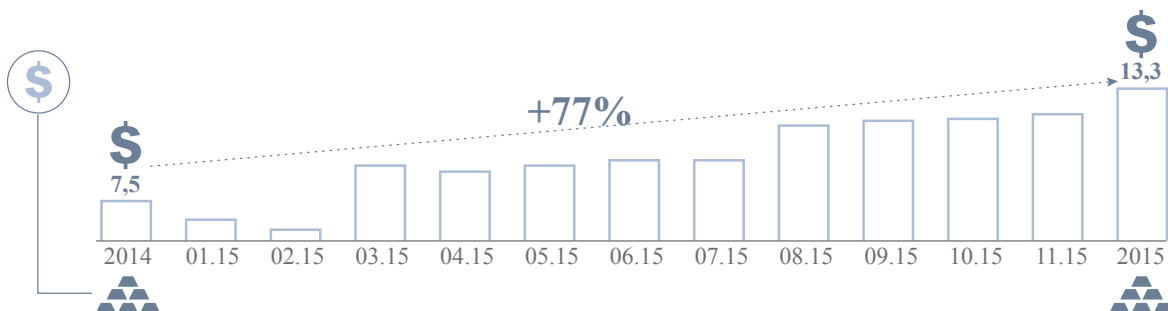
Національний банк купував валюту для нарощування резервів безпосередньо на міжбанківському валютному ринку та під час валютних аукціонів, запроваджених у вересні минулого року. Придбання валюти центробанком відбувалося у невеликих обсягах і лише, якщо пропозиція валюти на міжбанківському ринку перевищувала попит на неї. Загалом протягом 2015 року чиста купівля валюти Національним банком під час інтервенцій та валютних аукціонів (без урахування адресних інтервенцій) становила понад 1,5 млрд. дол. США.

Водночас Національний банк здійснював продаж іноземної валюти у формі адресних інтервенцій для проведення розрахунків за енергетичний імпорт. Обсяг адресних інтервенцій становив майже 1,7 млрд. дол. США.

У цілому, ураховуючи зазначені операції, сальдо валютних інтервенцій Національного банку за підсумками 2015 року було близьким до нуля.

Зростання резервів відбулося, незважаючи на необхідність здійснювати платежі уряду з погашення та обслуговування державного та гарантованого державою боргу в іноземній валюті. Водночас на обсязі цих платежів сприятливо позначилася реструктуризація державного та гарантованого державою боргу.

Міжнародні резерви України, млрд. дол. США

На шляху до європейських стандартів у статистиці

Основними цілями розвитку статистики в Національному банку були трансформація статистичної функції в напрямках централізації, уніфікації процесів збирання, контролю та поширення звітності, запровадження сучасних стандартів звітності.

Протягом року функції збирання статистичної звітності, що подається до Національного банку, переведено на рівень центрального апарату. Під час централізації забезпечено безперервне збирання статистичної звітності, що подається до Національного банку, контроль та аналіз якості даних, у тому числі шляхом уніфікації процедур контролю за звітністю, складанням та поширенням календаря подання звітності, наданням роз'яснень, проведенням регулярних консультацій.

Постійно оновлювався та наповнювався актуальною інформацією розділ «Статистика» Офіційного інтернет-представництва Національного банку України. Зокрема, було суттєво розширено набір показників у розділі «Макроекономіка», де на сьогодні представлені часові ряди основних показників економічного розвитку України. Департамент статистики та звітності стандартизував та почав розмішувати на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України монетарні та фінансові звіти в регіональному розрізі, які раніше територіальні управління Національного банку надсилали обласним держадміністраціям та органам статистики.

Реформа статистичної функції охопила також процеси поширення звітності в системі Національного банку. Протягом року проводилася робота щодо централізації звітності, яка подається зовнішнім користувачам. Одночасно ми трансформували звітність для керівництва та фахівців Національного банку – сформовано та наповнюється єдиний портал звітів. За рахунок використання сучасної системи візуалізації даних суттєво спрощено процес пошуку та аналізу інформації, що в кінцевому підсумку сприяє підвищенню якості прийнятих рішень.

У III кварталі 2015 року завершено перехід до складання статистики зовнішнього сектору згідно з вимогами шостого видання Керівництва з платіжного балансу та міжнародної інвестиційної позиції (МВФ, 2009). З метою співставлення та

відповідності стандартам уніфіковано оперативні та остаточні дані монетарної та фінансової статистики.

Згідно з Комплексною програмою в межах Проєкту ЄС «Технічна допомога за пріоритетними напрямками фінансового сектору» започатковано реалізацію заходів за напрямом «Зміцнення чинних нормативних засад фінансової звітності для всіх регуляторів фінансового сектору в Україні через запровадження МСФЗ і таксономії FINREP-XBRL».

Опитування ділових очікувань підприємств

Монетарний режим інфляційного таргетування ще називають «режимом таргетування інфляційних очікувань». Від розуміння дій центрального банку суб'єктами господарювання залежить якість прийнятих ними рішень та відповідно ефективність функціонування економічної системи в цілому.

Отримання якісного зворотного зв'язку від економічних суб'єктів є основою розуміння того, як економіка сприймає рішення Національного банку, як змінюються ділові очікування підприємств. Починаючи з 2006 року Національний банк проводить опитування ділових очікувань підприємств відповідно до методології, що відповідає кращим світовим стандартам.

Протягом 2015 року ця функція була повністю централізована на рівні центрального апарату. Було запроваджено веб-технології опитувань підприємств, удосконалено формат аналітичного звіту, який щокварталу розміщується на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку та надсилається респондентам, які брали участь в опитуванні та виявили бажання його отримати. Такі нововведення посилили двосторонні комунікації Національного банку й агентів економічної діяльності та дали змогу глибше зрозуміти, яким чином монетарна політика впливає на економічний розвиток та перебіг інфляційних процесів.

Розвиток досліджень

Реформа дослідницької функції

2015 рік ознаменував початок реформи функції досліджень у Національному банку, спрямованої на: посилення ролі дослідницьких робіт у забезпеченні потреб в основних функціональних сферах; поліпшення якості дослідницьких продуктів; розвиток людського капіталу, та поліпшення іміджу Національного банку всередині країни та за кордоном через приведення рівня досліджень до рівня інших центральних банків країн Центральної та Східної Європи. Як і в інших центральних банках, основними цілями дослідницької діяльності визначено:

- проведення досліджень, релевантних для формування рекомендацій в основних функціональних сферах Національного банку (монетарна політика, фінансова стабільність, банківський нагляд тощо);
- поширення нових знань і комунікація дослідницьких результатів через публікації Національного банку (Робочі матеріали та «Вісник Національного банку України»), публікації в міжнародно визнаних академічних журналах, організацію та участь у дослідницьких конференціях і семінарах;
- підтримка процесу прийняття рішень через розроблення сучасного аналітичного та модельного інструментарію.

В організаційному контексті реформа полягала в децентралізації функції досліджень, тобто проведенні дослідницьких робіт насамперед фахівцями функціональних підрозділів Національного банку. Водночас координаційні та організаційні функції були покладені на відділ досліджень, створений у складі Департаменту монетарної політики та економічного аналізу. Такий підхід використовується й багатьма іншими центральними банками, зокрема в Канаді, Польщі, Фінляндії, Швеції тощо. Відповідно до досвіду цих країн, функціями відділу досліджень визначено:

- ініціювання, організація та проведення дослідницьких проектів у Національному банку та поширення отриманих результатів у серії робочих матеріалів, міжнародно визнаних академічних журналах;

- сприяння поширенню результатів сучасних досліджень та підвищення економічної обізнаності серед вітчизняних академічних та фахових кіл шляхом організації регулярного випуску науково-практичного журналу «Вісник Національного банку України» з подальшою його інтеграцією до міжнародної системи знань;
- організація та проведення комунікаційних заходів у Національному банку України в сфері досліджень, зокрема відкритих дослідницьких семінарів, конференцій, лекцій тощо.

Для більш ефективної трансформації дослідницької функції Національного банку та адаптації її до найкращих міжнародних стандартів була залучена технічна допомога експертів Банку Канади. У рамках цього проекту отримано відповідні консультації та практичні поради. Зокрема, визначено основні положення організації досліджень в Національному банку та продукти дослідницької діяльності, етапи їх підготовки, запроваджено проведення відкритих дослідницьких семінарів, розпочато проведення дослідницьких проектів.

Комунікаційні дослідницькі заходи

Важливою функцією досліджень центральних банків багатьох країн є поширення результатів досліджень в академічних та експертних колах. Тому в Національному банку з липня 2015 року була запроваджена практика проведення відкритих дослідницьких семінарів з метою обміну досвідом та результатами проведених досліджень. Робочою мовою відкритих дослідницьких семінарів є англійська, тому участь у них стимулює інтеграцію та наближення вітчизняної економічної науки до міжнародних академічних стандартів.

Серію відкритих дослідницьких семінарів розпочав директор Департаменту міжнародного економічного аналізу Банку Канади Олексій Кривцов, який презентував результати дослідження «Останні тенденції в експериментальній макроекономіці». У 2015 році результати своїх досліджень презентували професор з монетарної макроекономіки Вільного університету Берліна

Філіп Енглер («Суверенний ризик, згорання міжбанківського ринку та сукупні флуктуації»), професор Університету Каліфорнії, Берклі Юрій Городніченко («Інфляційне таргетування не закріплює інфляційні очікування: результати опитувань компаній Нової Зеландії»), професор фінансів Центру фінансового аналізу Бізнес школи Імперського коледжу Лондону Андрій Кириленко («Спекуляції з нафтою»).

«Вісник Національного банку України»

У 2015 році відбулась реформа журналу «Вісник Національного банку України», спрямована на перетворення його в сучасний дослідницький журнал центрального банку. Ключові зміни полягали в наступному:

- дослідницька спрямованість публікацій журналу;
- фокус на проблемних питаннях, що належать до сфери компетенції та функцій Національного банку;
- доступність журналу для безкоштовного перегляду на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку;
- видання двома мовами (українською та англійською з повним дзеркальним відображенням контенту);
- щоквартальна періодичність.

Було затверджено новий склад редакційної колегії журналу, до якого, окрім фахівців Націо-

нального банку України, включені представники міжнародних академічних установ, Банку Канади та Міжнародного валютного фонду.

З метою уникнення помилкових висновків і тверджень, плагиату тощо, рецензування статей, що надходять на розгляд редакційної колегії, здійснюється фахівцями та експертами за тематикою кожної статті. При цьому процес ґрунтується на процедурі подвійного «сліпого» рецензування, за якого автори та рецензенти не знають один одного. Такий підхід до рецензування статей дає змогу забезпечити високу якість матеріалів, що публікуються, та дотримуватися стандартів видавничої етики на рівні вимог Комітету з етики наукових публікацій (Committee on Publication Ethics, COPE) і також Керівництва з етики наукових публікацій (Publishing Ethics Resource Kit) видавництва Elsevier, що сприятиме подальшій інтеграції журналу до міжнародних реферативних баз.

У 2015 році випущено два номери «Вісника Національного банку України» у новому форматі. Перший випуск, який вийшов у світ у вересні, було присвячено переважно проблемним питанням формування та реалізації монетарної політики в контексті задекларованого Національним банком переходу до інфляційного таргетування. Другий – сфокусований на питаннях фінансової стабільності та поточній роботі Національного банку України щодо забезпечення стійкості банківського сектору. Авторами статей були як фахівці Національного банку, так і представники вітчизняних та закордонних університетів та експертних кіл.

ОЛЕГ ЧУРІЙ
Заступник Голови
Національного банку

У 2015 році ми зробили крок уперед – зберегли гнучке курсоутворення гривні, згладжуючи надмірні коливання курсу за допомогою адміністративних обмежень

Величезні втрати економіки від конфлікту на сході України, паніка на валютному ринку, падіння світових цін на товари українського експорту – ці умови поставили Національний банк України перед складним вибором уже на початку 2015 року. З одного боку, можна було зробити крок назад – до фіксованого курсу, який десятиліттями створював ілюзію стабільності, але водночас спричиняв дисбаланси в економіці. З іншого – був шанс зробити крок уперед – зберегти, незважаючи на болісність такого рішення, гнучке курсоутворення, яке поступово виправило би накопичені дисбаланси та надавало би економіці буфер від негативних зовнішньоекономічних впливів. І ми обрали крок уперед.

Водночас було замало зберегти гнучке курсоутворення – насамперед необхідно було стабілізувати курс гривні. Тому в лютому-березні 2015 року Національний банк продовжив запроваджувати адміністративні заходи додатково до тих, які ініціював в 2014 році. Вони стали на заваді впливу капіталу з України та недобросовісним валютним операціям. За їх допомогою нам вдалося стабілізувати попит на іноземну валюту та забезпечити її ритмічне надходження на міжбанківський валютний ринок.

Окрім того, протягом року Національний банк згладжував надмірні коливання обмінного курсу. У разі перекосів попиту і пропозиції на валютному ринку ми здійснювали інтервенції, стримуючи як необгрунтоване ринковими факторами знецінення, так і зміцнення курсу гривні. Адже після необгрунтованого руху обмінний курс зазвичай повертається назад, і чим більші ці коливання, тим більшої шкоди вони завдають економіці.

Завдяки діям Національного банку, а також реалізації Мінських угод та підписанню Програми кредитування МВФ, нам вдалося стабілізувати ситуацію на валютному ринку і знизити коливання курсу гривні, який сягав 30 грн. до долара США в лютому, до 20–24 гривні до долара США протягом наступних 10 місяців.

Стабілізація валютного ринку створила підґрунтя для низки позитивних зрушень як у політиці Національного банку, так і в економіці України. Уповільнилася інфляція, відновили зростання міжнародні резерви. Оскільки потреба в адміністративних заходах поступово відпадає, уже восени 2015 року Національний банк розпочав їх поступову лібералізацію. Більш того, ще у серпні ми розпочали перегляд усієї чинної валютної нормативно-правової бази, що діє в Україні, і підготовку до переходу до принципово нової, більш ліберальної моделі валютного регулювання. І, головне, Національний банк отримав нарешті можливість розпочати перехід до режиму інфляційного таргетування – монетарної політики, яка дасть нам змогу виконувати наш мандат – забезпечувати стабільні та низькі ціни.

Монетарний розвиток

Упродовж 2015 року попит на гроші був низьким, що було зумовлено низкою чинників, зокрема:

- зниження мотивації до використання гривні як засобу заощадження внаслідок активізації девальваційних та інфляційних процесів на початку 2015 року;
- вимивання гривні з обороту на тимчасово втрачених територіях;
- поширення безготівкових платежів;
- зниження купівельної спроможності населення і його реальних доходів.

У результаті обсяг готівки поза банками у 2015 році майже не змінився. Відповідно весь обсяг грошової пропозиції Національного банку залишався у банківській системі. Основними джерелами збільшення ліквідності банківської системи були операції з підтримки Національним банком Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, а також витрачання урядом валютних коштів після їх конвертації у гривню.

Як наслідок, протягом 2015 року в банківській системі зберігався структурний профіцит ліквідності. За таких умов Національний банк впливає на процентні ставки міжбанківського кредитного ринку за допомогою операцій з вилучення ліквідності шляхом розміщення власних депозитних сертифікатів. Залишки коштів, розміщених на депозитних сертифікатах, станом на кінець 2015 року досягли 89,3 млрд. грн., збільшившись за рік на 69,7 млрд. грн.

Водночас Національний банк вилучав ліквідність шляхом продажу облігацій внутрішньої державної позики. У зв'язку з тим, що Міністер-

ство фінансів не проводило операцій на ринку державних боргових цінних паперів це також дало змогу розпочати розбудову кривої дохідності строком до 10 років, що є важливим елементом трансмісійного механізму монетарної політики за режиму інфляційного таргетування.

У липні 2015 року Національний банк вийшов на вторинний ринок із пропозицією ОВДП зі свого портфеля. З того часу і до кінця 2015 року він продав ОВДП з портфеля на 1,8 млрд грн. Продаж ОВДП відбувся шляхом відкритих та анонімних торгів на двох фондових біржах (ФБ «ПФТС» та ФБ «Перспектива»), доступ до цих торгів мали всі учасники біржі. Загалом було укладено 119 угод з дохідністю 20–22,5% річних. Мінімальна сума угоди становила 2 тис. грн., максимальна – 95 млн. грн. (за номінальною вартістю).

У грудні 2015 року Національний банк також започаткував аукціони з ОВДП*. Протягом місяця було проведено 5 аукціонів з продажу ОВДП, з яких 4 – результативні. За їх результатами було продано ОВДП на загальну суму 150,9 млн. грн. (за номінальною вартістю). Під час аукціонів було укладено 9 угод з дохідністю 19–19,5% річних. Мінімальна сума угоди становила 288 тис. грн., максимальна – 32,8 млн. грн. (за номінальною вартістю).

Окреслений розвиток подій на грошово-кредитному ринку сприяв тому, що кількісний критерій ефективності щодо чистих внутрішніх активів та індикативна ціль з монетарної бази на кінець 2015 року, встановлені відповідно до програми EFF, були виконані із значним запасом.

*У січні 2016 року НБУ припинив продаж ОВДП зі свого портфеля у зв'язку з поверненням Міністерства фінансів на ринок локальних ОВДП.

Зміни в монетарних інструментах

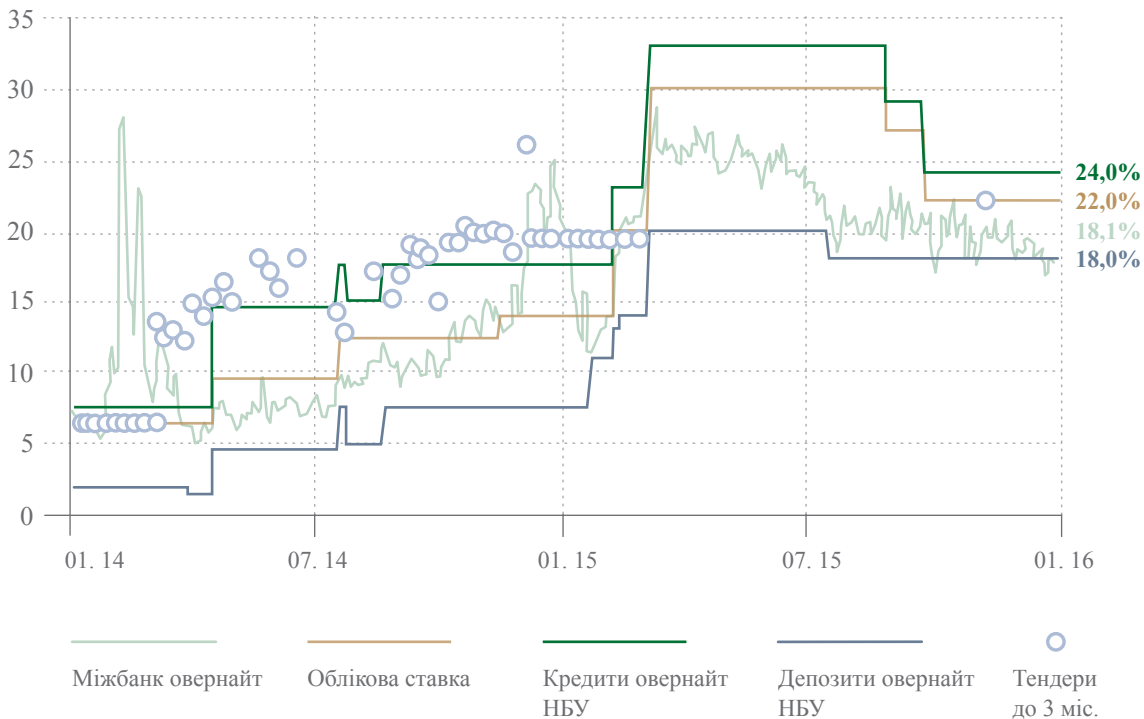
Упродовж 2015 року Національний банк удосконалював підходи до проведення монетарної політики для їх наближення до практики центральних банків, які здійснюють таргетування інфляції.

Насамперед було посилено роль облікової ставки Національного банку як ключової ставки монетарної політики шляхом більш тісної прив'язки до неї процентних ставок за активними та пасивними операціями з регулювання ліквідності банківської системи.

Також було звужено коридор відсоткових ставок за операціями з надання та вилучення ліквідності на термін овернайт з метою більшого контролю за коливаннями процентних ставок міжбанківського кредитного ринку.

Водночас було спрощено процедуру формування та зберігання банками обов'язкових резервів, зокрема через уніфікацію нормативів обов'язкового резервування.

Міжбанківські ставки овернайт і процентні ставки Національного банку України, % річних

Протягом минулого року Національний банк удосконалив стандартні інструменти та механізм регулювання ліквідності, що так само є передумовою для переходу до режиму інфляційного таргетування.

Було визначено поняття інструментів постійного доступу – кредити овернайт, депозитні сертифікати овернайт.

Національний банк скоротив строк надання кредитів рефінансування шляхом проведення тендерів. Максимальний строк такого кредиту з початку грудня становить 90 днів замість одного року.

Для збільшення гнучкості операцій центробанку з управління ліквідністю Національний банк передбачив множинність заявок для участі в тендерах (як з розміщення депозитних сертифікатів, так і з надання кредитів рефінансування). Тепер кожний з банків може подавати водночас кілька заявок із різними параметрами, а не робити лише одну заявку для участі в одному тендері.

Національний банк оптимізував перелік застав за кредитами рефінансування, виключивши ті фінансові інструменти, які не знайшли поширення на фондовому ринку. Серед них іпотечні облігації, цінні папери Державної іпотечної установи, облігації місцевих позик тощо. З початку грудня як забезпечення кредитів рефінансування прийматимуться лише державні облігації України, депозитні сертифікати, п'ять видів іноземної

валюти (долари США, євро, англійські фунти стерлінгів, швейцарські франки, японські єни) та облігації міжнародних фінансових організацій.

З метою зменшення кредитного ризику Національний банк України змінив підхід до визначення вартості застави за кредитами та кредитними операціями. Вартість забезпечення визначається тепер на ринкових засадах – за справедливою вартістю.

З цією ж самою метою було врегульовано використання коригуючих коефіцієнтів (дисконтів), що застосовуються до справедливої вартості застави залежно від характеристик цінних паперів, які надаються як забезпечення.

На зменшення кредитного ризику спрямована і норма, що передбачає надання банком додаткового забезпечення в разі зменшення справедливої вартості заставленого майна нижче встановленого граничного рівня.

Крім того, запроваджено підписання єдиного генерального договору не лише для кредитів овернайт, але й для кредитів, що надаються за результатами тендерів. Індивідуальні кредитні договори за результатами тендерів уже не укладаються. Це дало змогу спростити і прискорити процес надання кредитів. Замість п'яти днів від оголошення тендера до видачі коштів він триває два дні.

Антикризові заходи на валютному ринку

Початок 2015 року відзначився посиленням волатильності обмінного курсу гривні на фоні панічних настроїв населення та бізнесу. У відповідь на це Національний банк України вжив низку антикризових заходів на грошово-кредитному та валютному ринках.

По-перше, Національний банк суттєво посилив монетарну політику. Він двічі підвищував облікову ставку (з 06.02.2015 – до 19,5% та з 04.03.2015 – до 30% річних) з відповідним коригуванням процентних ставок за власними операціями з комерційними банками, а також посилив вимоги до формування банками обов'язкових резервів. Метою цього рішення було зв'язати вільну ліквідність банків, щоб мінімізувати потенційний тиск на курс та ціни.

По-друге, для подолання паніки на валютному ринку було посилено адміністративні обмеження, які діяли з 2014 року. Зокрема, додатково до попередніх заходів Національний банк:

- заборонив купувати іноземну валюту для клієнтів, які мають наявні кошти в іноземній валюті, розміщені на поточних і депозитних рахунках у банках;
- заборонив купівлю безготівкової іноземної валюти за рахунок кредитів у національній валюті та під забезпечення іноземної валюти;
- заборонив купувати та перераховувати іноземну валюту з метою зменшення статутних капіталів юридичних осіб і виходу з господарських товариств іноземних інвесторів;
- запровадив необхідність підтвердження того, що клієнт банку, який має намір як купити,

так і перерахувати іноземну валюту за межі України, зокрема за імпортними операціями, є сумлінним платником податків;

- запровадив необхідність використання акредитивної форми розрахунку для здійснення платежів за імпортними контрактами клієнтів загальною вартістю понад 500 тис. дол. США, за винятком імпортних операцій клієнтів з купівлі життєво необхідних товарів;
- заборонив авансові платежі за імпортними контрактами клієнтів загальною вартістю понад 50 тис. дол. США без відповідного підтвердження Національного банку України.

Уживаючи цих заходів, Національний банк залишався прихильником гнучкого обмінного курсу, рівень якого має визначатися фундаментальними економічними тенденціями. Натомість, запроваджені адміністративні обмеження мали на меті згладжування надмірних коливань обмінного курсу гривні, викликаних тимчасовими факторами. Насамперед, погіршенням очікувань населення та бізнесу.

Зазначені кроки разом із реалізацією Мінських угод та підписанням Програми розширеного фінансування з Міжнародним валютним фондом дали змогу зупинити паніку на валютному ринку, забезпечити ритмічність валютних надходжень на ринок, запобігти непродуктивному відпливу капіталу за межі України. Як наслідок, поступова стабілізація ситуації на валютному ринку дала змогу Національному банку України розпочати лібералізацію валютного регулювання вже у другій половині 2015 року (див. «Кроки і перспективи валютної лібералізації»).

Кроки і перспективи валютної лібералізації

Стабілізація валютного ринку у другій половині 2015 року дала змогу Національному банку розпочати поступове пом'якшення тимчасових валютних обмежень, запроваджених у 2014 – 2015 роках для запобігання відпливу капіталу та стабілізації ситуації на грошово-кредитному та валютному ринках. Для цього Національний банк заздалегідь розробив план поступового зняття антикризових обмежень разом з Міжнародним валютним фондом, який був затверджений у квітні 2015 року. Цей план відштовхується від виконання певних умов і не є прив'язаним до конкретних строків.

Перший етап лібералізації обмежень відбувся у вересні 2015 року після завершення реструктуризації державного боргу, на фоні зростання міжнародних резервів та фіналізації процесу очищення банківського сектору. Тоді, зокрема, було збільшено обсяг видачі готівки в іноземній валюті та банківських металів з рахунків клієнтів банків з 15 тис. до 20 тис. грн. на добу. Національний банк планує продовжити поступове послаблення або зняття валютних обмежень і в 2016 році.

Наміри Національного банку щодо валютної лібералізації виходять за межі зняття антикризових валютних обмежень. У планах регулятора – проведення масштабної лібералізації всього валютного регулювання, яке наразі є складним, розпорошеним серед численних законів та нормативно-правових актів і, як наслідок, обтяжливим для банків, бізнесу та населення.

У серпні 2015 року в Національному банку створено робочу групу за участю незалежних зовнішніх експертів як з України, так і з-за кордону. Для переведення України до більш ліберальної моделі валютного регулювання робоча група провела аналіз нормативної бази, зокрема застарілого декрету з валютного регулювання 1993 року. Станом на кінець 2015 року тривала робота над цільовою моделлю валютного регулювання на основі аналізу досвіду інших країн з перехідними

економіками. Наступним кроком стане побудова дорожньої карти для втілення цієї цільової моделі і розробка принципово нової нормативної бази. Усі результати робочої групи проходять публічне обговорення.

Пріоритетами лібералізації валютного регулювання є розбудова ліквідності валютного ринку, лібералізація припливу прямих іноземних інвестицій та лібералізація операцій за поточним рахунком платіжного балансу. По-перше, розбудова ліквідності валютного ринку передбачає зменшення ролі Національного банку у визначенні курсу гривні та збільшення ролі ринку; пом'якшення лімітів операцій з валютою для банків; запровадження інституту маркет-мейкерів; створення умов для хеджування валютних ризиків. По-друге, для створення більш ліберальних умов для припливу прямих іноземних інвестицій необхідно послабити вимоги щодо валютних надходжень від прямих іноземних інвестицій; спростити умови для конвертації боргу в іноземній валюті в капітал; дозволити репатріацію дивідендів. По-третє, починати лібералізацію операцій за поточним рахунком потрібно зі спрощення умов для експорту послуг, зокрема зняття експорту послуг з валютного контролю; скорочення строку резервування коштів у гривні для спрощення умов експорту товарів.

Лібералізація відбуватиметься кількома етапами, які не матимуть жорсткої хронологічної прив'язки. Оскільки лібералізація валютного регулювання не може проходити ізольовано від змін в економіці, реалізації кожного етапу передуватиме виконання таких умов як макроекономічна стабільність, фіскальна консолідація, оздоровлення і динамічний розвиток банківської системи, накопичення достатнього рівня міжнародних резервів, підтримуючі реформи, зокрема, проведення судової реформи і посилення захисту прав інвесторів.

СПРИЯННЯ ФІНАНСОВІЙ СТАБІЛЬНОСТІ

КАТЕРИНА РОЖКОВА
В. о. заступника Голови
Національного банку

Упевнена, що вже через три роки наша банківська система відповідатиме найкращим світовим стандартам

«Єдиний спосіб піднятися на вершину сходів – долати сходину за сходинку, по одній за раз», – казала «залізна леді» Маргарет Тетчер. Ці слова яскраво демонструють дії нашої команди протягом останніх двох років. Два роки тому ми були біля підніжжя «сходів» і розуміли, що дістатися їх вершини, тобто провести реформи банківського сектору, буде вкрай важко та болісно.

Національному банку не раз доводилося приймати досить жорсткі рішення. Та все це робилося з єдиною метою – стабілізувати українську фінансову систему, зупинити беззаконня у банківському секторі, закласти основи для побудови нормального, здорового банківського ринку.

Сьогодні можна з упевненістю констатувати, що половину «сходів» уже пройдено – здійснено масштабне очищення банківської системи від нежиттєздатних «банків-зомбі», схемних та непрозорих установ. У 2015 році 20 банків уже пройшли діагностику, наступні 40 мають діагностуватися у цьому році. Ще одна важлива «сходинка», яку наша команда успішно пододала – розкриття реальних власників банків. Прозорість банківської системи сьогодні сягає майже 100-відсоткового рівня, тоді як два роки тому регулятор не знав і третини справжніх власників банків. Наразі регулятор активно бореться з однією із головних проблем банківської системи – кредитуванням пов'язаних осіб. Повний аналіз цих операцій по всій системі відповідно до Меморандуму з МВФ буде завершено до кінця 2016 року.

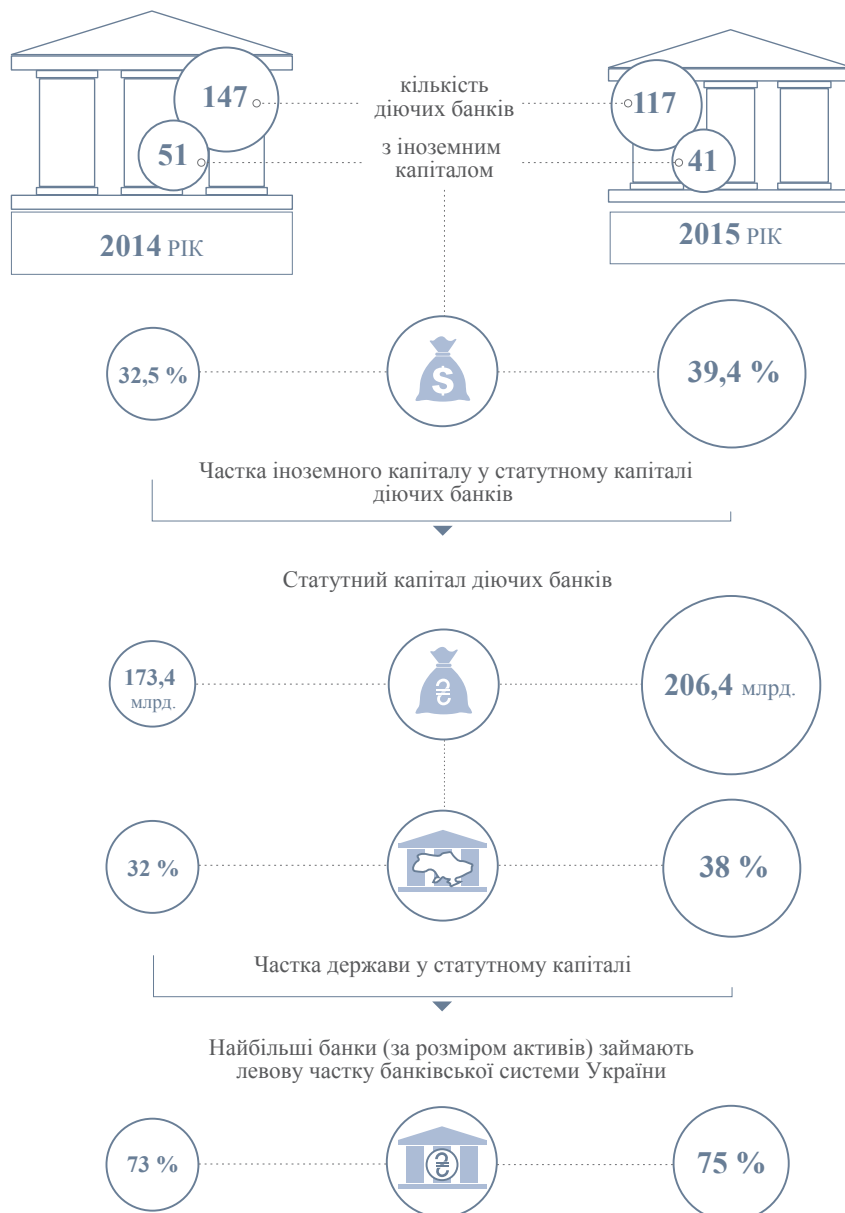
Ми пройшли точку неповернення і одне з головних завдань, яке стоїть перед нашою командою, – не допустити рецидиву. З метою запобігання накопиченню системних ризиків буде запроваджено сучасне макропруденційне регулювання. Серед стратегічних завдань – упровадження поглибленого аналізу бізнес-моделей банків та ризиків, які вони можуть продукувати як для окремого банку, так і для банківського сектору в цілому. Водночас ми максимально сприятимемо посиленню захисту прав позичальників, кредиторів та інвесторів.

Значну частину «сходів» на шляху реформи банківського сектору регулятор уже подолав. Але до вершини ще далеко і ми не маємо права зупинитись на півдорозі. Я впевнена, що вже через три роки наша банківська система відповідатиме найкращим світовим стандартам і стане надійним фундаментом стійкого розвитку економіки країни.

Стан банківської системи

Тенденції розвитку банківської системи у 2015 році свідчать, що більшість платоспроможних банків зуміли адаптуватися до роботи в умовах фінансово-економічної кризи. Банківська система в цілому показує операційну прибутковість, найбільші банки здійснили або здійснюють докапіталізацію для покриття понесених збитків, недоброчесні та неплатоспроможні банки виводяться з ринку, фіксується приплив депозитів компаній та населення. У 2016 році Національний банк України завершує очищення банківської системи та розпочинає наступний етап — її перезавантаження.

Стан банківської системи

Протягом 2015 року українська банківська система функціонувала в украї складних умовах. Військовий конфлікт на Сході України та анексія Криму, накопичені зовнішні дисбаланси та погіршення ситуації на світових товарних ринках призвели до економічного спаду, спричинили суттєву девальвацію національної валюти та виток інфляції.

Основними системними ризиками, реалізація яких негативно вплинула на діяльність банків, були: погіршення платоспроможності позичальників через зменшення доходів населення та збиткову діяльність багатьох підприємств; звуження ресурсної бази банків через значний вплив депозитів протягом 2014–2015 років; незахищеність прав кредиторів; геополітичні ризики, пов'язані з анексією Криму та військовими діями на сході України.

Незважаючи на це, українська банківська система в цілому адаптувалася до нових умов: найбільші банки вже провели переоцінку активів, доформували резерви під активні операції та залучили додатковий капітал, почали перегляд бізнес-моделей. Триває спільна робота банків та Національного банку з відновлення повноцінного функціонування банківського сектору, зокрема посилення платоспроможності банків шляхом подальшої докапіталізації та приведення операцій з кредитування пов'язаних осіб до норм, встановлених Національним банком.

Першочерговим завданням для НБУ в 2015 році було очищення банківського сектору – виведення з ринку недобросовісних учасників та підвищення прозорості через розкриття реальних власників банків. Регулятор майже завершив реалізацію першого етапу Комплексної програми «Очищення банківського сектору». Станом на 01 січня

2016 року ліцензію НБУ на здійснення банківської діяльності мали 120 банківських установ, з яких функціонували 117 установ.

Протягом 2015 року Національний банк України:

- прийняв рішення про віднесення 59 банків до категорій проблемних та неплатоспроможних;
- відкликав ліцензію на здійснення банківської діяльності та ініціював процедуру ліквідації 43 банків, прийняв рішення про ліквідацію двох банків, банківську ліцензію яких відкликано у 2014 році.

Головною причиною цих рішень було здійснення банками ризикової діяльності, яка суперечила вимогам законодавства. Національний банк неодноразово вимагав від власників та керівництва проблемних/ неплатоспроможних банків ужити заходів, спрямованих на поліпшення фінансового стану установ. Але такі банки не доклали достатніх зусиль для стабілізації діяльності (зокрема, не збільшили капітал повною мірою для покриття накопичених збитків) та виконання вимог нормативно-правових актів.

Результати дій з очищення системи свідчать, що відбулися кількісні та якісні зміни у складі та структурі учасників банківського сектору. Суттєво зросла частка державних банків та банків з іноземним капіталом: станом на початок 2016 року частка держави у статутному капіталі платоспроможних банків становила 37,9%, а частка іноземного капіталу – 39,4%. Частка активів найбільших п'яти банків зросла до 54% наприкінці 2015 року порівняно з 45% у 2014 році. Збільшилась і концентрація за коштами фізичних осіб – 62%, що пов'язано як із виведеннями багатьох банків із ринку, так і збільшенням довіри вкладників до великих банків.

Очищення банківського сектору у 2015 році*

Статус банків	Кількість банків		Статутний капітал, млрд. грн.	
	2015	2016	2015	2016
діючі	147	117	173,4	206,4
неплатоспроможні	16	3	6,8	3,6
банківська система, усього	163	120	180,2	210,0
у процесі ліквідації	22	62		

*Дані станом на початок року

Етапи очищення банківської системи України

РЕЗУЛЬТАТИ:

- здорова банківська система;
- прозора структура власності банків;
- відновлення довіри до банківської системи;
- «перезавантаження» банківського сектору та перехід до третього етапу реформування банківської системи – сталого розвитку;
- доведення капіталу банків мінімум до 120 млн. грн. до середини 2016 року;
- завершення діагностики банків та посилення контролю над операціями з кредитування пов'язаних осіб;
- виконання завдань Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року (проект Cashless economy);
- послаблення або зняття тимчасових валютних обмежень.

Кредитна активність банків протягом звітного року залишалася низькою. Через зменшення ресурсної бази, погіршення платоспроможності та платіжної дисципліни позичальників банки скоротили кредитування як бізнесу, так і громадян. Залишки за кредитами (без нарахованих відсотків) платоспроможних банків у національній валюті скоротилися на 875 млн. грн., а в іноземній – на 2,6 млрд дол.

Через високі ризики неповернення кредитів і значний накопичений портфель проблемної заборгованості в 2015 році банки переважно фокусувалися на: реструктуризації боргів (через продовження термінів кредитів, перегляд процентної ставки тощо); збереженні конструктивних відносин з наявними кредитоспроможними позичальниками; переуступленні та продажі проблемних активів.

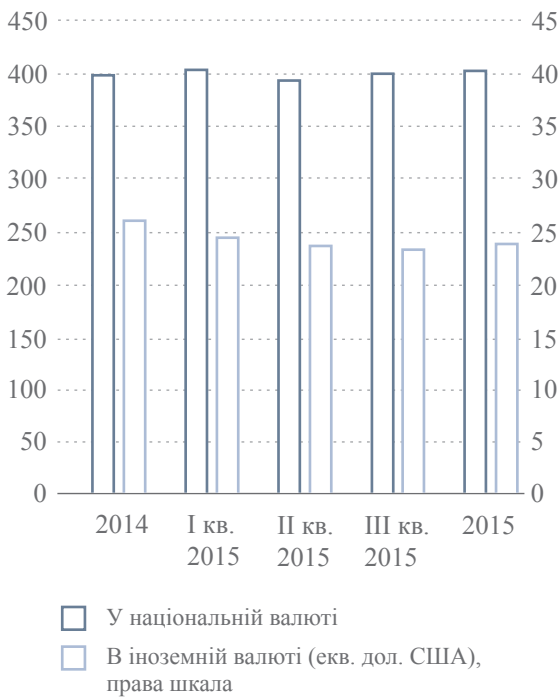
Питома вага валютних кредитів у кредитному портфелі внаслідок зниження курсу значно зросла (58% порівняно з 51% на 01.01.2015).

Девальвація гривні призвела до проблем з обслуговуванням таких кредитів позичальниками, які не мають власної валютної виручки. З метою поліпшення ситуації багато банків у 2015 році почали реалізацію програм з реструктуризації валютних кредитів.

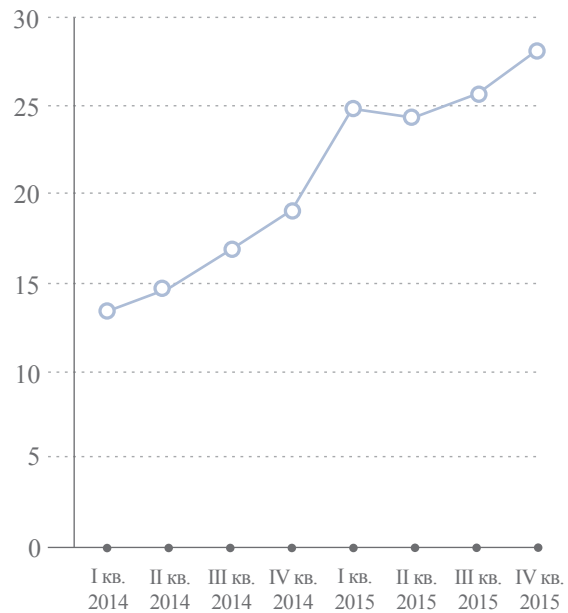
Якість активів банків у 2015 році суттєво погіршилася. Питома вага негативно класифікованої заборгованості в кредитному портфелі діючих банків станом на 01.01.2016 становила 28,2%, або 365,6 млрд. грн. (порівняно з 18,4% та 197,5 млрд. грн. роком раніше). Найбільшою мірою погіршилася якість кредитів в іноземній валюті – зростання обсягів проблемної заборгованості становило 3,8 млрд. доларів.

Беручи до уваги скорочення кредитування, банки переважно вкладали вільні кошти в депозитні сертифікати Національного банку. Залишки коштів, розміщених у депозитні сертифікати за 2015 рік збільшилися майже вдвічі, до 89,8 млрд. грн. станом на кінець року.

Кредити, надані платоспроможними банками, млрд. од. валюти

Недіючі кредити без резервів у % до сукупних валових кредитів

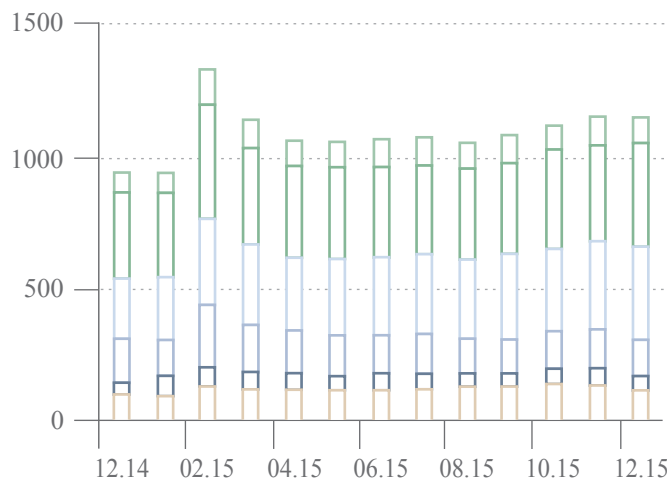
Кошти клієнтів залишаються основним джерелом ресурсної бази банків: клієнтський депозитний портфель становив 64% зобов'язань, у тому числі кошти фізичних осіб – 33,8% (389 млрд. грн.), кошти юридичних осіб – 30,2% (348 млрд. грн.). Такий високий рівень питомої ваги коштів юридичних та фізичних осіб зумовлений обмеженістю доступу банків до інших джерел фінансування – зокрема зовнішніх боргових ринків. Очікується, що частка депозитів у зобов'язаннях банків зростатиме.

Сукупний обсяг коштів клієнтів (кошти юридичних та фізичних осіб), очищений від змін за рахунок переоцінки валютних коштів, у 2015 році зріс на 9,6%. Після тривалого періоду паніки депозити фізичних осіб у національній валюті відновили зростання з квітня 2015 року

(без урахування неплатоспроможних банків) і на кінець року їх обсяг перевищив докризовий рівень. Водночас вкладення населення в іноземній валюті скорочувалися до грудня 2015 року, а в цілому їх вплив протягом року становив 2,3 млрд. дол. в еквіваленті (без урахування банків, визнаних неплатоспроможними).

У 2015 році банківська система отримала 199,2 млрд. грн. доходів, що на 33,2 млрд. грн. більше, ніж у 2014 році. Основною статтею доходів (67,8%) залишаються процентні доходи. В умовах звуженого кредитування у 2015 році банки розширили спектр послуг та активізували здійснення банківських операцій, що генерують комісійний дохід. За 2015 рік комісійні доходи збільшилися на 30,3%, а їх частка в загальних доходах становила 14,3%. Дохід від торговель-

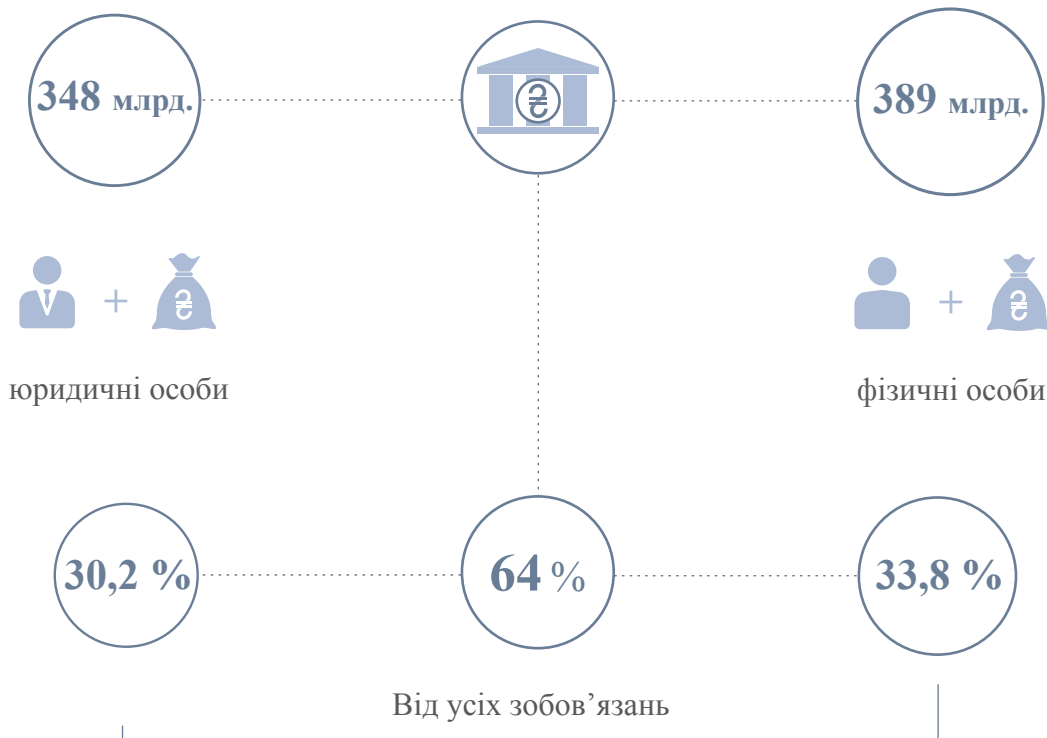
Зобов'язання банків, млрд. грн.

- Кошти міжнародних та інших фінансових організацій
- Кошти фізичних осіб
- Кошти юридичних осіб
- Кошти банків
- Кошти НБУ
- Інші

Кошти клієнтів у ресурсній базі банків

Кошти клієнтів залишалися основним джерелом ресурсної бази банків

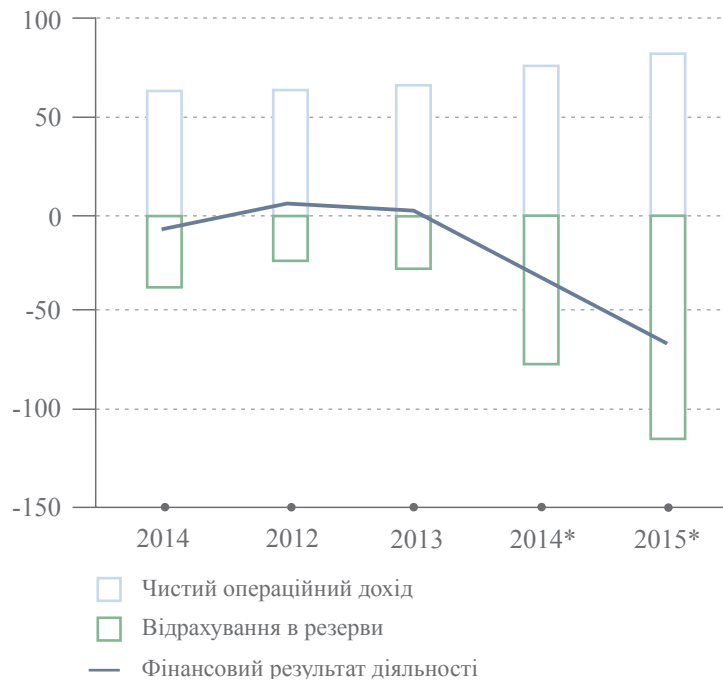
них операцій порівняно з 2014 роком збільшився на 70,5% – до 21,5 млрд. грн., що відбулося за рахунок прибутку від торговельних операцій з похідними фінансовими інструментами (зростання на 15,7 млрд. грн.).

За підсумками 2015 року діючі банки України отримали сукупний збиток 66,6 млрд. грн. Основною причиною збитків стало суттєве зростання відрахувань у резерви, які порівняно з 2014 роком зросли у півтора раза і становили 114,5 млрд. грн. (43,1% від усіх витрат) протягом 2015 року. Разом з тим чистий операційний дохід банків за 2015 рік був позитивним і становив 81,5 млрд. грн., що свідчить про спроможність більшості банків генерувати позитивні чисті операційні грошові потоки в майбутньому.

З 2014 року Національний банк, ураховуючи світову практику, запровадив регулярне діагно-

стичне обстеження банків для визначення додаткових потреб банків у капіталі. Діагностичне обстеження складається з двох етапів – аналізу якості активів банків та стрес-тестування. Збільшення капіталу банків за результатами діагностичного обстеження посилює фінансову стабільність банківської системи та створює необхідне підґрунтя для відновлення кредитування. У 2015 році проведено обстеження найбільших 20 за розміром активів банків. У результаті виявлено, що 16 банків із 20 найбільших потребували додаткового капіталу. Більшість із них достроково виконали погоджену з Національним банком програму капіталізації та реструктуризації. У 2016 році Національний банк проведе діагностичне обстеження наступних 40 банків. Таким чином, буде детально проаналізовано активи 60 банків, на які сукупно припадає понад 98% банківського сектору.

Фінансовий результат платоспроможних банків, млрд. грн.

*Інформація, наведена для банків, що були платоспроможними на кінець 2015 року.

Додатково Національний банк уперше у своїй практиці провів діагностику кредитування банками пов'язаних осіб. На основі висновків регулятора банки повинні розробити та реалізувати плани зі скорочення обсягів пов'язаного кредитування до встановлених регулятором нормативів протягом наступних трьох років.

Загалом банківська система України адаптувалася до змін економічних умов і стоїть на порозі відновлення кредитування. У 2016 році Націо-

нальний банк планує перейти до другого етапу Комплексної програми «Перезавантаження банківського сектору», який передбачає підвищення прозорості та рівноправності в ланцюжку «акціонер – менеджмент – клієнт», скасування багатьох обумовлених кризою адміністративних обмежень, подальше підвищення капіталізації учасників фінансового сектору, посилення захисту прав позичальників, кредиторів та інвесторів.

Запровадження макропруденційного регулювання

Після фінансових криз, особливо 2007 – 2008 рр., більшість центральних банків країн світу розпочала активну роботу з розбудови систем оцінки, моніторингу та попередження системних ризиків з метою зміцнення стабільності фінансової системи. Її результатом стала низка рішень: методологічних – насамперед розроблення та запровадження рекомендацій Базеля III та організаційних – створення національних та наднаціональних міжвідомчих органів (Рада з фінансової стабільності, Європейська рада із системних ризиків), законодавче закріплення за центробанками мандатів з реалізації макропруденційної політики як ключового інструменту для забезпечення фінансової стабільності.

Національний банк України також розпочав роботу над таким важливим напрямом діяльності, як макропруденційне регулювання, яке має забезпечити фінансову стабільність. Таке регулювання складається з макропруденційного аналізу, політики, розроблення сучасних моделей для макрострес-тестування та проведення досліджень у цій сфері.

У червні 2015 року Верховна Рада України прийняла зміни до Закону «Про Національний банк України», розширивши повноваження Національного банку – відтепер разом із досягненням та підтримкою цінової стабільності Національний банк сприятиме і фінансовій стабільності. Відповідно у законі однією з функцій Національного банку визначено аналіз стану фінансової системи щодо фінансової стабільності. Це означає збір, узагальнення та поширення інформації про стан фінансової системи та ризики, які загрожують її

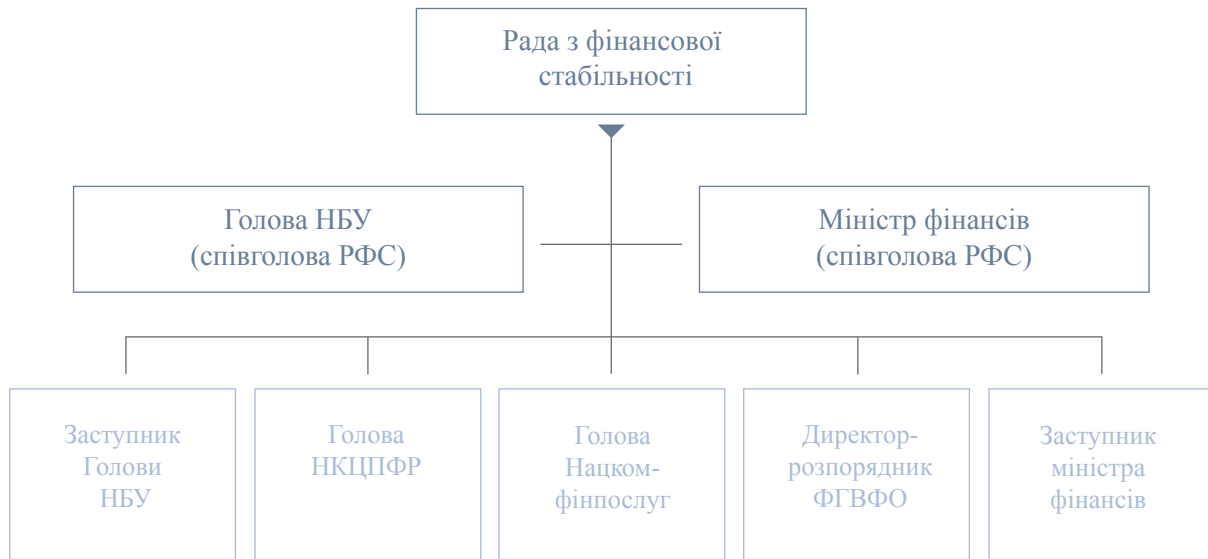
стабільності. Основне завдання Національного банку у сфері фінансової стабільності полягає у розбудові системи своєчасного виявлення ризиків, що загрожують стабільності банківської та фінансової системи держави, та впровадженні необхідних дій та заходів, спрямованих на запобігання цим ризикам. На виконання зазначених завдань спрямована діяльність Департаменту фінансової стабільності Національного банку, яка розпочалася з березня 2015 року.

Крім того, Указом Президента України в березні 2015 року створено міжвідомчу Раду з фінансової стабільності (далі – РФС) високого рівня за участю керівників ключових регуляторів фінансового ринку. РФС є дискусійним форумом для обміну інформацією, своєчасного виявлення системних ризиків та координації дій регуляторів з їх нейтралізації.

Відповідальність за підтримку фінансової стабільності Національний банк поділяє з Міністерством фінансів, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг та ФГВФО.

На засіданнях члени РФС обмінюються думками щодо системних ризиків та загроз для вітчизняної фінансової системи (до «типових» системних ризиків, які розглядають РФС та подібні їй органи за кордоном, можна віднести шоки на міжнародних фінансових ринках та стан державного боргу). У результаті колективного обговорення виникає спільна позиція. Це сприяє «грі на випередження» – вчасному виявленню майбутніх джерел кризових ситуацій та скоординованому вжиттю необхідних заходів.

Склад Ради з фінансової стабільності

РФС збирається не рідше одного разу на квартал. Станом на кінець січня 2016 року відбулося 5 засідань. Відверта та аргументована розмова у форматі РФС сприяла досягненню низки домовленостей, які дали конкретні результати. Серед них: ФГВФО отримав від уряду в кінці 2015 року додаткові 21,5 млрд. грн. для виплат вкладникам збанкрутілих банків; з'явилися ключові передумови, які дали змогу Національному банку запровадити новий монетарний режим – режим інфляційного таргетування; урядом затверджено Засади стратегічного реформування державного банківського сектору.

Адміністративну та інформаційно-аналітичну підтримку РФС надає Департамент фінансової стабільності. За результатами засідань РФС оприлюднює прес-релізи. Планується також підготовка річного звіту про її діяльність.

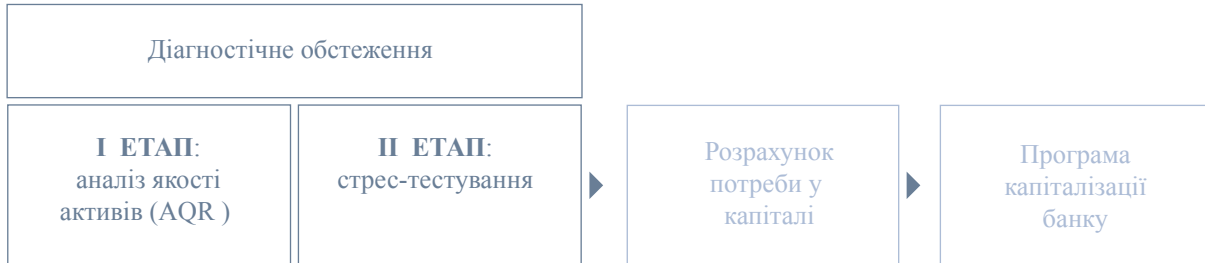
Важливим елементом системи органів фінансової стабільності є Комітет з фінансової стабільності Національного банку України, утворений у травні 2015 року. Серед його завдань:

- ідентифікація можливих системних ризиків, що загрожують фінансовій стабільності;

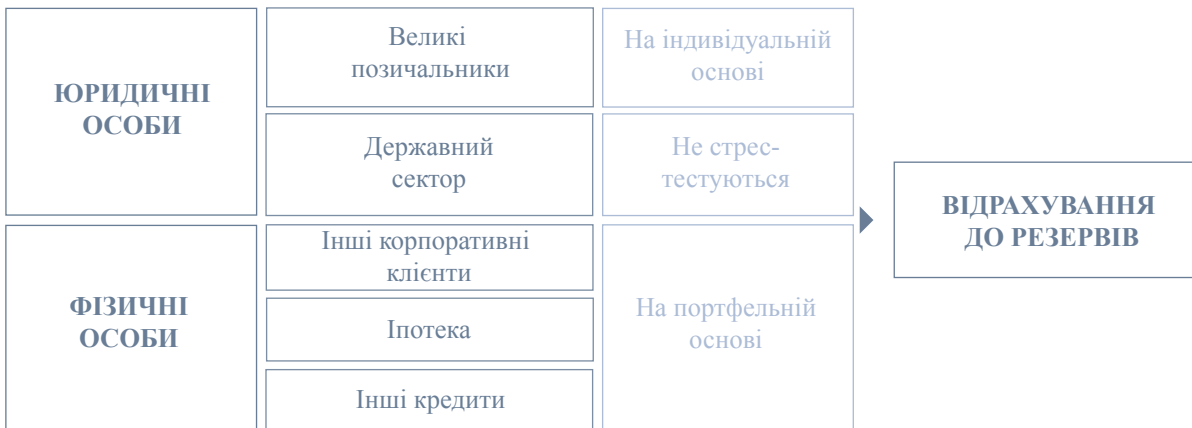
- розроблення пропозицій і рекомендацій з питань мінімізації впливу системних ризиків, у тому числі шляхом застосування макропруденційних інструментів, їх узгодження з мікропруденційними заходами та монетарною політикою;
- формування позиції Національного банку, яка може бути внесена на розгляд РФС з фінансової стабільності.

Важливим етапом розвитку системи макропруденційного регулювання та нагляду стало проведення Національним банком у 2015 році діагностичного обстеження (у т. ч. стрес-тестування, що проводив Департамент фінансової стабільності) 20 найбільших банків на базі власного методологічного доробку з погодженням із міжнародними партнерами. Як результат – виявлення потреб у додатковому капіталі, розроблення і затвердження програм докапіталізації 16 з 20 банків. Ми плануємо застосувати отриманий досвід та методологічні напрацювання у діагностиці решти банків. У майбутньому стрес-тести банківської системи повинні стати регулярними.

Етапи проведення діагностичного обстеження

Підходи до стрес-тестування компонентів кредитного портфеля

Національний банк здійснив перші кроки у створенні макропруденційних інструментів відповідно до рекомендацій Базеля III, запровадивши буфери капіталу для банків та графік їхнього застосування. Нові вимоги запроваджуватимуть-

ся поетапно і почнуть діяти з 2020 року. Розмір окремих буферів буде уточнено ближче до дати запровадження залежно від умов на фінансовому ринку.

Вимоги до капіталу банків відповідно до рекомендацій Базеля III

№	Інструмент	2015 – 2019	2020
1.	Буфер запасу (консервації) капіталу	Постанова НБУ №312 ⁴	Буфер формуватиметься протягом 2020 – 2023 років по 0,625 п. п. щорічно.
2.	Контрциклічний буфер капіталу	Постанова НБУ №312	Залежно від фази економічного циклу розмір буфера коливатиметься від 0% до 2,5%.
3.	Буфер системної важливості	Постанова НБУ №312	Розмір установлюватиметься диференційовано залежно від категорії системної важливості банку від 1% до 2%.

⁴ Постанова Правління НБУ від 12.05.2015 № 312 «Про затвердження Змін до Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні»

Регулювання та нагляд за банками

Для досягнення ключової мети Комплексної програми 2020 – підвищення стійкості банківської системи України, захисту інтересів вкладників та кредиторів, увага банківського нагляду у звітному році фокусувалася на:

- підвищенні рівня капіталізації банків;
- завершенні процесу очищення банківського сектору;
- удосконаленні вимог до прозорості структури власності банків (розкриття банками своїх кінцевих власників);
- посиленні контролю за операціями банків з кредитування пов'язаних осіб;
- удосконаленні та впровадженні сучасного

інструментарію оцінки ризиків з урахуванням вимог міжнародних стандартів;

- поліпшенні управління і нагляду за банками на основі оцінки бізнес-моделей функціонування банків;
- впровадженні спеціальних вимог до системно-важливих банків;
- підвищенні якості аудиторських послуг у банківському секторі.

Також тривало приведення нормативно-правових актів з питань нагляду за банківським сектором до найкращої міжнародної практики, зокрема, основних принципів ефективного банківського нагляду Базельського комітету з питань банківського нагляду.

Зміна підходу до побудови системи банківського нагляду

Удосконалення наглядового інструментарію

Основні дії регулятора були спрямовані на перехід від нагляду за банками на основі правил (compliance based supervision) до нагляду на основі оцінки наявних і потенційних ризиків (risk based supervision) та принципів постійного попереджувального моніторингу. Зокрема:

- упроваджено ідентифікацію ризикової діяльності;
- модернізовано систему раннього реагування (Early Warning System);
- імплементовано новий інструментарій – систему комплексної оцінки ризикової діяльності банків.

Ідентифікація ризикової діяльності банків

Змінами до Закону України «Про банки і банківську діяльність» встановлено заборону на здійснення банками ризикової діяльності, що загрожує інтересам вкладників чи інших кредиторів банку, та надано право Національному банку України визначати у своїх нормативно-правових актах перелік ознак, наявність яких є підставою для висновку Національного банку України про провадження банком такої ризикової діяльності.

У 2015 році Національний банк визначив перелік ознак здійснення банком ризикової діяльності, у тому числі у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, та заходів впливу (постанова Правління Національного банку України від 10.11.2015 № 778). Відповідно до них регулятор оцінює діяльність банків.

Верховна Рада України у липні 2015 року ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку», ініційований Фондом гарантування вкладів фізичних осіб та Національним банком України.

На виконання норм зазначеного закону постановою Правління Національного банку України від 24.12.2015 № 942 затверджено Положення про

порядок попередньої кваліфікації осіб, які можуть брати участь у виведенні неплатоспроможних банків з ринку, та погодження набуття ними участі в банках (погоджене з Фондом гарантування вкладів фізичних осіб). Зазначене положення визначає порядок попередньої кваліфікації Національним банком осіб, які можуть брати участь у виведенні неплатоспроможних банків з ринку, погодження набуття такими особами істотної участі в банках і ведення Національним банком переліку таких осіб.

Система раннього реагування (Early Warning System – EWS)

Система раннього реагування має на меті раннє (не пізніше ніж за 3 – 6 місяців) виявлення ознак погіршення фінансового стану банку. Вона спрямована не тільки на завчасне виявлення ризику можливої появи проблем, але й на своєчасну ідентифікацію працюючих банків і банків, тенденції в діяльності яких вказують на можливу появу проблем у майбутньому. Система раннього реагування охоплює такі напрями оцінки ризиків, як капітал, якість активів, ліквідність та надходження.

Вона ґрунтується на аналізі статистичної та фінансової звітності як окремого банку, так і на порівняльному аналізі показників подібних банків. Для кожного показника системи встановлено граничні значення таким чином, щоб їх порушення заздалегідь сигналізували про можливу появу проблем у банку. Погіршення показників системи раннього реагування та/або порушення встановлених граничних значень ініціює відповідні наглядові процедури щодо аналізу причин таких погіршень та/або порушень, оцінки можливих наслідків погіршення фінансового стану банку в майбутньому та в разі необхідності підготовки пропозицій щодо подальших наглядових дій або вжиття заходів впливу.

Таким чином, система раннього реагування є проактивною та слугує підтримці повного управлінського циклу – від розрахунків показників, регулярного моніторингу погіршень/порушень та аналізу отриманих результатів до підготовки пропозицій щодо впровадження необхідних наглядових дій.

Механізм дії системи раннього реагування та системи комплексної оцінки ризиків

Система комплексної оцінки ризиків (KOP)

Система комплексної оцінки ризиків (далі – KOP) має на меті отримання загальної оцінки ризиковості банку, за якою визначають режим нагляду за банком. Вона поєднує як кількісні, так і якісні показники. Під час оцінки загального ризику банку враховують прозорість структури власності, ступінь підтримки акціонерами капіталу банку, рівень життєздатності бізнес-моделі та інші показники.

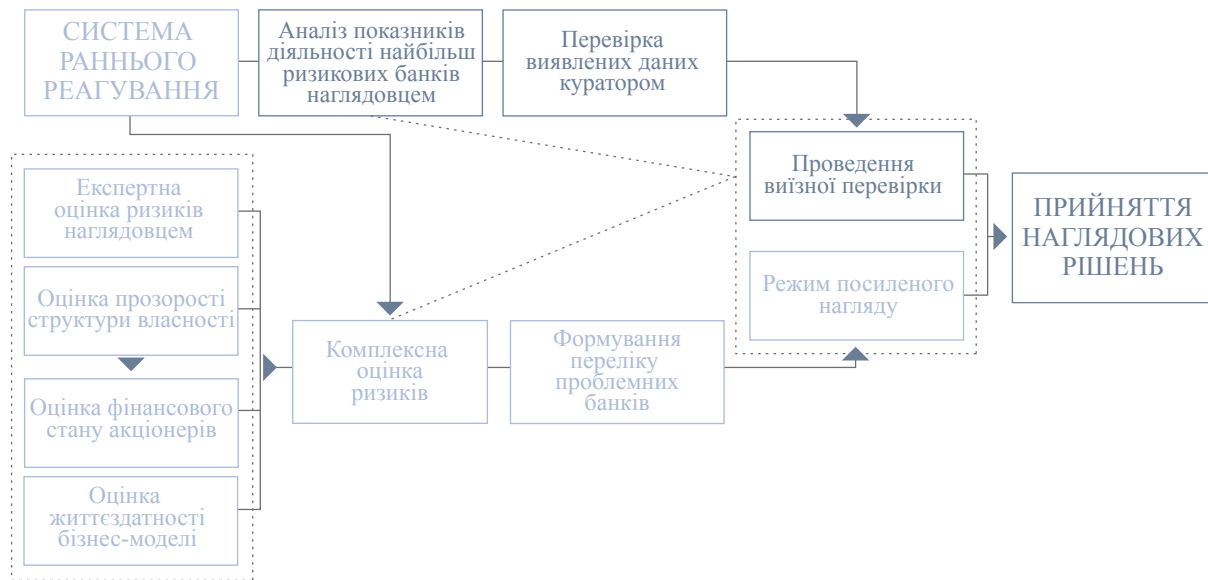
Застосування системи раннього реагування та системи KOP дає змогу:

- визначити найважливіші напрями для аналізу операцій банку;

- дотримуватися наглядового принципу співмірності (пропорційності), який наголошує, що інтенсивність нагляду повинна бути пропорційною рівню ризику банку та його можливого впливу на стабільність всієї банківської системи;
- оптимізувати навантаження на наглядовців та кураторів;
- скоординувати діяльність різних підрозділів Національного банку: наглядових підрозділів, фінансового моніторингу та валютного контролю тощо.

Таким чином, результати оцінки за системою KOP використовують не тільки для визначення режиму безвиїзного банківського нагляду, а й для цілей виїзного банківського нагляду.

Місце систем раннього реагування та комплексної оцінки ризиків у системі прийняття наглядових рішень

Оцінка бізнес-моделей банків

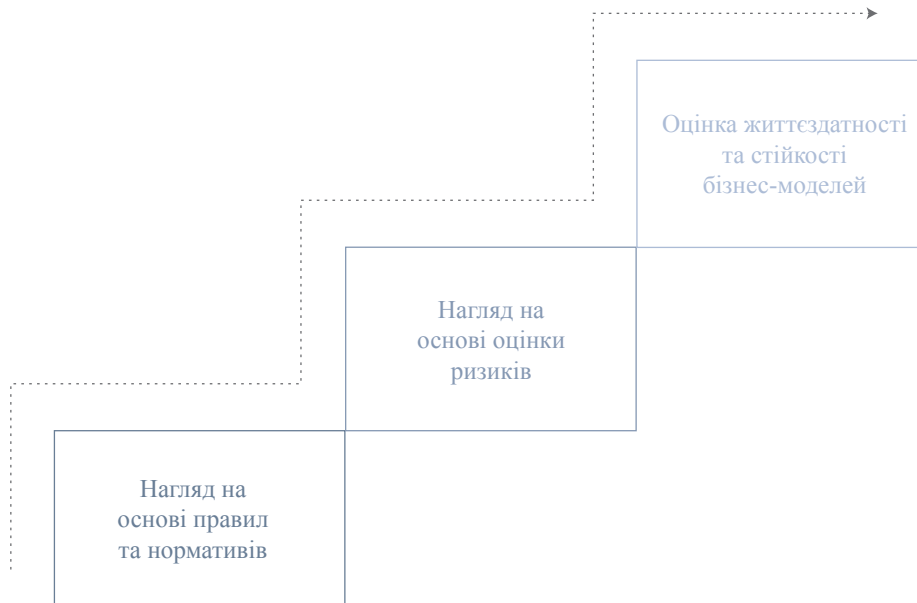
Важливою складовою системи КОР є оцінка бізнес-моделі банку. Бізнес-модель є сукупністю засобів і методів, які банк використовує для ведення своєї основної діяльності, отримання прибутку та подальшого розвитку, Бізнес-модель – комбінація багатьох взаємопов’язаних компонентів (структури власності, організаційної структури, каналів продажу, клієнтської бази, продуктових рядів, основних бізнес-напрямів, структури доходів та витрат тощо). Для цілей банківського нагляду бізнес-модель є важливим інструментом, який дає розуміння ризиків, притаманних цій моделі, та дає змогу оцінити вклад індивідуальних ризиків банку в системний ризик, визначити необхідні наглядові дії та/або заходи впливу.

Банківський досвід продемонстрував неефективність, наприклад, універсальних бізнес-моделей,

орієнтованих на широкий спектр клієнтів (сектори економіки), і бізнес-моделей, що ґрунтувалися на обслуговуванні пов’язаних з банком осіб. Визнано, що саме неефективні бізнес-моделі можуть створити навіть системну загрозу фінансовій стабільності, тому банківський нагляд повинен заздалегідь впроваджувати заходи, спрямовані на приборкання надмірних ризиків, пов’язаних із неефективними бізнес-моделями.

Тому зараз закладається нова наглядова парадигма, яка передбачає ідентифікацію і регулярний перегляд бізнес-моделей, моніторинг їх змін, оцінку ступеня відповідності моделей змінам у бізнес-середовищі, яка дасть змогу Національному банку в перспективі перейти до стратегії проактивного нагляду, орієнтованого на виявлення проблем у діяльності банку на ранніх стадіях їх виникнення та своєчасного реагування.

Еволюція нагляду за банками (кожний наступний крок – нові інструменти /принципи)

До цього часу діяльність банківського нагляду спиралася на групування банків, засноване на розмірі лише їх активів. У 2015 році Національний банк зробив перші кроки з впровадження нових підходів до групування банків на основі результатів оцінки бізнес-моделей. У результаті роботи, проведеної з метою поліпшення наглядових процедур, банки розподілені на такі групи: банки з державною часткою, банки іноземних банківських груп, банки групи I та банки групи II.

Крім того, на основі аналізу бізнес-моделей, серед банків виділено системоутворюючі (постанова Правління Національного банку від 01.01.2015 № 863 «Про затвердження Положення про порядок визначення системно важливих банків»).

Відповідно до заходів, передбачених Меморандумом про економічну та фінансову політику в рамках програми Міжнародного валютного фонду з розширеного фінансування (EFF), здійснено діагностичне обстеження 20 найбільших за розміром активів банків. Для проведення зазна-

ченого діагностичного обстеження постановою Правління Національного банку України від 15.04.2015 №260 «Про здійснення діагностичного обстеження банків» затверджено:

- Технічне завдання, яке передбачає оцінку якості активів, достатності (адекватності) регулятивного капіталу, основного капіталу, визначення необхідних обсягів докапіталізації банків на період до кінця 2017 року;
- Положення про Координаційний комітет з моніторингу та контролю за проведенням діагностичного обстеження банків;
- Графік приведення у відповідність до вимог нормативно-правових актів Національного банку України нормативу достатності (адекватності) регулятивного капіталу (H2) та показника достатності основного капіталу;
- Вимоги до складання програми капіталізації/плану реструктуризації банків (стандартизований формат).

Для виявлення неефективних бізнес-моделей, що ґрунтуються на операціях з пов'язаними з банком особами, Національний банк України:

- удосконалив ідентифікацію пов'язаних із банком осіб (постанова Правління НБУ від 12.05.2015 № 315 «Про затвердження Положення про визначення пов'язаних із банком осіб»), якою встановлено форму та строки подання банками переліку пов'язаних осіб до Національного банку України, а також визначено ознаки, які можуть бути застосовані Національним банком України під час здійснення банківського нагляду для визначення фізичних або юридичних осіб пов'язаними з банком;
- удосконалив процедури виявлення активних операцій пов'язаних із банком осіб, упровадив вимоги до планів заходів щодо зменшення обсягів операцій з пов'язаними особами (постанова Правління Національного банку від 12.05.2015 № 314 «Про заходи щодо приведення банками обсягів активних операцій з пов'язаними особами у відповідність до нормативних вимог» (далі – Постанова № 314);
- для посилення ефективності нагляду Постановою № 312 запровадив новий розрахунок нормативу максимального розміру кредитного ризику за операціями з пов'язаними з банком особами (Н9), який обмежує операції з пов'язаними особами.

Крім того, з метою посилення відповідальності власників за неплатоспроможність банку в разі вчинення ними неналежних дій Верховною Радою України прийняті законодавчі зміни (Закон України від 02.03.2015 № 218 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб»), які збільшили повноваження Національного банку в частині вимагання від банків виявлення і зменшення надмірних концентрацій ризику, що виникає внаслідок кредитування пов'язаних осіб.

На виконання норм зазначеного закону Національний банк України також затвердив:

- Положення про порядок подання відомостей про структуру власності банку (постанова Правління Національного банку України від

21.05.2015 № 328), що містить нові вимоги до розкриття структури власності банків. Це дало можливість розкрити структури власності банків до рівня кінцевих бенефіціарів (вигодонабувачів). Розробка чітких критеріїв визначення реальних власників банків, наполеглива робота Національного банку та застосування жорстких заходів впливу за несприятелі структури власності до вимог щодо її прозорості дали змогу виявити справжніх контролерів більшості банків України. Протягом року з 67 банків, структура власності яких викликала в Національного банку сумніви, 15 банків визнано неплатоспроможними, 20 банків привели свою структуру власності у відповідність до вимог Національного банку України;

- Зміни до Положення про порядок реєстрації та ліцензування банків, відкриття відокремлених підрозділів (постанова Правління Національного банку України від 04.06.2015 № 357), якими вдосконалено підходи до порядку погодження Національним банком України набуття юридичними та фізичними особами істотної участі в банку, ділової репутації та фінансового стану цих осіб, а також остаточних ключових учасників у структурі власності банку. Під час погодження набуття істотної участі Національний банк насамперед аналізує фінансовий стан майбутнього кінцевого власника банку стосовно наявності у нього власних коштів пропорційно частці регулятивного капіталу банку, а також джерела походження таких коштів. Змінами також суттєво посилено вимоги до ділової репутації банкірів: введено заборону на набуття істотної участі в банках та заняття керівних посад особами, які були власниками неплатоспроможних та ліквідованих банків. Крім того, Національний банк отримав право визнавати особу власником істотної участі незалежно від подання нею пакета документів. Водночас, Національний банк спростив вимоги до окремих категорій інвесторів (міжнародних фінансових установ, публічних компаній, юридичних осіб з інвестиційним рівнем кредитного рейтингу) та послабив деякі процедурні вимоги.

У результаті зазначених дій станом на 01 січня 2016 року ідентифіковано пов'язаних осіб 20 банків.

Проведена робота дає підстави вважати, що подальші дії банків будуть спрямовані на переорієнтацію своїх бізнес-моделей на ефективні та ринкові з більш високим рівнем спеціалізації, а баланси банків будуть очищені від позицій, не пов'язаних з пріоритетною діяльністю, що, у свою чергу, стимулюватиме подальший розвиток банків.

Для банків, які вирішили змінити свої моделі шляхом злиття або приєднання, Національний банк ініціював зміни в процесі реорганізації банків постановою Правління НБУ №788 від 16.11.2015 «Про затвердження Змін до Положення про особливості реорганізації банку за рішенням його власників». Документом скорочено строки реєстраційних процедур під час реорганізації банку, затверджена спрощена процедура реорганізації банків, які, потребують додаткової капіталізації.

Інспекційні перевірки банків

Однією з важливих форм банківського нагляду залишались інспекційні перевірки банків, що здійснювалися відповідно до Плану перевірок банків на 2015 рік та позапланово, за наявності обґрунтованих підстав, згідно з розпорядженнями уповноважених посадових осіб Національного банку України.

У рамках трансформації функцій Національного банку протягом 2015 року відбувалася централізація організації і проведення інспекційних перевірок банків. Зокрема, з II кварталу 2015 року виїзний нагляд за банками всіх груп, незалежно від місця їх реєстрації, здійснювався фахівцями центрального апарату.

Під час проведення планових інспекційних перевірок здійснювалася оцінка діяльності банків за компонентами рейтингової системи CAMELS.

Також протягом року проводилися позапланові інспекційні перевірки за такими напрямками:

- виконання банками програм фінансового оздоровлення та зобов'язань за кредитними договорами з Національним банком, якості застави, наданої у забезпечення за кредитами рефінансування та стабілізаційними кредитами⁵;
- проведення діагностичного обстеження банків з метою визначення необхідних обсягів їх докапіталізації;
- з окремих питань дотримання нормативів капіталу, якості активів та ліквідності;
- якість системи управління інформаційною безпекою банку;
- виконання плану фінансового оздоровлення;
- дотримання банками вимог банківського законодавства щодо інформування позичальників про умови кредитування та сукупну вартість кредитів.

Крім того, відповідно до звернень Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, проведено три перевірки неплатоспроможних/перехідних банків щодо оцінки приведення інвестором діяльності такого банку у відповідність до вимог банківського законодавства щодо дотримання нормативів капіталу та ліквідності.

У цілому протягом 2015 року інспекторами Національного банку України проведено 166 інспекційних перевірок 73 банків – юридичних осіб та 13 їх відокремлених підрозділів.

У тому числі:

59 планових
перевірок

59 позапланових
перевірок

21 перевірка
у рамках
діагностичного
обстеження банків

57 перевірок стану
об'єктів застави
(нерухомого майна)
за кредитами,
наданими НБУ

5. Періодичні перевірки, які проводилися відповідно до вимог п. 4 постанови Правління Національного банку України від 13.07.2012 № 327 та п. 5.2 Положення про надання стабілізаційних кредитів банкам України, затверджене постановою Правління Національного банку України від 13.07.2012 № 327.

Важливим напрямом роботи Національного банку стали інспекційні перевірки з питань оцінки якості активів у рамках першого етапу діагностики.

У 2015 році запроваджено новий підхід до оцінки порушень і недоліків у роботі банків, формування рекомендацій та оцінки їх виконання банками.

Зокрема визначено чотири рівні суттєвості порушень/недоліків у роботі банків, що безпосередньо визначає пріоритетність виконання рекомендацій, наданих за результатами інспекційних перевірок. Зростання професійності інспекторів та оновлені підходи до перевірок сприяли підвищенню якості, конкретизації рекомендацій, що дає змогу банкам організувати ефективне усунення виявлених недоліків і порушень.

Також у 2015 році відповідно до удосконалених корпоративних стандартів Національного банку запроваджено якісну зміну структури і наповнення форматів Звіту про інспектування та Довідки про перевірку.

Під час формування Плану проведення перевірок банків та їх установ на 2016 рік застосовано удосконалені методи, засновані на врахуванні ризик-орієнтованого підходу. Надалі передбачається імплементація ризик-орієнтованих підходів до планування власне перевірки шляхом уключення до програми тих питань, які містять найсуттєвіші ризики, притаманні об'єкту перевірки.

У контексті удосконалення інструментарію інспекційних перевірок у 2015 році розпочато процес розширення використання робочих документів інспектування в електронному вигляді. Разом із удосконаленням можливостей збереження цілісності електронного архіву документів, наданих банками і створених під час інспекційної перевірки, зазначене дасть змогу зменшити обсяги

паперових архівів, спростить процес аналітичного опрацювання і доступу до архіву документів.

За результатами оцінки якості зовнішнього аудиту фінансової звітності банків, проведеного під час інспекційних перевірок банків, надіслано 7 листів із зауваженнями 5 аудиторським компаніям.

За результатами інспекційних перевірок банкам надавалися рекомендації:

- щодо доформування резервів за активними операціями – на 37,3 млрд. грн.;
- щодо збільшення капіталу – на 12,7 млрд. грн.;
- заміни забезпечення за кредитами, наданими Національним банком України – на 64,9 млн. грн.

Крім того, до банків були застосовані адекватні виявленим порушенням заходи впливу, зокрема: письмові застереження, укладення письмової угоди, накладення на банк штрафів.

Основними підставами для накладення штрафів на банки за результатами інспекційних перевірок були факти:

- невиконання вимог нормативно-правових актів з питань регулювання діяльності банків;
- подання Національному банку недостовірної та/або неповної звітності;
- порушення банками вимог нормативно-правових актів Національного банку України щодо правил надання інформації споживачеві про умови кредитування та сукупну вартість кредиту та правил зберігання, захисту, використання та розкриття банківської таємниці;
- недотримання зобов'язань за кредитними договорами, укладеними з Національним банком України.

Заходи впливу до банків за результатами перевірок

Протягом 2015 року в рамках взаємодії виїзного банківського нагляду з правоохоронними органами до спеціальних підрозділів боротьби з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України та Служби безпеки України відповідно до статті 18 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» надіслано відповідні повідомлення. На виконання 33-х постанов суду підготовлено матеріали для проведення виїмки щодо банків.

Підвищення якості аудиторських послуг

Для підвищення якості аудиторських послуг у структурі Департаменту банківського нагляду Національного банку у 2015 році створено відділ організації аудиту банків, основними функціями якого є здійснення контролю за дотриманням банками вимог законодавства України з питань

проведення зовнішнього аудиту, супроводження Реєстру аудиторських фірм, які мають право на проведення аудиторських перевірок банків (далі – Реєстр аудиторських фірм) та вжиття заходів стосовно підвищення якості аудиторських послуг.

У зв'язку зі встановленням порушень аудиторськими фірмами вимог законодавства України та нормативно-правових актів Національного банку рішенням Комітету з питань аудиту банків України вісім аудиторських фірм виключено з Реєстру аудиторських фірм. Крім того, одну аудиторську фірму виключено з Реєстру аудиторських фірм через невідповідність її діяльності вимогам нормативно-правових актів Національного банку України.

Діяльність відділу організації аудиту

Також, у зв'язку з виявленням фактів неповідомлення НБУ про зміни, які відбулися в документах, що подавалися для включення до Реєстру аудиторських фірм, упродовж 2015 року до 11 аудиторських фірм застосовано захід впливу у вигляді попередження про можливе виключення з Реєстру аудиторських фірм.

Вимоги Національного банку щодо якості звітів аудиторських фірм доводилися до відома аудиторських фірм.

У 2015 році проведено декілька зустрічей з аудиторськими фірмами:

- за участю керівних осіб Національного банку відбулася зустріч із керівниками аудиторських фірм, які включено до Реєстру. Обговорювалися питання підвищення якості аудиторських послуг, посилення контролю за банками з боку регулятора щодо зміни підходів до нагляду за банками, переходу на МСФЗ та нових вимог до оцінки кредитних ризиків;
- за участю керівника Департаменту банківського нагляду проведено зустріч з керівниками

аудиторських фірм «великою 8», на якій обговорені питання щодо складання банками річної фінансової звітності за 2015 рік, проблем та ризиків, які виникають під час проведення аудиту.

Розуміючи важливість налагодження ефективної співпраці між регуляторами та учасниками банківського сектору, Національний банк у 2015 році підтримував постійний діалог з банками з роз'яснення змін у нормативно-правових актах щодо банківського нагляду. Упродовж 2015 року додатково проведено низку зустрічей з представниками аудиторських фірм з питань удосконалення нормативно-правових актів Національного банку, які регулюють аудиторську діяльність в Україні.

Діяльність небанківських фінансових установ

Постановою Правління Національного банку України від 29.12.2015 № 962 «Про додаткові вимоги до небанківських фінансових установ, національного оператора поштового зв'язку, що

отримали (або отримують) право на здійснення валютних операцій» затверджені зміни до Положення про порядок надання небанківським фінансовим установам, національному оператору поштового зв'язку генеральних ліцензій на здійснення валютних операцій, затвердженого постановою Правління Національного банку України від 09.08.2002 № 297 (зі змінами). Цією постановою підвищено кваліфікаційні вимоги до небанківських фінансових установ, які здійснюють валютні операції або звертаються до Національного банку України за генеральною ліцензією, зокрема, підвищено вимоги до мінімального розміру власного капіталу для діяльності з обміну валют, встановлено обов'язок під час одержання генеральної ліцензії та надалі на щорічній основі надавати інформацію про структуру власності та власників істотної участі.

Запобігання та протидія легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та питання дотримання валютного законодавства України

Національний банк України діяв відповідно до Плану заходів на 2015 рік із запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, затвердженого постановою Правління Національного банку України і Кабінету Міністрів України від 11.03.2015 № 99.

У звітному році на виконання відповідних законодавчих вимог Національний банк розробив і затвердив Положення про здійснення банками фінансового моніторингу, постанову Правління Національного банку України «Про застосування санкцій до небанківських фінансових установ», а також уніс зміни до інших нормативно-правових актів Національного банку України з питань запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму.

Для впровадження підходу, заснованого на управлінні ризиками, а також з метою оцінки ризиків використання послуг банків для легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму впроваджено дві нові форми статистичної звітності банків з цих питань.

У 2015 році Національний банк тісно співпрацював із Державною службою фінансового моніторингу України, у тому числі з питань підготовки

до пленарних засідань Комітету експертів Ради Європи з оцінки заходів протидії відмиванню коштів та фінансуванню тероризму (MONEYVAL). Представник Національного банку України брав участь у 49-му засіданні MONEYVAL у складі урядової делегації України.

На виконання Меморандуму з МВФ Національний банк України впроваджував новітні міжнародні стандарти щодо ризик-орієнтованих інструментів нагляду у сфері запобігання та протидії легалізації кримінальних доходів/фінансуванню тероризму.

Протягом 2015 року фахівці Національного банку провели 76 виїзних перевірок банківських та небанківських фінансових установ (56 планових та 20 позапланових) щодо дотримання ними вимог відповідного законодавства та склали 16 актів безвиїзного нагляду.

За результатами виявлених порушень застосовано (адекватно порушенням чи рівню загрози кредиторам і вкладникам банку) заходи впливу/санкції, у тому числі у вигляді штрафів, письмових застережень, віднесення банків до категорії проблемних/неплатоспроможних, а також відкриття банківської ліцензії та ліквідації банку.

Слід зазначити, що Вищим адміністративним судом України прийнято рішення на користь Національного банку в двох справах щодо віднесення банків до категорії неплатоспроможних за ризикову діяльність у сфері фінансового моніторингу та систематичні порушення зазначеного законодавства.

У 2015 році Національний банк на підставі статті 18 Закону України «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» передав до правоохоронних органів відомості про фінансові операції клієнтів банків на суму понад 81 млрд. грн., 429 млн. доларів США, 213 млн. євро та 4,6 млрд. російських рублів, які були виявлені під час проведення перевірок банків з питань фінансового моніторингу.

У 2015 році Національний банк України здійснив 1185 перевірок з питань дотримання валютного законодавства України, у т. ч. 63 камеральні перевірки та 921 перевірку кас уповноважених банків та фінансових установ, а також їх структурних підрозділів.

Розглянуто понад 150 пакетів матеріалів перевірок та іншої інформації, отриманих від державних органів валютного контролю та правоохорон-

них органів з питань дотримання законодавства України під час проведення валютних операцій банками та фінансовими установами.

За результатами виявлених порушень застосовано заходи впливу/санкції, у тому числі у вигляді протоколів про порушення валютного

законодавства, штрафів, письмових застережень, обмеження банку щодо проведення операцій з готівковою іноземною валютою (продаж, обмін), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти.

Застосування заходів впливу/санкцій за порушення законодавства з питань фінансового моніторингу та валютного контролю

63 письмових застереження

1 обмеження банку проведення операцій з готівковою іноземною валютою (продаж, обмін), що здійснюються в касах і пунктах обміну іноземної валюти

1 обмеження, зупинення чи припинення здійснення окремих видів здійснюваних банком операцій

37 штрафів на банк на загальну суму близько 4,7 млн.грн.

1/1 віднесення банку до категорії проблемного/неплатоспроможного

1 відкликання банківської ліцензії та ліквідація банку

59 письмових вимог до банку щодо усунення (недопущення в подальшій діяльності) порушень законодавства

252 постанови про притягнення до відповідальності за порушення вимог валютного законодавства на загальну суму понад 466 тис. грн.

200 протоколів про порушення валютного законодавства

1 лист на банк

З огляду на складну економічну та суспільно-політичну ситуацію в країні, що мала значний негативний вплив на стан валютного ринку України, Національним банком України протягом 2015 року запроваджено відповідні антикризові заходи з метою недопущення недобросовісної практики проведення уповноваженими банками та їх клієнтами валютних операцій, зокрема, купівлі іноземної валюти за фіктивними угодами, які мають на меті використання коштів з протиправною метою.

Зокрема опрацьовано понад 250 тис. заяв про купівлю іноземної валюти/платіжних доручень в іноземній валюті.

Протягом 2015 року Національний банк здійснював контроль за ввезенням банківських металів та готівковою іноземною валютою, вивезенням готівковою іноземною валютою для поповнення коррахунків за кордоном, виконанням вимог індивідуальних ліцензій на право використання готівковою іноземною валютою як засобу платежу на території

України, виконанням вимог індивідуальних ліцензій на розміщення валютних цінностей на рахунках за межами України, надсилалися листи органам Державної фіскальної служби та правоохоронним органам у порядку взаємодії. Здійснювалися інші заходи для забезпечення валютного контролю, видача довідок тощо.

Національний банк України на постійній основі проводить навчальні семінари з представниками банків України на теми: «Актуальні питання організації фінансового моніторингу в банку», «Особливості здійснення фінансового моніторингу в банку», «Актуальні питання здійснення банками фінансового моніторингу та валютного контролю», а також навчальні семінари для підвищення кваліфікації працівників Національного банку України. Організовано та проведено із залученням експертів Міжнародного валютного фонду семінар для банків на тему «Актуальні питання роботи з публічними діячами».

Діяльність Національного банку України з реєстрації, ліцензування та реорганізації банків

189 погоджень змін до статутів банків

23 видано ліцензій на здійснення операцій з валютними цінностями

169 рішень щодо істотної участі

26 246 внесених записів до облікових систем

11 комплексних дій щодо банківських груп

453 публікації структур власності банків на сторінках Офіційного інтернет-представництва НБУ

764 погодження керівників банків

Ліцензування валютних операцій

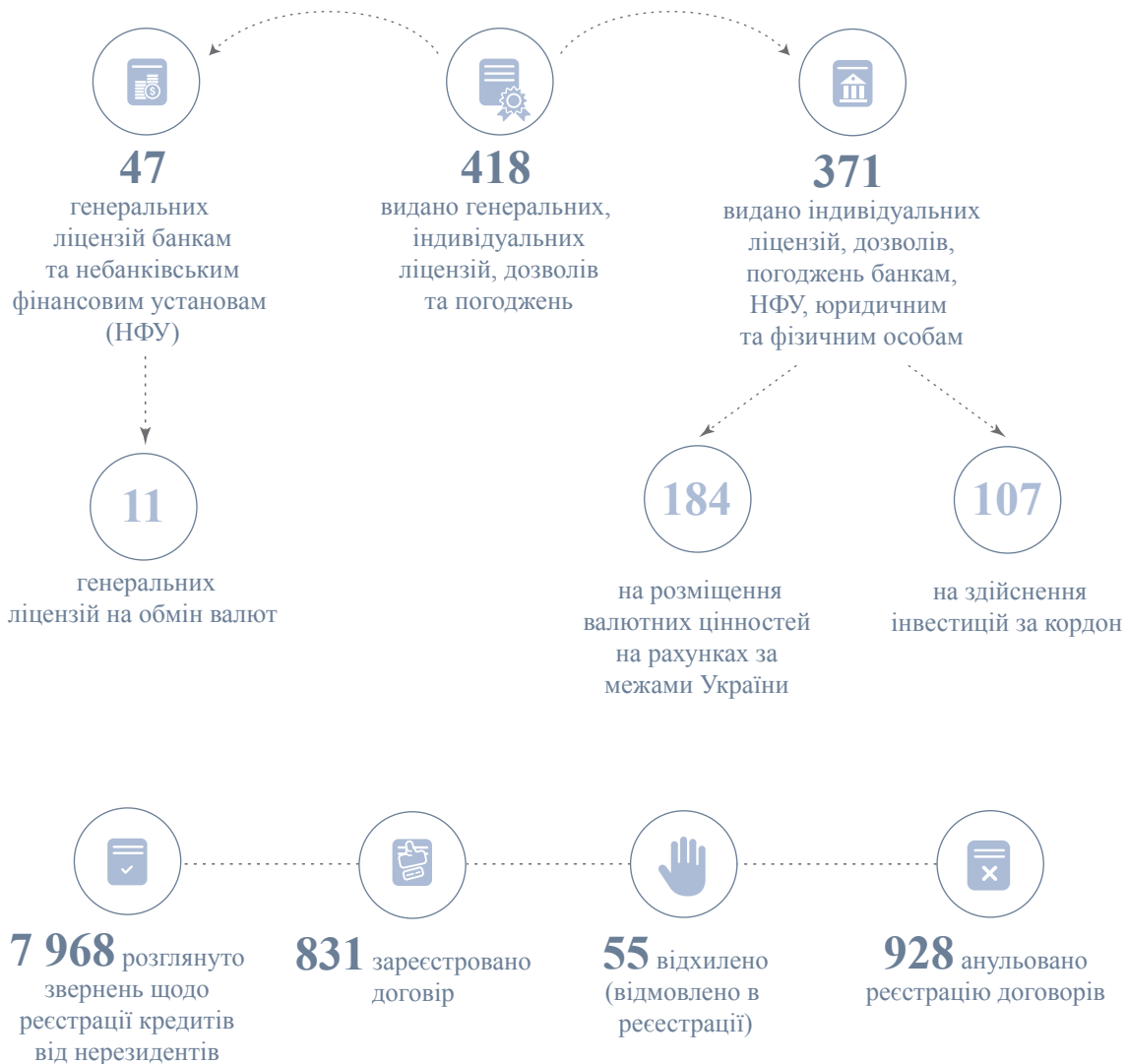
За 2015 рік Національним банком надано банкам, небанківським фінансовим установам, юридичним особам та фізичним особам 418 індивідуальних ліцензій, генеральних ліцензій та спеціальних дозволів на здійснення операцій з валютними цінностями, з них:

банкам – 14 генеральних ліцензій та 9 індивідуальних ліцензій на здійснення операцій з валютними цінностями, а саме:

небанківським фінансовим установам, юридичним особам та фізичним особам – 395 індивідуальних ліцензій, генеральних ліцензій та спеціальних дозволів на здійснення операцій з валютними цінностями.

Разом із тим, протягом року внесено 163 зміни до індивідуальних ліцензій, анульовано 32 індивідуальні ліцензії, відкликано 2 генеральні ліцензії на здійснення банками валютних операцій та 19 генеральних ліцензій на здійснення небанківськими фінансовими установами валютних операцій.

Відомості щодо ліцензування валютних операцій

Наступні кроки

- Завершити очищення банківського сектору України.
- Довести рівень капіталізації банківського сектору до необхідного. До середини 2016 року банки повинні довести капітал мінімум до 120 млн. грн.
- Затвердити плани докапіталізації першої двадцятки банків та завершити діагностику банків.
- Запровадити новий підхід до оцінки кредитних ризиків, який відповідатиме світовим стандартам.
- Завершити процес щодо розкриття кінцевих бенефіціарів банків.
- Завершити повну діагностику кредитів пов'язаних осіб по всій банківській системі.
- Перейти до поглибленого системного аналізу бізнес-моделей функціонування банків згідно з рекомендаціями Європейської банківської наглядової організації.
- Завершити реформування блоку пруденційного нагляду, що сприятиме подальшому підвищенню ефективності та надійності банківської системи.

ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ ТА РОЗРАХУНКИ

ЯКІВ СМОЛІЙ
Заступник Голови
Національного банку

Реалізація проекту «cashless economy» – це не лише скорочення готівково обігу, а насамперед зменшення тіньового грошового обороту, збільшення бази оподаткування та акумулювання банками інвестиційних ресурсів.

Розвиток безготівкового обігу – стратегічна мета Національного банку України. Для цього потрібно зміцнювати довіру людей не лише до національної грошової одиниці, а й до банків. Над цим Національний банк України активно працював упродовж усього звітного року. Разом із Міністерством фінансів України, Міністерством економічного розвитку та торгівлі України та Державною фіскальною службою України ми працюємо над скороченням готівкового обігу і впровадженням електронних розрахунків.

У 2015 році ми визначили чіткий напрям нашої політики до 2020 року, яка спрямовуватиметься на подальший розвиток платіжного ринку для розбудови безготівкової економіки. Уже в наступному році ми розпочнемо втілення проекту «cashless economy». З метою розширення сфери застосування безготівкових форм розрахунків ми всіляко сприяємо впровадженню сучасних технологічних рішень, створюємо необхідні законодавчі умови для ефективної та безпечної діяльності платіжних систем в Україні.

Надзвичайно важливим досягненням 2015 року є результати роботи за напрямом розвитку та розширення можливостей Національної платіжної системи, яка відтепер має назву «Український платіжний простір» (далі – «ПРОСТІР»). Зараз ми активно працюємо над впровадженням у рамках платіжної системи «ПРОСТІР» нових технологій та операцій: підвищення рівня захищеності операцій електронної комерції, впровадження операції переказу коштів між картками, впровадження «хмарних» та мобільних технологій безконтактної оплати, забезпечення широкого використання безконтактних карток «ПРОСТІР» у мережі торговельних терміналів і транспортній інфраструктурі. Впровадження інноваційних рішень і розвиток національної платіжної системи – це шлях до посилення незалежності України від транснаціональних компаній у платіжній сфері та зниження суспільних витрат на обслуговування платіжних послуг.

Рух до європейських стандартів якості надання платіжних послуг для Національного банку України є незворотним. Адже цим ми сприяємо підвищенню їх прозорості та захищеності наших громадян. Реалізація проекту «cashless economy» – це не лише скорочення готівкового обігу, це насамперед зменшення тіньового грошового обігу, збільшення бази оподаткування та акумулювання банками інвестиційних ресурсів, необхідних для відновлення зростання економіки та задоволення потреб громадян.

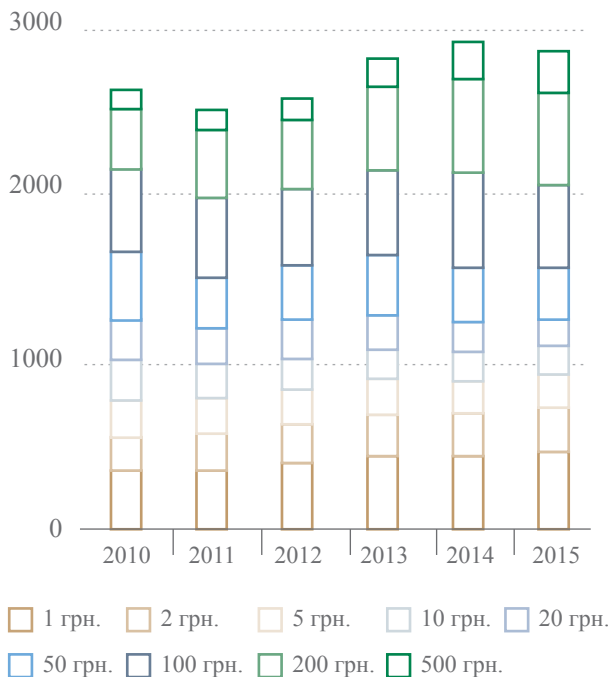
Готівково-грошовий обіг

Упродовж звітного року економіка країни забезпечувалася банкнотами і монетами всіх номіналів у достатньому обсязі. Під час трансформації структури територіальних управлінь Національного банку України збоїв у роботі з готівкою не було. Номінальний ряд банкнот України оновився банкнотою нового покоління номіналом 100 гривень. В обіг уведено 37 пам'ятних монет. На Державному підприємстві «Поліграфічний комбінат «Україна» з виготовлення цінних паперів» (далі – Поліграфкомбінат «Україна») розпочато випуск бланків документів з імплантованим безконтактним електронним носієм.

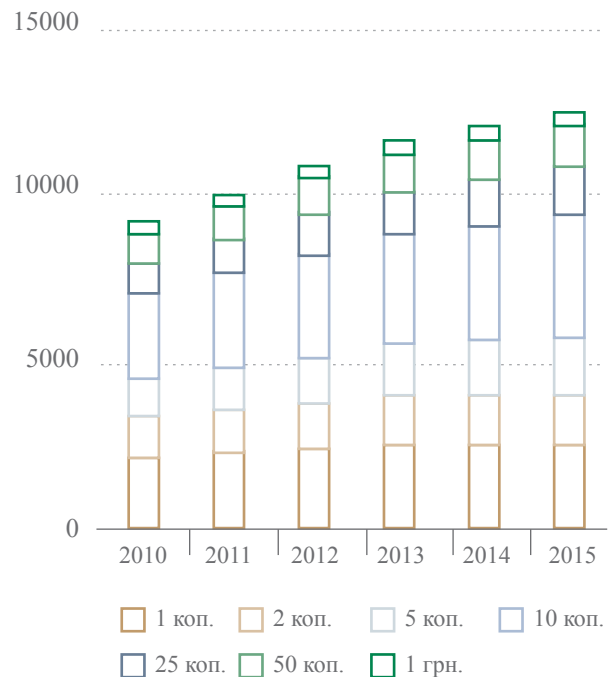
На початок 2016 року в готівковому обігу країни перебувало банкнот і монет на загальну суму 308,3 млрд. грн., що на 3,4 млрд. грн., або на 1,1% більше, ніж на початок 2015 року (на початок 2015 року – 304,9 млрд. грн., що на 43,0 млрд. грн., або на 16,4% більше, ніж на початок 2014 року).

В обігу перебувало банкнот – 2,8 млрд. шт. на суму 306,3 млрд. грн., розмінних та обігових монет – 12,1 млрд. шт. на суму 1,9 млрд. грн., пам'ятних та інвестиційних монет – 10,2 млн. шт. на суму майже 53,0 млн. грн. Протягом 2015 року кількість банкнот в обігу зменшилася на 67,7 млн. шт., а монет збільшилася на 401,5 млн. шт.

Кількість банкнот в обігу в розрізі номіналів (на початок року), млн. шт.

Кількість монет в обігу в розрізі номіналів (на початок року), млн. шт.

За 2015 рік загальна сума підкріплень банків банкнотами гривні становила 132,5 млрд. грн., у тому числі: сума підкріплень банків на виплату пенсій через підприємства зв'язку за пільговими тарифами – 69,7 млрд. грн., що становить понад 52% від загальної суми підкріплень. Загальна сума підкріплень за всіма пільговими тарифами становила 115,4 млрд. грн., що становить майже 87% від загальної суми підкріплень. Дохід Національного банку України від касового обслуговування банків банкнотами гривні за 2015 рік становив 172,14 млн. грн. (за 2014 рік – 164,27 млн. грн.).

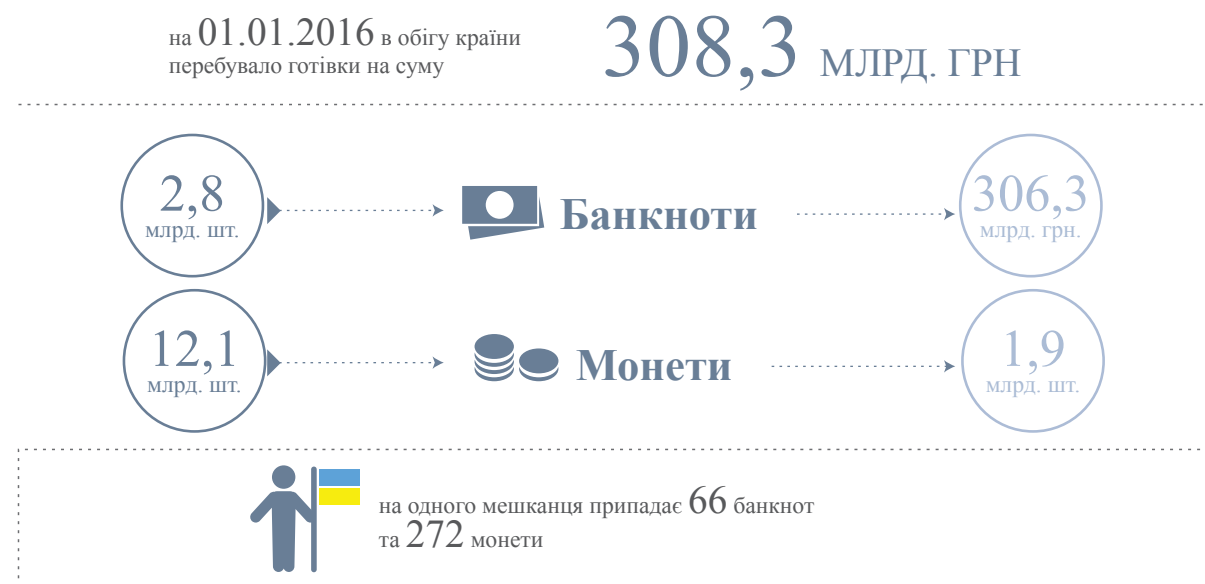
Для забезпечення банківського обслуговування на території Донецької та Луганської областей, що контролюються українською владою, підкріплення банків цих територій необхідними обсягами готівки здійснювалося через підрозділи грошового обігу в Запорізькій, Дніпропетровській та Харківській областях. Загальна сума підкріплення кас банків готівкою за підсумками 2015 року становила 8,6 млрд. грн., що дало змогу забезпечити виплату пенсій, заробітних плат і соціальних виплат.

Операції з готівкою на території Автономної Республіки Крим з 08 травня 2014 року припинено, а грошові сховища Головного управління

Національного банку України в Автономній Республіці Крим опечатано. Водночас Національний банк України здійснив протягом січня – червня 2015 року вивезення на материкову частину України банкнот і монет на суму 3,8 млрд. грн., сувенірної продукції на суму 0,8 млн. грн., інших цінностей (зразки банкнот гривні тощо) – на суму 1,1 млн. грн., дорогоцінних металів – на суму 1,0 млн. грн., майно (транспортні засоби, машини та обладнання, у тому числі дві автоматизовані системи оброблення банкнот BPS1040S) – на суму 32,2 млн. грн.

З метою поліпшення організації готівкового обігу проводилася робота, спрямована на оптимізацію номінального ряду банкнот і монет. На виконання постанови Правління Національного банку України від 08.07.2011 № 224/8т «Про розроблення банкнот гривні нового зразка» (зі змінами) 09 березня 2015 року в обіг було введено банкноту номіналом 100 гривень зразка 2014 року та наприкінці грудня 2015 року проведено презентацію щодо введення в обіг з 11 квітня 2016 року нової банкноти номіналом 500 гривень зразка 2015 року. Це банкноти нового покоління, з яких розпочато оновлення номінального ряду банкнот національної валюти зразків 2003 – 2007 років.

Готівковий обіг в Україні

Банкнотний ряд гривні

Банкноти гривні, номіналом 100 гривень зразка 2014 року та номіналом 500 гривень зразка 2015 року

Готівка в касах банків

Станом на 01 січня 2016 року обсяг готівки поза банками скоротився на 0,3 млрд. грн., або на 0,1% і становив 282,7 млрд. грн., тоді як у 2014 році спостерігалось його зростання на 45,2 млрд. грн., або на 19,0%.

За 2015 рік грошова маса збільшилася на 37,3 млрд. грн., або на 3,9 % до 994,1 млрд. грн. станом на 01 січня 2016 року (за 2014 рік – на 47,7 млрд. грн., або на 5,3%).

Питома вага готівкових коштів поза банками в структурі грошової маси зменшилася за 2015 рік на 1,1 відсоткового пункту – до 28,4 %.

Залишки готівки в касах банків на початок року зросли порівняно з відповідним періодом попереднього року на 3,7 млрд. грн., або на 16,9% і становили 25,6 млрд. грн.

Оброблення готівки та вилучення непридатних до обігу банкнот

За 2015 рік до підрозділів грошового обігу в регіонах та Центрального сховища надійшло до перерахування майже 2,6 млрд. шт. банкнот, у тому числі від банків – 1,9 млрд. шт. банкнот, що менше на 0,4 млрд. шт. банкнот порівняно з 2014 роком. Зменшення відбулося в основному за рахунок зупинення функціонування управлінь Національного банку України в Донецькій і Луганській областях.

За звітний рік перераховано в цілому 2,6 млрд. шт. банкнот, тобто на рівні 2014 року, у тому числі автоматизованими системами оброблення банкнот – 2,4 млрд. шт. Кількість утилізованих, знижених банкнот на автоматизованих системах становив

ла – 0,5 млрд. шт. Протягом 2015 року вилучено з обігу зношених банкнот у кількості 928,3 млн. шт. на суму 41,5 млрд. грн.

Вилучення з обігу підроблених грошових знаків

За результатами досліджень, проведених експертами системи Національного банку України протягом 2015 року, визнано підробленими та вилучено з обігу понад 7 тис. шт. банкнот національної валюти на суму 1,2 млн. грн., що відповідно на 5% менше та на 51% більше, ніж 2014 року. Вилучені з обігу підроблені банкноти переважно були номіналами 50 грн. (2 392 шт.), 100 грн. (1 452 шт.), 200 грн. (1 983 шт.) та 500 грн. (1 031 шт.). За підсумками 2015 року на 1 млн. шт. справжніх банкнот гривні припадало близько 2,7 шт. підроблених банкнот (у 2014 році – 3 шт.).

Крім того, визнано підробленими та вилучено з обігу банкнот іноземної валюти:

- долари США – 456 шт. (у 2014 році – 357 шт.), серед яких переважали банкноти номіналом 100 дол. США (93% від загальної кількості вилучених підроблених доларів США);
- євро – 239 шт. (у 2014 році – 323 шт.), переважали банкноти номіналами 200 та 100 євро (54% та 31% відповідно від загальної кількості вилучених підроблених євро);
- російські рублі – 80 шт. (у 2014 році – 106 шт.), переважали банкноти номіналом 5 000 російських рублів (84% від загальної кількості вилучених підроблених російських рублів).

Випуск і реалізація пам'ятних та інвестиційних монет України

Відповідно до Плану випуску пам'ятних та інвестиційних монет України та сувенірної продукції у 2015 році введено в обіг 37 пам'ятних монет (32 найменування), з яких – 14 срібних, 22 монети з нейзильберу та 1 біметалева монета, загальним тиражем майже 1 млн. шт. (991 тис. шт.).

Національний банк України випуском пам'ятних монет відзначив такі знакові події, як День захисника України, «Герої майдану», 1000-ліття упокоєння Київського князя Володимира Великого, 400-річчя одного з найстаріших вищих навчальних закладів України Києво-Могилянської академії, 200-річчя від дня народження Михайла Вербицького, 150-річчя від дня народження митрополита Андрея Шептицького, 420-річчя від дня народження Богдана Хмельницького тощо.

У 2015 році Національний банк України реалізував майже 1 млн. шт. пам'ятних монет на загальну суму 75,6 млн. грн., у тому числі монет із золота – 3 тис. шт., срібла – 82 тис. шт., нейзиль-

беру – 915 тис. штук. Також реалізовано майже 29 тис. шт. інвестиційних монет на загальну суму 172,2 млн. грн., у тому числі із золота – 17 тис. шт., зі срібла – 12 тис. шт.

Плановий показник доходу від продажу пам'ятних монет і сувенірної продукції за 2015 рік виконано на 201% і становить 243,5 млн. грн.

Реалізація пам'ятних монет здійснювалася підрозділами грошового обігу та банками-дистриб'юторами. З метою поліпшення обслуговування населення нумізматичною продукцією встановлено єдиний графік роботи кіосків з продажу пам'ятних, інвестиційних монет, сувенірної та супутньої продукції підрозділів грошового обігу, надано інформацію стосовно номерів телефонів та контактних осіб зазначених кас розміщено на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України.

У 2015 році реалізовано за кордон фірми «World Coin Association (MDM Group, Німеччина) 7 290 пам'ятних та інвестиційних монет на суму майже 131,5 тис. євро.

Пам'ятні та інвестиційні монети України у 2015 році

37 пам'ятних монет уведено в обіг	14 срібних 22 нейзильберових 1 біметалева
961 тис. шт. загальний тираж пам'ятних монет	
1 млн. шт. реалізовано пам'ятних монет	3 тис. шт. золотих 82 тис. шт. срібних 915 тис. шт. нейзильберових
75,6 млн. грн. отримано від реалізації пам'ятних монет	
28,5 тис. шт. інвестиційних монет реалізовано на суму 172 млн. грн.	
7 290 пам'ятних та інвестиційних срібних монет реалізовано за кордон на суму 131,5 тис. євро	

Діяльність Державного підприємства «Поліграфічний комбінат «Україна» по виготовленню цінних паперів»

Протягом 2015 року Поліграфкомбінатом «Україна», що входить до сфери управління Національного банку України, забезпечено потребу органів державної влади у захищених від підробки бланків документів, зокрема: цінних паперів, марок акцизного податку, паспортних документів,

бланків документів для оформлення результатів надання адміністративних послуг тощо.

На виконання Плану дій з лібералізації візового режиму між Україною та Європейським Союзом Національним банком України виконано заходи щодо виготовлення та персоналізації на Поліграфкомбінаті «Україна» бланків документів, що посвідчують особу, підтверджують громадянство України чи спеціальний статус особи, у які імплантовано безконтактний електронний носій.

НАЦІОНАЛЬНИЙ БАНК УКРАЇНИ

ПЛАТІЖНИЙ ЛАНДШАФТ УКРАЇНИ

Платіжні системи та системи переказу коштів станом на 01.01.2016			
СТВОРЕНІ НБУ	«ПРИВАТНІ» ПЛАТІЖНІ СИСТЕМИ		
	створені банками України	створені небанківськими установами України	створені нерезидентами
 	ВНУТРІШНЬОДЕРЖАВНІ		
	внутрішньобанківські платіжні системи 14 систем	системи переказу коштів 8 систем	системи розрахунків 2 системи
	системи переказу коштів 6 систем	карткова платіжна система 1 система	
		МІЖНАРОДНІ	
	системи переказу коштів 2 системи		системи переказу коштів 14 систем
			карткові платіжні системи 3 системи

*до 20.05.2016 – НСМЕП (Національна система масових електронних платежів)

Регулювання платіжних систем та розвиток безготівкових розрахунків

» *Забезпечення розвитку безготівкових розрахунків – один із пріоритетних напрямів розвитку фінансового ринку, визначений Комплексною програмою (компонент А9 – «Cashless economy»). Дії Національного банку України спрямовувалися на розширення сфери застосування безготівкових форм розрахунків та сприяння впровадженню в Україні безпечних і надійних платіжних систем.*

Зокрема упродовж 2015 року було проведено такі заходи:

створено нормативне підґрунтя для діяльності в Україні міжнародних систем інтернет-розрахунків;

надано можливість фізичним особам отримувати на поточний рахунок іноземну валюту, переказу з-за кордону, без будь-яких обмежень;

надано доступ користувачам і торговцям до ринку міжнародних систем інтернет-розрахунків у частині здійснення/отримання оплати за товари, роботи, послуги електронними грошима, випущеними нерезидентом;

спрощено порядок відкриття банками рахунків суб'єктів господарювання шляхом зменшення кількості документів та реалізовано принцип мовчазної згоди під час неотримання повідомлення від контролюючого органу про взяття рахунку суб'єкта господарювання на облік;

спрощено порядок відкриття кореспондентських рахунків банків у Національному банку України;

визначено порядок списання в безспірному порядку заборгованості банку перед Національним банком України, що ґрунтується на здійсненому рефінансуванні, з кореспондентських рахунків банку-боржника, відкритих в інших банках України;

спрощено процедуру отримання дозвільних документів на ринку платіжних послуг та оптимізовано процедуру опрацювання цих документів Національним банком України;

установлено право Національного банку України зупинити на строк до одного року дію ліцензії небанківської фінансової установи на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків у разі порушення нею вимог законодавства України з питань переказу коштів;

удосконалено порядок здійснення оцінювання платіжних систем, виїзних перевірок об'єктів нагляду (оверсайта) та застосування до них заходів впливу.

Розвиток ринку платіжних систем та систем переказу коштів

У 2015 році в Україні функціонувало 58 платіжних систем:

- 2 платіжні системи Національного банку України;
- 34 платіжні системи, створені резидентами;
- 22 платіжні системи, створені нерезидентами.

Системно важливою платіжною системою в Україні є Система електронних платежів Національного банку України (далі СЕП⁶). Банки надають перевагу у здійсненні міжбанківських переказів у національній валюті через СЕП поряд із розрахунками через прямі кореспондентські рахунки банків.

СЕП забезпечила 97% міжбанківських переказів у національній валюті в межах України. Учасники СЕП здійснили 298 774 тис. початкових платежів на суму 17 750 млрд. грн., що за обся-

6. СЕП забезпечує проведення міжбанківських розрахунків в Україні в національній валюті. Національний банк України є платіжною організацією та розрахунковим банком СЕП.

гом операцій більше на 24% показника минулого року. У середньому за день оброблялося 1 195 тис. початкових платежів на суму 71 млрд. грн.

Середньоденний залишок коштів на рахунках учасників СЕП становив 52,4 млрд. грн., а середньодобовий коефіцієнт обігу коштів за рахунками учасників системи – 1,33. Національний банк України створив усі умови для задоволення потреб учасників СЕП у переказі коштів та забезпечив високий рівень безпеки та надійності проведення міжбанківських переказів у національній валюті через цю систему.

Станом на 01.01.2016 установи 120 банків обслуговували 69,8 млн. клієнтів – юридичних та фізичних осіб (резидентів і нерезидентів). Загальна кількість відкритих банками рахунків клієнтів на

звітну дату – 112,2 млн., у тому числі поточних – 95,6 млн. та вкладних (депозитних) – 16,6 млн. рахунків.

Основними інвесторами економіки України залишаються фізичні особи – із 112 млн. рахунків, відкритих банками України станом на 01 січня 2016 року, 108 млн. належать фізичним особам. На одного громадянина України припадає 2 відкритих рахунки⁷.

Незважаючи на складну економічну ситуацію в Україні (припинення функціонування банків на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим і в м. Севастополі та в зоні проведення антитерористичної операції в Луганській та Донецькій областях) кількість банківських клієнтів – суб'єктів господарювання залишається на рівні 2 млн.

Кількість клієнтів, які мають рахунки у банках України, млн.

Кількість рахунків клієнтів банків, млн.

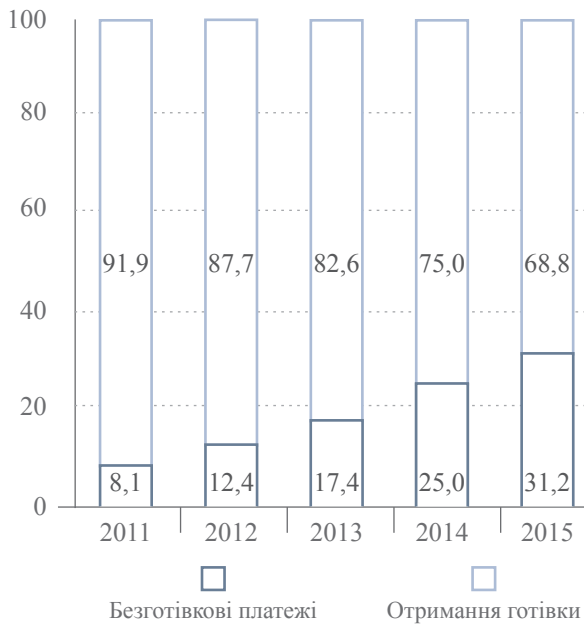
7. Дані Державної служби статистики України на 01 січня 2016 року (<http://www.ukrstat.gov.ua/>)

Активно продовжували розвиватися безготівкові розрахунки з використанням платіжних карток. Так порівняно з 2014 роком, у 2015 році обсяг операцій, здійснених із використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, зріс

на 21,0% і становив 1 233 млрд. грн. Кількість операцій з використанням платіжних карток, емітованих українськими банками, збільшилася на 24,9% – до 1 965 млн. операцій.

Структура обсягів операцій за платіжними картками, %

Структура кількості операцій з використанням платіжних карток, %

Позитивна динаміка збільшення безготівкових розрахунків з використанням платіжних карток як за сумою, так і кількістю свідчить про те, що такий платіжний інструмент, як платіжна картка набуває все більшого поширення серед громадян саме як інструмент для розрахунків, а не отримання готівкових коштів.

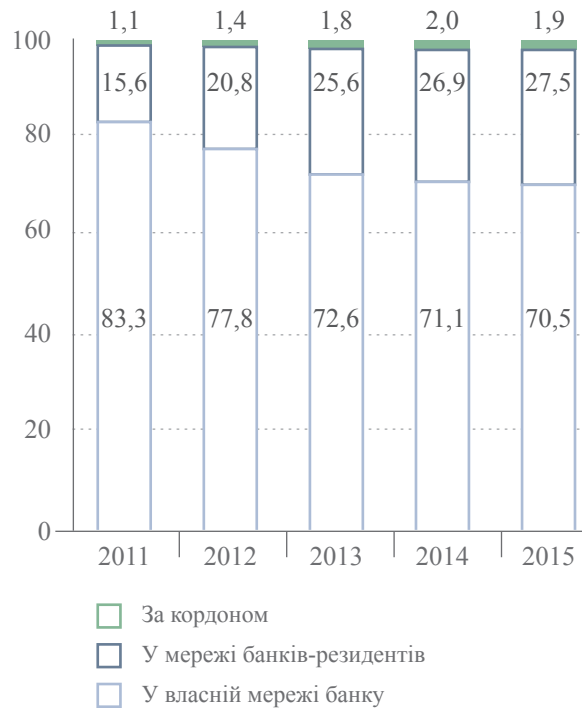
Держателі платіжних карток, емітованих українськими банками, більшість операцій здійснювали у власній мережі банку-емітента (70,6%). У ме-

режі інших банків-резидентів – 27,5% операцій. За межами України здійснювалося тільки 1,9% операцій.

Більшість операцій з використанням платіжних карток держателі цих карток здійснюють в Україні. Серед операцій переважають безготівкові операції, що свідчить про позитивну тенденцію до поступового зменшення тіньового обігу та сприяє прозорості оподаткування і зростанню ВВП.

Структура використання платіжних карток у розрізі мереж їх оброблення (за кількістю операцій), %

Інтернет-платежі досягли позначки 52,7% від загальної суми безготівкових операцій з використанням платіжних карток і становили 203 млрд. грн.

Протягом 2015 року на території України здійснювали діяльність 47 систем переказу коштів. Усього за допомогою систем переказу коштів, створених як резидентами, так і нерезидентами, переказано:

у межах України – 75,5 млрд. грн.;

в Україну – 2,5 млрд. дол. США (в еквіваленті);

за межі України – 0,4 млрд. дол. США (в еквіваленті).

Україна залишається країною-реципієнтом транскордонних переказів. Упродовж 2015 року сума коштів, отриманих в Україні з використанням міжнародних систем переказу коштів, створених нерезидентами, майже у шість разів перевищує суму коштів, відправлених за її межі.

У 2015 році Національний банк України видав 11 ліцензій небанківським фінансовим установам на переказ коштів у національній валюті без відкриття рахунків та зареєстрував 7 операторів послуг платіжної інфраструктури.

У 2015 році Національний банк України продовжував працювати у напрямі підвищення рівня фінансової грамотності населення. З метою посилення захисту операцій громадян з платіжними картками від шахрайства було розроблено та розміщено на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку України рекомендації держателям платіжних карток, опубліковано серію прес-релізів та інфографік.

Нагляд (оверсайт) за платіжними системами та системами розрахунків

У рамках реалізації функції нагляду (оверсайта) за платіжними системами та системами розрахунків у 2015 році Національний банк України вжив таких заходів:

- запроваджено комплексне оцінювання платіжних систем, метою якого є мінімізація ризиків, зокрема, зменшення системного ризику та забезпечення безперервності діяльності платіжних систем, підвищення надійності та ефективності, а також зміцнення фінансової стабільності в Україні;

- у другому півріччі 2015 року за результатами моніторингу та відповідно до критеріїв важливості платіжних систем здійснено розподіл платіжних систем за категоріями важливості: системно важливі, соціально важливі та важливі. Національний банк зобов'язав значущі платіжні системи привести свою діяльність у відповідність до встановлених до них вимог;
- у IV кварталі 2015 року проведено комплексне оцінювання СЕП як системно важливої платіжної системи країни. За результатами оцінювання визначено рекомендації стосовно приведення діяльності СЕП у відповідність до міжнародних стандартів;
- погоджено правила внутрішньодержавних платіжних систем «WebMoney.UA», «УКРКАРТ», «УКРОП» та «FORPOST». Змінено статус платіжної системи «ПРАВЕКС-ТЕЛЕГРАФ» та системи термінових переказів «Швидка копія» з внутрішньобанківських на внутрішньодержавні.

Також у 2015 році Національний банк України розпочав проведення перевірок об'єктів нагляду (оверсайта) стосовно дотримання ними вимог законодавства України з питань діяльності платіжних систем в Україні. За результатами здійснених перевірок застосовані заходи впливу, адекватні вчиненим порушенням.

Розвиток Національної платіжної системи «Український платіжний простір»

Упродовж звітнього року дії Національного банку України спрямовувалися на створення в Україні привабливого платіжного простору для масового використання платіжних карток та інших електронних платіжних засобів. У рамках реформування ринку платіжних систем у 2015 році здійснено ребрендинг Національної платіжної системи масових електронних платежів (НСМЕП), що змінило ставлення до неї з боку учасників платіжного ринку.

Зокрема, упродовж 2015 року з метою популяризації та розвитку Національної платіжної системи вжито таких заходів:

- здійснено ребрендинг системи масових електронних платежів та створено нову торговельну марку. Національна платіжна система масових електронних платежів (НСМЕП) змінила назву на «Український платіжний простір» (далі – «ПРОСТІР»);

- впроваджено операції електронної комерції та реалізовано можливість здійснення безконтактних платежів;
- у частині діяльності платіжної системи «ПРОСТІР» ужито заходів, спрямованих на припинення виконання Національним банком України непрофільних функцій (передано на обслуговування до комерційного банку зарплатний проект Національного банку України, розпочато передавання системи зберігання та збору даних реєстраторів розрахункових операцій до Державної фіскальної служби України); серед технологічних напрямів подальшого розвитку платіжної системи «ПРОСТІР» – впровадження в промислову експлуатацію безконтактних технологій оплати, мобільних платежів, «хмарних» технологій як необхідної складової сучасної платіжної системи.

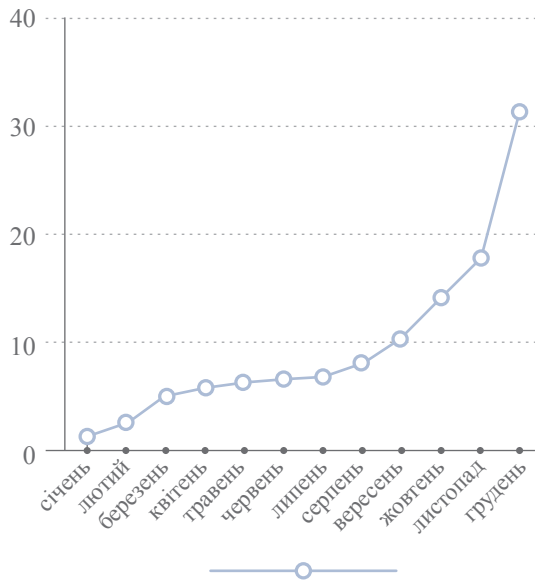
Переваги платіжної системи «ПРОСТІР»:

- немає потреби в технічній модернізації термінальної мережі банків для приймання карток платіжної системи «ПРОСТІР»;
- відносно невелика кількість послуг, що тарифікуються, та нижча середньозважена вартість трансакцій порівняно з міжнародними платіжними системами;
- менший розмір страхового депозиту в розрахунковому банку платіжної системи «ПРОСТІР», порівняно з міжнародними платіжними системами, номінований у національній валюті;
- спрощена процедура випуску електронних грошей платіжної системи «ПРОСТІР» для банків-учасників.

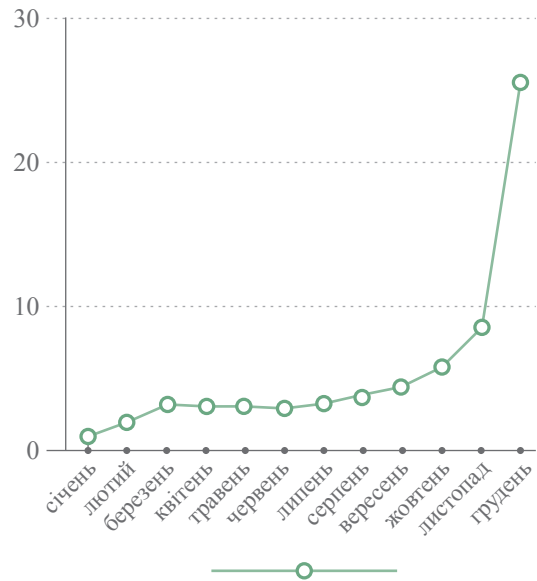
Порівняно з 2014 роком зросла мережа прийому платіжних карток системи «ПРОСТІР»: з 19% до 77% у мережі банкоматів та з 9% до 79% у мережі терміналів. Це дає підстави вважати, що платіжна картка платіжної системи «ПРОСТІР» – зручний і безпечний інструмент для розрахунків у торгово-сервісній мережі України та мережі Інтернет.

Станом на 31.12.2015 учасниками платіжної системи «ПРОСТІР» є 52 із 122 банків України, що становить 43% від загальної кількості банків в Україні. Протягом 2015 року 8 банків уклали нові договори приєднання до платіжної системи «ПРОСТІР». Крім того, 4 банки-учасники платіжної системи «ПРОСТІР» уклали додаткові до-

Кількість трансакцій, оброблених ЦМ РКЦ у 2015 році

Сума трансакцій, оброблених ЦМ РКЦ у 2015 році

говори для роботи з модернізованою національною платіжною системою. Упродовж звітного року 21 банк вийшов зі складу учасників платіжної системи «ПРОСТІР» через припинення своєї діяльності на банківському ринку.

Загальна кількість емітованих платіжних карток платіжної системи «ПРОСТІР» (включаючи картки НСМЕП) станом на 01.01.2016 становила майже 2,7 млн. шт., загальна кількість банкоматів і платіжних терміналів платіжної системи «ПРОСТІР» – близько 155 тис. одиниць. Упродовж року із застосуванням карток платіжної системи «ПРОСТІР» здійснено близько 6,2 млн. операцій на суму майже 7,5 млрд. грн.

Подальший розвиток платіжної системи відбуватиметься в рамках реалізації проектів Стратегії розвитку платіжної системи «ПРОСТІР» на 2016 рік.

Центральний маршрутизатор розрахунково-клірингового центру Національного банку України (далі – ЦМ РКЦ) забезпечує оброблення внутрішньодержавних міжбанківських трансакцій та здійснення клірингу за операціями з використанням платіжних карток платіжної системи «ПРОСТІР», емітованих підключеними до нього

банками-учасниками. ЦМ РКЦ є технологічним підґрунтям національного платіжного простору та забезпечує здійснення розрахунків і оброблення міжбанківських операцій з використанням платіжних карток платіжної системи «ПРОСТІР».

Протягом 2015 року забезпечено підключення до системи ЦМ РКЦ нових учасників «ПРОСТІР», зокрема: ПАТ «Полікомбанк», ПАТ «Райффайзен Банк Аваль», ПАТ «ФІНАНС БАНК», ПАТ АБ «Південний», АТ «Регіон Банк», ПАТ «Діамантбанк». Забезпечено прийом платіжних чип-карток платіжної системи «ПРОСТІР» у всій мережі банкоматів ПАТ КБ «Приватбанк» та частково у торговельній мережі. Також наприкінці 2015 року завершено оновлення програмного забезпечення платіжних терміналів АТ «Ощадбанк» для прийому платіжних чип-карток НСМЕП у торговельній мережі.

Упродовж 2015 року системою ЦМ РКЦ оброблено понад 115 тис. міжбанківських трансакцій на суму близько 63 млн. грн. У 2015 році порівняно з 2014 роком загальний приріст становив: за сумою оброблених трансакцій – 2 376,81%, за кількістю оброблених трансакцій – 3 064,64%.

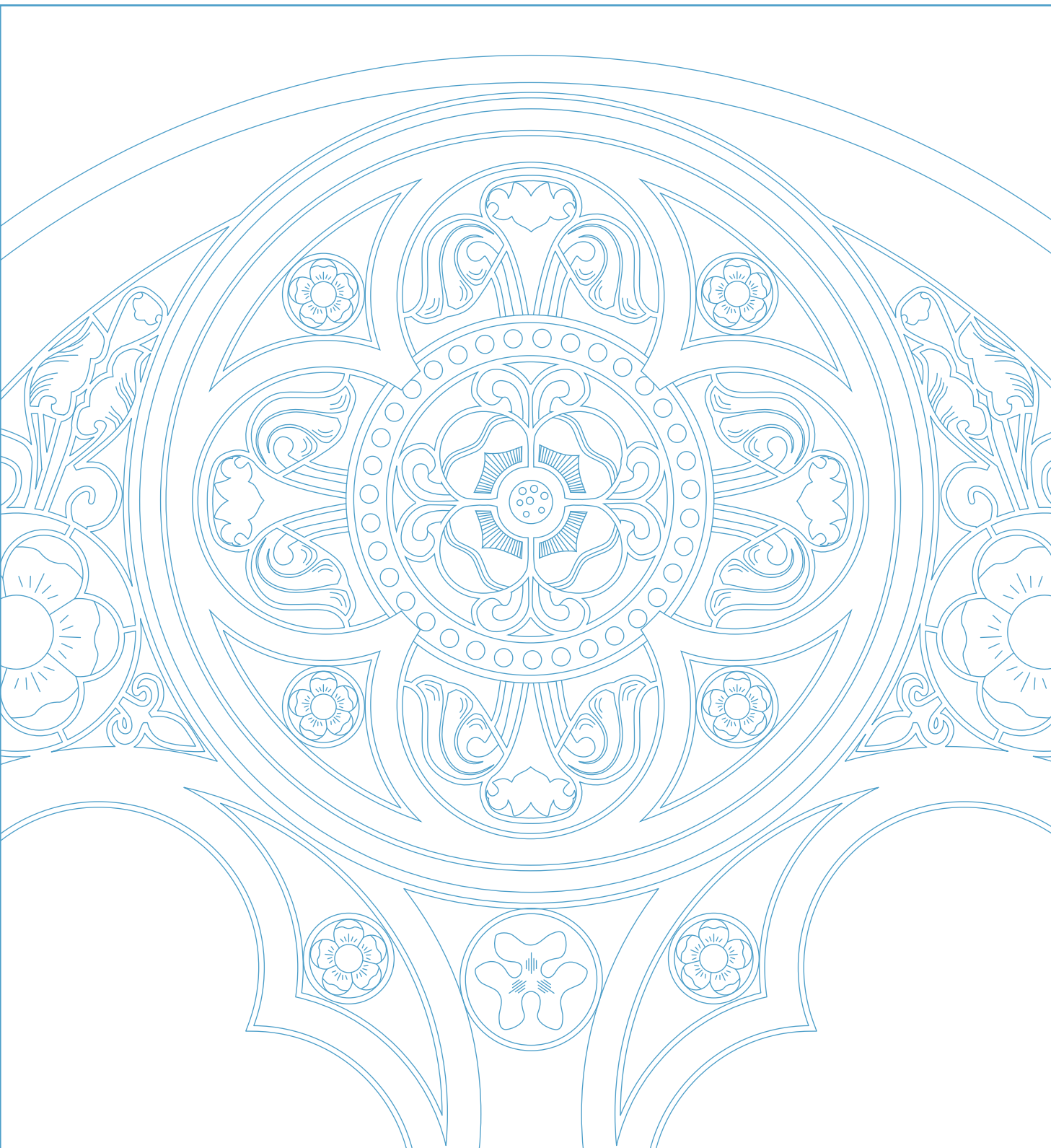
» Наступні кроки

- Подальша оптимізація номінального ряду банкнот і монет.
- Випуск пам'ятних та інвестиційних монет України, пошук зручніших для населення шляхів їх купівлі.
- Виготовлення та персоналізація бланків паспорта громадянина України у формі картки з безконтактним електронним носієм.
- Впровадження проекту «cashless economy».
- Спрощення виходу на платіжний ринок України учасників платіжних систем, створених нерезидентами, та розширення кола осіб з числа юридичних осіб-нерезидентів, які матимуть право відкривати рахунки в банках України.
- Розширення суб'єктної бази емітентів електронних грошей шляхом надання права небанківським фінансовим установам здійснювати випуск електронних грошей та визначення вимог до них.
- Розширення сфери використання електронних грошей шляхом надання фізичним особам права здійснювати благодійні (добровільні) внески і пожертвування, сплату податків, зборів та інші обов'язкові платежі за допомогою електронних грошей.
- Упровадження нових технологій та операцій у рамках платіжної системи «ПРОСТІР»: підвищення рівня захищеності операцій електронної комерції, упровадження операції переказу коштів Р2Р між картками, упровадження «хмарних» та мобільних технологій безконтактної оплати, забезпечення прийому безконтактних карток платіжної системи «ПРОСТІР» у мережі торгових терміналів і громадських транспортних засобах.
- Взаємодія платіжної системи «ПРОСТІР» з міжнародними платіжними системами.
- Розроблення специфікацій соціальних додатків на технології платіжної системи «ПРОСТІР» для забезпечення виходу на ринок продуктів на базі студентських квитків, пенсійної картки та інших соціальних проектів.
- Посилення нагляду (оверсайта) платіжних систем і систем розрахунків в Україні.

ЧАСТИНА III

ЗМІНИ У ДІЇ

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ

МІСЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ

МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

ЧАСТИНА III. ЗМІНИ У ДІЇ

ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

Проектне управління

Реформування діяльності територіальних управлінь

НОВА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Прозорість дій Національного банку України.
Комунікації

Музей грошей

НОВИЙ РІВЕНЬ СПІВПРАЦІ З ПАРЛАМЕНТОМ

HR ПОЛІТИКА

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Фінансовий контролінг

Ризик-менеджмент

Внутрішній аудит

ВЛАДИСЛАВ
РАШКОВАН
Заступник Голови
Національного банку

*Ми стали першопрохідцями в реформуванні
фінансового сектору*

Ми живемо в епоху болісних та складних трансформацій країни, суспільства, державної системи, нас самих. Але це зміни, а не перебудова. Не варто пробивати стіну – руйнування вносить деструктив. Потрібно бачити, думати, створювати нове поряд із найкращим набутками.

Національний банк України теж змінюється. Сьогодні діяльність Національного банку сфокусована навколо реалізації цілей Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року. Багато чого вже було зроблено, ще більше – попереду. Наступного року ми сфокусуємося на впровадженні цінностей у свої внутрішні процеси, продовжимо перехід до режиму інфляційного таргетування, закладатимемо фундамент «безготівкової економіки» та Національної платіжної системи «Простір», завершимо реформування блоку пруденційного нагляду та ін.

Національний банк без перебільшення є одним із лідерів змін у країні. І це стало можливим завдяки чотирьом факторам. По-перше, це бачення майбутніх змін, по-друге, віра в реалізацію цього бачення, по-третє, імплементація проектів з реформування фінансового та банківського секторів, основою для яких є система проектного менеджменту, і четвертий фактор – спільні цінності, які допомагають рухатися в одному напрямку та досягати мети. Саме командна робота дає змогу нам упевнено продовжувати шлях.

Я завжди вважав і вважаю, що успіх залежить від дій усіх членів колективу, а тому часто повторюю своїм підлеглим: усі наші помилки – це мої помилки, усі наші успіхи – це ваші успіхи. Глибоко переконаний: один у полі не воїн. Сподіваюся, що цінності наших співробітників збігаються, і ми разом побудуємо сучасну, стабільну інституцію – магніт для талантів, станемо взірцем для інших центральних банків.

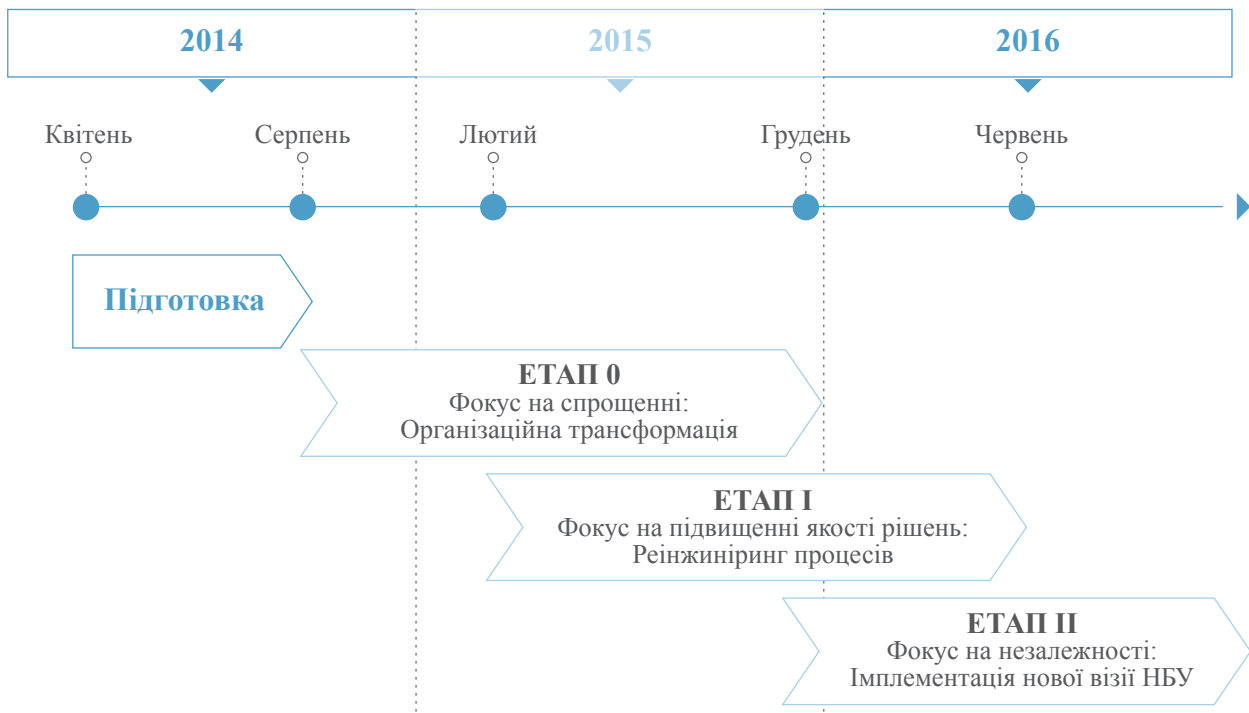
ТРАНСФОРМАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

» Трансформаційна реформа Національного банку України у 2015 році перебувала в активній фазі. Завершено підготовчий етап «Організаційна трансформація» – діє нова організаційна структура, майже вдвічі скорочено кількість управлінських рівнів, оптимізовано чисельність та оновлено професійний склад персоналу. Розпочато виконання завдань наступного етапу реформи «Реінжиніринг процесів» – якісних змін зазнали понад 40 ключових регуляторних та супроводжувальних процесів банку.

Трансформація Національного банку України – важлива частина блоку завдань Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року щодо розбудови інституційної спроможності регуляторів. Процес трансформації Націо-

нального банку розпочався у квітні 2014 року, розпланований на 30 місяців та містить 4 основних етапи: підготовчий, організаційної трансформації, реінжинірингу процесів та реалізації нової візії Національного банку.

Етапи трансформації Національного банку України

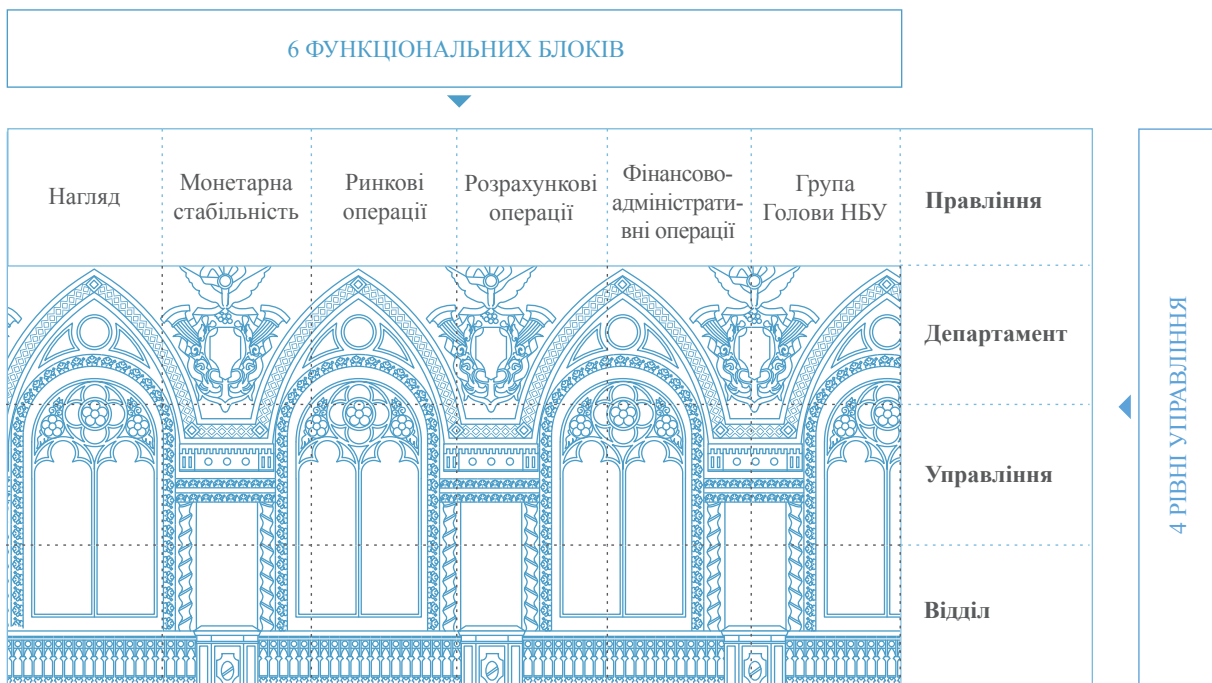

Трансформаційною реформою Національного банку опікувався створений у 2014 році тимчасовий Керівний комітет з реорганізації структури Національного банку України, який у вересні 2015 року перетворено в Комітет з управління змінами. Для підвищення ефективності роботи зі змінами в Національному банку також запроваджено проектне управління. У звітному році понад 80 проектних ініціатив та проектів розроблялися на основі проектного управління, з яких 34 – з метою трансформації Національного банку.

Процес трансформації Національного банку проходить комплексно за сімома основними напрямками:

- 1) оптимізація супроводжуючих та неключових функцій, сфокусованість на основних функціях Національного банку та підвищення ефективності системи ухвалення рішень;
- 2) створення нової функціонально орієнтованої організаційної структури;
- 3) скорочення ієрархічності управлінської структури;
- 4) централізація функцій через запровадження дивізіоналізації;
- 5) оптимізація мережі територіальних управлінь;
- 6) оптимізація чисельності персоналу (як наслідок вищезазначених напрямів трансформації);
- 7) реінжиніринг процесів.

Функціонально-орієнтована організаційна структура Національного банку України

У звітному році завершено етап «Організаційної трансформації» та розпочато виконання етапу «Реінжиніринг процесів». Основні результати трансформаційної реформи у 2014 – 2015 роках:

- виведено або реорганізовано низку підрозділів Національного банку, які виконували неприбуткові функції, – телеканал БТБ, навчальні заклади Національного банку, Комплекс технічного обслуговування, Центр наукових досліджень, Редакцію періодичних видань, Групу управління проектами міжнародних кредитних ліній при Національному банку, Головне господарське управління, функції відомчої охорони та внутрішньої господарської діяльності в територіальних управліннях, лікувально-оздоровчий комплекс тощо;
- удосконалено систему ухвалення рішень, яка побудована на професійній взаємодії Правління Національного банку та 9 внутрішніх комітетів (детальніше – у розділі «Комітети Національного банку»);
- оптимізовано чисельність персоналу Національного банку. На кінець 2015 року чисельність персоналу зменшилася до 5 310 осіб – на 46 % з початку року та на 55% з початку трансформації Національного банку у 2014 році. Такого ефекту досягнуто завдяки сукупному результату від централізації функцій на рівні

центрального апарату, реформування територіальних управлінь, спрощення організаційної структури та зменшення рівнів ієрархій, виведення неключових функцій тощо;

- підвищено інституційну спроможність Національного банку насамперед за рахунок унесених змін у червні 2015 року до Закону України «Про Національний банк України» щодо збільшення політичної, фінансової та інституційної незалежності;
- ліквідовано мережу територіальних управлінь Національного банку шляхом централізації їх функцій на рівні центрального апарату із розташуванням робочих місць працівників центрального апарату в регіонах.

У рамках внутрішньої трансформації Національного банку у 2015 році розпочато реінжиніринг понад 40 ключових регуляторних та супроводжувальних процесів регулятора. Усі ключові процеси Національного банку виділено в окремі проекти та змінюються на основі найкращої міжнародної практики за допомогою зовнішніх консультантів та експертів.

Реінжиніринг ключових процесів Національного банку України

Напрямок	Процес	Процес
Реінжиніринг регуляторних функцій	Новий кредитний процес	Кластерний підхід до нагляду
	Нагляд на основі ризику	Стратегія касових центрів
	Статистика та звітність	Централізація функцій та реформа територіальних управлінь
Реінжиніринг супроводжувальних процесів	HR-процеси	Проектне управління
	Кошторисний процес	Система управління безперервністю діяльності
	Ухвалення рішень на базі комітетів	Аутсорсинг та виведення неключових функцій
	Процесне управління	Побудова архіву
	Централізація МФО	Реорганізація процесу закупівель
	Електронний документообіг	Система внутрішнього контролю

У 2016 році внутрішню трансформацію Національного банку буде продовжено за такими ключовими напрямками:

- реалізація Місії, Візії та впровадження Цінностей Національного банку України у внутрішні процеси Національного банку;
- посилення ключових функцій Національного банку шляхом переходу на інфляційне таргетування та розвитку економічних досліджень;
- розбудова прозорої системи звітності,
- завершення реформування наглядової функції через упровадження ризик-орієнтованого консолідованого нагляду та реалізацію розподілу функцій НКЦПФР і побудови моделі консолідованого нагляду за фінансовим сектором;
- спрощення правил для консолідації банківської системи;
- відновлення кредитування економіки;
- лібералізація валютного ринку;
- розбудова інфраструктури ринку капіталу;
- розвиток безготівкових розрахунків та зниження частки готівкових розрахунків (Cashless economy);
- вихід на міжнародні ринки друку грошей (Global mint);
- завершення реінжинірингу процесів з метою зміцнення управління бізнес-процесами;
- завершення виводу (передавання на аутсорсинг) неключових функцій та оптимізація супроводжуючих функцій;

- налагодження процесів роботи системи комітетів Правління Національного банку, збільшення зваженості та посилення підзвітності в ухваленні рішень;
- упровадження стратегії комунікацій Національного банку та розбудови системи фінансової обізнаності громадян;
- завершення удосконалення внутрішньої кадрової політики, розвитку ключових компетенцій співробітників банку;
- посилення корпоративної соціальної відповідальності Національного банку;
- розвиток системи управління процесами та забезпечення безперервності діяльності;
- розвиток системи внутрішнього контролю та управління витратами;
- зміцнення балансу Національного банку.

Нові проекти впроваджуватимуться у всіх функціональних блоках Національного банку України разом з реалізацією «Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року».

Завершення процесу трансформації Національного банку України допоможе повноцінно реалізувати функції, визначені законодавством України, відповідно до найкращих світових практик. За підрахунками загальний економічний ефект від проекту «Трансформація Національного банку України» за весь період її реалізації (2014 – 2016 роки) становитиме понад 7,3 млрд. грн., а після закінчення трансформації – майже 1,1 млрд. грн. щорічно.

Проектне управління в Національному банку України

У 2015 році в Національному банку України розпочався перехід до інтегрованого проектного управління діяльністю. На його основі реалізовувалося 80 ініціатив та проектів, у тому числі 51 з імплементації «Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року» та 34 щодо внутрішньої трансформації Національного банку (у тому числі пул з 15 проектів щодо виведення/реорганізації неключових функцій).

Засади такого переходу визначені в затвердженій Правлінням Національного банку «Концепції моделі проектного управління».

Реалізація завдань відбувається в рамках таких основних елементів:

1) імплементація стратегії Національного банку:

- забезпечення декомпозиції стратегії Національного банку в портфель проектів;
- запровадження єдиних критеріїв проекту, що дало змогу відділити проектну діяльність від поточної;

2) упровадження єдиного підходу до управління проектами:

- запровадження єдиних стандартів організаційної структури та ролівої моделі управління проектом;
- здійснення чіткого розподілу функцій з управління проектом між спонсором, лідером проекту та проектним менеджером;
- створення механізму внутрішнього ринку проектних менеджерів для балансування попиту та пропозиції на ресурси з управління проектами;

3) забезпечення управління проектами:

- створення Проектного офісу для підтримки реалізації проектів на всіх етапах;
- побудова системи проектною звітності та синхронізації проектів у портфелі;
- створення Комітету з управління змінами – колегіального органу централізованого управління проектами;

4) розвиток культури проектного управління:

- розроблення та впровадження стандартної методології та інструментарію проектного управління;
- упровадження системи постійного розвитку компетенцій проектних менеджерів, у тому числі за рахунок тренінгів та інших форм навчання;
- забезпечення збору та аналізу проектного досвіду як основи поліпшення методології та управління проектами.

Результати впровадження проектного управління в Національному банку:

- 1) створено Комітет з управління змінами – колегіальний орган централізованого управління проектною діяльністю Національного банку;
- 2) створено Проектний офіс, функції якого виконує Управління стратегії та реформування банківської системи;
- 3) затверджено відповідну нормативну базу, яка регулює діяльність Проектного офісу, Комітету з управління змінами, а також Положення про проектну діяльність у Національному банку України;
- 4) розроблено методологію проектною діяльності, у тому числі шаблони проектних документів та звітності, методичні рекомендації щодо їх заповнення, закриття проекту, шаблони оформлення презентації концепції проекту тощо;
- 5) створено спеціалізований внутрішній портал «Проектна діяльність» із відповідним інформаційним наповненням;

- 6) створено ринок проектних менеджерів з команди працюючих в Проектному офісі внутрішніх проектних менеджерів з підрозділів Національного банку;
- 7) розпочато навчальну підготовку учасників проектної діяльності та розвиток компетенцій внутрішніх проектних менеджерів. У 2015 році проведено 4 навчальних семінари для лідерів та проектних менеджерів із залученням зовнішніх експертів з проектного управління;
- 8) проведено імплементацію стратегічних ініціатив у портфель проектів Національного банку та здійснюється системне управління відповідно до стратегічного бачення розвитку Національного банку.

Переваги від впровадження проектного підходу в Національному банку:

- забезпечення бажаного темпу впровадження трансформаційних змін за рахунок підтримки

Проектним офісом реалізації проектів Національного банку та Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року;

- економія проектних ресурсів за рахунок впровадження стандартних підходів, методології та інструментарію проектного управління;
- синхронізація проектів відповідно до стратегічного бачення розвитку Національного банку та Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

У рамках розбудови проектного управління в Національному банку на 2016 рік планується завершити розбудову культури проектного управління шляхом впровадження системи постійного розвитку компетенцій проектних менеджерів, у тому числі за рахунок різних форм навчання.

Реформування діяльності територіальних управлінь Національного банку України

Одним із ключових став проект реформування мережі територіальних управлінь шляхом їх виключення зі структури Національного банку та централізації функцій на базі центрального апарату Національного банку.

Цільова модель концепції проекту передбачала реформування 25 територіальних управлінь шляхом упровадження низки взаємозалежних проектів:

- 1) централізація всіх функцій територіальних представництв на рівні центрального апарату зі збереженням присутності окремих функцій на рівні регіонів (представницька, готівково-грошова, адміністративна, організація документообігу через «Єдине вікно», ІТ-підтримка, бухгалтерський облік операцій);
- 2) централізація МФО (балансів) з відповідною ліквідацією територіальних управлінь як окремих структур Національного банку;
- 3) централізація нарахування заробітної плати;
- 4) упровадження «Єдиного вікна»⁸;
- 5) переведення на аутсорсинг функції охорони приміщень тощо.

На сьогодні працівники Національного банку, робочі місця яких розташовані в регіонах, забезпечують потреби всіх регіонів України в банкнотах і монетах усіх номіналів у необхідних обсягах, а також забезпечують роботу з громадянами та юридичними особами через «Єдине вікно». «Єдине вікно» створювалося з метою підвищення ефективності виконання функцій за рахунок консолідованого опрацювання послуг щодо

ліцензування, зв'язків з громадськістю та ЗМІ, валютного контролю та фінансового моніторингу тощо.

Заключним етапом трансформації мережі територіальних управлінь стала централізація балансів в єдину систему бухгалтерського обліку та переведення на роботу за єдиним кодом (МФО) банку 24 територіальних управлінь Національного банку, а також централізація нарахування заробітної плати. У рамках процесів централізації переведено на роботу за єдиним кодом (МФО) банку також 5 відокремлених підрозділів Національного банку (Центральне сховище, Державна скарбниця України, Головне господарське управління, Центральна розрахункова палата та Група управління проектами).

У 2016 році продовжуватиметься робота щодо зняття усіх територіальних управлінь з обліку в органах реєстрації.

Реалізація проекту реформування діяльності територіальних управлінь дала змогу:

- підвищити ефективність виконання функцій Національного банку в регіонах;
- усунути дублювання функцій і оптимізувати витрати Національного банку;
- посилити основні функції регулятора та спростити організаційну структуру Національного банку;
- оптимізувати кількість персоналу Національного банку, робочі місця яких розташовані в регіонах, з майже 4 000 до 1 400 чоловік (на 65% порівняно з початком 2015 року).

⁸ Концепція впровадження та функціонування «Єдиного вікна» // <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=21630100>

НОВА КОМУНІКАЦІЙНА ПОЛІТИКА

» *Ефективна комунікаційна політика має важливе значення для виконання Національним банком України своєї головної мети – досягнення та підтримки цінової та фінансової стабільності в державі.*

З метою стати зрозумілим громадськості та різним цільовим групам Національний банк України у 2015 році активно працював над підвищенням рівня своєї прозорості та підзвітності суспільству. Широко висвітлювалася інформація про всі аспекти діяльності регулятора – ухвалені рішення та прогнози, ключові функції, процеси реформування та трансформації. Водночас 2015 рік можна вважати роком розбудови комунікацій у сфері формування та реалізації монетарної політики. Крім упровадження постійного циклу комунікацій рішень із монетарної політики, започатковано публікацію ключових звітів центрального банку, створених з метою поширення серед громадськості.

На сьогодні серед центральних банків світу склався консенсус щодо необхідності активного висвітлення інформації центрального банку та особливо роз'яснення його політики на основі належної комунікації.

Прозорість та комунікація зміцнюють результативність реалізації політики та посилюють підзвітність центрального банку. Розкриття даних, надання відомостей про свої дії та пояснення рішень для центрального банку – це можливість формувати очікування ринків та прогнозувати їх поведінку, а для економічних агентів – ухвалювати обґрунтовані та ефективні економічні рішення.

Прозорість має критичне значення й як засіб сприяння належному врядуванню, що є особливо важливим для зміцнення підзвітності центрального банку разом з посиленням політичної незалежності.

Визначення Візії Національного банку України як сучасного, відкритого та інтегрованого до європейської спільноти центрального банку, обумовлює надання стратегічного значення чіткій та зрозумілій комунікації серед його завдань. Стратегія комунікацій є основою інформаційної взаємодії Національного банку з суспільством та базується на принципах прозорості, системності та узгодженості. Метою її реалізації є формування розуміння цільовими аудиторіями функцій та завдань Національного банку шляхом інформування громадськості щодо політики та рішень регулятора.

Для максимально ефективного реалізації цієї мети використовується широкий спектр інструментів, що реалізуються різними каналами відповідно до потреб цільових аудиторій.

Посилення комунікацій з громадськістю та підзвітність

У 2015 році Національний банк України значно розширив інформаційну взаємодію з різними цільовими аудиторіями. Крім традиційних комунікацій зі ЗМІ, спікери Національного банку регулярно роз'яснюють рішення та політики регулятора, безпосередньо спілкуючись з представниками органів державної влади, фінансового та банківського ринків, інвестиційної та бізнес-спільноти, експертів та академічних кіл, студентством та молоддю.

Упродовж 2015 року спікери Національного банку України дали 88 інтерв'ю для ТВ, радіо, Інтернет та друкованої преси. Прес-служба підготувала 771 відповідь на запити ЗМІ, проведено 27 прес-конференцій та брифінгів. Важливим інструментом прозорості та підзвітності регулятора є щорічна підсумкова прес-конференція Голови Національного банку України, яка традиційно викликає значний інтерес у представників засобів масової інформації та потужний інформаційний резонанс. Спілкування з регіональними ЗМІ не залишається поза увагою, реалізується прес-офісом Національного банку та під час візитів керівництва Національного банку у регіони.

Прозорість дій Національного банку України. Комунікації

106 публічних подій за участю членів Правління та ключових спікерів

4.6 МЛН. відвідувачів сайту НБУ

88 інтерв'ю для ТВ, радіо, Інтернет та друкованої преси

424 прес-релізи

27 прес-конференцій та брифінгів для ЗМІ

7 інфоднів для представників ділових ЗМІ

771 відповідь на запити ЗМІ

8 он-лайн відео-трансляцій брифінгів для ЗМІ

Правління та топ-менеджери Національного банку України беруть активну участь у професійних дискусіях та експертних комунікаціях, пояснюючи політику регулятора зацікавленим групам: бізнес-спільноті, експертній спільноті та іншим групам споживачів інформації. З початку року вони відвідали 106 публічних подій (організовані регулятором за участю ЗМІ та зовнішні – конференції, круглі столи тощо). На всіх цих заходах керівники Національного банку України виступали з промовами, відповідали на запитання аудиторії та спілкувалися з учасниками.

Національний банк України продовжує поглиблювати комунікації з органами державної влади. Крім трьох звітів керівництва регулятора на пленарних засіданнях Верховної Ради України, члени Правління та керівники структурних підрозділів Національного банку України беруть активну участь у роботі парламентського Комітету з питань фінансової політики і банківської діяльності (з початку року – участь у роботі 24 засідань Комітету).

За результатами досліджень VoxUkraine Національний банк України у 2015 році посів друге місце в загальній оцінці діяльності міністерств та відомств, що включала опитування громадськості знання реформ, які проводяться Національним банком України.

У звітному році започатковано практику проведення публічних лекцій керівництва регулятора з питань фінансово-економічного розвитку держави, функцій Центрального банку, у тому числі монетарної політики (проведено понад 20 лекцій для студентів вищих навчальних закладів міста Києва та інших міст України).

Прес-служба Національного банку за результатами 2015 року посіла друге місце за якістю роботи серед усіх прес-служб державних органів (дослідження GfK).

Комунікація рішень з монетарної політики

Одним із ключових елементів Стратегії комунікацій є запровадження нового підходу та структури комунікацій з питань грошово-кредитної політики.

Метою комунікацій з монетарної політики є забезпечення зрозумілості та передбачуваності для учасників ринку та громадськості грошово-кредитної політики, причин переходу до режиму інфляційного таргетування, а також те, яким

чином це сприяє обмеженню інфляції та досягненню цінової стабільності. Важливим елементом у реалізації цієї мети є поточне роз'яснення формулювання та реалізації грошово-кредитної політики.

Систематична робота в цьому напрямі у 2015 році дала змогу розбудувати та закріпити сталий цикл комунікацій з монетарної політики. Зокрема, після прийняття Правлінням Національного банку рішення щодо монетарної політики відбувається його оприлюднення. Цикл комунікацій уключає обов'язковий (через дві години після прийняття рішення) прес-брифінг за участю Голови Національного банку та заступника Голови з питань грошово-кредитної політики. Прес-конференція з оголошення рішень щодо монетарної політики транслюється в реальному часі на сторінці Офіційного інтернет-представництва Національного банку. Відео прес-брифінгу, прес-реліз а також текст виступу Голови розміщуються на Офіційному інтернет-представництві в той самий день.

Крім того, досягнуто поступу в складанні ключових звітів центрального банку для поширення серед громадськості. Зокрема, регулятор почав публікувати щоквартальні інфляційні звіти, які містять оцінку розвитку інфляційних процесів, а також макроекономічні прогнози.

Інформаційні канали Національного банку України

Сайт Національного банку України був і залишається ефективним інструментом інформування громадськості: за 2015 рік 4,6 млн. користувачів переглянули майже 57 млн. сторінок сайту.

У період надмірної волатильності на валютному ринку (наприклад, у лютому-березні 2015 року) відвідування сайту регулятора, як джерела актуальної, надійної та достовірної інформації, зросло у 2 – 4 рази.

Загалом у 2015 році на сторінках Офіційного інтернет-представництва Національного банку України розміщено понад 100 тисяч інформаційних матеріалів.

В умовах швидкого зростання як обсягів інформації, що розміщується Національним банком, так і рівня суспільної уваги до неї, модернізація Офіційного інтернет-представництва є одним із пріоритетних завдань розвитку комунікацій Національного банку України.

У 2015 році значної трансформації зазнали розділи з публікацією повідомлень щодо інформаційної взаємодії з громадськістю. Зокрема, у розділі «Новини» оперативно оприлюднюються повідомлення та прес-релізи, у розділі «Пряма мова» можна ознайомитися з інтерв'ю представників Національного банку засобом масової інформації. У підрозділі «Презентації» розміщуються матеріали виступів спікерів Національного банку України. Крім того, створено новий розділ «Монетарна політика», який є основним майданчиком для офіційного опублікування відомостей щодо засад, реалізації, прогнозів та планів із грошово-кредитної політики.

У звітному році поглиблено взаємодію Національного банку з громадськістю через соціальні медіа, які також входять до комунікаційних каналів регулятора. Зокрема, Національний банк має власні акаунти в соціальних мережах Facebook, Twitter, YouTube та Flickr, охоплення аудиторій яких невпинно зростає. Так, за рік існування сторінки Національного банку в мережі Facebook на неї підписалося понад 18 тис. користувачів. Загальне охоплення повідомленнями Національного банку в соціальній мережі – понад 4,3 млн. переглядів. Таким чином, щотижневе охоплення аудиторії – понад 93 тис. осіб.

Музей грошей

У 2015 році відповідно до концепції прозорості започатковано проект «Відкритий Музей – Відкритий НБУ» на базі експозиції Музею грошей Національного банку України.

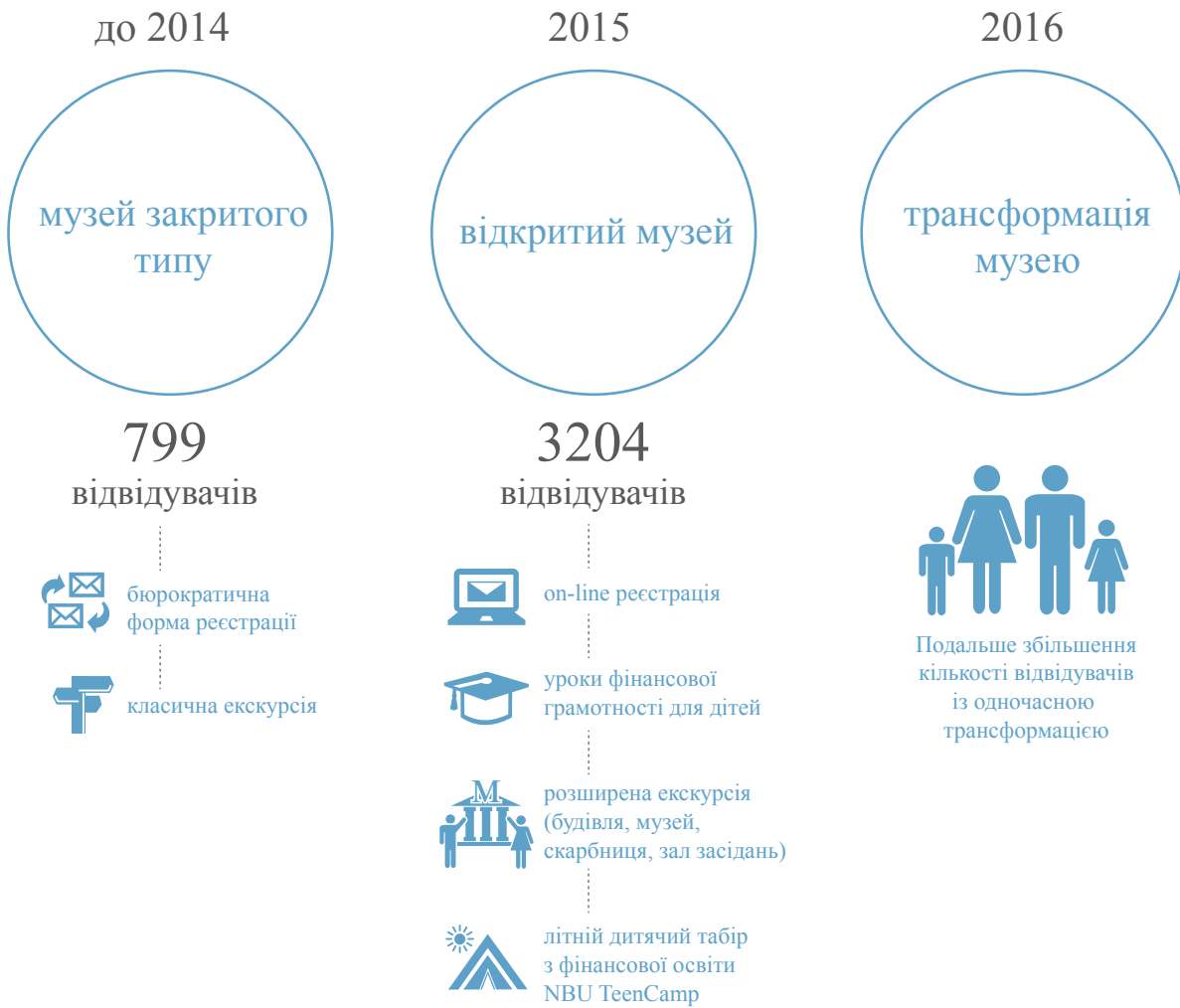
Навесні 2015 року вперше з часу створення музею (2004 рік) суттєво спрощено процес реєстрації відвідувачів. З квітня 2015 року для реєстрації достатньо заповнити он-лайн форму на сторінці музею, що на офіційному сайті Національного банку України. Також відвідувачам запропоновано розширений, новий формат екскурсій – крім знайомства з історичною колекцією, до програми оглядин включено Музей скарбів та будівлю Національного банку України. Не залишилася поза увагою і молодь – для школярів та студентів упродовж 2015 року проводилися тренінги та лекції з фінансової грамотності.

Новий процес реєстрації та проактивний підхід дали змогу більш ніж у чотири рази збільшити кількість відвідувачів музею (за 2015 рік з експозицією ознайомилися 3204 особи).

Музей грошей Національного банку України
(заснований 24 березня 2004 року)

Понад **13 тис.** унікальних музейних експонатів

Національний банк України запрошує на екскурсії до Музею грошей.
Записатися на безкоштовну екскурсію можна на сайті НБУ

Громадська рада

Громадська рада як постійно діючий дорадчий орган при Національному банку у 2015 році продовжила виступати комунікаційним майданчиком взаємодії Національного банку України з представниками громадськості.

Як консультативно-дорадчий орган Громадська рада працювала над розглядом питань щодо тимчасових комісій. Зокрема, тимчасові комісії опрацьовують питання з таких тематичних напрямів: стабілізація гривні; урегулювання проблематики реструктуризації споживчих кредитів в іноземній

валюті; щодо банків, віднесених до категорії неплатоспроможних; реформування банківської системи; щодо платежів фізичних осіб.

Громадська рада також брала активну участь у дискусіях щодо вирішення питання реструктуризації споживчих кредитів в іноземній валюті – ініціювала низку спільних нарад за участю представників банків України з найбільшим портфелем споживчих кредитів в іноземній валюті, забезпечених іпотекою, та представників Національного банку України.

НОВИЙ РІВЕНЬ СПІВПРАЦІ З ПАРЛАМЕНТОМ

У 2015 році співпраця Національного банку України та Верховної Ради України вийшла на якісно новий рівень.

На початку звітного року уперше за останнє десятиріччя проведено Парламентські слухання щодо визначення шляхів стабілізації банківської системи України. Перед учасниками слухань виступили представники фінансової еліти України, серед яких Голова та два экс-Голови Національного банку України, голова Комітету Верховної Ради України з питань фінансової політики і банківської діяльності, представник Президента України у Верховній Раді України, представники Міністерства фінансів України та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, народні депутати України, представники профільних громадських організацій, голови банків та небанківських фінансових установ, науковці та експерти фінансового ринку.

За результатами слухань розроблено рекомендації, ураховані під час формування проекту Комплексної програми реформування фінансового сектору України до 2020 року.

Тричі упродовж року Голова Національного банку звітувала в сесійній парламентській залі з роз'ясненням дій Національного банку та їх причин, доповідала про стан і перспективи розвитку банківського сектору.

Національний банк України дотримувався активної позиції з удосконалення законодавства. Поліпшилася співпраця Національного банку з

профільним комітетом Верховної Ради України. Упродовж року керівництво Національного банку взяло участь у роботі 24 засідань парламентського Комітету. Члени Правління Національного банку регулярно звітували перед Парламентом про результати реформ та роз'яснювали політику регулятора.

Результатом ефективного співробітництва стало ухвалення низки важливих законів, зокрема з питань підвищення незалежності та інституційної спроможності Національного банку, розвитку фінансово-банківського ринку загалом.

Найважливіші події:

- 1) прийняття Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України» від 18.06.2015 № 541-VIII та «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо розбудови інституційної спроможності Національного банку України» від 18.06.2015 року № 542-VIII слід розглядати не лише з точки зору сьогодення, а й як стратегічне рішення на довгі роки, оскільки Національний банк нарешті отримав можливість проводити незалежну монетарну політику та підвищити ефективність свого функціонування як інституції. Цей закон запустив процеси комплексної трансформації системи управління Національним банком.

Найважливіші новації: оновлено та уточнено мандат Національного банку, розширено

21

Законопроект,
розроблений
за участі НБУ

8

Законопроектів щодо
реформування та розвитку
фінансового сектору

28

Законопроектів
розглядаються ВРУ

повноваження Ради Національного банку, посилено функціональну та фінансову незалежність центрального банку, а також особисту незалежність членів його керівних органів, запроваджено систему ухвалення рішень на рівні комітетів тощо. Сукупність законодавчих змін наблизилася Національний банк України до стандартів роботи кращих центральних банків світу;

- 2) за активної підтримки Національного банку вдалося провести законодавчі зміни, що підвищили інституційну спроможність Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Так, 16 липня 2015 року Верховна Рада ухвалила Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удоскона-

лення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку». Цей Закон доповнив функції Національного банку України повноваженнями щодо здійснення попередньої кваліфікації осіб, які можуть брати участь у виведенні неплатоспроможних банків з ринку, та складання переліку таких осіб. Наслідком реалізації зазначеної норми має стати посилення вимог до осіб, які здійснюють ліквідацію банків, що в сукупності з іншими положеннями ухваленого закону повинно надати змогу підвищити суми надходжень до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб від реалізації активів неплатоспроможних банків, прискорить початок виплати вкладникам, що зменшить соціальну напругу;

541-VIII, 542-VIII від
18.06.2015

Посилення інституційної
спроможності та фінансової
незалежності НБУ

629-VIII від 16.07.2015

Розвиток інституційної
спроможності ФГВФО

289-VIII від
07.04.2015

Щодо захисту прав
інвесторів

321-VIII від 09.04.2015

Зміни до Податкового
кодексу України щодо
оподаткування операцій з
прошення боргу

424-VIII від 14.05.2015

Щодо строкових депозитів –
забезпечення сталої та
прогнозованої ресурсної бази

- 3) важливим етапом для розвитку банківського ринку та відновлення довіри до банків став Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов повернення строкових депозитів» від 14.05.2015 №424-VIII. Законом встановлено, що дострокове повернення вкладу та нарахування відсотків за ним можливе виключно у випадку, коли це передбачено умовами договору банківського строкового вкладу. Раніше будь-який вклад, у тому числі й строковий, фізичні особи могли отримати на першу вимогу;
- 4) у 2015 році Національний банк домігся ухвалення прогресивного законодавства, яке допомогло в розкритті інформації про справжніх власників банків. Закон забороняє власникам збанкрутілих банків повертатися в банківський бізнес і на керівні посади банків, збільшує відповідальність банкірів за їх діяльність і загрожує їм штрафами та позбавленням волі за неправомірні дії, що довели банк до введення тимчасової адміністрації. Крім іншого, це дає змогу Фонду гарантування вкладів фізичних осіб ефективніше стягувати кошти з «поганих» акціонерів банків-банкрутів.

Йдеться про Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб» від 02.03.2015 №218-VIII.

Цим Законом посилено відповідальність насамперед керівників банків, кінцевих бенефіціарних

власників банку, інших власників істотної участі в банку під час ухвалення ними рішень, що впливають на фінансовий стан банку, а також підвищено ефективність банківського нагляду з метою забезпечення стабільності банківської системи та захисту інтересів вкладників і кредиторів банку. Зміни, унесені зазначеним Законом до законодавчих актів України насамперед до Законів України «Про банки і банківську діяльність» та «Про систему гарантування вкладів фізичних осіб», створюють правове підґрунтя для вжиття ефективних заходів із забезпечення стабільності банківської системи в умовах підвищених фінансових ризиків, сприяють збільшенню загального рівня довіри населення до банківської системи України, оптимізації витрат Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, пов'язаних із виплатами вкладникам – фізичним особам, посиленню захисту прав інших кредиторів банків.

Упродовж 2015 року Національний банк України прагнув якнайшвидше розв'язати проблеми українських валютних позичальників, виступаючи за реальні механізми захисту і підтримки таких осіб. Насамперед йдеться про малозабезпечених та соціально незахищені версти населення. Національний банк підтримує необхідність добровільного вирішення проблеми на прийнятних для банків і позичальників умовах. Тому регулятор вітає єдину консолідовану позицію, досягнуту банками в процесі підготовки окремого законопроекту, який об'єднав механізми меморандумів щодо реструктуризації споживчих кредитів в іноземній валюті.

218-VIII від 02.03.2015

Посилення відповідальності пов'язаних із банком осіб

701-VIII від 17.09.2015

Щодо реструктуризації державного та гарантованого державою боргу, та його часткового списання

913-VIII від 24.12.2015

Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків

Проекти Законів України, унесені на розгляд Верховної Ради України відповідно до завдань Комплексної програми реформування фінансового сектору України до 2020 року (станом на 01.04.2016)

Блок реформ	Проект №	Проект Закону України
Банківський сектор	2460a	Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо доступу до інформації про платників податку
	3555*	Про фінансову реструктуризацію
	4004	Про реструктуризацію зобов'язань громадян України за кредитами в іноземній валюті, що отримані на придбання єдиного житла (іпотечні кредити)
	2506a*	Про органи та осіб, які здійснюють примусове виконання судових рішень і рішень інших органів
	2507a*	Про виконавче провадження
	2508a	Про внесення зміни до Податкового кодексу України (щодо приватних виконавців)
	2430a	Про внесення змін до деяких законів України щодо законодавства з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення
Ринки капіталів	2302a	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо підвищення рівня корпоративного управління в акціонерних товариствах
	0956*	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо емісії цінних паперів
	3498*	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо регульованих ринків та деривативів)
	3499*	Про внесення змін до Податкового кодексу України (щодо регульованих ринків та деривативів)
	3500*	Про внесення змін до Бюджетного кодексу України (щодо регульованих ринків та деривативів)
	3516*	Про внесення зміни до Митного кодексу України (щодо регульованих ринків та деривативів)
	3660	Про внесення змін до Закону України «Про третейські суди» щодо приведення його у відповідність до вимог міжнародних правил арбітражу.

**Проект закону прийнято в першому читанні*

	4160	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо корпоративних договорів
	4162	Про внесення змін до деяких законів України щодо особливостей управління державними банками
	1797-1*	Про страхування
Небанківський сектор	1800	Про ломбарди та ломбардну діяльність
	2767	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо запровадження накопичувальної системи загальнообов'язкового державного пенсійного страхування та єдиних принципів нарахування пенсій
Інституціональне будівництво	3551	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів
	3739*	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо врегулювання особливостей ліцензування господарської діяльності з надання фінансових послуг
	2413а	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо консолідації функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг
	2414а	Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо консолідації функцій із державного регулювання ринків фінансових послуг
Захист прав споживачів	2287а-1	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо захисту прав особи на вільне обрання банківської установи для отримання заробітної плати, пенсії, інших виплат та заходів для економії коштів бюджетних установ, державних і комунальних підприємств)
	0959*	Про заборону фінансових пірамід в Україні
	2455*	Про споживче кредитування
	2456-д*	Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення захисту прав споживачів фінансових послуг

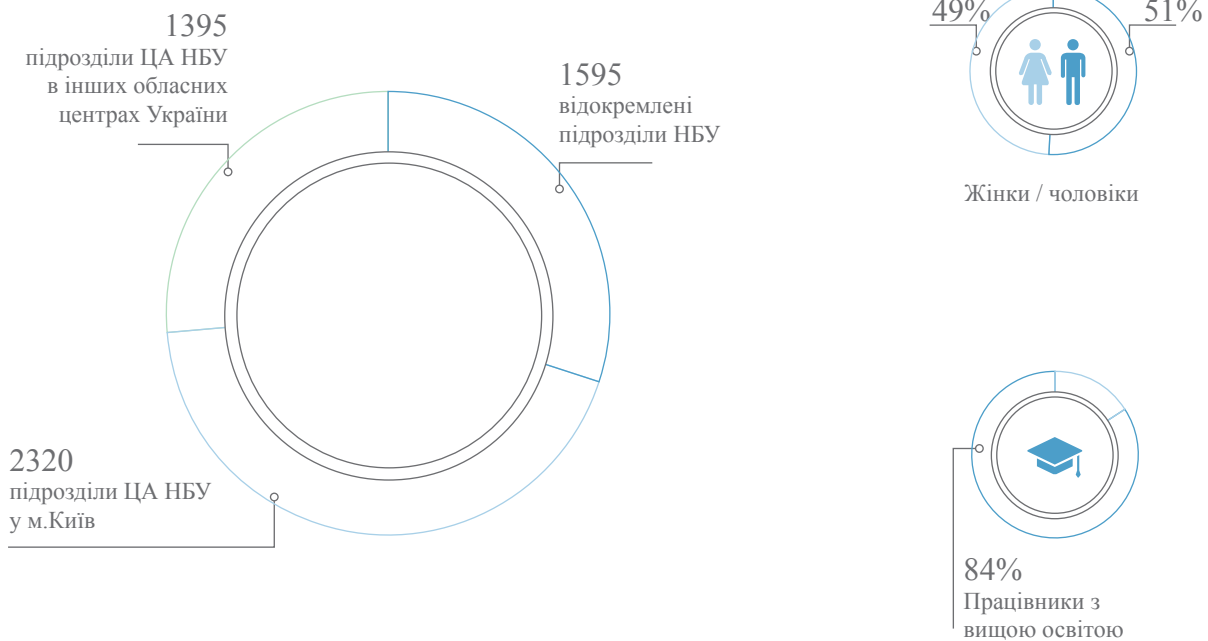
HR ПОЛІТИКА

» HR політика – один із ключових факторів забезпечення інституційної спроможності Національного банку України як регулятора в рамках досягнення його Візії та виконання Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року.

2015 рік – рік глобальної організаційної трансформації Національного банку. Значну увагу приділено реформуванню встановлених та вибудовуванню нових функцій, якісному оновленню

персоналу, підвищенню рівня експертизи і компетентності. У результаті трансформації Національний банк стане збалансованою, більш сучасною та ефективною державною інституцією.

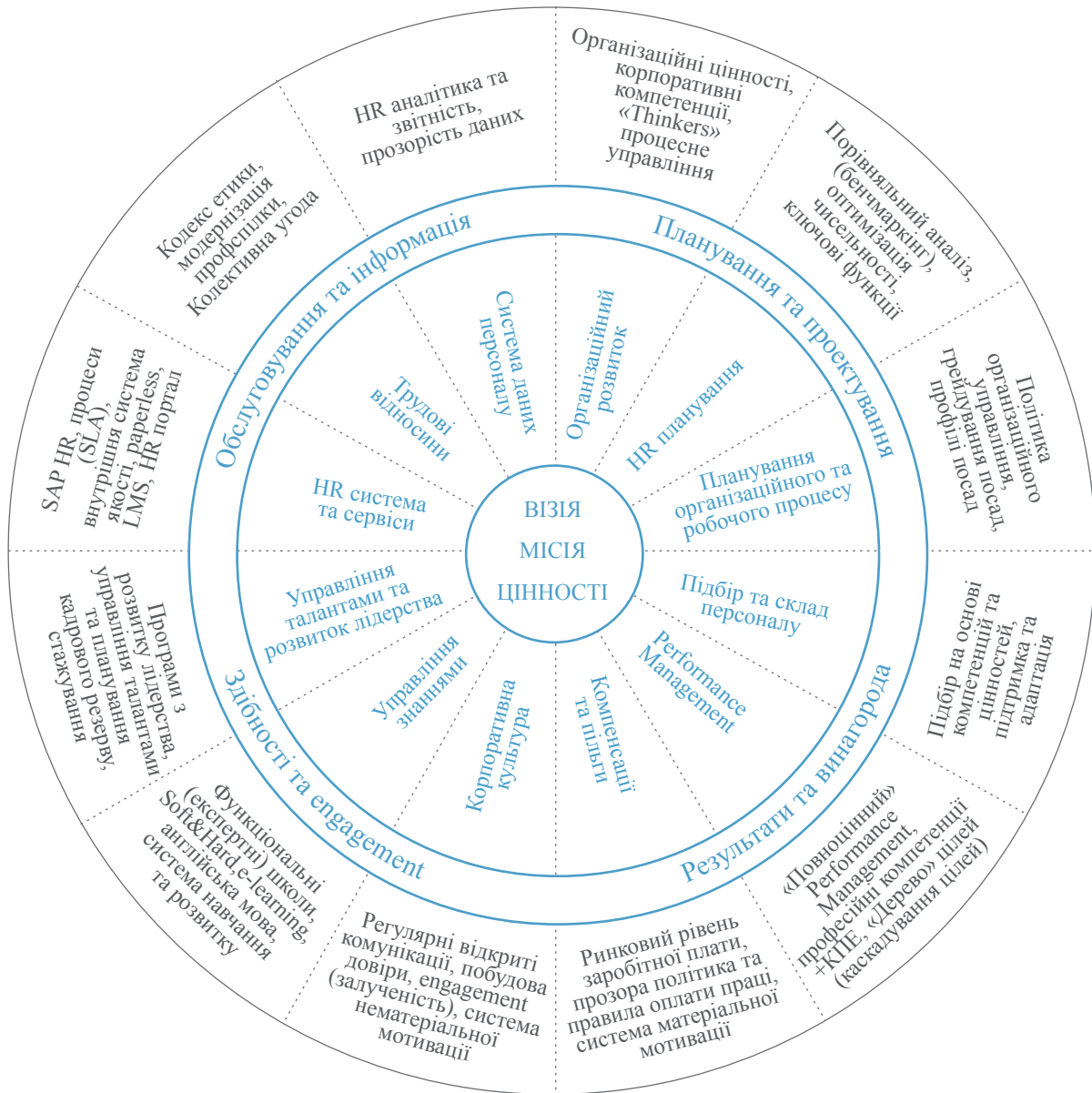
Персонал Національного банку України

Основними пріоритетами HR політики Національного банку на 2015 – 2020 роки є:

- збалансований організаційний розвиток та побудова процесного менеджменту;
- якість та ефективність персоналу (у т.ч. через відповідність Цінностям Національного банку та шляхом постійного якісного оновлення персоналу);
- створення можливостей та підтримка розвитку персоналу;
- побудова сильної інституційної корпоративної культури та системи внутрішніх комунікацій;
- системність і транспарентність дій, підходів та рішень.

Основні напрями HR політики Національного банку України

У відповідності до пріоритетних напрямків HR політики у 2015 році якісно по-новому вибудовані блоки навчання, розвитку та координації роботи з персоналом, проведено централізацію та сформовано принципово інше бачення функцій компенсацій і пільг та адміністрування персоналу.

Управління ефективністю

У 2015 році в рамках трансформації Національного банку, впровадження новітніх підходів щодо управління та ухвалення рішень реалізовано декілька важливих проектів, метою яких є підвищення ефективності Національного банку як інституції.

Зокрема, у поточному році впроваджено Систему управління виконанням (Performance Management System), яка базується на корпоративній моделі компетенцій і ключових показниках ефективності діяльності (KPI).

Цілі впровадження Системи управління виконанням:

- 1) Гнучкість управління та системність управлінських рішень, комплексність та інтеграція різних процедур з управління персоналом в єдину систему.
- 2) Підвищення управлінської компетентності керівників вищої та середньої ланки, створення єдиного стандарту роботи з персоналом для керівників усіх рівнів.
- 3) Забезпечення прозорості принципів мотивації, розвитку та кар'єрного зростання працівників.
- 4) Формування та розвиток корпоративної культури за рахунок стандартизації діяльності на

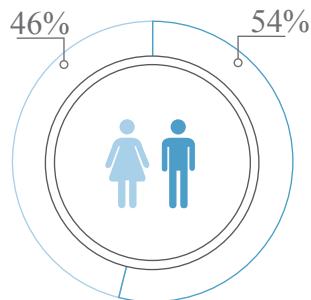
44

середній вік, років

13

середній стаж роботи в НБУ, років

Жінки / чоловіки на керівних посадах

6

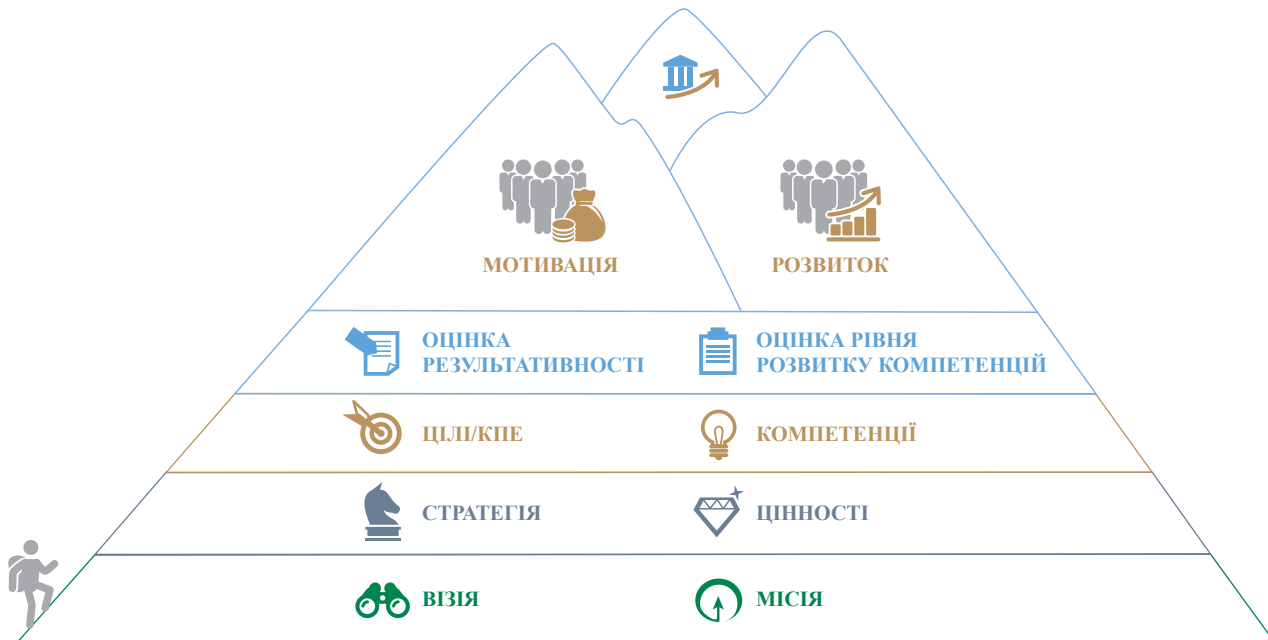
членів
Правління

516

керівників

Система управління виконанням (Performance Management System)

підставі корпоративних компетенцій, організаційних цінностей, поліпшення внутрішніх комунікацій щодо Візії, Місії та стратегії Національного банку.

- 5) залучення персоналу всіх рівнів до реалізації стратегічних цілей Національного банку.

Модель корпоративних компетенцій задає стандарти поведінки, які є єдиними та обов'язковими для всіх працівників Національного банку безвідносно до посади та рівня управління. Корпоративні компетенції не тільки дають розуміння «правильної» поведінки, а й слугують підставою для подальшого системного розвитку всього персоналу Національного банку.

Першим етапом упровадження Системи управління виконанням було розроблення Візії, Місії та Цінностей Національного банку.

Дослідження організаційних цінностей проводилося Департаментом персоналу разом з запрошеними зовнішніми консультантами у форматі індивідуальних інтерв'ю та фокус-груп з керівниками та електронного опитування всіх працівників Національного банку. Загалом участь у дослідженні цінностей взяли понад 1200 працівників Національного банку різних рівнів управління. Результатом дослідження став перелік 10 найважливіших цінностей Національного банку сьогодні та перелік 10 найважливіших цінностей у перспективі 2020 року.

Під час дискусій та групових обговорень у рамках Стратегічної сесії, учасниками якої стали близько 40 керівників вищої та середньої ланки, визначено Візію та Місію Національного банку. Стратегічна сесія проводилася Департаментом персоналу у форматі інтерактивного заходу із залученням зовнішніх модераторів. Базуючися на результатах попереднього дослідження ціннос-

тей за участю всього персоналу Національного банку учасники сесії також визначили 5 найважливіших («5П») організаційних цінностей Національного банку.

На підставі затвердженого переліку 5 найважливіших Цінностей Національного банку, в рамках наступного етапу впровадження Системи управління виконанням, проектною командою з представників різних підрозділів Національного банку розроблено модель корпоративних компетенцій. Ключовими компетенціями було визначено:

- співпраця – передбачає побудову взаємодії та якісної комунікації для досягнення спільної мети;
- орієнтованість на результат – вміння визначити мету, поєднувати особисті цілі організації, фокусувати зусилля та досягати результату;
- компетентність та розвиток – ефективне використання професійних знань, навичок та досвіду, розвиток та прагнення до майстерності для досягнення цілей організації;
- проактивність – інновативність та новаторство в пошуку та реалізації ідей, самостійний вплив на обставини та особиста відповідальність за наслідки;
- організованість – планування, контроль діяльності з урахуванням пріоритетів та ресурсів для якісного виконання завдань.

Модель корпоративних компетенцій задає стандарти поведінки – єдині та обов'язкові для всіх працівників Національного банку безвідносно до посади та рівня управління. Корпоративні компетенції не тільки дають розуміння «правильної» поведінки, а й слугують підставою для подальшого системного розвитку всього персоналу.

Моделювання корпоративних компетенцій виконувалось проектною командою за участю зовнішніх консультантів на підставі результатів індивідуальних інтерв'ю, фокус-груп із залученням працівників різних підрозділів, рівнів управління, досвіду та стажу роботи у Національному банку. Загалом респондентами в проекті з моделювання корпоративних компетенцій узяли участь близько 100 працівників Національного банку.

Результатом проекту стала модель корпоративних компетенцій «5 елементів», що базується на організаційних цінностях Національного банку та є одним з критеріїв у щорічній оцінці діяльності, що відповідає принципам Системи управління виконанням. За результатами оцінки рівня розвитку компетенцій формується індивідуальний план розвитку кожного працівника, а у подальшому – План навчання персоналу Національного банку України.

Одним з основних етапів впровадження Системи управління виконанням у 2015 році також є розроблення та запуск процедури формування та оцінки цілей, завдань та КРІ. В основі нової процедури забезпечення зв'язку Стратегії Національного банку та цілей працівників за рахунок «дерева цілей», яке щорічно розробляється та затверджується Правлінням Національного банку.

Процедура формування та оцінки цілей, завдань і КРІ задає принципи каскадування цілей від найвищого рівня – стратегічних цілей та річних цілей Національного банку до нижчих – рівнів кожного працівника Національного банку. Через принцип каскадування впроваджується прямий зв'язок між діяльністю та результативністю кожного працівника та ефективністю діяльності організації в цілому. Таким чином, кожен працівник своїми результатами впливає на успішність Національного банку, у тому числі забезпечує виконання Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року

Розроблення процедури формування та оцінки цілей, завдань та КРІ виконувалась Департаментом персоналу, у тому числі у форматі практичного навчання – воркшопів – за участю керівників різного рівня управління. Загалом у воркшопі взяло участь понад 500 керівників, кожен з яких мав змогу не тільки ознайомитись з новими принципами планування завдань та оцінки результативності, а і безпосередньо розробити проекти своїх цілей на певний період.

Оцінка результативності на підставі цілей, завдань та КРІ разом з оцінкою рівня розвитку корпоративних компетенцій є критерієм у щорічній оцінці діяльності, що відповідає принципам Системи управління виконанням. За результатами оцінки результативності розраховується регулярна премія працівникам Національного банку.

Управління знаннями

У 2015 році в Національному банку змінено принципи навчання та розвитку персоналу: додатково до професійного навчання, націлене на підтримку та підвищення функціональної компетентності працівників (hard skills), впроваджено і навчання, з розвитку міжособистісних навичок (soft skills)

Загалом упродовж 2015 року Департаментом персоналу організовано 300 навчальних заходів (семінарів, тренінгів, навчальних курсів, стажувань тощо) як з розвитку професійних навичок, так і з розвитку компетенцій та міжособистісних навичок.

Із 4 041 слухачів, які взяли участь у цих навчальних заходах, 3 071 – працівники НБУ, решта – фахівці банківських та інших установ.

Протягом 2015 року 2400 працівників взяли участь у 156 заходах в Україні та 68 осіб – у 57 заходах за кордоном.

У 2015 році Національний банк підтримав програму GoGlobal, створену за ініціативи Президента України. Правлінням Національного

банку затверджено оновлену концепцію щодо підвищення рівня знань з англійської мови працівників, метою якої насамперед є підвищення ефективності ділового спілкування та ухвалення рішень працівниками в рамках міжнародного співробітництва. Також у 2015 році проведено тестування на визначення рівня володіння англійською мовою близько 400 керівників Національного банку, що складалося з оцінки рівня знань за допомогою Placement Test та усного тесту. За результатами тестування 41% працівників Національного банку володіє англійською на рівні, достатньому для ефективної роботи (A1 – A2), на початковому рівні (A0) англійською володіють 24% протестованих, на середньому рівні (B1 – B2) та вище – 22%.

У рамках модернізації та підвищення ефективності навчання персоналу в Національному банку у звітному році стартувала система дистанційного навчання. Протягом другого півріччя 2015 року розроблено електронні курси за темами: «Ділові наради», «Щорічна оцінка діяльності в НБУ», «Робота в АСКОД», «Діловий етикет», «Адаптація нових працівників» тощо. Перелік курсів постійно розширюється з метою створення додаткових можливостей для навчання розвитку персоналу.

Ще одним інформаційним каналом підвищення професійності працівників Національного банку є потужний власний бібліотечний фонд (понад 80 тис. примірників видань) професійної та бізнес-літератури, періодичних видань. Бібліо-

2400
працівників, які пройшли професійне навчання в Україні

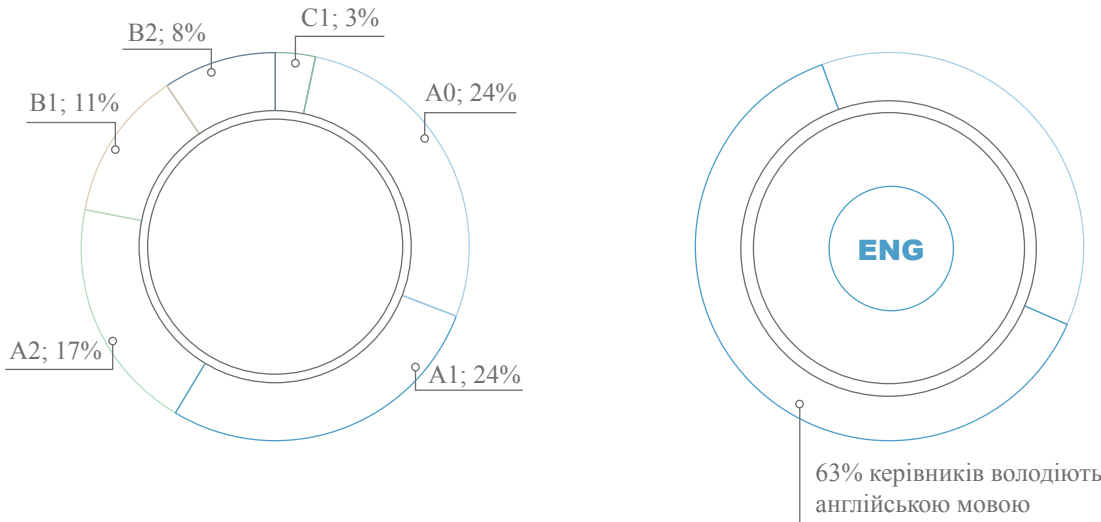

68
працівників, які пройшли професійне навчання за кордоном

821
слухач, який пройшов навчання із особистого розвитку

Рівень володіння англійською мовою співробітників Національного банку України

течний Фонд постійно оновлюється, у тому числі розвивається електронна бібліотека видань.

Пошук, добір та координація роботи з персоналом

Наприкінці 2014 року в Національному банку впроваджено дві нові функції – пошук, добір персоналу (recruiting) та координація роботи з персоналом (HR business partners). Упродовж 2015 року ці функції пройшли етап побудови та вийшли на запланований рівень якості роботи з точки зору наявності працівників, створення нормативних документів та зміни внутрішніх процесів Національного банку, пов'язаних із роботою з персоналом.

Координація роботи з персоналом (HR business partners)

Ключові принципи, закладені при створенні функції пошуку та добору персоналу, – точність, об'єктивність, якість та безпека. Зокрема, впроваджене тестування на предмет схильності до неблагонадійних вчинків (схильність до корупційних дій тощо).

Упродовж 2015 року в рамках нового процесу пошуку та добору персоналу прийнято 289 працівників.

Протягом 2014-2015 років керівний склад Національного банку суттєво оновлений.

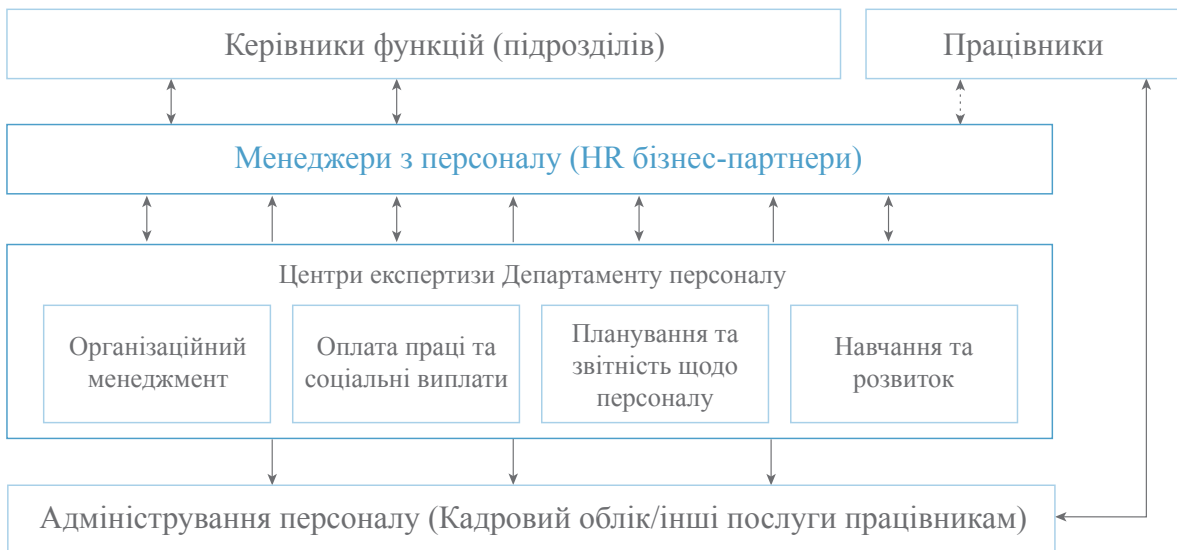
Функція координації роботи з персоналом діє за принципом «Єдиного вікна», як центр координації між функціями Департаменту персоналу (центри експертизи) та підрозділами Національного банку.

За кожною вертикаллю управління Національного банку закріплений персональний менеджер з персоналу, відповідальний за координацію питань з персоналу в межах відповідного блоку або регіону.

Ключові принципи, на яких ґрунтується функція координації роботи з персоналом – клієнторієнтованість, ефективність, адаптивність, системність.

Протягом 2015 року менеджери з персоналу координували питання структурної перебудови Національного банку, створення нових підрозділів, переміщення та кар'єрного зростання працівників, питання матеріальної та нематеріаль-

Робота з персоналом за принципом «Єдиного вікна»

ної мотивації, упровадження нових інструментів з управління персоналом тощо.

Система компенсацій та пільг

З 01 жовтня 2015 року в Національному банку впроваджено нову систему оплати праці.

Основні напрямки змін у системі оплати:

- чітке структурування схем посадових окладів відповідно до рівня важливості виконуваних функцій та впливу на кінцевий результат діяльності Національному банку;
- зміна співвідношення між гарантованою та змінною частинами заробітної плати: з 20:80 на 80:20 відповідно;
- виплата змінної частини заробітної плати відбувається виключно на підставі результатів оцінки індивідуального рівня виконання КРІ, упроваджених у рамках Системи управління виконанням.

Упровадження нової системи оплати праці дало змогу спростити та зробити прозорою і зрозумілою структуру компенсаційного пакета.

Управління внутрішніми комунікаціями

Для підвищення рівня комунікацій та інформаційної обізнаності працівників Національного

банку з питань управління персоналом у 2015 році створено HR-портал, інформація на якому постійно оновлюється. Основні розділи: «Управління ефективністю», «Управління знаннями», «Управління талантами», «Взаємодія з ВНЗ», «Адаптація» та інші. Наразі HR-портал – основна платформа і для проведення щорічної оцінки діяльності працівників, опитувань, планування навчання тощо.

Для висвітлення нових процедур, ідей та інших «продуктів» за напрямком управління персоналом, зокрема, Performance Management System, у 2015 році розроблено відеофільм за участю керівників вищого рівня. Окрім того, розроблено буклети з Performance Management System, листівки, анімаційні матеріали тощо, які висвітлюють і інші нові процедури та стандарти, розпочато проект з ребрендингу Навчального центру Національного банку.

Пріоритети та плани

Основні напрями роботи у 2016 році – якість, ефективність, корпоративна культура та розвиток персоналу.

Розпочато низку проектів, які дадуть змогу зміцнити інституційну спроможність Національного банку з метою виконання Місії та пріоритетів, установлених Комплексною програмою.

МІЖНАРОДНЕ СПІВРОБІТНИЦТВО

» У 2015 році Національний банк України застосував нові підходи до співпраці з міжнародними партнерами — завдяки цьому активізувалася присутність України на світовій арені, залучено безпрецедентні обсяги міжнародної технічної та фінансової допомоги, діяв системний підхід до реалізації завдань з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.

Упродовж 2015 року тривало активне співробітництво з провідними міжнародними фінансовими організаціями (МВФ, Групою Світового банку, Європейським банком реконструкції та розвитку, Чорноморським банком торгівлі та розвитку тощо), у тому числі з питань реалізації спільних програм та проектів, спрямованих на вдосконалення фінансового сектору та запобігання кризовим явищам, зокрема:

- забезпечено отримання двох траншів за Програмою кредитування МВФ у межах Механізму розширеного фінансування на суму 4,73 млрд. СПЗ;
- здійснено заходи з підготовки спільного зі Світовим банком проекту «Друга програмна позика на політику розвитку фінансового сектору», у результаті чого Україна у вересні отримала 500 млн. дол. США;
- укладено Меморандум про взаєморозуміння з Європейським банком реконструкції та розвитку стосовно співробітництва в розвитку місцевих ринків капіталу в Україні;
- у рамках членства Голова Національного банку Валерія Гонтарева та інші представники Національного банку взяли участь у Весняних (17–19 квітня, м. Вашингтон, США) та Щорічних (9–11 жовтня, м. Ліма, Перу) зборах МВФ та Світового банку, Щорічних зборах Ради керуючих ЄБРР (14–15 травня, м. Тбілісі, Грузія), засіданні регіональних груп держав-членів МВФ та Світового банку (29–31 травня, м. Софія, Болгарія), а також інших міжнародних заходах.

Також запроваджено системний підхід до реалізації завдань з імплементації Угоди про асоціацію між Україною та ЄС та виконання пріоритетів

Порядку денного асоціації Україна – ЄС, проведено перше засідання секції «Співробітництво у фінансовому секторі» у рамках кластера 1 підкомітету з питань економіки та іншого галузевого співробітництва Комітету асоціації між Україною та ЄС.

Успішно завершено виконання рекомендацій Європейського Союзу для лібералізації візового режиму щодо України, взято активну участь у роботі моніторингової місії Європейської Комісії.

Підписано Кредитну угоду та Меморандум про взаєморозуміння між Україною та ЄС для отримання третьої макрофінансової допомоги в сумі 1,8 млрд. євро для стабілізації фінансово-економічної системи країни, забезпечено виконання умов надання двох траншів цієї допомоги (отримано перший транш – 600 млн. євро), а також четвертого траншу першої макрофінансової допомоги ЄС у сумі 250 млн. євро, що дало змогу забезпечити у 2015 році надходження до Державного бюджету України в сумі 850 млн. євро.

Розширено зв'язки з Європейським центральним банком шляхом створення платформи для проведення спільних заходів та кращого розуміння окремих аспектів діяльності центральних банків України та ЄС.

Досягнуто домовленості з китайською стороною про початок практичної реалізації раніше підписаної Двосторонньої угоди про валютний своп для валют гривня/китайський юань між Національним банком України і Народним банком Китаю (2,4 млрд. дол. США) та продовжено співробітництво за новою укладеною трирічною Двосторонньою угодою про валютний своп для валют китайський юань/гривня (до 54 млрд. гривень та 15 млрд. китайських юанів).

Укладено та реалізовано піврічний Договір про своп для валют долар США/гривня між Національним банком України і Національним банком Швеції (до 500 млн. дол. США) та досягнуто домовленості з керівництвом Національного банку Швеції про укладання нового договору у 2016 році.

Розпочато переговорний процес та укладено трирічний Договір про валютний своп для валют гривня/злотий між Національним банком України і Національним банком Польщі (до 4 млрд. злотих).

Розпочато переговорний процес з укладення двостороннього кредитного договору між Швейцарським національним банком та Національним банком України, підписання якого заплановано на 2016 рік.

Голова Національного банку Валерія Гонтарева взяла участь у XXXIII та XXXIV зустрічах Клубу голів центральних банків країн Центральної Азії,

Чорноморського регіону та Балкан, що відбулися відповідно у м. Шанхай (КНР) та у м. Тбілісі (Грузія).

Також Голова Національного банку взяла участь у 45-му Щорічному засіданні Всесвітнього економічного форуму в м. Давос, Швейцарія, та засіданнях монетарних комітетів центральних банків Нової Зеландії та Чехії.

Національний банк активізував залучення і використання міжнародної технічної та експертної допомоги для реалізації Меморандуму про економічну і фінансову політику з МВФ, Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, Комплексної програми та Основних засад грошово-кредитної політики на 2016 – 2020 роки.

Також у 2015 році Національний банк набув регулярного членства в Міжнародній мережі фінансової просвіти Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD/INFE).

СИСТЕМА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

Упродовж 2015 року система внутрішнього контролю регулятора була докорінно змінена. Якісних змін зазнали всі її елементи – переглянуто організаційні структури відповідних підрозділів, оновлено персонал, упроваджено нові практики та стандарти діяльності. Зокрема, фокус уваги фінансового контролінгу спрямовувався на питання обґрунтованого ресурсного планування, централізації процесу планування, посилення контрольних функцій, створення ефективної системи управлінської звітності. Комплексна система управління ризиками тепер вирішує завдання посилення захисних механізмів та внутрішнього контролю. За напрямом внутрішнього аудиту відбувся перехід від проведення аудиту діяльності підрозділів регулятора до аудиту процесів, що здійснюються у Національному банку України.

Фінансовий контролінг

У 2015 році Національний банк України реформував усі етапи управлінського циклу. Для того, щоб забезпечити адекватну ресурсну та інформаційну підтримку фінансово-економічних рішень, активно розвивався напрям фінансового контролінгу.

Для досягнення цієї мети у 2015 році було розроблено Концепцію реорганізації кошторисного процесу, основними елементами якої є:

- створення Бюджетного комітету для обговорення проекту кошторису адміністративних витрат Національного банку, шляхів оптимізації та підвищення ефективності ресурсів Національного банку;
- інтеграція кошторисного процесу з процесами стратегічного планування діяльності та проектною діяльністю Національного банку;
- централізація функцій та делегування профільним підрозділам центрального апарату повноважень на планування витрат для забезпечення діяльності Національного банку;
- упровадження додаткових інструментів обґрунтування потреб під час формування проекту кошторису адміністративних витрат Національного банку;

- упровадження інструментів інтеграції процесу формування проекту кошторису адміністративних витрат Національного банку з процесом планування закупівель.

Також упроваджено систему фінансової управлінської звітності Національного банку.

Під час започаткування управлінської звітності було досліджено досвід європейських центральних банків, найкращих світових компаній, банків України.

По-новому вибудовувалися всі процеси, розроблялися типи та форми звітів, розширювалися діапазони можливостей формування даних зі сховищ та баз даних Національного банку за допомогою функціоналу системи MicroStrategy, розроблено алгоритми формування, упроваджено процес інтеграції та комбінування даних банківських програмних комплексів.

У результаті проведеної роботи щомісяця формується пакет управлінської звітності з більш ніж 30 звітів. Основні управлінські звіти дають змогу проводити експертну оцінку за результатами діяльності Національного банку, ухвалювати виважені управлінські рішення, відстежувати їх у динаміці та здійснювати прогнози таких даних:

- ключових фінансових коефіцієнтів балансу та адміністративних витрат Національного банку;
- валютної структури міжнародних резервів України та позабалансових рахунків;
- динаміки балансу Національного банку України в національній валюті та еквіваленті дол. США;
- деталізації динаміки активів, зобов'язань та капіталу Національного банку;
- різновидів портфелів Національного банку в частині:
 - кредитів банків та інших позичальників;
 - цінних паперів України;

- цінних паперів нерезидентів;
- депозитних сертифікатів;
- динаміки погашень проблемних кредитів;
- зобов'язань Національного банку перед МВФ у розрізі програм фінансування тощо.

Головним досягненням у сфері фінансового контролінгу є автоматизоване формування управлінських звітів, що позитивно впливає на оперативність прийняття управлінських рішень.

Подальші плани щодо вдосконалення якості фінансової управлінської звітності: розширення спектра звітності, підвищення якості експертної оцінки за результатами діяльності, прогнозування та візуалізація результатів.

Ризик-менеджмент

Упродовж 2015 року відповідно до рекомендацій місії МВФ відбулася кардинальна зміна комплексної системи управління ризиками в Національному банку з метою посилення захисних механізмів та внутрішнього контролю.

Так протягом 2015 року Національний банк докорінно переглянув організаційну структуру управління ризиками та систему ідентифікації, оцінки, аналізу та управління ризиками з урахуванням найкращої світової практики для досягнення таких цілей:

- якісного підвищення рівня управління ризиками в Національному банку відповідно до сучасних міжнародних стандартів і найкращої практики;
- забезпечення оптимального розподілу ризиків у Національному банку, мінімізація вразливості та можливих втрат від впливу факторів ризику на діяльність Національного банку на національних і міжнародних ринках;
- розмежування функцій кредитора останньої інстанції та банківського нагляду для усунення конфлікту інтересів;
- створення спеціалізованого комітету, що управляє кредитним ризиком, включаючи надання екстреної ліквідності банкам України, та заходами з управління проблемними активами;
- формування прозорого та ефективного процесу аналізу, ухвалення кредитного рішення, а також процесів моніторингу та адміністрування кредитів на підтримку ліквідності банків України;
- посилення внутрішнього контролю, вбудованого в кредитний процес.

Національний банк планує завершити впровадження комплексної системи управління ризиками у 2016 році.

Протягом 2015 року здійснено діагностику та визначено недоліки наявної системи управління ризиками, розроблено систему звітності щодо управління ризиками, упроваджено заходи та

інструменти управління ризиками за такими напрямками діяльності:

Управління кредитними ризиками

У 2015 закінчено проект з підвищення ефективності кредитного процесу в рамках таких модулів:

- 1) процес аналізу та ухвалення рішення щодо кредитування банків;
- 2) підвищення ефективності процесів кредитного адміністрування та моніторингу.

Завершується оновлення процесу роботи з проблемними активами та порядком відчуження заставного майна, набутого у власність Національного банку.

У рамках роботи проекту Комітет з реорганізації розробив та затвердив концепцію аналізу й ухвалення рішення щодо кредитування банків та концепцію процесу моніторингу. Новий кредитний процес передбачає розмежування функцій нагляду та надання кредитів, поглиблений аналіз потреби в наданні ліквідності та спроможності банку повернути кредит, стандартизований процес моніторингу та регулярного перегляду. Крім того, з метою управління кредитним ризиком Національного банку створено Кредитний комітет як дорадчий орган під час прийняття рішень.

Упроваджено внутрішню методологію визначення кредитних рейтингів банків-позичальників для підвищення рівня розкриття кредитної якості фінансових активів та більш повного розкриття інформації відповідно до МСФЗ.

З метою вдосконалення методики розрахунку резерву під знецінення кредитів банкам та іншим позичальникам упроваджено зміни до внутрішньої методології Національного банку щодо порядку оцінювання фінансових ризиків і підготовки інформації щодо формування та використання резервів Національного банку на покриття фінансових ризиків, пов'язаних зі зменшенням корисності активів.

Удосконалено процес визначення об'єктивних ознак знецінення за кредитами позичальників відповідно до МСФЗ за результатами аналізу інформації про фінансовий стан банку та всієї наявної інформації, зокрема звіту аудитора за результатами огляду та аудиту фінансової звітності позичальника за МСФЗ, результатів діагностичних обстежень тощо. Також упроваджено окремий алгоритм оцінки та розрахунку резерву під знецінення кредитів для державних банків та Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, включаючи документацію суттєвих суджень та їх обґрунтування.

Оцінка та моніторинг застави

Для захисту прав Національного банку як кредитора переглянуто концепцію роботи Національного банку з незалежними суб'єктами оціночної діяльності. Для цього протягом звітного року вжито таких заходів:

- з метою верифікації звітів про незалежну оцінку майна/майнових прав створено структурний підрозділ, до функціональних обов'язків якого належить здійснення перевірки якості оцінки майна/майнових прав;
- упроваджено єдині методологічні підходи до оцінки майна і майнових прав;
- посилено функцію контролю та моніторингу за фізичним станом та наявністю об'єктів застави з боку Національного банку;
- розроблено методологію визначення коефіцієнтів дисконту та строки дисконтування з урахуванням типу застави, які застосовуються до вартості застави під час розрахунку резерву;
- упроваджено базу даних справедливої вартості заставленого Національному банку майна з метою здійснення необхідних розрахунків.

Управління ринковими ризиками

У 2015 році вжито заходів, спрямованих на підвищення ефективності управління ринковими ризиками, зокрема:

- упроваджено єдину методологію та порядок оцінки справедливої вартості цінних паперів, які перебувають у власності Національного

банку або приймаються ним як застава, а також методологію розрахунку диверсифікованих коригуючих коефіцієнтів для цінних паперів, які приймаються як забезпечення виконання зобов'язань за кредитами рефінансування та операціями репо;

- упроваджено методологію побудови кривих безкупонної дохідності для державних облігацій України та розпочато регулярну публікацію цих кривих на офіційному сайті Національного банку;
- розпочато розроблення нової концепції управління золотовалютними резервами з урахуванням світового досвіду.

З метою управління ризиками похідних фінансових інструментів упроваджено методологію та порядок розрахунку справедливої вартості валютних свопів.

Управління операційними ризиками

Національний банк націлений на впровадження проактивного управління операційним ризиком, пов'язуючи процеси та проекти з необхідністю контролю за операційними ризиками, а також зміщуючи основний акцент на попередження про такі ризики. Тому було розпочато удосконалення системи управління операційними ризиками (далі – СУОР).

У Національному банку працює постійно діючий колегіальний орган – Комітет з управління операційними ризиками та безперервною діяльністю Національного банку.

Також розроблено методику та розпочато проведення самостійного оцінювання операційних ризиків і засобів контролю (Risk and Control Self-Assessment, або RCSA) – одного з інструментів виявлення та оцінювання операційного ризику, використання якого рекомендується Базельським комітетом з питань банківського нагляду.

Предметом особливої уваги Національного банку є питання своєчасності реагування працівників Національного банку в разі виявлення подій операційного ризику та вжиття заходів для мінімізації/усунення впливу таких подій на діяльність Національного банку. Так у Національному

банку запроваджено процедуру збору та аналізу даних щодо внутрішніх подій операційного ризику, розроблено власне аналітичне програмне забезпечення для накопичення та оброблення інформації щодо таких подій.

Національний банк здійснює планування безперервності діяльності (Business Continuity Planning, або ВСР) на випадок виникнення непередбачених обставин з метою мінімізації їх негативного впливу на діяльність Національного банку та банківської системи в цілому, а також прискорення відновлення нормального режиму діяльності.

З метою підвищення прозорості, керованості та контрольованості діяльності Національного банку розпочато проект із впровадження процесного управління. Однією з основних задач цього проекту є підвищення ефективності управління процесами Національного банку шляхом структурування нормативної бази, а також визначення та оцінки взаємозв'язків процесів, систем та нормативних документів.

Робота з проблемними активами

У 2015 році розроблено та затверджено концепцію та цільовий процес роботи з проблемними активами Національного банку.

Запроваджено процес обов'язкового погодження Фондом гарантування вкладів фізичних осіб початкової ціни, способу та порядку реалізації такого майна. Протягом 2015 року ухвалено 9 постанов Правління Національного банку України щодо погодження реалізації Фондом гарантування вкладів фізичних осіб 323 об'єктів іпотечного майна Національного банку та 24 заставлених кредитів на загальну суму 1,6 млрд. грн.

Розпочато стягнення з 79 майнових та фінансових поручителів за кредитами рефінансування на загальну суму 20,4 млрд. грн.

Усього за результатами роботи у 2015 році на рахунки Національного банку надійшло 1,1 млрд. грн. (повністю погашено заборгованість за кредитами, наданими ПАТ «Терра Банк», ПАТ «Банк Демарк» та ПАТ «Укрбізнесбанк»).

Діяльність Національного банку України щодо управління ризиками

1 136 об'єктів застави (іпотеки), що переоцінені за платоспроможними банками

100 об'єктів іпотеки (виїзний моніторинг)

363 майнових права за кредитами в заставі, що переоцінені за платоспроможними банками

323 об'єкти, погоджені для реалізації

19 процесів змінено

24 кредити, погоджені для реалізації

614 об'єктів застави (іпотеки), що переоцінені за неплатоспроможними банками

79 стягнень з поручителів

122 майнових права за кредитами в заставі, що переоцінені за неплатоспроможними банками

1,1 млрд. грн. погашення проблемної заборгованості

Внутрішній аудит

В організації внутрішнього аудиту Національного банку України упродовж 2015 року також відбулися якісні зміни, а саме:

- Міжнародні стандарти професійної практики внутрішнього аудиту стали визначальними в діяльності підрозділу внутрішнього аудиту;
- відбувся перехід від проведення аудиту діяльності підрозділів регулятора до аудиту процесів, що здійснюються в Національному банку;
- оновлено й посилено професійний склад персоналу підрозділу внутрішнього аудиту.

Упродовж 2015 року Департамент внутрішнього аудиту Національного банку оцінював та сприяв удосконаленню процесів корпоративного управління, управління ризиками та внутрішнього контролю шляхом проведення аудиторських перевірок, використовуючи системний та послідовний підхід.

У 2015 році забезпечено перехід до проведення процесного аудиту. Відтепер аудиторські перевірки охоплюють усі процеси Національного банку, також у фокусі уваги перебуває виконання основних функцій Національного банку України. Перевірки здійснюються відповідно до вимог Міжнародних стандартів професійної практики внутрішнього аудиту, прийнятих та опублікованих міжнародним Інститутом внутрішніх аудиторів.

Протягом 2015 року здійснено 47 аудиторських перевірок ефективності управління ризиками

та внутрішнього контролю за основними напрямками діяльності структурних підрозділів Національного банку України, у тому числі 36 планових перевірок (з них 8 комплексних аудитів та 28 тематичних аудитів) та 11 позапланових перевірок. Крім того, упродовж 2015 року під контролем аудиторів було проведено 13 раптових ревізій готівки та інших цінностей.

Також на виконання рекомендацій, наданих МВФ за результатами оцінки захисних механізмів, та відповідно до положень Меморандуму про економічну і фінансову політику з МВФ, було здійснено перевірки монетарних даних.

Зазначені перевірки здійснювалися відповідно до Плану проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах Національного банку України у 2015 році, затвердженого рішенням Ради Національного банку та складеного на основі ризикорієнтованих підходів до вибору об'єктів аудиту.

Про результати проведення внутрішнього аудиту у структурних підрозділах Національного банку проінформовано Раду Національного банку України, Голову та членів Правління Національного банку.

У структурі внутрішнього контролю Національного банку внутрішній аудит виконує функцію контролю третього рівня (здійснює перевірку ефективності функціонування першого та другого рівнів внутрішнього контролю).

Система внутрішнього контролю Національного банку України

Контроль 1-го рівня	контроль здійснюється працівниками всіх підрозділів Національного банку; працівники відповідальні за контроль ризиків, притаманних їх діяльності	Постійний контроль
Контроль 2-го рівня	контроль здійснюється відповідними внутрішніми службами контролю	
Контроль 3-го рівня	контроль здійснюється Департаментом внутрішнього аудиту	Періодичний контроль

ЧАСТИНА IV

КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА ЗВІТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ ЗА 2015 РІК

ЗВЕРНЕННЯ ГОЛОВИ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

НАЙВАЖЛИВІШЕ: РІК В ОДНОМУ ПОГЛЯДІ

МІСЯ, ВІЗІЯ ТА ЦІННОСТІ

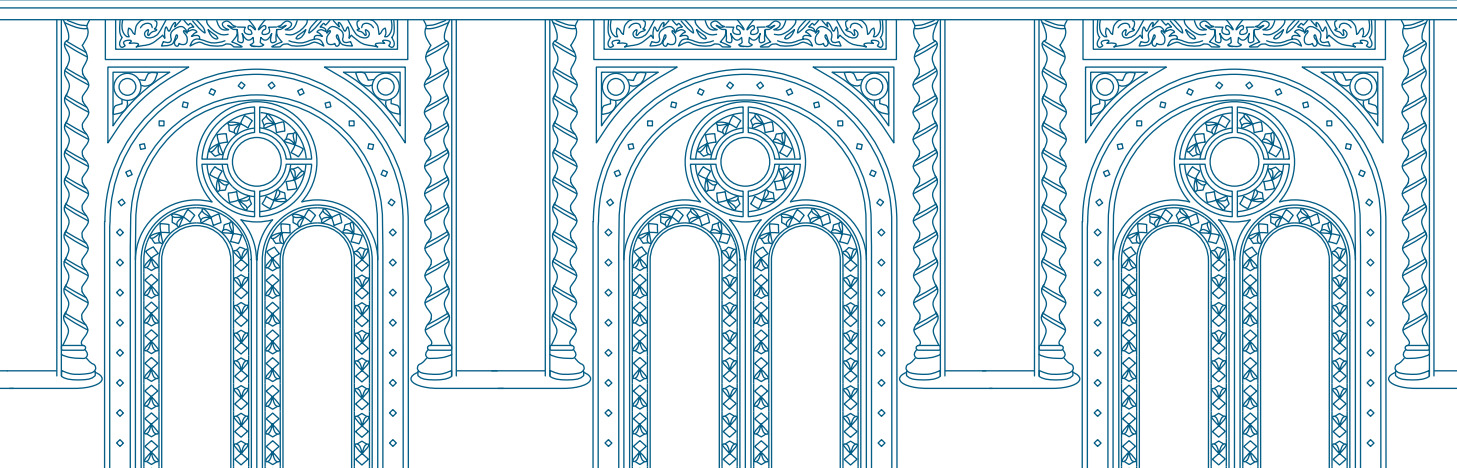
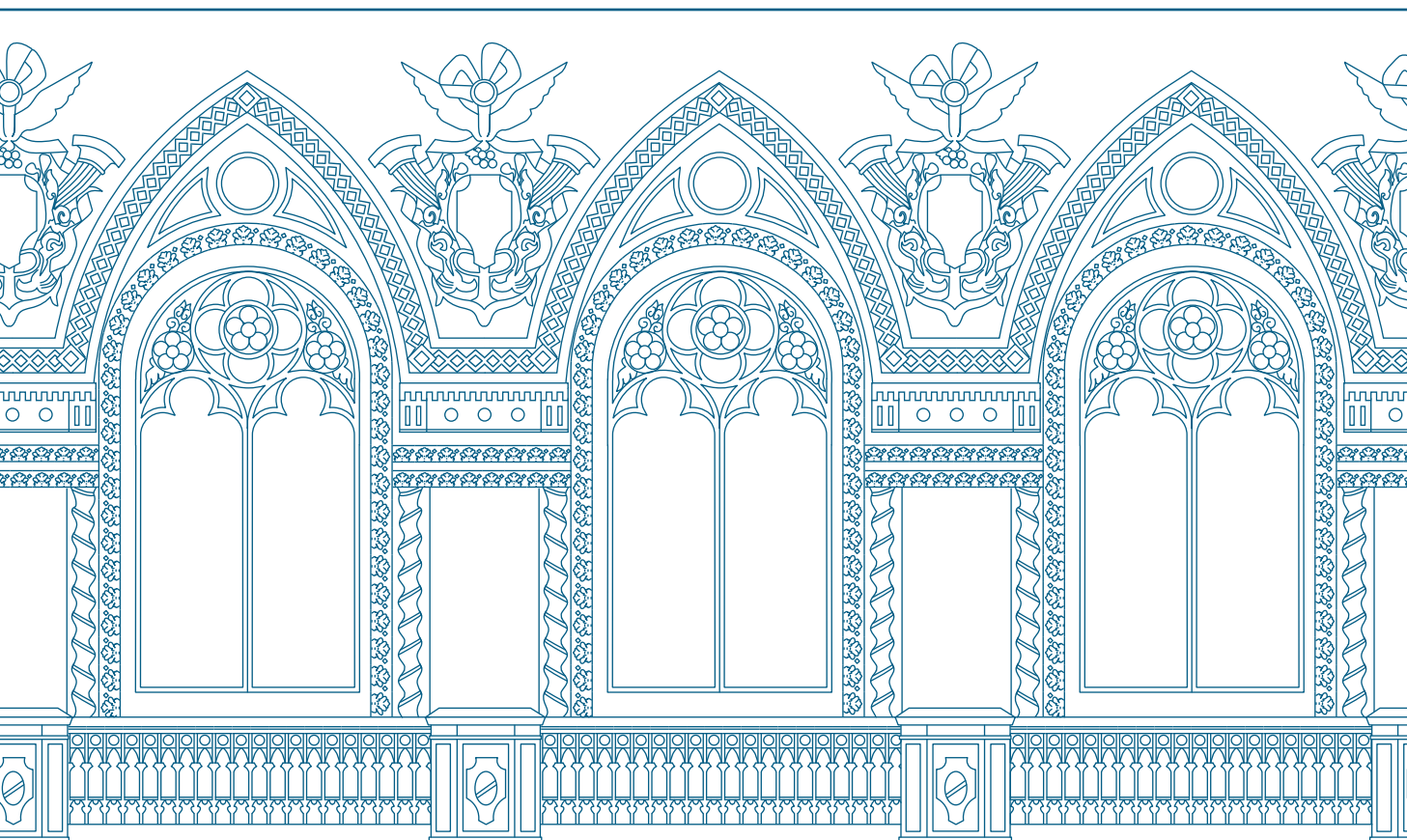
МАНДАТ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ
УКРАЇНИ

ЧАСТИНА IV. КОНСОЛІДОВАНА ФІНАНСОВА
ЗВІТНІСТЬ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ
ЗА 2015 РІК

Імплементация МСФЗ в бухгалтерському
обліку банків України

Огляд ключових показників фінансової звітності
Національного банку України

Консолідована фінансова звітність Національного
банку України за 2015 рік

БОГДАН ЛУКАСЕВИЧ
Головний бухгалтер —
директор Департаменту
бухгалтерського обліку

Коли є ціль, неможливого немає – нам вдалось не тільки прийняти необхідні законодавчі зміни, але й провести реальні реформи, у тому числі в площині бухгалтерського обліку

Проведення реформ у державних структурах завжди наражається на ряд перешкод. Головна з них полягає в тому, що будь-яка зміна вимагає нормативного підґрунтя. Може бути визначена ціль, чітке бачення шляху та способів її досягнення, але зрушити з місця неможливо, оскільки необхідно прийняти новий закон чи внести зміни до чинного. Але коли є ціль, неможливого немає – нам вдалось не тільки прийняти необхідні законодавчі зміни, але й провести реальні реформи, у тому числі в площині бухгалтерського обліку.

За цим напрямом роботи Національний банк має два блоки відповідальності. Перший блок – організація, методологія та ведення бухгалтерського обліку в Національному банку. Другий блок – організація операційної діяльності та розроблення методології бухгалтерського обліку для банків. Такі функції визначені Законами України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні», «Про банки і банківську діяльність» та «Про Національний банк України».

Національний банк України готує свою фінансову звітність, а також веде бухгалтерський облік у повній відповідності до МСФЗ уже з 2012 року. Підґрунтям для цього є відповідні положення Законів України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність» та «Про Національний банк України». Саме Національний банк України першим в Україні застосував МСФЗ 9 «Фінансові інструменти» (у частині класифікації фінансових інструментів) достроково ще в 2012 році. Отже, Національний банк як центральний банк країни завжди намагається бути взірцем для банківської системи, тому не тільки вимагає від інших банків, а й сам є прикладом того, що облік і звітність можуть та мають формуватися відповідно до кращих міжнародних практик та вимог і, як результат, бути зрозумілими світові.

У 2015 році було успішно завершено процес переходу на МСФЗ, змінився Податковий кодекс, унесені необхідні уточнення щодо ведення обліку відповідно до МСФЗ. Крім того, завдяки прийняттю Закону України «Про заходи, спрямовані на сприяння капіталізації та реструктуризації банків» Національний банк отримав право не відносити банк до категорії проблемних або неплатоспроможних через невиконання низки економічних нормативів за умови подання банком до регулятора програми капіталізації або плану реструктуризації. Це дасть змогу припинити маніпуляції зі звітністю, за допомогою яких банки донедавна намагалися приховати свої збитки, і відкрити шлях до прозорої фінансової звітності за міжнародними стандартами.

Імплементация МСФЗ в бухгалтерському обліку банків України

У звітному році завершився перехід на відображення в бухгалтерському обліку операцій банків за МСФЗ.

Складання фінансової звітності банків за МСФЗ відбувається на основі даних бухгалтерського обліку без застосування методу трансформації. Це забезпечує отримання достовірної, повної та неупередженої інформації про фінансовий стан банку та результати його діяльності за відповідний звітний період.

Трансформаційні коригування за операціями банки застосовують під час складання фінансової звітності за МСФЗ у разі виявлення розбіжностей між вимогами МСФЗ та законодавства України. З-поміж таких операцій – операції з банківськими металами та застосування вимог Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку МСБО 29 «Фінансова звітність в умовах гіперінфляції» до власного капіталу.

Приведено у відповідність до МСФЗ відображення в бухгалтерському обліку:

- операцій з цінними паперами та фінансовими інвестиціями;

- привілейованих акцій та інвестицій в асоційовані компанії;
- операцій з акціонерами банку, формування та використання резервів під кредитні ризики;
- нарахування процентного доходу за активами, за якими визнано зменшення корисності.

Проміжну (квартальну) фінансову звітність приведено до вимог МСФЗ 34 «Проміжна фінансова звітність»: змінено порядок складання та оприлюднення проміжної фінансової звітності.

Також банкам надано можливість самостійно визначати склад та структуру приміток до фінансової звітності з урахування вимог МСФЗ або використовувати розроблені Національним банком України Методичні рекомендації щодо порядку складання приміток до фінансової звітності банків України.

Перехід на МСФЗ у бухгалтерському обліку забезпечив формування єдиної бази даних для формування статистичної, фінансової, податкової звітності.

ОГЛЯД КЛЮЧОВИХ ПОКАЗНИКІВ ФІНАНСОВОЇ ЗВІТНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИ

» Національний банк України складає фінансову звітність з використанням принципів та підходів МСФЗ з 1998 року, а в повній відповідності до МСФЗ – починаючи з 2012 року.

Фінансова звітність Національного банку є консолідованою фінансовою звітністю та включає активи, зобов'язання та результати діяльності Національного банку, його дочірніх та асоційованих компаній.

Протягом 2015 року значно зменшилася кількість дочірніх компаній, які підлягають консолідації, – із чотирьох (Університет банківської справи, Українська академія банківської справи, ТОВ «Банківське телебачення», ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках») до однієї (ПАТ «Розрахунковий центр з обслуговування договорів на фінансових ринках») за рахунок передавання до сфери управління уряду України (у межах реструктуризації Національного банку) дочірніх установ, які виконували функції, що не були ключовими для діяльності Національного банку.

Станом на кінець 2015 року валюта балансу Національного банку зросла майже в 1,5 раза та досягла 849 млрд. грн.

Протягом 2015 року Національний банк виконував функції центрального банку країни, що формує

відповідний профіль активів, зобов'язань та власного капіталу.

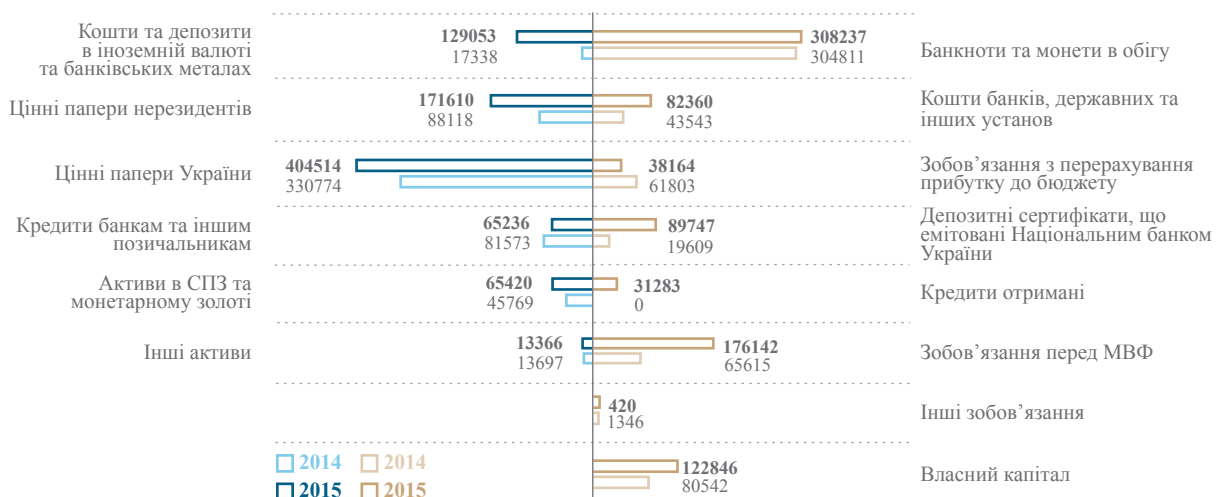
Основними статтями активів Національного банку України є:

- кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах;
- цінні папери нерезидентів;
- цінні папери України;
- кредити банкам та іншим позичальникам.

Основними статтями зобов'язань Національного банку України є:

- банкноти і монети в обігу;
- кошти банків, державних та інших установ;
- депозитні сертифікати, емітовані Національним банком;
- зобов'язання з перерахування прибутку до Державного бюджету;
- зобов'язання перед МВФ;
- кредити отримані.

Склад та динаміка активів і пасивів Національного банку України у 2014 – 2015 роках, млн. грн.

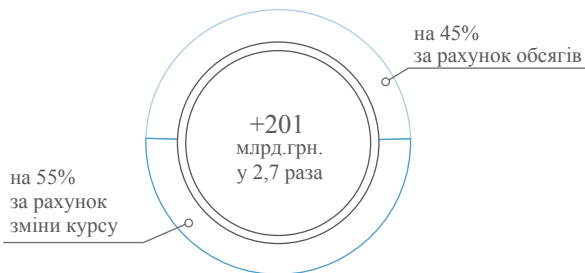

Упродовж 2015 року в активах і зобов'язаннях Національного банку відбулися суттєві зміни.

Значно зросли активи, що формують міжнародні резерви, – це результат активної політики Національного банку щодо їх нарощення:

- міжнародні резерви загалом зросли з 7,5 млрд. дол. США на кінець 2014 року до 13,3 млрд. дол. США станом на кінець 2015 року;
- сума коштів та депозитів в іноземній валюті зросла у 7,4 раза до 129 млрд. грн. (еквівалент 5,4 млрд. дол. США);
- портфель цінних паперів нерезидентів зріс майже у 2 рази та досяг 171,6 млрд. грн. (еквівалент 7,2 млрд. дол. США).

Міжнародні резерви

Зростання статей зумовлене як абсолютним приростом обсягів [придбанням цінних паперів (30% загального приросту) та розміщенням коштів на строкові депозити (60% загального приросту)], так і зниженням курсу гривні до іноземних валют (за цінними паперами нерезидентів – 70% загального приросту, за строковими депозитами – 40% загального приросту їх вартості).

У зв'язку зі зростанням міжнародних резервів відбулося відповідне зростання зобов'язань Національного банку, зокрема у 2,7 раза зросли зобов'язання перед МВФ, досягнувши 176 млрд. грн. (еквівалент 7,3 млрд. дол. США), у зв'язку з отриманням коштів за Програмою кредитування МВФ у межах Механізму розширеного фінансування (EFF).

Зобов'язання перед МВФ
+110,5 млрд. грн., або у 2,7 раза

З метою управління міжнародними резервами Національний банк розширив спектр операцій та співробітництво з іншими центральними банками. У результаті у 2015 році у Звіті про фінансовий стан є нова стаття – кредити отримані, сума зобов'язань за якою становить 31 млрд. грн. (еквівалент 1,3 млрд. дол. США).

Кредити отримані

+31 млрд. грн. (нова стаття)

Традиційно основною статтею активів Національного банку, номінованих у національній валюті, є цінні папери України, портфель яких зріс у 2015 році на 74 млрд. грн., або на 22%, та досяг 405 млрд. грн. Разом з тим у зв'язку зі зростанням активів, що формують міжнародні резерви, їх частка у валюті балансу знизилася і становить 47,6% порівняно з 57,3% у 2014 році. 99% усіх цінних паперів України становлять державні цінні папери, які утримуються з метою отримання грошових потоків згідно з умовами випуску та обліковуються за амортизованою собівартістю.

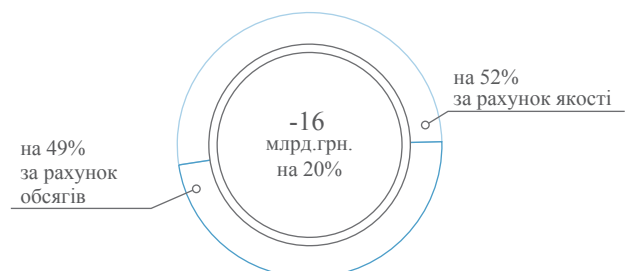

Цінні папери України

+74 млрд. грн., або на 22%

Кредитний портфель Національного банку зменшився на 20% за рахунок двох основних чинників. Вартість кредитів до вирахування резервів (власне заборгованість) зменшилася на 8 млрд. грн. до 115,6 млрд. грн. Знизилася і якість активів: 53% портфеля становлять знецінені кредити, хоча процент резервування за знеціненими кредитами зменшився із 74% у 2014 році до 59% у 2015 році.

Кредити банкам (надані)

У 2015 Національний банк активізував операції з емісії власних депозитних сертифікатів, мета яких – вилучити з банківської системи надлишкову ліквідність і не дати їй можливості тиснути на валютний ринок. У результаті обсяги відповідних зобов'язань Національного банку зросли у 4,6 раза та сягнули 89,7 млрд. грн.

Депозитні сертифікати
+70 млрд. грн., або у 4,6 раза

Фінансові результати

Основними джерелами прибутку Національного банку України є процентні доходи та курсові різниці – результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань у зв'язку зі зміною офіційного валютного курсу.

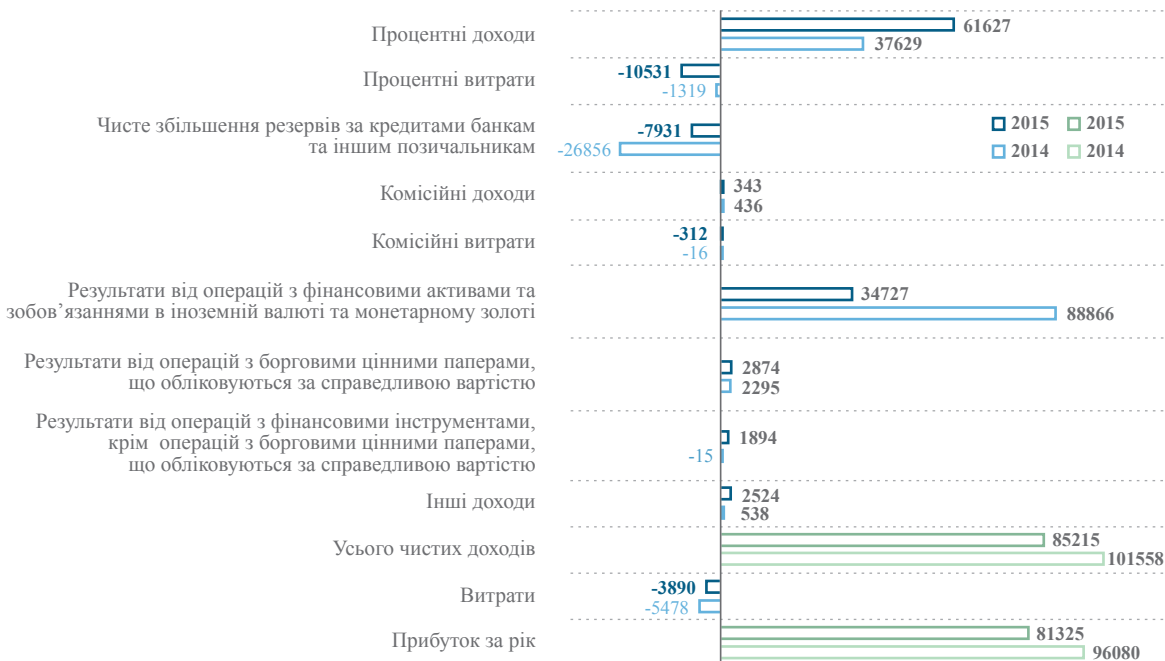
Сума процентних доходів, основним джерелом яких є ціни папери України та кредити, надані банкам, зросла в 1,6 раза порівняно з 2014 роком і становила 62 млрд. грн. за значно нижчих темпів приросту відповідних статей активів.

Чистий процентний дохід
+34 млрд. грн., або у 4,6 раза

Частина ефекту від зростання процентних доходів нівелюється понесеними збитками у зв'язку зі знеціненням фінансових активів (кредитів, наданих банкам) у сумі майже 8 млрд. грн. Разом з тим зазначені витрати скоротилися в 3,4 раза порівняно з 2014 роком, коли вони становили майже 27 млрд. грн.

Склад та динаміка фінансових результатів Національного банку України у 2014 – 2015 роках, млн. грн.

Сума процентних витрат зросла у 8 разів і становила у 2015 році 10,5 млрд. грн. насамперед за рахунок стрімкого зростання обсягів емітованих Національним банком депозитних сертифікатів та збільшення зобов'язань перед МВФ, за якими сплачуються проценти.

Загалом сума чистих процентних доходів (після вирахування збитків під знецінення) становила у 2015 році 43 млрд. грн., що у 4,6 раза більше, ніж у 2014 році.

Зміни валютних курсів чинять суттєвий вплив на результати діяльності Національного банку після запровадження режиму гнучкого обмінного курсу. Так у 2014 році відповідні прибутки становили майже 89 млрд. грн. (загальна сума прибутку за рік – 96 млрд. грн.), що пояснюється падінням курсу гривні до іноземних валют та великими обсягами валютних інтервенцій, які здійснював Національний банк у 2014 році. У 2015 році позитивний результат

від зміни валютних курсів зменшився у 2,6 раза і становив майже 35 млрд. грн. (загальна сума прибутку за рік 81 млрд. грн.), що пов'язано, зокрема, зі значним скороченням валютних інтервенцій.

Результат від зміни валютного курсу

-54 млрд. грн., або у 2,6 раза

Національний банк як один з найбільших утримувачів державних облігацій взяв участь у програмі реструктуризації боргу за ОЗДП. У результаті реструктуризації Національним банком було визнано збиток у сумі 0,5 млрд. грн. у складі результатів від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю.

Структура та динаміка доходів і витрат Національного банку України за 2011 – 2015 роки

Загалом структура активів за останні 6 років змінювалася в частині значного зростання портфеля цінних паперів України, який представлений в основному державними облигаціями.

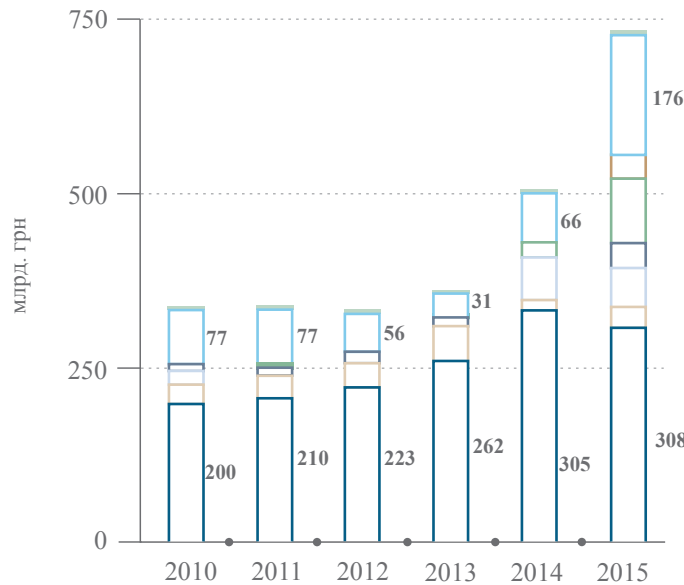
У частині зобов'язань Національного банку спостерігається значна їх диверсифікація з традиційною наявністю основного, специфічного для центрального банку як емісійного центру країни, виду зобов'язань – банкнот і монет в обігу. Разом з тим частка цієї статті за останні роки значно зменшилась і вперше становила менше половини валюти балансу.

Власний капітал Національного банку є залишковою вартістю активів після вирахування

всіх зобов'язань. Він формується як за рахунок внесків держави, так і за рахунок відкладених нерезалізованих результатів переоцінки активів і зобов'язань Національного банку, результату зміни валютного курсу та частини прибутку, залишеної в Національному банку відповідно до законодавства як резерви.

Структура фінансових результатів Національного банку значно змінилася за останні два роки, зокрема за рахунок посилення впливу результату зміни валютних курсів у зв'язку з дією режиму гнучкого валютного курсу та відчутним погіршенням кредитного портфеля унаслідок ускладненої економічної і політичної ситуації в Україні.

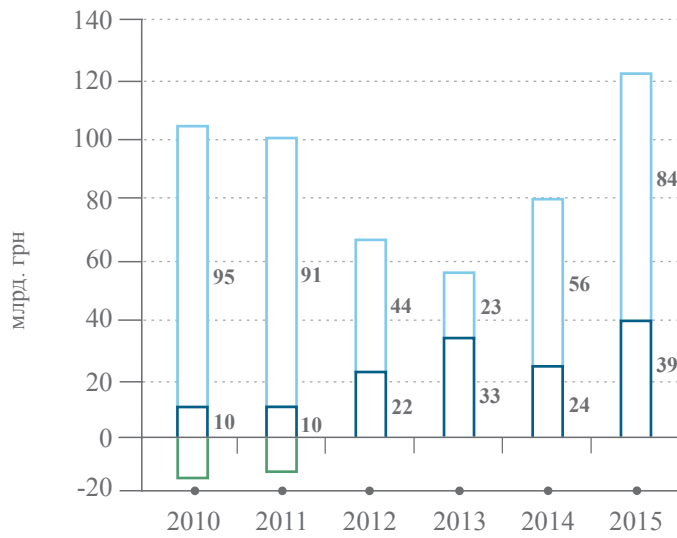
Структура та динаміка зобов'язань Національного банку України за 2010 – 2015 роки

- Депозитні сертифікати, що емітовані НБУ
- Зобов'язання перед МВФ
- Кредити отримані
- Зобов'язання з перераховування прибутку до бюджету
- Кошти державних та інших установ
- Інші зобов'язання
- Кошти банків
- Банкноти та монети в обігу

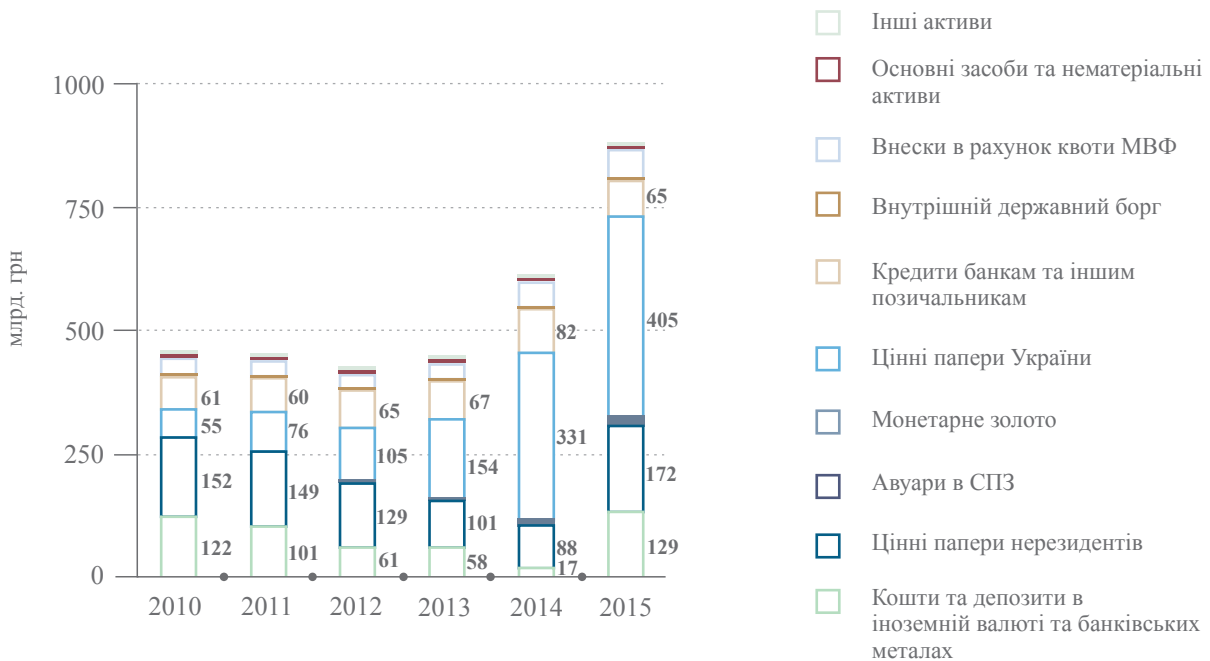

Структура та динаміка власного капіталу Національного банку за 2010 – 2015 роки

- Статутний капітал
- Резерви переоцінки активів і зобов'язань
- Результати коригування вартості фінансових активів під час первісного виконання
- Загальні та інші резерви
- Неконтрольована частка

Структура та динаміка активів Національного банку України за 2010 – 2015 роки

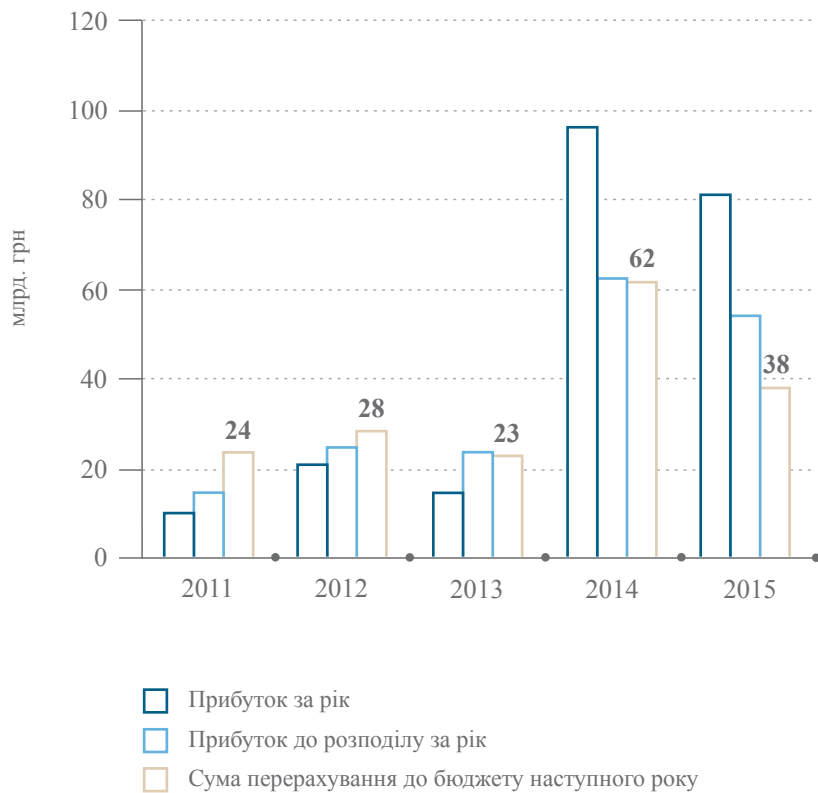

Розрахунки з Державним бюджетом України

У 2015 році сума перерахувань до Державного бюджету України становила майже 62 млрд. грн. Також визнане зобов'язання зі сплати частини прибутку до Державного бюджету України у 2016 році в сумі понад 38 млрд. грн. Решта при-

бутку Національного банку до розподілу в сумі 16 млрд. грн. буде направлена на формування загальних резервів Національного банку після затвердження річної звітності Радою Національного банку.

Перерахування Національним банком коштів до Державного бюджету України за 2011 – 2015 роки

Національний банк України

Консолідована фінансова звітність
за рік, що закінчився 31 грудня 2015 року

У цьому консолідованому звіті 75 сторінок

Зміст

Заява про відповідальність керівництва щодо підготовки та затвердження консолідованої фінансової звітності за рік, який закінчився 31 грудня 2015 року	1
Звіт незалежного аудитора	2
Консолідований звіт про фінансовий стан	4
Консолідований звіт про сукупні доходи	5
Консолідований звіт про рух грошових коштів	6
Консолідований звіт про зміни у власному капіталі	8
Примітки до консолідованої фінансової звітності	
1 Основна діяльність	9
2 Основи облікової політики та складання звітності	11
3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку	27
4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку	29
5 Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	31
6 Цінні папери нерезидентів	32
7 Авуари в СПЗ	36
8 Цінні папери України	37
9 Кредити банкам та іншим позичальникам	40
10 Внутрішній державний борг	44
11 Внески в рахунок квоти МВФ	44
12 Основні засоби та нематеріальні активи	45
13 Інші активи	46
14 Кошти банків	47
15 Кошти державних та інших установ	49
16 Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	49
17 Кредити отримані	50
18 Зобов'язання перед МВФ	50
19 Інші зобов'язання	51
20 Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	51
21 Управління капіталом	52
22 Грошові кошти та їх еквіваленти	53
23 Процентні доходи та витрати	53
24 Комісійні доходи та витрати	54
25 Інші доходи	54
26 Витрати на утримання персоналу	55
27 Адміністративно-господарські та інші витрати	55
28 Чисте збільшення резервів	55
29 Управління фінансовими ризиками	56
30 Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику	58
31 Кредитний ризик	60
32 Валютний ризик	61
33 Процентний ризик	63
34 Ризик ліквідності	66
35 Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти	68
36 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань	69
37 Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки	72
38 Операції зі зв'язаними сторонами	72
39 Вибуття дочірніх компаній	74
40 Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань	75
41 Події, що відбулися після звітної дати	75

Національний банк України
*Заява про відповідальність керівництва щодо підготовки та затвердження
консолідованої фінансової звітності за рік, який закінчився 31 грудня 2015 року*

Керівництво несе відповідальність за підготовку консолідованої фінансової звітності, яка достовірно відображає, у всіх суттєвих аспектах, фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх компаній станом на кінець дня 31 грудня 2015 року, а також результати їх діяльності, рух грошових коштів та зміни у капіталі за рік, який закінчився цією датою, а також за розкриття основних принципів облікової політики та іншої пояснювальної інформації, відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (надалі – “МСФЗ”).

При підготовці консолідованої фінансової звітності керівництво несе відповідальність за:

- належний вибір та застосування облікової політики;
- представлення інформації, у т.ч. даних про облікову політику, у формі, що забезпечує прийнятність, достовірність, співставність та зрозумілість такої інформації;
- розкриття додаткової інформації у випадках, коли виконання вимог МСФЗ є недостатнім для розуміння користувачами звітності того впливу, який ті чи інші угоди, а також інші події чи умови здійснюють на консолідований фінансовий стан та фінансові результати діяльності Національного банку України та його дочірніх компаній;
- ствердження про дотримання вимог МСФЗ, за умови, що будь-які суттєві відхилення розкриті та роз’яснені в консолідованій фінансовій звітності; та
- оцінку здатності Національного банку України та його дочірніх компаній продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

Керівництво також несе відповідальність за:

- створення, впровадження та підтримання у Національному банку України та його дочірніх компаніях ефективної та надійної системи внутрішнього контролю;
- ведення обліку у формі, яка б дозволяла розкрити та пояснити угоди Національного банку України та його дочірніх компаній, а також надати на будь-яку дату інформацію з достатньою точністю про консолідований фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх компаній і забезпечити відповідність консолідованої фінансової звітності вимогам МСФЗ;
- ведення облікової документації у відповідності до законодавства України;
- застосування обґрунтовано доступних заходів щодо збереження активів Національного банку України та його дочірніх компаній;
- запобігання і виявлення випадків шахрайства та інших порушень.

Консолідована фінансова звітність за рік, який закінчився 31 грудня 2015 року, була затверджена керівництвом Національного банку України 8 квітня 2016 року.

Від імені Правління Національного банку України:

Голова
В.О. Гонтарєва

8 квітня 2016 року

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку
Б.В. Лукасевич

8 квітня 2016 року

ЗВІТ НЕЗАЛЕЖНОГО АУДИТОРА

Раді та Правлінню Національного банку України:

Ми провели аудит наведеної консолідованої фінансової звітності Національного банку України та його дочірніх компаній, яка складається з консолідованого звіту про фінансовий стан на 31 грудня 2015 року і консолідованого звіту про сукупні доходи, консолідованого звіту про рух грошових коштів та консолідованого звіту про власний капітал за рік, який закінчився на зазначену дату, а також стислого викладу основних принципів облікової політики та інших пояснювальних приміток.

Відповідальність керівництва за консолідовану фінансову звітність

Керівництво відповідає за підготовку та достовірне подання цієї консолідованої фінансової звітності у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності, а також за створення такої системи внутрішнього контролю, яка, на думку керівництва, є необхідною для підготовки консолідованої фінансової звітності, що не містить суттєвих викривлень внаслідок шахрайства або помилки.

Відповідальність аудитора

Нашою відповідальністю є висловлення думки щодо цієї консолідованої фінансової звітності за результатами проведеного нами аудиту. Ми провели аудит у відповідності до Міжнародних стандартів аудиту. Ці стандарти вимагають дотримання вимог професійної етики, а також планування та проведення аудиту для отримання достатньої впевненості в тому, що консолідована фінансова звітність не містить суттєвих викривлень.

Аудит передбачає виконання процедур для отримання аудиторських доказів щодо сум та розкриття інформації у консолідованій фінансовій звітності. Вибір процедур залежить від професійного судження аудитора, включно з оцінкою ризиків щодо суттєвих викривлень консолідованої фінансової звітності внаслідок шахрайства або помилки. Оцінка таких ризиків включає огляд системи внутрішнього контролю над підготовкою та достовірним поданням консолідованої фінансової звітності для розробки аудиторських процедур, які відповідають наявним обставинам, а не з метою висловлення думки щодо ефективності системи внутрішнього контролю Національного банку України та його дочірніх компаній. Аудит включає також оцінку відповідності використаної облікової політики та прийнятності облікових оцінок, зроблених керівництвом, а також оцінку загального подання консолідованої фінансової звітності.

Ми вважаємо, що отримали достатні та належні аудиторські докази для висловлення нашої аудиторської думки.

Висловлення думки

На нашу думку, консолідована фінансова звітність відображає достовірно в усіх суттєвих аспектах консолідований фінансовий стан Національного банку України та його дочірніх компаній на 31 грудня 2015 року, а також консолідовані фінансові результати їх діяльності та рух грошових коштів за рік, який закінчився на зазначену дату, у відповідності до Міжнародних стандартів фінансової звітності.

Пояснювальний розділ

Ми звертаємо увагу на Примітку 4 до цієї консолідованої фінансової звітності. Вплив економічної кризи та політичної нестабільності, які тривають в Україні, а також їхнє остаточне врегулювання неможливо передбачити з достатньою вірогідністю, і вони можуть негативно вплинути на економіку України та операційну діяльність Національного банку України та його дочірніх компаній. Наша думка не містить застережень стосовно даного питання.

Deloitte & Touche

8 квітня 2016 року

Сертифікований аудитор

Сертифікат аудитора банків №0202,
виданий Аудиторською палатою України
24 грудня 2014 року згідно з рішенням
Аудиторської палати України № 304/2,
дійсний до 24 грудня 2019 року

Наталія Самойлова

ПрАТ «Делойт енд Туш Юкрейніан Сервісез Компані»
Україна, 01033, м. Київ, вул. Жилианська, 48, 50а

Національний банк України
 Консолідована фінансова звітність
 Консолідований звіт про фінансовий стан на 31 грудня 2015 року

	Примітки	2015	2014
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах	5	129 053	17 338
Цінні папери нерезидентів	6	171 610	88 118
Авуари в СПЗ	7	212	59
Монетарне золото		19 577	14 366
Цінні папери України	8	404 514	330 774
Кредити банкам та іншим позичальникам	9	65 236	81 573
Внутрішній державний борг	10	2 091	2 180
Внески в рахунок квоти МВФ	11	45 631	31 344
Основні засоби та нематеріальні активи	12	6 269	7 196
Інші активи	13	5 006	4 321
Усього активів		<u>849 199</u>	<u>577 269</u>
Зобов'язання			
Банкноти та монети в обігу		308 237	304 811
Кошти банків	14	31 041	28 895
Кошти державних та інших установ	15	51 319	14 648
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до бюджету	20	38 164	61 803
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	16	89 747	19 609
Кредити отримані	17	31 283	–
Зобов'язання перед МВФ	18	176 142	65 615
Інші зобов'язання	19	420	1 346
Усього зобов'язань		<u>726 353</u>	<u>496 727</u>
Власний капітал			
Статутний капітал		100	100
Загальні та інші резерви		39 185	23 993
Резерви переоцінки активів і зобов'язань		83 526	56 420
Усього власного капіталу	21	<u>122 811</u>	<u>80 513</u>
Неконтрольована частка		35	29
Усього капіталу		<u>122 846</u>	<u>80 542</u>
Усього пасивів		<u>849 199</u>	<u>577 269</u>

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 8 квітня 2016 року.

Голова

В. О. Гонтарева

Головний бухгалтер – директор
 Департаменту бухгалтерського обліку

 Б. В. Лукасевич

Національний банк України
Консолідована фінансова звітність
Консолідований звіт про сукупні доходи за 2015 рік

	Примітки	2015	2014
		(у мільйонах гривень)	
Процентні доходи	23	61 627	37 629
Процентні витрати	23	<u>(10 531)</u>	<u>(1 319)</u>
Чистий процентний дохід до вирахування резервів		51 096	36 310
Чисте збільшення резервів за кредитами банкам та іншим позичальникам	28	<u>(7 931)</u>	<u>(26 856)</u>
Чистий процентний дохід після вирахування резервів		43 165	9 454
Комісійні доходи	24	343	436
Комісійні витрати	24	<u>(312)</u>	<u>(16)</u>
Чистий комісійний дохід	24	31	420
Результати від операцій з фінансовими активами та зобов'язаннями в іноземній валюті та монетарному золоті		34 727	88 866
Результати від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		2 874	2 295
Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю		1 894	(15)
Інші доходи	25	<u>2 508</u>	<u>538</u>
Усього чистих доходів		85 199	101 558
Витрати на утримання персоналу	26	(1 785)	(2 248)
Витрати, пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції		(1 261)	(1 184)
Адміністративно-господарські та інші витрати	27	(842)	(951)
Відновлення/(зменшення) корисності активів Національного банку України, що розміщені на тимчасово окупованих територіях	12, 13,19	20	(1 042)
Чисте зменшення/(збільшення) резервів за іншими активами	28	<u>1</u>	<u>(52)</u>
Прибуток до оподаткування		81 332	96 081
Витрати з податку на прибуток дочірніх компаній		(7)	(1)
Прибуток за рік		81 325	96 080
Інші сукупні доходи, які не підлягають перекласифікації як складові прибутків або збитків у наступних періодах:			
Переоцінка банківських металів		22	1 042
Інші сукупні доходи за рік		22	1 042
Разом сукупні доходи за рік		81 347	97 122
Прибуток за рік, який належить:			
Національному банку України		81 319	96 079
неконтрольованій частці		<u>6</u>	<u>1</u>
		81 325	96 080
Сукупні доходи, які належать:			
Національному банку України		81 341	97 121
неконтрольованій частці		<u>6</u>	<u>1</u>
		81 347	97 122

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 8 квітня 2016 року.

Голова

В. О. Гонтарєва

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

Б. В. Лукасевич

Директор Департаменту фінансового контролінгу

О. В. Стринжа

Примітки, подані на сторінках 9 – 75, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Національний банк України
Консолідована фінансова звітність
Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2015 рік

	Примітки	2015	2014 (скориговано)
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Операційна діяльність			
Прибуток за рік		81 325	96 080
Коригування:			
Знос та амортизація	12	577	588
Чисте збільшення резервів за активами	28	7 930	26 908
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	9	387	1 979
Зміна в нарахованих доходах		(5 030)	(5 119)
Зміна в нарахованих витратах		(260)	(132)
Ефект реструктуризації ОЗДП		507	–
Результат переоцінки операцій з похідними фінансовими інструментами		(1 467)	–
Результат переоцінки боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю		(1)	855
Нереалізований результат переоцінки фінансових активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті (Відновлення)/Зменшення корисності активів Національного банку України, що розміщені на тимчасово окупованих територіях		(37 084)	(88 969)
Інший рух коштів, що не є грошовим		12	9
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань		46 876	33 241
Чисте зменшення/(збільшення) кредитів банкам та іншим позичальникам		7 963	(45 109)
Погашення внутрішнього державного боргу	10	132	132
Чисте зменшення/(збільшення) інших активів		760	(9 862)
Кошти банків на вимогу (крім нарахованих відсотків)		3 078	(19 445)
Кошти державних та інших установ		27 394	4 532
Чисте зменшення інших зобов'язань		(921)	(1 246)
Чисте надходження/ (вибуття) грошових коштів від операційної діяльності до перерахування коштів до Державного бюджету України		85 282	(37 757)
Перерахування коштів до Державного бюджету України	20	(61 803)	(22 807)
Чисте надходження/(вибуття) грошових коштів від операційної діяльності		23 479	(60 564)
Інвестиційна діяльність			
Чисте (збільшення)/зменшення розміщених строкових депозитів		(17 380)	5 894
Чисте (збільшення)/зменшення цінних паперів нерезидентів		(48 529)	79 519
Придбання цінних паперів України		(91 581)	(162 456)
Продаж та погашення цінних паперів України		25 057	14 438
(Придбання)/продаж монетарного золота		(126)	848
Інвестиції в асоційовані компанії		2	–
Придбання основних засобів та нематеріальних активів		(182)	(993)
Чисте вибуття грошових коштів від інвестиційної діяльності		(132 739)	(62 750)

Примітки, подані на сторінках 9 – 75, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

Національний банк України
Консолідована фінансова звітність
Консолідований звіт про рух грошових коштів за 2015 рік (продовження)

	Примітки	2015	2014 (скориговано)
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансова діяльність			
Випуск банкнот та монет в обіг		3 426	42 941
Погашення зобов'язань перед МВФ		(9 259)	(10 332)
Надходження коштів від отриманих кредитів МВФ		63 811	13 940
Чиста зміна залучених строкових депозитів		(448)	434
Чиста зміна депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком України		69 574	16 468
Інші кредити отримані		31 315	—
Чисте надходження грошових коштів від фінансової діяльності		<u>158 419</u>	<u>63 451</u>
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти		45 278	24 847
Чисте збільшення/(зменшення) грошових коштів та їх еквівалентів		94 437	(35 016)
Грошові кошти та їх еквіваленти			
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року	22	<u>17 212</u>	<u>52 228</u>
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	22	<u>111 649</u>	<u>17 212</u>

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 8 квітня 2016 року.

Голова

 В. О. Гонтарєва

Головний бухгалтер – директор
 Департаменту бухгалтерського обліку

 Б. В. Лукасевич

Національний банк України
Консолідована фінансова звітність
Консолідований звіт про зміни у власному капіталі за 2015 рік

Примітки	Статутний капітал	Загальні та інші резерви	Резерв переоцінки активів і зобов'язань	Усього власного капіталу	Некон-трольована частка	Усього капіталу
	(у мільйонах гривень)					
Залишок на 01 січня 2014 року	<u>100</u>	<u>33 474</u>	<u>22 542</u>	<u>56 116</u>	<u>28</u>	<u>56 144</u>
Усього сукупних доходів за 2014 рік	–	96 079	1 042	97 121	1	97 122
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	20	–	119	(119)	–	–
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами і ф'ючерсами	20	–	292	(292)	–	–
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки цінних паперів до резерву переоцінки	20	–	(242)	242	–	–
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті до резервів переоцінки	20	–	(34 042)	34 042	–	–
Перерахування коштів до Державного бюджету України	20	–	(9 884)	(1 037)	–	(10 921)
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до розподілу за 2014 рік до Державного бюджету України	20	–	(61 803)	–	–	(61 803)
Залишок на 31 грудня 2014 року	100	23 993	56 420	80 513	29	80 542
Усього сукупних доходів за 2015 рік	–	81 319	22	81 341	6	81 347
Вибуття дочірніх компаній	39	–	(879)	(879)	–	(879)
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	20	–	9	(9)	–	–
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами і ф'ючерсами	20	–	188	(188)	–	–
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки цінних паперів до резерву переоцінки	20	–	(110)	110	–	–
Спрямування нереалізованих доходів за операціями з похідними фінансовими інструментами до резерву переоцінки	20	–	(1 467)	1 467	–	–
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті до резервів переоцінки	20	–	(25 704)	25 704	–	–
Зобов'язання Національного банку України з перерахування прибутку до розподілу за 2015 рік до Державного бюджету України	20	–	(38 164)	–	–	(38 164)
Залишок на 31 грудня 2015 року	100	39 185	83 526	122 811	35	122 846

Затверджено до випуску та підписано від імені Правління Національного банку України 8 квітня 2016 року.

Голова

 В. О. Гонтарева

Головний бухгалтер – директор
Департаменту бухгалтерського обліку

 Б. В. Лукасевич

Примітки, подані на сторінках 9 – 75, є невід'ємною частиною цієї консолідованої фінансової звітності

1 Основна діяльність

Національний банк України (далі – “Національний банк”) є центральним банком України і здійснює свою діяльність відповідно до Конституції України, Закону України “Про Національний банк України” та інших законодавчих актів України. Згідно із законодавством України основною функцією Національного банку є забезпечення стабільності грошової одиниці України. При виконанні своєї основної функції Національний банк має виходити із пріоритетності досягнення та підтримки цінової стабільності в державі. Національний банк сприяє дотриманню стабільності банківської системи, а також додержанню стійких темпів економічного зростання та підтримує економічну політику Кабінету Міністрів України за умови, якщо це не перешкоджає досягненню цінової стабільності.

Національний банк не має на меті отримання прибутку. Фінансові результати діяльності Національного банку, а також структура його активів, зобов'язань і капіталу визначаються функціями Національного банку як особливого центрального органу державного управління.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Національний банк виконує такі основні функції:

відповідно до Основних засад грошово-кредитної політики, розроблених Радою Національного банку, визначає та проводить грошово-кредитну політику;

монопольно здійснює емісію національної валюти України та організовує її обіг;

забезпечує накопичення та зберігання міжнародних (золотовалютних) резервів (далі – міжнародні резерви) і здійснення операцій з ними та банківськими металами;

є кредитором останньої інстанції для банків і організовує систему рефінансування;

здійснює банківське регулювання та нагляд на індивідуальній та консолідованій основі;

представляє інтереси України в центральних банках інших держав, міжнародних банках та інших кредитних установах, де співробітництво здійснюється на рівні центральних банків;

здійснює інші функції у фінансово-кредитній сфері в межах компетенції, визначеної Законом України “Про Національний банк України”.

Згідно із Законом України “Про Національний банк України” Національний банк надає кредити банкам для підтримки ліквідності, купує та продає на відкритому ринку цінні папери, валютні цінності, дорогоцінні метали, продає пам'ятні монети з дорогоцінних і недорогоцінних металів на внутрішньому і зовнішньому ринках, виконує операції з обслуговування державного боргу, пов'язані з розміщенням державних цінних паперів, їх погашенням і виплатою доходів за ними, веде рахунки Державної казначейської служби України, рахунки міжнародних організацій та здійснює інші операції, необхідні для забезпечення виконання своїх функцій. Національний банк також виконує функції депозитарію державних цінних паперів України.

Статутний капітал Національного банку є державною власністю.

Відповідно до Конституції України основними завданнями Ради Національного банку є розроблення Основних засад грошово-кредитної політики та здійснення контролю за проведенням грошово-кредитної політики. Крім того, відповідно до Закону України “Про Національний банк України” Рада Національного банку затверджує щорічно кошторис адміністративних витрат Національного банку на наступний рік, приймає рішення про спрямування прибутку до розподілу на збільшення статутного капіталу Національного банку та формування резервів, які є джерелом фінансування інвестицій, що спрямовуються на забезпечення діяльності Національного банку, приймає рішення про збільшення розміру статутного капіталу Національного банку, затверджує річну фінансову звітність Національного банку, звіт про виконання кошторису адміністративних витрат та розподіл прибутку до розподілу, затверджує рішення Правління Національного банку про участь Національного банку в міжнародних фінансових організаціях, а також виконує інші функції відповідно до своїх повноважень, визначених законодавством України.

До структури Національного банку входять центральний апарат, відокремлені підрозділи (Центральне сховище, Державна скарбниця України, Центральна розрахункова палата, Банкнотно-монетний двір, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній та Фабрика банкнотного паперу) та юридичні особи, створені Національним банком для забезпечення його діяльності, які здійснюють діяльність виключно в межах завдань та функцій Національного банку, встановлених Законом України “Про Національний банк України” (на 31 грудня 2014 року до системи Національного банку входили 25 управлінь на території України, а також Головне господарське управління, Центральне сховище, Державна скарбниця України, Група управління проектами міжнародних кредитних ліній, Центральна розрахункова палата, Банкнотно-монетний двір, Фабрика банкнотного паперу).

1 Основна діяльність (продовження)

Дочірньою установою Національного банку є ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ”, частка участі Національного банку в статутному капіталі якого становить 77,79%. На 31 грудня 2014 року дочірніми установами Національного банку були Українська академія банківської справи (м. Суми), Університет банківської справи (м. Київ), ТОВ “Банківське телебачення”, які перебували у повній власності Національного банку (примітка 39), та ПАТ “РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ”, частка участі Національного банку в статутному капіталі якого становила 77,79%.

Статутний капітал Розрахункового центру становить 153,1 мільйона гривень, який складається з простих іменних акцій номінальною вартістю 1 000 гривень кожна.

Винятковою компетенцією Розрахункового центру є проведення грошових розрахунків за правочинами щодо цінних паперів та інших фінансових інструментів, вчинених на фондовій біржі та поза фондовою біржею, якщо проводяться розрахунки за принципом “поставка цінних паперів проти оплати”. Розрахунковий центр відкриває та веде грошові рахунки учасників фондового ринку. Також забезпечує виплату доходу за цінними паперами, номінальної вартості під час погашення цінних паперів та здійснення емітентом інших корпоративних операцій, у тому числі за тими цінними паперами, що розміщені та обертаються за межами України.

Відповідно до Закону України від 04.07.2013 № 399-VII “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо повернення державного контролю та виробництва державними підприємствами документів та бланків, які потребують використання спеціальних елементів захисту” Національному банку передано в управління Державне підприємство “Поліграфкомбінат “Україна” по виготовленню цінних паперів” (далі – Поліграфкомбінат).

Національний банк застосував судження та здійснив аналіз щодо дотримання критеріїв контролю відповідно до МСФЗ 10 “Консолідована фінансова звітність” стосовно Поліграфкомбінату. Національний банк має владні повноваження щодо Поліграфкомбінату, однак не зазнає ризиків або не має права щодо змінних результатів його діяльності та є агентом, а не принципалом стосовно Поліграфкомбінату. На підставі таких суджень зроблено висновок про те, що Національний банк не здійснює контролю за Поліграфкомбінатом та відповідно Поліграфкомбінат не було консолідовано під час складання цієї консолідованої фінансової звітності.

Національний банк є засновником Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку. Національний банк здійснює адміністрування, управління активами та зберігання активів Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Національний банк провів аналіз наявності контролю необхідного для консолідації відповідно до МСФЗ 10 «Консолідована фінансова звітність» стосовно Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку. Національний банк є засновником, проте не зазнає ризиків або не має права щодо змінних результатів його діяльності. Відповідно МСФЗ 10, Національний банк не має контролю над Корпоративним недержавним пенсійним фондом. Відповідно Корпоративний недержавний пенсійний фонд не було консолідовано під час складання цієї консолідованої фінансової звітності.

Інвестиції Національного банку в асоційовані компанії станом на 31 грудня 2015 та 2014 років представлені Німецько-Українським фондом та Публічним акціонерним товариством “Національний депозитарій України”.

Німецько-Український фонд (далі – НУФ) заснований Кабінетом Міністрів України в особі Міністерства фінансів України, Національним банком і Німецькою кредитною установою для відбудови (KfW), зареєстрованою в Німеччині. Основною сферою діяльності НУФ є підвищення конкурентоспроможності малих та середніх підприємств України шляхом їх фінансування через уповноважені українські банки-учасники (з використанням коштів НУФ). Відповідно до статуту НУФ не має на меті отримання прибутку. Прибуток НУФ спрямовується на збільшення кредитних ресурсів для малих і середніх підприємств.

1 Основна діяльність (продовження)

Публічне акціонерне товариство “Національний депозитарій України” (далі – Національний депозитарій) засноване Національним банком, Національною комісією з цінних паперів і фондового ринку та іншими учасниками фондового ринку. Згідно зі статутом Національний депозитарій проводить діяльність із депозитарного обліку та обслуговування обліку цінних паперів і корпоративних операцій емітента на рахунках у цінних паперах клієнтів.

Станом на 31 грудня 2015 року Національний банк володіє 2 580 простими іменними акціями Національного депозитарію номінальною вартістю 10 000 гривень кожна, загальною номінальною вартістю 25,8 мільйона гривень (у 2014 році – 2 580 простими іменними акціями Національного депозитарію номінальною вартістю 10 000 гривень кожна, загальною номінальною вартістю 25,8 мільйона гривень).

2 Основи облікової політики та складання звітності

Консолідована фінансова звітність Національного банку складена відповідно до Міжнародних стандартів фінансової звітності (далі – МСФЗ), затверджених Радою з Міжнародних стандартів бухгалтерського обліку.

Ця консолідована фінансова звітність була підготовлена на основі припущення, що Національний банк є організацією, здатною продовжувати свою діяльність на безперервній основі.

Ця консолідована фінансова звітність була складена за принципом оцінки за собівартістю, за винятком фінансових активів, класифікованих як фінансові активи з відображенням переоцінки як прибутку або збитку, які оцінюються за справедливою вартістю. Консолідована фінансова звітність представлена в національній валюті України – гривні, що є функціональною валютою та валютою представлення консолідованої фінансової звітності. Консолідована фінансова звітність Національного банку складається в мільйонах гривень.

Основа консолідації

Консолідована фінансова звітність складається з фінансової звітності Національного банку та його дочірніх компаній станом на 31 грудня 2015 року.

Дочірні компанії включають компанії, які контролюються Національним банком. Наявність контролю визначається в разі виконання одночасно таких умов:

наявність владних повноважень стосовно об'єкта інвестування;

права щодо змінних результатів діяльності об'єкта інвестування та можливість зазнавати ризиків;

спроможність використовувати свої владні повноваження щодо об'єкта інвестування з метою впливу на результати Національного банку.

Дочірні компанії повністю консоліднуються починаючи з дати фактичного отримання Національним банком контролю за ними (яка, як правило, є датою придбання) і консолідація припиняється починаючи з дати втрати контролю.

Зміна частки участі в дочірній компанії без втрати контролю обліковується як операція з капіталом. Збитки дочірньої компанії відносяться на неконтрольовану частку участі, навіть якщо це призводить до виникнення від'ємного залишку.

Якщо Національний банк втрачає контроль над дочірньою компанією, то він припиняє визнання активів та зобов'язань дочірньої компанії (у тому числі відповідного гудвілу), балансової вартості неконтрольованої частки участі, визнає справедливую вартість отриманої винагороди, справедливую вартість інвестиції, що залишається, а також результат операції у складі прибутків або збитків, перекласифіковує частку Національного банку в компонентах, що раніше були визнані у складі іншого сукупного доходу, до складу прибутків або збитків. У випадку вибуття дочірньої компанії шляхом передачі контролю державі в особі Кабінету міністрів чи інших державних органів та установ результат такої операції відображається у капіталі.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Під час консолідації звітності дочірніх компаній виключаються всі залишки за внутрішньосистемними операціями, у тому числі суми доходів і витрат за операціями між дочірніми компаніями. Національний банк і його дочірні компанії застосовують єдину облікову політику для складання консолідованої фінансової звітності. Фінансову звітність дочірніх компаній складено за той самий звітний період, що і консолідовану звітність Національного банку.

Інвестиції в асоційовані компанії

Асоційовані компанії – це компанії, на діяльність яких Національний банк має суттєвий вплив. Суттєвий вплив – це повноваження брати участь у прийнятті рішень з фінансової та операційної політики об'єкта інвестицій, але не контроль чи спільний контроль за фінансовою та операційною політикою.

Інвестиції в асоційовані компанії відображаються за методом участі в капіталі і включаються до статті “Інші активи”. Подальші зміни в балансовій вартості відображають зміни частки Національного банку в чистих активах асоційованої компанії, що відбулися після придбання. Частка Національного банку в прибутках або збитках асоційованих компаній з часу здійснення інвестицій визнається в складі інших доходів або витрат консолідованого звіту про сукупний дохід. Частка Національного банку в інших змінах капіталу асоційованих компаній, що відбулися з часу здійснення інвестицій, визнається у складі консолідованих звітів про сукупні доходи та про власний капітал. Проте, якщо частка Національного банку у збитках асоційованої компанії дорівнює або перевищує його частку участі в асоційованій компанії, то Національний банк не визнає подальших збитків, за винятком випадків, коли він має зобов'язання здійснювати платежі асоційованій компанії або від її імені.

Основні методи оцінки

Фінансові активи та зобов'язання відображаються за справедливою вартістю або амортизованою собівартістю залежно від їх класифікації.

Справедлива вартість – це ціна, яка була б отримана за продаж активу або сплачена за передавання зобов'язання у звичайній операції на головному (або найсприятливішому) ринку на дату оцінки за поточних ринкових умов (тобто вихідна ціна) незалежно від того, чи спостерігається така ціна безпосередньо, чи оцінена за допомогою іншої методики оцінювання.

Ринок, на якому Національний банк, як правило, здійснює операції продажу активу або передавання зобов'язання, приймається за головний ринок або, якщо немає головного ринку, за найсприятливіший ринок. У Національного банку має бути доступ до основного або найсприятливішого ринку на дату оцінки. Національний банк оцінює справедливу вартість активу або зобов'язання, користуючись припущеннями, якими користувалися б учасники ринку, складаючи ціну активу або зобов'язання, та припускаючи, що учасники ринку діють у своїх економічних інтересах.

Якщо для активу або зобов'язання є головний ринок, то оцінка справедливої вартості представляє ціну на такому ринку (незалежно від того, чи ця ціна є безпосередньо відкритою, чи її оцінку отримано за іншою методикою оцінювання), навіть якщо ціна на іншому ринку є потенційно сприятливішою на дату оцінки.

Для визначення справедливої вартості фінансових інструментів, щодо яких немає інформації про ринкові ціни із зовнішніх джерел, використовуються такі методики оцінки, як дисконтування грошових потоків та аналіз фінансової інформації про об'єкти інвестування. Застосування методик оцінки може потребувати припущень, що не підкріплені ринковими даними. У цій консолідованій фінансовій звітності інформація розкривається в тих випадках, за яких заміна такого припущення можливим альтернативним варіантом може призвести до суттєвої зміни сум прибутку, доходів, витрат, загальної суми активів чи зобов'язань.

Національний банк застосовує методики оцінювання, що відповідають обставинам та для яких є достатньо даних, щоб оцінити справедливу вартість, максимізуючи використання доречних відкритих вхідних даних та мінімізуючи використання закритих вхідних даних.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Усі активи та зобов'язання, справедлива вартість яких оцінюється або розкривається у консолідованій фінансовій звітності, класифікуються в межах ієрархії рівнів справедливої вартості, що описана нижче, на підставі вхідних даних найнижчого рівня, які є суттєвими для оцінки справедливої вартості в цілому:

рівень 1 – ціни котирування ідентичних активів або зобов'язань на активному ринку (без будь-яких коригувань);

рівень 2 – моделі оцінки, у яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, є прямо або опосередковано спостережуваними на ринку;

рівень 3 – моделі оцінки, у яких суттєві для оцінки справедливої вартості в цілому вхідні дані, що належать до найнижчого рівня ієрархії, не спостерігаються на ринку.

Витрати на проведення операції – витрати на придбання, випуск або вибуття фінансового активу чи фінансового зобов'язання, які не були б сплачені, якби операція не відбулася. Витрати на проведення операції не включають премій або дисконтів за борговими інструментами, витрат на фінансування, внутрішніх адміністративних витрат чи витрат на зберігання.

Амортизована собівартість – це сума, за якою фінансовий актив чи фінансове зобов'язання оцінюється під час первісного визнання, мінус виплати основної суми плюс або мінус накопичена амортизація будь-якої різниці між цією первісною сумою та сумою погашення, розрахована із застосуванням методу ефективної процентної ставки, та мінус будь-яке зменшення вартості фінансових активів унаслідок знецінення.

Метод ефективної процентної ставки – метод обчислення амортизованої собівартості фінансового активу або фінансового зобов'язання та розподілу доходів чи витрат від відсотків на відповідний період. Ефективна процентна ставка – це ставка, за якою очікувані майбутні грошові виплати або надходження (без урахування майбутніх збитків, пов'язаних із фінансовими активами) точно дисконтуються протягом очікуваного терміну дії фінансового інструменту або у відповідних випадках протягом коротшого терміну до чистої балансової вартості фінансового активу або фінансового зобов'язання.

Операції в іноземній валюті та монетарному золоті

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото первісно визнаються за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота) на дату розрахунку – дату визнання активів і зобов'язань і надалі переоцінюються під час кожної зміни офіційного курсу*.

Монетарні активи і зобов'язання в іноземній валюті та монетарне золото відображаються в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют (золота), установленим Національним банком на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Монетарне золото – це запаси золота у зливках світового стандарту не нижче 995 проби, що належить Національному банку України та входять до складу міжнародних резервів. Операції з монетарним золотом можуть здійснюватися тільки між органами грошово-кредитного регулювання різних країн, або між цими органами та міжнародними фінансово-кредитними установами.

Золото, що належить Національному банку, але не є резервним активом, до монетарного не включається.

* Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років офіційний курс гривні до долара США встановлюється за курсом, який визначається як середньозважений курс продавців і покупців, що склався за даними Системи підтвердження угод на міжбанківському валютному ринку України Національного банку в день установлення офіційного курсу. Офіційний курс гривні до інших іноземних валют установлюється на підставі інформації про офіційний курс гривні до долара США та про щоденний фіксинг курсів валют до євро Європейського центрального банку. Станом на 31 грудня 2015 року офіційний курс гривні до долара США встановлюється кожного робочого дня на 00.00 за київським часом (станом на 31 грудня 2014 року офіційний курс гривні до долара США встановлювався кожного робочого дня після 12.00 за київським часом).

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Монетарне золото обліковується за масою в тройських унціях і його вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на золото, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та офіційного курсу гривні до долара США.

Золото, яке розміщене в іноземних банках і на яке нараховуються проценти, уключається до складу коштів та депозитів в іноземній валюті та банківських металах та відображається в консолідованій фінансовій звітності за офіційним курсом гривні до іноземних валют на дату складання консолідованого звіту про фінансовий стан.

Основні офіційні курси гривні до іноземних валют, за якими відображені монетарні статті консолідованого звіту про фінансовий стан, та монетарного золота були такими:

	31 грудня 2015 року (у гривнях)	31 грудня 2014 року (у гривнях)
1 долар США	24,000667	15,768556
1 СПЗ	33,258458	22,845563
1 євро	26,223129	19,232908
1 тройська унція золота	25 440,707	18 827,656

Результати переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті, а також золота, яке розміщене в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до іноземних валют та золота включаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому вони виникли.

Операції з Міжнародним валютним фондом

У відносинах України з Міжнародним валютним фондом (далі – МВФ) Національний банк виконує функції депозитарію і фіскального агента в частині отриманих ним коштів. У консолідованій фінансовій звітності Національного банку відображаються всі суми вимог України до МВФ і зобов'язань перед МВФ у частині отриманих Національним банком коштів. Сума відповідних активів уключає авуари в спеціальних правах запозичення (далі – СПЗ) та внески в рахунок квоти МВФ. Сума відповідних зобов'язань уключає вартість цінних паперів, випущених на користь МВФ Національним банком за квотою і як фіскальним агентом за його запозиченнями, а також кошти на рахунках МВФ № 1 та № 2. Рахунок № 1 призначений для проведення операцій з МВФ, уключаючи сплату внесків за квотою, купівлю і викуп коштів. Рахунок № 2 використовується для розрахунків за операціями МВФ у валюті України.

Активи та зобов'язання, номіновані в СПЗ, у тому числі внески в рахунок квоти МВФ, перераховуються в гривні за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату консолідованого звіту про фінансовий стан. Офіційний курс гривні до СПЗ розраховується на підставі інформації про курс СПЗ до долара США, установлений МВФ, та про офіційний курс гривні до долара США, установлений Національним банком.

Доходи, отримані за авуарами в СПЗ, відображаються як процентні доходи, а витрати, сплачені за користування коштами МВФ, відображаються як процентні та комісійні витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи. Невідшкодована комісія за домовленістю про купівлю СПЗ відображається як комісійні витрати. Амортизація витрат, пов'язаних з операціями з МВФ, здійснюється із застосуванням ефективної процентної ставки та відображається як процентні витрати.

Операції з фінансовими інструментами

Фінансові активи Національного банку залежно від наміру їх придбання класифікуються таким чином:

Кошти та депозити в іноземній валюті

Кошти та депозити в іноземній валюті визнаються, коли Національний банк розміщує кошти в іноземній валюті в банках-контрагентах без наміру подальшої торгівлі ними. Ці кошти не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на вимогу, на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать цінні папери, які не відповідають критеріям оцінки за амортизованою собівартістю. Національний банк управляє групою таких фінансових інструментів відповідно до задокументованої моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку і яка передбачає продаж таких цінних паперів у короткостроковій перспективі.

Справедлива вартість цих цінних паперів визначається ринковим котируванням на головному або найсприятливішому ринку. Цінні папери цієї категорії можуть бути перекласифіковані в цінні папери за амортизованою собівартістю в разі зміни моделі діяльності.

Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю

До цієї категорії належать цінні папери, стосовно яких виконуються обидві такі умови:

цінні папери утримуються в межах моделі діяльності, що використовується для управління фінансовими активами Національного банку, відповідно до якої цінні папери утримуються для отримання грошових потоків згідно з умовами їх випуску;

договірні умови передбачають виникнення на визначені дати грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення номінальної вартості та процентів за цінними паперами.

Реструктуризація боргових цінних паперів

Реструктуризація боргу за цінними паперами відображається у консолідованій фінансовій звітності шляхом припинення визнання балансової вартості на дату реструктуризації попередньо визнаних боргових цінних паперів, та визнання справедливої вартості на дату реструктуризації нових фінансових інструментів, за умов виконання критеріїв припинення визнання та визнання фінансових активів, наведених у МСФЗ.

Різниця між балансовою вартістю попередньо визнаних боргових цінних паперів та справедливою вартістю нових фінансових інструментів відображається у складі консолідованого звіту про сукупні доходи того періоду, у якому відбувається реструктуризація.

Інструменти капіталу, що обліковуються за справедливою вартістю

До цієї категорії належать інвестиції до статутних капіталів компаній, які не є асоційованими або дочірніми. За відсутності інформації для визначення справедливої вартості інструментів капіталу, собівартість є найкращою оцінкою справедливої вартості. Тому справедлива вартість інвестицій в акції Міждержавного банку та Чорноморського банку торгівлі та розвитку визначається як собівартість, тобто дорівнює балансовій вартості.

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам

Кредити, надані банкам та іншим позичальникам, визнаються, якщо Національний банк надає кошти контрагентам – банкам та іншим позичальникам з метою отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Ці кредити не пов'язані з похідними інструментами, не котируються на ринку і підлягають поверненню на фіксовану дату або дату, яка може бути визначена.

Внутрішній державний борг

Внутрішній державний борг – це заборгованість за кредитами, що надані Уряду України. За цими кредитами очікується отримання договірних грошових потоків, які виключно є платежами щодо погашення основної суми боргу та процентів. Внутрішній державний борг первісно визнається за справедливою вартістю та обліковується за амортизованою собівартістю.

Похідні фінансові інструменти

До похідних фінансових інструментів належать похідні цінні папери, операції своп, форвардні та ф'ючерсні операції. Похідні фінансові інструменти первісно визнаються за справедливою вартістю на дату укладення угоди і в подальшому переоцінюються за справедливою вартістю. Усі похідні фінансові інструменти відображаються як активи, якщо їх справедлива вартість позитивна, і як зобов'язання, якщо їх справедлива вартість від'ємна.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Зміна справедливої вартості похідних фінансових інструментів включається до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому вони виникли.

Визнання та оцінка фінансових інструментів

Визнання фінансових інструментів здійснюється таким чином:

операції з фінансовими інструментами відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан на дату розрахунку, тобто на дату набуття (передавання) права власності на них, крім похідних фінансових інструментів;

боргові цінні папери, інструменти капіталу та інші фінансові інструменти, що обліковуються за справедливою вартістю, первісно визнаються за справедливою вартістю;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам і всі фінансові зобов'язання первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції.

Найкращим свідченням справедливої вартості фінансового інструменту на момент первісного визнання є ціна операції (тобто справедлива вартість компенсації виплаченої або отриманої). Якщо справедлива вартість на момент первісного визнання відрізняється від ціни операції, то інструмент обліковується на дату первісного визнання таким чином:

за вартістю оцінки, що вимагається під час первісного визнання, якщо про справедливую вартість є свідчення цін котирування на активному ринку для ідентичних активів або зобов'язань (тобто вхідні дані рівня 1) або коли вона визначається на основі методики оцінки, яка використовує лише ті дані, які є спостережуваними на ринку. Національний банк визнає різницю між справедливою вартістю на момент первісного визнання і ціною операції як прибуток або збиток;

в усіх інших випадках за вартістю оцінки, що вимагається під час первісного визнання, з урахуванням коригування щодо перенесення на майбутні періоди різниці між справедливою вартістю на момент первісного визнання і ціною операції. Після первісного визнання Національний банк визнає цю перенесену на майбутні періоди різницю як прибуток або збиток у тій мірі, у якій вона виникає в результаті зміни фактора (включно із фактором часу), який учасники ринку враховували б під час визначення ціни активу або зобов'язання.

Подальший облік фінансових інструментів Національного банку здійснюється таким чином:

боргові цінні папери, інструменти капіталу та інші фінансові інструменти, що обліковуються за справедливою вартістю, похідні фінансові інструменти переоцінюються у разі кожної зміни їх справедливої вартості. Результат від зміни справедливої вартості включається до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому він виник;

кошти та депозити в іноземній валюті, боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю, кредити банкам та іншим позичальникам, а також внутрішній державний борг та всі фінансові зобов'язання, крім похідних фінансових інструментів обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки.

Резерви під зменшення корисності (знецінення) фінансових активів

Витрати від знецінення визнаються в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи в міру їх виникнення внаслідок однієї або кількох подій (збиткових подій), що відбулися після первісного визнання фінансового активу, і якщо ця подія (або події) впливає (впливають) на розрахункові майбутні грошові потоки від фінансового активу або групи фінансових активів, які можуть бути оцінені достовірно.

Об'єктивним свідченням зменшення корисності (знецінення) фінансових активів є інформація, яка стосується таких збиткових подій:

значні фінансові труднощі, що виникли в боржника або емітента;

порушення боржником умов договору або порушення емітентом цінних паперів умов їх випуску;

ймовірність банкрутства або іншої фінансової реорганізації боржника або емітента;

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

створення кредитором у зв'язку з економічними або юридичними причинами, що впливають з фінансових труднощів боржника або емітента, таких умов, які не були б створені за інших обставин (зміна процентної ставки, пролонгація тощо);

наявність інформації про значне скорочення розрахункових майбутніх грошових потоків за групою фінансових активів з часу їх первісного визнання тощо.

Резерв під знецінення формується шляхом віднесення відповідної суми на витрати. Сума резерву розраховується як різниця між балансовою вартістю фінансового активу та теперішньою вартістю очікуваних грошових потоків, дискontованих за первісною ефективною процентною ставкою (поточною ефективною процентною ставкою, якщо кредити видані під плаваючу ставку).

Якщо в наступному періоді сума витрат від знецінення активу зменшується і це зменшення може бути об'єктивно віднесене до події, яка відбулася після визнання таких витрат, то визнані раніше витрати сторнуються шляхом коригування рахунку резерву. Сума зменшення відображається в складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Активи, погашення яких неможливе, списуються за рахунок сформованого резерву під знецінення після завершення всіх необхідних процедур щодо відшкодування активу.

Зміна умов фінансових активів

Якщо умови фінансових активів змінюються у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи є знеціненими і їх знецінення розраховується з використанням первісної ефективною процентної ставки, визначеної до зміни умов. Якщо кредити видані під плаваючу ставку, то знецінення таких активів розраховується з використанням поточною ефективною процентної ставки. Якщо зміна умов відбувається не у зв'язку з фінансовими труднощами позичальника, то такі фінансові активи не є знеціненими, і за такими активами коригується балансова вартість.

Сума коригування визначається як різниця між теперішньою вартістю нових грошових потоків з урахуванням змінених умов, дискontованих за первісною ефективною процентною ставкою (поточною ефективною процентною ставкою, якщо кредити видані під плаваючу ставку), та балансовою вартістю фінансового активу на дату зміни умов та визнається у складі консолідованого звіту про сукупні доходи.

Операції репо

Кошти, що сплачені за договорами про купівлю-продаж цінних паперів із зобов'язанням зворотного викупу (репо), відображаються як кредити, надані банкам. Різниця між ціною придбання та ціною подальшого продажу відображається як процентний дохід, що визнається за методом ефективною ставки протягом строку дії договорів.

Кошти, що отримані за договорами про купівлю-продаж цінних паперів (репо), включаються до статті "Кошти банків" консолідованого звіту про фінансовий стан. Цінні папери залишаються в складі активів Національного банку. Різниця між ціною продажу цінних паперів та ціною їх зворотного викупу відображається як процентні витрати, що визнаються за методом ефективною ставки протягом строку дії договорів.

Основні засоби

Основні засоби обліковуються за первісною вартістю за мінусом накопиченого зносу.

Первісна вартість придбаних основних засобів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію.

Витрати на поліпшення об'єктів основних засобів, що призводять до збільшення первісно очікуваних вигід від їх використання, збільшують первісну вартість цих об'єктів. Витрати на ремонт та обслуговування основних засобів визнаються в міру їх здійснення. Витрати на заміну основних частин або компонентів основних засобів капіталізуються, а залишкова вартість заміненої частини відноситься на витрати в консолідованому звіті про сукупні доходи звітного періоду.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

У разі знецінення основних засобів їх вартість зменшується до вартості очікуваного відшкодування або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію залежно від того, яка з цих двох величин є вищою. Зменшення балансової вартості відноситься на фінансові результати. Витрати на знецінення активу, визнані в попередніх періодах, сторнуються, якщо відбулася зміна оцінок, застосованих для визначення очікуваного відшкодування, або справедливої вартості за мінусом витрат на реалізацію.

Результат від реалізації основних засобів, який розраховується як різниця між сумою отриманих коштів і балансовою вартістю активів, визнається у складі фінансових результатів у консолідованому звіті про сукупні доходи.

Незавершене будівництво відображається в обліку за первісною вартістю. Після завершення будівництва активи включаються до класу будівель і споруд за первісною вартістю. Незавершене будівництво не амортизується до того часу, доки актив не буде готовий до використання.

Амортизація

Нарахування амортизації (зносу) основних засобів здійснюється після того, як основні засоби стають придатними для використання, із застосуванням прямолінійного методу з метою рівномірного зменшення первісної вартості до ліквідаційної вартості протягом строку їх експлуатації за такими нормами:

будівлі та споруди	20 – 50 років;
транспортні засоби	7 – 28 років;
машини та обладнання	4 – 20 років;
інструменти, прилади та інвентар	4 – 10 років;
інші	2 – 25 років.

Земля і незавершене будівництво не підлягають амортизації.

Ліквідаційна вартість активу – це оціночна сума, яку Національний банк отримав би в поточний час від продажу цього активу, за мінусом оцінених витрат на продаж, якби стан та строк експлуатації активу відповідав строку експлуатації та стану, які цей актив матиме наприкінці строку корисного використання. Ліквідаційна вартість активу дорівнює нулю, якщо Національний банк має намір використовувати актив до кінця фізичного строку його експлуатації.

Нематеріальні активи

Усі нематеріальні активи Національного банку мають кінцевий термін використання і включають переважно програмне забезпечення та ліцензії на право користування програмними продуктами.

Первісна вартість придбаних нематеріальних активів складається з витрат на придбання та введення їх в експлуатацію. Придбані нематеріальні активи амортизуються за прямолінійним методом протягом очікуваного строку їх корисного використання, який становить від 3 до 8 років і надалі обліковуються за первісною вартістю за мінусом зносу.

Банківські та інші дорогоцінні метали

Банківські метали – це запаси золота, що не є монетарним, срібла, платини та паладію, які зберігаються в Державній скарбниці України. Банківські метали обліковуються за масою в тройських унціях та їх вартістю в гривнях за офіційним курсом Національного банку. Офіційний курс розраховується на підставі інформації про ціни на дорогоцінні метали, визначені (зафіксовані) учасниками Лондонської асоціації ринку дорогоцінних металів та учасниками Лондонського ринку платини і паладію та офіційного курсу гривні до долара США.

Офіційні курси гривні до банківських металів, за якими банківські метали відображені в консолідованій фінансовій звітності, становили:

	31 грудня 2015 року	31 грудня 2014 року
1 тройська унція золота	25 440,707	18 827,656
1 тройська унція срібла	331,689	252,297
1 тройська унція платини	21 480,597	19 174,564
1 тройська унція паладію	13 392,372	12 819,836

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Нереалізовані результати переоцінки банківських металів у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів уключаються до інших сукупних доходів у консолідованому звіті про сукупні доходи у тому періоді, у якому вони виникли. Реалізовані результати переоцінки банківських металів уключаються до складу нерозподіленого прибутку.

Банківські метали, що розміщені на депозитах в іноземних банках, за якими нараховуються процентні доходи, уключаються до статті “Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах”. Результати переоцінки банківських металів, які розміщені в іноземних банках, у зв'язку зі зміною офіційного курсу гривні до банківських металів уключаються до складу фінансових результатів консолідованого звіту про сукупні доходи в тому періоді, у якому вони виникли.

Дорогоцінні метали включають зливки золота, які не відповідають визначеним стандартам, брухт золота та інших металів і обліковуються за собівартістю в складі запасів матеріальних цінностей.

Банківські та дорогоцінні метали включаються до статті “Інші активи” у консолідованому звіті про фінансовий стан.

Банкноти та монети в обігу

Сума банкнот і монет в обігу – це номінальна вартість банкнот і монет (розмінних, обігових, пам'ятних, інвестиційних), які є засобами платежу і випущені в обіг Національним банком після введення гривні у вересні 1996 року. Банкноти та монети в обігу визнаються зобов'язаннями за номінальною вартістю з часу видачі їх банкам і клієнтам Національного банку. Готівкові кошти в національній валюті, що зберігаються у сховищах і касах Національного банку, не включаються до суми банкнот та монет в обігу.

Кошти банків

Кошти банків визнаються, коли грошові кошти надходять до Національного банку від банків-контрагентів. Ці зобов'язання не є похідними інструментами і первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Кошти державних та інших установ

Кошти державних та інших установ є непохідними зобов'язаннями перед державними та іншими клієнтами, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю.

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, первісно визнаються за справедливою вартістю з урахуванням витрат, що безпосередньо пов'язані з проведенням операції, а надалі обліковуються за амортизованою собівартістю із застосуванням методу ефективної процентної ставки. Під час погашення депозитних сертифікатів, що емітовані Національним банком, різниця між сумою погашення і амортизованою собівартістю включається до прибутку або збитку в консолідованому звіті про сукупні доходи.

Кредити отримані

Кредити отримані визнаються, коли Національний банк отримує від інших центральних банків кошти та починає їх використовувати на платній основі. Первісно оцінюються за справедливою вартістю з урахуванням витрат на операції, надалі оцінюються за амортизованою собівартістю з використанням ефективної процентної ставки. Під час укладання двосторонніх угод щодо отримання кредитів від інших центральних банків у сторін виникають взаємні майбутні безвідкличні зобов'язання з кредитування другої сторони угоди. До дати надання центральними банками – сторонами угоди відповідних кредитів, майбутні безвідкличні зобов'язання з кредитування не визнаються у консолідованому звіті про фінансовий стан.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Визнання доходів та витрат

Процентні доходи та витрати визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи для всіх боргових інструментів (крім тих, що обліковуються за справедливою вартістю) за принципом нарахування з використанням методу ефективної процентної ставки. Процентні доходи за борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи в складі результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю.

Усі інші комісійні та інші доходи і витрати визнаються за принципом нарахування залежно від стадії завершення певної операції, що оцінюються на підставі співвідношення наданих (отриманих) послуг до загального обсягу послуг, передбачених договором.

Витрати пов'язані з виготовленням банкнот, монет, сувенірної та іншої продукції

Національний банк здійснює виготовлення банкнот і монет національної валюти України. Витрати на виготовлення банкнот і монет (крім пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів та інвестиційних монет) відображаються за рахунками витрат Національного банку в міру передавання готової продукції Банкотно-монетним двором до Центрального сховища Національного банку. Витрати на виготовлення банкнот і монет уключають амортизацію виробничого устаткування, витрати на оплату праці, інші виробничі витрати.

Вартість пам'ятних монет, виготовлених з дорогоцінних металів, та інвестиційних монет визнається активом у консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку в статті "Інші активи" та списується на витрати в міру реалізації цих монет.

Витрати на утримання персоналу

Витрати на оплату праці, сплату єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, перерахування внесків до Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, а також підготовку кадрів та підвищення кваліфікації визнаються в тому періоді, у якому вони були понесені Національним банком.

Корпоративний недержавний пенсійний фонд Національного банку

Національний банк є засновником Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку, який є фондом із визначеними внесками. Національний банк сплачує внески до цього фонду на контрактній основі. Після перерахування коштів Національний банк не несе зобов'язань щодо виплат. Внески до фонду визнаються в складі витрат на утримання персоналу в момент виникнення зобов'язання з перерахування коштів. Після виходу на пенсію працівників Національного банку всі виплати здійснюються Корпоративним недержавним пенсійним фондом Національного банку.

Національний банк здійснює адміністрування, управління активами та зберігання активів Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Витрати, пов'язані з перерахуванням до загальнодержавних соціальних фондів

Національний банк згідно із законодавством України здійснює перерахування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування до Державної фіскальної служби України. Кошти, що перераховуються до Державної фіскальної служби України, визнаються витратами Національного банку в міру їх здійснення.

Оподаткування

Відповідно до Податкового кодексу України Національний банк здійснює розрахунки з Державним бюджетом України відповідно до Закону України "Про Національний банк України".

Національний банк перераховує прибуток до розподілу до Державного бюджету України відповідно до Закону України "Про Національний банк України". Прибуток до розподілу визначається шляхом зменшення прибутку на суму нереалізованих доходів звітного періоду, які спрямовуються до резервів переоцінки, та суму нереалізованих витрат, не компенсованих сумою резерву переоцінки, та включенням доходів, що стають реалізованими в поточному звітному періоді. Ці перерахування класифікуються як розрахунки із засновником та відображаються в консолідованому звіті про зміни у власному капіталі (примітка 20).

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Законом України “Про Державний бюджет України на 2015 рік” унесені зміни до Закону України “Про Національний банк України” та встановлено, що у 2014, 2015 та 2016 роках Національний банк проводить відрахування до загальних резервів, поки сума загальних резервів не дорівнюватиме 4, 7 та 10 відсоткам обсягу грошово-кредитних зобов’язань Національного банку у ці роки відповідно. Після формування загальних резервів у розмірі, передбаченому Законом України “Про Національний банк України”, прибуток до розподілу підлягає перерахуванню до Державного бюджету України в повному обсязі.

Інші податки, які сплачує Національний банк, включені до складу адміністративно-господарських та інших витрат.

Резерви переоцінки активів і зобов’язань

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” нереалізовані доходи від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота у зв’язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота протягом звітного року, а також нереалізовані доходи від переоцінки цінних паперів та похідних інструментів у зв’язку з переоцінкою до справедливої вартості Національний банк спрямовує до статті “Резерв переоцінки активів і зобов’язань” у розділі “Власний капітал” у консолідованому звіті про фінансовий стан та в консолідованому звіті про зміни у власному капіталі.

Сума резерву переоцінки використовується для компенсації сум нереалізованих витрат від переоцінки іноземної валюти, монетарного золота, цінних паперів, похідних фінансових інструментів, що обліковуються за справедливою вартістю, якщо вони накопичуються протягом звітного року.

Сума резерву переоцінки за проданою іноземною валютою, монетарним золотом, цінними паперами та похідними фінансовими інструментами включається до прибутку до розподілу у відповідних звітних періодах.

Забезпечення під імовірні майбутні витрати

Забезпечення під імовірні майбутні витрати Національного банку включають формування забезпечення (примітка 19):

на оплату щорічних (основних, додаткових та соціальних) відпусток та здійснення інших виплат своїм працівникам для забезпечення відшкодування майбутніх витрат на оплату щорічних (основних, додаткових та соціальних) відпусток, не використаних працівниками Національного банку за минулі робочі роки і перенесених на наступні роки, з урахуванням сплати єдиного внеску на загальнообов’язкове державне соціальне страхування. Національний банк визначає суму резерву як недисконтовану суму короткострокових виплат працівникам, очікуваних до сплати відповідно до наданих працівниками послуг, за вирахуванням будь-яких уже сплачених сум;

від втрати готівки, що зберігається в запасах готівки, оборотних касах та банкоматах Головного управління Національного банку в Автономній Республіці Крим, управлінні Національного банку в Донецькій та Луганській областях, ураховуючи ситуацію в результаті тимчасової окупації.

Грошові кошти та їх еквіваленти

З метою звітування про рух грошових коштів до грошових коштів та їх еквівалентів включаються фінансові активи на вимогу та з терміном погашення до трьох місяців з дати виникнення, які можуть бути використані на першу вимогу і мають незначний ризик коливання вартості.

Взаємні заліки

Взаємозалік фінансових активів і зобов’язань (з подальшим включенням до консолідованого звіту про фінансовий стан лише чистої суми) може здійснюватися лише в разі наявності юридично визначеного права взаємозаліку визнаних сум, якщо є намір одночасно реалізувати актив і розрахуватися за зобов’язаннями або провести розрахунок на основі чистої суми.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Уведення нових та змінених стандартів і тлумачень фінансової звітності, які застосовувалися для складання консолідованої фінансової звітності Національного банку

Змінені МСФЗ та тлумачення, які набрали чинності в 2015 році і які не мали суттєвого впливу на консолідовану фінансову звітність Національного банку

Зміни до МСБО 19 “Пенсійні програми з установленими виплатами – внески працівників” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 липня 2014 року, можливе дострокове застосування) пояснюють вимоги відносно того, як внески працівників або третіх осіб, пов’язані із наданням послуг, повинні розподілятися за періодами надання послуг. Крім того, зміни дають змогу визнавати внески як зменшення вартості послуг того періоду, у якому послугу надано, якщо сума внеску не залежить від строку служби.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані у 2010 – 2012 роках і набрали чинності з 01 липня 2014 року)

Відповідно до переглянутого МСФЗ 2 “Платіж на основі акцій” унесено зміни до визначень “умови набуття прав” та “ринкової умови” та доповнено визначеннями “умови досягнення результатів” та “умови терміну (строку) служби”, які раніше були частиною визначення “умови набуття прав”.

Зміни до МСФЗ 3 “Об’єднання бізнесу” роз’яснюють, що умовне відшкодування, класифіковане як актив або зобов’язання, має оцінюватися за справедливою вартістю на кожен звітний дату незалежно від того, чи є воно фінансовим інструментом, що входить у сферу дії МСБО 39 або МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”, або нефінансовим активом чи зобов’язанням.

Зміни до МСФЗ 8 “Операційні сегменти” вимагають розкривати судження керівництва під час застосування критеріїв агрегування операційних сегментів, а також роз’яснюють, що звірка агрегованих активів звітних сегментів з активами організації повинна розкриватися у звітності, якщо інформація за активами сегмента регулярно подається керівництву, яке приймає операційні рішення.

Зміни, унесені в основу для висновків МСФЗ 13 “Оцінка справедливої вартості”, роз’яснюють, що випущений МСФЗ 13, супутні зміни до МСБО 39 та МСФЗ 9 не скасовують можливості оцінювати короткострокову дебіторську і кредиторську заборгованість, для яких не встановлена процентна ставка, виходячи з номінальної суми без ефекту дисконтування, якщо вплив дисконтування несуттєвий. Ці зміни набувають чинності негайно.

Зміни до МСБО 16 “Основні засоби” та МСБО 38 “Нематеріальні активи” усувають суперечності в обліку накопиченої амортизації основних засобів і нематеріальних активів під час застосування моделі переоцінки. Змінені стандарти пояснюють, що валова вартість переобраховується методом, який відповідає методу переоцінки балансової вартості активу, а накопичена амортизація представляє собою різницю між валовою вартістю і балансовою вартістю активу з урахуванням накопичених збитків від знецінення.

Зміни до МСБО 24 “Розкриття інформації про зв’язані сторони” надають роз’яснення, що компанія, яка надає послуги із забезпечення керівним персоналом організацію, що звітує, є пов’язаною стороною такої організації. Відповідно суми витрат, які виплачені або підлягають виплаті організацією такій компанії з надання послуг у забезпеченні ключовим управлінським персоналом, повинні розкриватися як операції з пов’язаними сторонами. Розкриття цих витрат за компонентами винагороди не потрібно.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані у 2011 – 2013 роках і набрали чинності з 01 липня 2014 року)

Зміни до МСФЗ 3 надають роз’яснення, що стандарт не застосовується до обліку створення будь-якої спільної діяльності у фінансовій звітності такої спільної діяльності.

Зміни до МСФЗ 13 роз’яснюють, що виняток, який стосується портфеля інвестицій, що дозволяє оцінювати справедливу вартість групи фінансових активів і фінансових зобов’язань на нетто-основі, застосовується до всіх договорів у рамках сфери дії МСБО 39 або МСФЗ 9 навіть, якщо такі договори не відповідають визначенню фінансових активів або фінансових зобов’язань МСБО 32.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Зміни до МСБО 40 “Інвестиційна нерухомість” роз’яснюють, що МСБО 40 та МСФЗ 3 не є взаємовиключними і можуть застосовуватися одночасно. Відповідно компанія, що придбаває інвестиційну нерухомість, повинна визначити, чи відповідає визначення інвестиційної нерухомості вимогам МСБО 40, а також чи є операція об’єднанням бізнесу відповідно до МСФЗ 3.

Стандарти, які були опубліковані, але ще не набрали чинності

МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2018 року, допускається дострокове застосування), застосовується щодо класифікації та оцінки фінансових активів та зобов’язань, обліку хеджування, знецінення фінансових активів та припинення визнання.

МСФЗ 9, випущений у листопаді 2009 року, увів нові вимоги щодо класифікації та оцінки фінансових активів. У жовтні 2010 року до МСФЗ 9 унесені поправки та включені нові вимоги щодо класифікації та оцінки фінансових зобов’язань і припинення визнання фінансових інструментів, а у листопаді 2013 року випущені нові вимоги щодо обліку хеджування. У липні 2014 року Рада з МСФЗ випустила остаточний варіант МСФЗ 9, у якому вводяться вимоги щодо обліку знецінення фінансових активів, а також деякі зміни вимог щодо класифікації та оцінки фінансових активів. МСФЗ 9 замінить чинний стандарт МСБО 39 “Фінансові інструменти: визнання та оцінка”.

Відповідно до ключових вимог МСФЗ 9:

Класифікація та оцінка фінансових активів. Фінансові активи класифікуються залежно від бізнес-моделі, у рамках якої вони утримуються, та характеристик потоків грошових коштів, передбачених договором. Зокрема, боргові інструменти, які утримуються в рамках бізнес моделі, метою якої є отримання грошових потоків, передбачених договором, і такі грошові потоки включають тільки виплату основної суми та процентів, як правило, оцінюються за амортизованою вартістю після первинного визнання. Версія МСФЗ 9, випущена у 2014 році, вводить категорію інструментів, які оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід, для боргових інструментів, що утримуються в рамках бізнес-моделі, мета якої досягається як отриманням грошових коштів, передбачених договором, так і шляхом продажу фінансових активів, разом з тим грошові потоки, передбачені договором, включають тільки виплату основної суми та процентів за нею. Такі інструменти оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід. Усі інші боргові інструменти та дольові цінні папери оцінюються за справедливою вартістю. Крім того, згідно з МСФЗ 9 підприємства можуть зробити вибір, якій не підлягає відміні, обліковувати наступні зміни в справедливій вартості дольового інструменту (не призначених для торгівлі) у складі іншого сукупного доходу, і лише дохід від дивідендів – у складі прибутків та збитків.

Класифікація та оцінка фінансових зобов’язань. Фінансові зобов’язання класифікуються аналогічно до вимог МСБО 39, проте існують відмінності у вимогах до оцінки власного кредитного ризику організації. МСФЗ 9 вимагає, щоб сума зміни справедливої вартості фінансового зобов’язання, пов’язана зі зміною кредитного ризику даного зобов’язання, визнавалась в іншому сукупному доході, тільки якщо визнання впливу зміни кредитного ризику зобов’язання в складі іншого сукупного доходу не призводить до виникнення чи збільшення облікового дисбалансу в прибутку чи збитку. Зміни справедливої вартості, пов’язані з кредитним ризиком фінансового зобов’язання, надалі не перекласифікуються до прибутку чи збитку.

Знецінення. Версія МСФЗ 9, випущена у 2014 році, вводить модель на основі очікуваних кредитних збитків для оцінки знецінення фінансових активів взамін моделі понесених кредитних збитків, яка передбачена МСБО 39. Відповідно до моделі очікуваних кредитних збитків організації визнають очікувані кредитні збитки та їх зміни на кожну звітну дату, відображаючи зміни кредитного ризику від дати первинного визнання. Іншими словами, для відображення кредитних збитків не є обов’язковим настання події, яка свідчить про знецінення.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Облік хеджування. Уводиться нова модель обліку хеджування, метою якої є більш тісно пов'язати облік хеджування з діями керівництва з управління ризиками під час хеджування фінансових та нефінансових статей. Відповідно до МСФЗ 9 розширено перелік операцій, до яких дозволяється застосовувати облік хеджування, зокрема, з'явилися нові інструменти, які можна визначити як інструменти хеджування, крім того, компоненти ризику нефінансових статей можуть відтепер бути кваліфіковані як статті, що хеджуються. Крім того, оцінка ефективності хеджування замінена на принцип економічних відносин між об'єктом та інструментом хеджування. Ретроспективна оцінка хеджування більше не вимагається. Крім того, уведено розширені вимоги до розкриття інформації щодо діяльності організації з управління ризиками.

Припинення визнання. Вимоги до припинення визнання фінансових активів та зобов'язань суттєво не змінилися порівняно з МСФЗ 39.

Залежно від вибраного підходу перехід може здійснюватися одночасно або від різних дат для різних вимог стандарту. Національний банк достроково застосував МСФЗ 9 у версії 2010 року в частині, що стосується класифікації та оцінки (крім знецінення) фінансових активів та зобов'язань під час складання консолідованої фінансової звітності починаючи з 2012 року.

МСФЗ 14 “Рахунки відкладених тарифних різниць” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, можливе дострокове застосування) дозволяє організаціям, які вперше застосовують МСФЗ, продовжувати відображати залишки (з деякими змінами), пов'язані з рахунками відкладених тарифних різниць, відповідно до раніше застосованих загальноприйнятих принципів бухгалтерського обліку (ЗПБО), як на дату переходу на МСФЗ, так і в наступних періодах. Застосування МСФЗ 14 не матиме впливу на консолідовану фінансову звітність Національного банку, оскільки вона складається відповідно до МСФЗ з 2012 року.

МСФЗ 15 “Виручка за договорами з клієнтами” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2018 року, можливе дострокове застосування). У травні 2014 року був випущений МСФЗ 15, який устанавлює єдину комплексну модель обліку виручки за договорами з клієнтами. МСФЗ 15 замінить усі діючі стандарти з визнання виручки, включаючи МСБО 18 “Дохід”, МСБО 11 “Договори на будівництво” та відповідні інтерпретації.

Ключовий принцип МСФЗ 15 полягає в тому, що організація повинна визнавати виручку в момент або під час передавання обіцяних товарів чи послуг клієнтам у сумі, що відповідає очікуваній винагороді, в обмін на товари і послуги. Зокрема, стандарт пропонує застосовувати єдину модель, що складається з п'яти етапів, для всіх договорів з клієнтами.

П'ять етапів моделі включають таке:

ідентифікація договору з клієнтом;

ідентифікація зобов'язань виконавця згідно з договором;

визначення вартості угоди;

розподіл вартості угоди на зобов'язання виконавця;

визнання виручки в момент або протягом виконання зобов'язання виконавцем.

Відповідно до МСФЗ 15 організація визнає виручку в міру того, як виконується зобов'язання виконавця, тобто коли контроль за товарами чи послугами, складовими зобов'язання виконавця, переходить до клієнта. Стандарт уводить більш чіткі вказівки з таких питань обліку, як момент визнання виручки, облік змінної винагороди, витрати, пов'язані з укладанням і виконанням договорів та інші. Крім цього, вводяться нові вимоги щодо розкриття інформації.

МСФЗ 16 “Оренда”. МСФЗ 16 визначає яким чином суб'єкт, що готує звітність, буде визнавати, оцінювати, подавати та розкривати оренду. Стандарт визначає єдину модель обліку оренди, яка вимагає, щоб орендар визнавав активи та зобов'язання за усіма договорами оренди, крім тих, строк яких 12 місяців чи менше, або вартість відповідного активу є незначною. Орендодавець продовжує класифікувати договори оренди як операційну чи фінансову оренду, при цьому облік, який МСФЗ 16 визначає для орендодавця суттєво не відрізняється від попереднього стандарту, МСБО 17.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Зміни до МСФЗ 11 “Облік придбання частки участі у спільних операціях” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, можливе дострокове застосування). Зміни до МСФЗ 11 включають роз’яснення з обліку придбання частки в спільних операціях, які представляють собою бізнес, як визначено в МСФЗ 3 “Об’єднання бізнесу”. Зокрема, зміни вимагають, щоб до таких угод застосовувалися принципи обліку об’єднань бізнесу, передбачені МСФЗ 3 та іншими стандартами.

Такі самі вимоги повинні застосовуватися під час обліку створення спільних операцій, якщо наявний бізнес є внеском одного з учасників спільних операцій. Учасник спільних операцій також повинен розкрити інформацію, яку вимагає МСФЗ 3 та інші стандарти в частині об’єднань бізнесу.

Зміни до МСБО 1 “Ініціатива у сфері розкриття інформації” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року) включають роз’яснення щодо практичного застосування поняття суттєвості.

Зміни до МСБО 16 та МСБО 38 “Роз’яснення припустимих методів амортизації” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року). Зміни до МСБО 16 забороняють організаціям використовувати метод амортизації на основі виручки щодо об’єктів основних засобів. Зміни до МСБО 38 вносять спростоване припущення, що виручка не є припустимою підставою для розрахунку амортизації нематеріального активу. Це припущення може бути спростовано тільки, якщо нематеріальний актив виражений як вимір виручки або виручка і споживання економічних вигод від нематеріального активу тісно взаємопов’язані.

Зміни до МСБО 16 та МСБО 41 “Сільське господарство: плодоносні рослини” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, з можливістю дострокового застосування). Зміни до МСБО 16 та МСБО 41 дають визначення плодоносної рослини і вносять вимогу враховувати біологічні активи, які відповідають визначенню плодоносних рослин, як основні засоби відповідно до МСБО 16 замість МСБО 41. Продукція, вирощена на плодоносних рослинах, як і раніше враховується як сільськогосподарська продукція відповідно до МСБО 41.

Зміни до МСБО 27 “Застосування методу дольової участі в окремій фінансовій звітності” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, з можливістю дострокового застосування). Зміни до МСБО 27 дозволяють організаціям застосовувати метод пайової участі як один з можливих методів обліку інвестицій у дочірні, спільні та залежні підприємства в окремих фінансових звітах.

Зміни до МСФЗ 10, МСФЗ 12 та МСБО 28 “Інвестиційні організації: застосування виключення із вимог про консолідацію” (застосовуються перспективно стосовно операцій, які здійснювалися протягом річних періодів, що починаються 01 січня 2016 року, з можливістю дострокового застосування). Зміни надають роз’яснення, що в разі продажу або внеску активів у спільне або залежне підприємство, а також у разі втрати контролю за дочірнім підприємством, коли зберігається спільний контроль або суттєвий вплив, прибуток або збиток визнається в залежності від того, чи є активи або дочірнє підприємство бізнесом, як визначено в МСФЗ 3. Якщо активи або дочірнє підприємство є бізнесом, то прибуток або збиток визнається в повній сумі, якщо активи або дочірнє підприємство не є бізнесом, то частка підприємства в прибутках або збитках виключається.

Зміни до МСФЗ 10 та МСБО 28 (застосування відкладено на невизначений термін, з можливістю дострокового застосування) “Продаж або внесок активів в угодах між інвестором і його асоційованою організацією або спільним підприємством” застосовуються в разі продажу або внеску активів між інвестором і його асоційованою організацією або спільним підприємством. Зокрема, зміни надають роз’яснення, що прибутки або збитки від втрати контролю над дочірньою організацією, яка не є бізнесом, в угоді з асоційованою організацією або спільним підприємством, які враховуються методом пайової участі, визнаються в складі прибутків або збитків материнської компанії тільки в частці інших незв’язаних інвесторів в цій асоційованій організації або спільному підприємстві. Аналогічно прибутки або збитки від переоцінки до справедливої вартості частки, що залишилася в колишній дочірній організації (яка класифікується як інвестиція в асоційовану організацію або спільне підприємство і враховується методом пайової участі) визнаються колишньою материнською компанією тільки в частці незв’язаних інвесторів в нову асоційовану організацію або спільне підприємство.

2 Основи облікової політики та складання звітності (продовження)

Зміни до МСБО 12 “Визнання відстрочених податкових активів по невикористаних збитках” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2017 року). Зміни вносять уточнення до МСБО 12:

Нереалізовані збитки за борговими інструментами, що обліковуються за справедливою вартістю та собівартістю, для цілей оподаткування збільшують тимчасові різниці, які підлягають вирахуванню, незалежно від того, яким чином очікується відшкодування балансової вартості активу: шляхом використання або продажу активу;

Балансова вартість активу не обмежує оцінку ймовірних майбутніх оподатковуваних прибутків;

Оцінка майбутніх оподатковуваних прибутків не включає податкові вирахування внаслідок сторнування тимчасових різниць, які підлягають вирахуванню;

У випадку, якщо існує законодавче обмеження використання податкових збитків, підприємство оцінює відстрочені податкові активи у комбінації з іншими відстроченими податковими активами, що мають аналогічну природу.

Зміни (Ініціатива з розкриття інформації) до МСБО 7 “Звіт про рух грошових коштів” (набирають чинності для річних звітних періодів, що починаються 01 січня 2017 року). Зміни надають роз’яснення, щодо необхідності наводити розкриття, які уможливають користувачів фінансової звітності оцінити зміни у зобов’язаннях, що виникають у наслідок фінансової діяльності.

Національний банк здійснює оцінку впливу на консолідовану фінансову звітність від прийняття та застосування остаточного варіанта МСФЗ 9 “Фінансові інструменти”. Щодо інших стандартів та тлумачень, то, за оцінками керівництва, їх прийняття до застосування в майбутніх періодах не матиме суттєвого впливу на консолідовану фінансову звітність.

Удосконалення Міжнародних стандартів фінансової звітності (опубліковані у 2012 – 2014 роках і набирають чинності з 01 січня 2016 року)

Зміни до МСФЗ 5 “Страхові контракти” роз’яснюють, що перекласифікація активу або групи вибуття з категорії “призначені для продажу” у категорію “призначені для розподілу власникам” або навпаки не повинна розглядатися як зміна плану продажу або плану розподілу власникам, і що до таких активів або груп вибуття повинні застосовуватися вимоги класифікації, подання та оцінки, що відповідають новому способу вибуття. Крім того, зміни надають роз’яснення, що активи, які більше не підпадають під критерії “призначених для розподілу власникам” і не переносяться в категорію “призначених для продажу” повинні обліковуватися аналогічно активам, які перестають бути призначеними для продажу. Зміни застосовуються перспективно.

Зміни до МСФЗ 7 “Фінансові інструменти: розкриття інформації” містять додаткове роз’яснення в частині визначення того, чи є договір на обслуговування продовженням участі в переданому активі для цілей розкриття інформації щодо переданих активів. Крім того, до МСФЗ 7 внесено зміни, які роз’яснюють, що інформація стосовно взаємозаліку фінансових активів і фінансових зобов’язань необов’язково повинна розкриватися в проміжній фінансовій звітності за всі проміжні періоди, однак такі розкриття можуть знадобитися в скороченій проміжній фінансовій звітності відповідно до вимог, що містяться в МСБО 34 “Проміжна фінансова звітність”. Зміни застосовуються ретроспективно.

Зміни до МСБО 19 роз’яснюють, що в разі визначення ставки дисконтування для зобов’язань з виплати винагород після закінчення трудової діяльності на підставі високоякісних корпоративних облігацій потрібно використовувати облігації, випущені в такій валюті, у якій будуть здійснюватися виплати винагород. Зміни набирають чинності з початку найбільш раннього порівняльного періоду, представленого у фінансовій звітності, у якій ці зміни вперше застосовано.

Зміни до МСБО 34 “Проміжна фінансова звітність” надають роз’яснення, якщо інформація, розкриття якої вимагається відповідно до МСБО 34, розкривається в проміжному фінансовому звіті компанії, але не в складі проміжної фінансової звітності, перехресні посилання на таку інформацію повинні міститися в проміжній фінансовій звітності, якщо проміжний фінансовий звіт компанії доступний користувачам на тих самих умовах і в такі самі терміни, що і проміжна фінансова звітність.

3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку

Національний банк використовує оцінки, припущення і професійні судження, які впливають на суми активів і зобов'язань, що відображені в консолідованій фінансовій звітності за поточний фінансовий рік та відобразатимуться в консолідованій фінансовій звітності за наступний фінансовий рік. Оцінки та судження регулярно переглядаються й базуються на досвіді керівництва та інших факторах, уключаючи майбутні події, очікування яких за наявних умов є обґрунтованим. Найсуттєвіші оцінки та судження були такими.

Фінансові активи, які оцінюються за амортизованою собівартістю

Керівництво Національного банку провело перевірку фінансових активів, які оцінюються за амортизованою собівартістю, та підтвердило, що:

активи утримують у моделі бізнесу, мета якої – утримування активів задля збирання контрактних грошових потоків;

контрактні умови фінансових активів передбачають у певні дати надходження грошових потоків, які є лише погашенням основної суми та сплатою відсотків на непогашену основну суму.

Знецінення цінних паперів, які оцінюються за амортизованою собівартістю

Національний банк регулярно переглядає свій портфель цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю, щодо можливого знецінення. Під час визначення того, чи потрібно визнавати витрати на формування резервів під знецінення, керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про зменшення майбутніх грошових потоків за портфелем цінних паперів. Такий показник може включати дані, які можна визначити та які характеризують негативну зміну платоспроможності емітента.

Керівництво Національного банку вважає що станом на 31 грудня 2015 та 2014 років не існувало ознак знецінення цінних паперів, які обліковуються за амортизованою собівартістю.

Знецінення кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам

Національний банк регулярно перевіряє свій кредитний портфель щодо можливого знецінення.

Більшість кредитів банкам та іншим позичальникам оцінюються на індивідуальній основі. Керівництво Національного банку застосовує професійне судження для оцінки майбутніх грошових потоків за кожним окремим кредитом. Резерви під знецінення індивідуально значних кредитів розраховуються за методом дисконтування майбутніх грошових потоків за цими кредитами з урахуванням погашення кредиту і реалізації забезпечення за відповідним кредитом. Під час оцінки майбутніх втрат від знецінення за кредитами банкам, які перебувають у стані ліквідації, визнані неплатоспроможними або мають значні фінансові труднощі, керівництво застосовує судження та розраховує майбутні грошові потоки переважно від реалізації застави.

Вартість нерухомості, отриманої як забезпечення кредитних операцій, визначається Національним банком за справедливою вартістю. Резерв під знецінення кредитів зазнає впливу від застосування оціночної вартості заставного майна, що потребує здійснення професійних суджень. Облікові оцінки, пов'язані з оцінкою нерухомості в умовах відсутності ринкових цін, які формуються на активному ринку, є основним джерелом виникнення невизначеності оцінки, тому що: (i) їй властива висока мінливість від періоду до періоду, та (ii) визнання зміни оцінок може потенційно мати суттєвий вплив.

Під час визначення того, чи потрібно визнавати витрати на формування резервів під знецінення за кредитами, наданими в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку, керівництво Національного банку застосовує професійні судження про наявність ознак, що свідчать про зменшення майбутніх грошових потоків за кредитним портфелем, перш ніж може бути виявлено знецінення за окремим кредитом у цьому портфелі. Такий показник може включати дані, які можна визначити та які характеризують негативну зміну платоспроможності позичальників, а також зміну національних або місцевих економічних умов, пов'язаних з невиконанням зобов'язань за кредитами Національного банку, які оцінюються на портфельній основі. Під час розрахунку майбутніх грошових потоків Національний банк застосовує оцінки на основі минулого досвіду щодо витрат, пов'язаних з активами з подібними характеристиками кредитного ризику, аналогічними до тих активів у портфелі, які використовувалися для прогнозування майбутніх грошових потоків.

3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку (продовження)

Методика та припущення, що використовуються для оцінки сум і строків майбутніх грошових потоків, постійно аналізуються для уникнення будь-якої розбіжності між розрахунковими і фактичними витратами.

Зменшення або збільшення на 10% майбутніх дисконтованих грошових потоків за індивідуально знеціненими кредитами, яке може бути в результаті виникнення різниці в сумах і строках грошових потоків, призведе до збільшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 3 440 мільйонів гривень або до зменшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 3 270 мільйонів гривень відповідно станом на 31 грудня 2015 року (станом на 31 грудня 2014 року – призвело б до збільшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 1 862 мільйони гривень або до зменшення резервів під знецінення кредитного портфеля в сумі 1 375 мільйонів гривень відповідно).

Знецінення основних засобів та нематеріальних активів

Керівництво Національного банку в кінці кожного звітного періоду переглядає балансову вартість основних засобів та нематеріальних активів щодо можливого знецінення, якщо певні події або зміна обставин свідчать про можливе знецінення балансової вартості (примітка 12). Знецінення основних засобів та нематеріальних активів визначається шляхом оцінки вартості відшкодування активів.

Операції зі зв'язаними сторонами

У своїй звичайній діяльності Національний банк здійснює операції зі зв'язаними сторонами, головним чином з Урядом, банками та організаціями під контролем держави. Відповідно до МСФЗ 9 фінансові інструменти під час початкового їх визнання слід обліковувати за справедливою вартістю. Якщо немає активного ринку для визначення ринкових процентних ставок, то застосовуються професійні судження. Підставою для таких суджень є ціноутворення щодо подібних видів операцій з незв'язаними сторонами та аналіз ефективної процентної ставки.

Умови операцій зі зв'язаними сторонами зазначені в примітці 38.

Зміна представлення

Під час підготовки консолідованої фінансової звітності за 2015 рік, Національний банк змінив підхід до представлення грошових коштів та їх еквівалентів у консолідованому звіті про рух грошових коштів з метою підвищення зрозумілості та зіставності із світовими практиками застосування МСФЗ у центральних банках. Національний банк застосував зміну представлення ретроспективно, оскільки ця зміна є зміною облікової політики. Національний банк змінив представлення грошових коштів та їх еквівалентів станом на 1 січня 2015 та 2014 років для приведення її у відповідність до відображення станом на 31 грудня 2015 року:

Зміни у консолідованому звіті про рух грошових коштів

	Попередньо представлено на 31 грудня 2014 року	Зміна представлення	Змінено представлення на 1 січня 2015 року у мільйонах гривень
Грошові кошти та їх еквіваленти станом на 1 січня 2015 року	(28 706)	45 918	17 212
Операційна діяльність			
Прибуток за рік	96 080	–	96 080
Зміна в нарахованих витратах	231	(363)	(132)
Чистий грошовий прибуток до зміни операційних активів та зобов'язань	33 604	(363)	33 241
Чисте збільшення інших активів	(9 878)	16	(9 862)
Кошти банків на вимогу (крім нарахованих відсотків)	–	(19 445)	(19 445)
Кошти державних та інших установ	–	4 532	4 532
Чисте вибуття грошових коштів від операційної діяльності до перерахування коштів до Державного бюджету України	(22 497)	(15 260)	(37 757)

3 Основні оцінки та судження під час застосування принципів бухгалтерського обліку (продовження)

	Попередньо представлено на 31 грудня 2014 року	Зміна представлення	Змінено представлення на 1 січня 2015 року <i>у мільйонах гривень</i>
Чисте вибуття грошових коштів від операційної діяльності	(45 304)	(15 260)	(60 564)
Вплив зміни курсів іноземних валют на грошові кошти та їх еквіваленти	17 412	7 435	24 847
Чисте зменшення грошових коштів та їх еквівалентів	(27 191)	(7 825)	(35 016)
Грошові кошти та їх еквіваленти			
Грошові кошти та їх еквіваленти на початок звітного року	(1 515)	53 743	52 228
Грошові кошти та їх еквіваленти на кінець звітного року	(28 706)	45 918	17 212

Зміни до примітки 22 “Грошові кошти та їх еквіваленти”

	Попередньо представлено на 31 грудня 2013 року	Зміна представлення	Змінено представлення на 1 січня 2014 року	Попередньо представлено на 31 грудня 2014 року	Зміна представлення	Змінено представлення на 1 січня 2015 року <i>у мільйонах гривень</i>
Кошти банків на вимогу (крім нарахованих відсотків)	(47 416)	47 416	–	(28 451)	28 451	–
Кошти державних та інших установ	(4 036)	4 036	–	(14 648)	14 648	–
Рахунки МВФ № 1, № 2	(43)	43	–	(79)	79	–
Зобов’язання перед МВФ за розподілом СПЗ	(1 006)	1 006	–	(1 861)	1 861	–
Поточні рахунки працівників	(1 242)	1 242	–	(879)	879	–

4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку

Грошово-кредитна політика Національного банку в 2015 році здійснювалася за надскладних як зовнішніх, так і внутрішніх умов. Несприятливі умови на ринках, на яких Україна торгує своїми основними товарами, продовжували впливати на девальвацію української гривні відносно основних іноземних валют. Українські компанії і банки продовжували потерпати через обмеженість доступу до фінансування як на внутрішніх, так і на міжнародних фінансових ринках.

Обмежені можливості державного фінансування, збиткова діяльність підприємств та зростання заборгованості з виплати заробітної плати були чинниками низького внутрішнього інвестиційного та споживчого попиту. Дія зазначених чинників посилювалася у зв’язку із соціально-політичною напругою в країні, а також активними військовими діями на сході України, які разом з іншими факторами ускладнили ведення господарської діяльності.

Зазначене відповідним чином позначилося як на сукупному обсязі виробництва, так і на стані реального сектору економіки. Зокрема, падіння реального ВВП у 2015 році становило 9,9% (у 2014 році – 6,8%) (<http://ukrstat.org>).

Накопичені в попередні роки зовнішні дисбаланси на фоні пригніченої економічної кон’юнктури, а також суспільно-політичне напруження та військові дії в країні призвели до суттєвого погіршення ринкових очікувань з одночасним підвищенням попиту на іноземну валюту. Так у 2015 році офіційний курс гривні відносно долара США змінився на 52,2% (із 15,769 гривень за долар США станом на 31 грудня 2014 року до 24,001 гривень за долар США станом на 31 грудня 2015 року).

4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку (продовження)

Національний банк подовжив дію заходів, запроваджених у 2014 році та направлених на обмеження відтоку іноземної валюти з країни, уключаючи, обов'язковий продаж валютних надходжень, певні обмеження на придбання іноземної валюти на міжбанківському ринку і на використання іноземної валюти під час здійснення розрахункових операцій, а також обмеження на грошові перерахування за кордон.

На початку 2015 року Уряд України погодив з МВФ програму економічних реформ за підтримки чотирирічної Програми розширеного фінансування (EFF) про надання кредиту на суму 17.5 мільярда доларів США для підтримки економічної стабілізації України. Програма визначає перелік реформ, які мають бути проведені Урядом України для відновлення сталого розвитку в середньостроковій перспективі.

Зниження обмінного курсу гривні, адміністративне підвищення окремих цін і тарифів унаслідок проведення непопулярних, але необхідних економічних реформ, відобразилися на цінній динаміці. Приріст індексу споживчих цін у 2015 році становив 43,3% (у 2014 році – 24,9%) (<http://ukrstat.org>).

Загалом з початку 2015 року Національний банк суттєво змінив операційні підходи до проведення монетарної політики. Було спрощено процедуру формування та зберігання банками обов'язкових резервів, зокрема, через уніфікацію нормативів обов'язкового резервування, та посилено роль облікової ставки Національного банку як ключової ставки монетарної політики через тісну прив'язку до неї процентних ставок за активними та пасивними операціями з регулювання ліквідності банківської системи.

Станом на 31 грудня 2015 року суверенний рейтинг України становив “Саа3” за оцінкою рейтингової агенції Moody’s, “В-/В” за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor’s та “ССС” за оцінкою рейтингової агенції Fitch (станом на 31 грудня 2014 року суверенний рейтинг України становив “Саа3” за оцінкою рейтингової агенції Moody’s, “ССС-” за оцінкою рейтингової агенції Standard & Poor’s та “ССС” за оцінкою рейтингової агенції Fitch).

Для економіки України характерними особливостями є ті, що властиві ринковій економіці перехідного періоду. Свідченням цього є неконвертованість національної валюти за межами країни, низька ліквідність державного і приватного ринків боргових зобов'язань та інструментів капіталу, а також бюджетні обмеження. Тому у 2015 році Національний банк був зобов'язаний викупити та отримати шляхом набуття у власність державні цінні папери України в сумі 93 732 мільйони гривень за номінальною вартістю з метою регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банків (у 2014 році – 183 290 мільйонів гривень за номінальною вартістю) та протягом 2015 року здійснив перерахування до Державного бюджету України в сумі 61 803 мільйони гривень (у 2014 році – 22 807 мільйонів гривень) (примітка 20).

Зміна операційного та політичного середовища в Україні у 2015 році

У 2015 році політичні та економічні відносини між Україною та Російською Федерацією залишалися напруженими, що призвело до суттєвого скорочення торгово-економічного співробітництва. Із 1 січня 2016 року набрала чинності Угода про асоціацію України з Європейським Союзом у частині вільної торгівлі. Наприкінці 2015 року Російська Федерація денонсувала Договір про зону вільної торгівлі в рамках СНД щодо України, і обидві країни оголосили про нові торгові обмеження.

Станом на 31 грудня 2015 року резерви під втрати за активами Національного банку, що розташовані на території чи іншим чином пов'язані з Автономною Республікою Крим (уключаючи кредити позичальникам), та які були створені у зв'язку із втратою контролю українською владою над окремими районами Донецької та Луганської областей, становлять 1 022 мільйони гривень, або 0,12% від консолідованих активів Національного банку (станом на 31 грудня 2014 року – 1 042 мільйони гривень, або 0,18% від консолідованих активів Національного банку).

4 Вплив економічної ситуації на фінансовий стан і результати діяльності Національного банку (продовження)

Керівництво стежить за розвитком подій і вживає заходів за потреби. Подальший негативний розвиток подій може негативно вплинути на результати діяльності та фінансовий стан Національного банку в такий спосіб і такою мірою, що наразі не можуть бути достовірно визначені.

Стабільність економіки України значною мірою залежатиме від політики та дій Уряду України, спрямованих на реформування адміністративної, фінансової та правової систем, а також економіки в цілому. Унаслідок цього діяльності в Україні властиві ризики, яких не існує в умовах більш розвинених ринків. Українська економіка значною мірою залежить від коливань на світових ринках та темпів розвитку світової економіки.

5 Кошти та депозити в іноземній валюті та банківських металах

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Фінансові активи		
Готівкова іноземна валюта	1 675	1 135
Кошти на вимогу	11 167	10 186
Строкові депозити в іноземній валюті	113 420	6 017
Нараховані процентні доходи за депозитами в золоті	1	–
Усього фінансових активів	126 263	17 338
Нефінансові активи		
Строкові депозити і депозити на вимогу:		
у золоті	2 790	–
Усього нефінансових активів	2 790	–
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті та банківських металах	129 053	17 338

До суми коштів на вимогу станом на 31 грудня 2015 року включені залишки за рахунками спеціального призначення в сумі 350 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 178 мільйонів гривень), які веде Національний банк у межах кредитних ліній, отриманих від міжнародних фінансових установ, а також кошти в сумі 11 мільйонів гривень для розрахунків за ф'ючерсними операціями в рамках угод про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку та Національним банком (2014 рік – 7 мільйонів гривень) (примітка 35).

Станом на 31 грудня 2015 року за строковими депозитами в золоті Національний банк отримував проценти в доларах.

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років всі кошти та депозити в іноземній валюті є непростроченими, незнеціненими і не забезпечуються заставою.

Відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікується протягом 12 місяців (станом на 31 грудня 2014 року – відшкодування всіх коштів та депозитів в іноземній валюті очікувалося протягом 12 місяців).

Аналіз коштів і депозитів в іноземній валюті в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз кредитного ризику – у примітці 31, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

6 Цінні папери нерезидентів

Станом на 31 грудня 2015 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	95 465	5 480	100 945
номіновані в євро	–	1 808	1 808
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в доларах США	8 902	18 719	27 621
номіновані в євро	7 772	13 865	21 637
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	3 776	1 245	5 021
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в доларах США	1 206	6 699	7 905
номіновані в євро	2 563	3 666	6 229
номіновані в австралійських доларах	323	–	323
Усього боргових цінних паперів	120 007	51 482	171 489
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	120 007	51 603	171 610

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років усі боргові цінні папери нерезидентів є непростроченими і незнеціненними.

У 2015 році процентні доходи за цінними паперами нерезидентів, включені в консолідований звіт про сукупні доходи до результатів від операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю, становили 1 432 мільйони гривень (у 2014 році – 1 548 мільйонів гривень).

Відшкодування всіх цінних паперів нерезидентів можливе протягом 12 місяців, за винятком інструментів капіталу на загальну суму 121 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 121 мільйон гривень).

Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів включають боргові цінні папери, випущені іноземними центральними та інвестиційними банками, міжнародними агенціями й іншими емітентами.

Державні облігації, включені до складу цінних паперів, випущених іншими емітентами, – це облігації, випущені місцевими органами влади інших держав.

Акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку

Внесок до статутного фонду Чорноморського банку торгівлі та розвитку (далі – ЧБТР) було здійснено відповідно до Угоди про заснування ЧБТР від 30 червня 1994 року.

Станом на 31 грудня 2015 року сума внеску Національного банку до статутного капіталу ЧБТР становить 24 мільйони СПЗ (120 мільйонів гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на дату здійснення інвестиції) (станом на 31 грудня 2014 року – 24 мільйони СПЗ, або 120 мільйонів гривень), частка Національного банку в сплаченому статутному капіталі ЧБТР становить 4% (станом на 31 грудня 2014 року – 4%).

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Інвестиція в Міждержавний банк

Міждержавний банк (далі – МБ) був створений відповідно до багатосторонньої Угоди між країнами Співдружності Незалежних Держав у 1993 році і є міжнародною розрахунковою та кредитно-фінансовою установою. Розмір внеску України до статутного капіталу МБ становить 1 мільйон гривень, частка участі – 20,7%. Національний банк не має суттєвого впливу на прийняття рішень МБ і не отримує від нього доходів.

Станом на 31 грудня 2015 року ці інвестиції обліковуються за справедливою вартістю в сумі 121 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 121 мільйон гривень) та класифікуються як інструменти капіталу. Ці інвестиції придбані Національним банком на виконання однієї зі своїх функцій як центрального банку України, а саме представляти інтереси України в тих організаціях, у яких співробітництво здійснюється на рівні центральних банків. Операції з купівлі-продажу акцій цих установ не проводяться, оскільки вони є спеціалізованими міжнародними установами. Національний банк не має наміру реалізовувати зазначені інвестиції.

Аналіз цінних паперів нерезидентів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз кредитного ризику за борговими цінними паперами – у примітці 31, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

Станом на 31 грудня 2014 року цінні папери нерезидентів подані таким чином:

	Державні облігації	Цінні папери міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Цінні папери нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю:			
Боргові цінні папери в розрізі емітентів:			
цінні папери емітентів США:			
номіновані в доларах США	37 526	1 029	38 555
цінні папери емітентів держав ЄС:			
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	2 368	–	2 368
номіновані в доларах США	7 510	13 668	21 178
номіновані в євро	4 887	7 774	12 661
цінні папери інших емітентів:			
номіновані в євро	–	3 359	3 359
номіновані в доларах США	795	8 678	9 473
номіновані в австралійських доларах	403	–	403
Усього боргових цінних паперів	53 489	34 508	87 997
Інструменти капіталу:			
акції Чорноморського банку торгівлі та розвитку	–	120	120
інвестиція в Міждержавний банк	–	1	1
Усього інструментів капіталу	–	121	121
Усього цінних паперів нерезидентів, що обліковуються за справедливою вартістю	53 489	34 629	88 118

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2015 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облигації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	3 974	95 388	0,2-1,4	0,25-2,75	Кожні 6 місяців	Від 15 днів до 3,1 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	105	3 719	0,3-0,9	1,25-4,00	Кожні 6 місяців	Від 22 днів до 2,6 року
номіновані в доларах США	371	8 904	0,6-1,8	0,375-1,750	Кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 2,7 місяця до 4,2 року
номіновані в євро	292	7 657	-0,3-0,7	0,05-1,65	1 раз на рік	Від 2,2 року до 8,8 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в євро	85	2 229	0,2	4,0	1 раз на рік	3,9 року
номіновані в доларах США	50	1 200	0,9	1,0	Кожні 6 місяців	6,8 місяця
номіновані в австралійських доларах	18	308	2,0-2,1	4,25-5,50	Кожні 6 місяців	Від 5,6 місяця до 2,1 року
Облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в євро	69	1 809	0,1-0,4	0,247-0,308	Щокварталу	Від 1,1 року до 3,2 року
номіновані в доларах США	229	5 496	1,2-2,4	1,00-2,45	Кожні 6 місяців	Від 1,7 року до 4,7 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в доларах США	780	18 725	0,6-2,0	0,3605-5,0000	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 29 днів до 4,6 року
номіновані в євро	515	13 500	-0,2-0,6	0,000-4,375	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 15 днів до 8,5 року
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	35	1 244	1,0	1,0	1 раз на рік	1,9 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	280	6 720	1,0-2,5	1,00-2,25	Кожні 6 місяців	Від 6,8 місяця до 4,8 року
номіновані в євро	140	3 671	0,2-0,5	0,1-0,5	1 раз на рік	Від 3 до 4,9 року

6 Цінні папери нерезидентів (продовження)

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення боргових цінних паперів нерезидентів станом на 31 грудня 2014 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Дохідність до погашення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю в розрізі емітентів:						
Державні облигації:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	2 351	37 078	0,1-1,6	0,25-2,75	Кожні 6 місяців	Від 1 місяця до 4,9 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в англійських фунтах стерлінгів	95	2 325	0,4-0,9	1,00-2,75	Кожні 6 місяців	Від 22 днів до 3,6 року
номіновані в доларах США	476	7 498	0,2-1,7	0,25-1,75	Щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 2,2 місяця до 4,7 року
номіновані в євро	248	4 770	0,0-0,7	0,229-1,650	1 раз на рік або щокварталу	Від 3,5 місяця до 9,8 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	50	788	0,7	1,0	Кожні 6 місяців	1,6 року
номіновані в австралійських доларах	30	386	2,1-2,3	4,25-4,75	Кожні 6 місяців	Від 9,8 місяця до 2,6 року
Облигації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів:						
цінні папери емітентів США:						
номіновані в доларах США	65	1 025	0,5-1,5	1,40-1,95	Кожні 6 місяців	Від 2,5 місяця до 2,7 року
цінні папери держав ЄС:						
номіновані в доларах США	860	13 562	0,2-1,8	0,24185-5,00000	Щомісяця, щокварталу, кожні 6 місяців або 1 раз на рік	Від 15 днів до 5,2 року
номіновані в євро	400	7 693	0,0-0,6	0,09-3,00	Щокварталу або 1 раз на рік	Від 1,6 місяця до 9,5 року
цінні папери інших емітентів:						
номіновані в доларах США	547	8 630	0,2-1,9	0,2536-2,7500	Щокварталу або кожні 6 місяців	Від 26 днів до 4,4 року
номіновані в євро	170	3 270	0,2-0,9	0,25-3,75	1 раз на рік	Від 23 днів до 6,8 року

7 Авуари в СПЗ

Авуари в СПЗ – кошти до запитання в СПЗ, що обліковуються на рахунку, який відкрито в МВФ для України.

Нижче наведено рух коштів за рахунками авуарів у СПЗ протягом 2015 та 2014 років:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Залишок авуарів у СПЗ станом на 1 січня	59	128
Надходження коштів від МВФ:		
на користь Національного банку	84 336	19 033
на користь Уряду	56 971	35 931
Купівля СПЗ	32 393	40 999
Інші надходження та платежі	340	89
Погашення кредиту:		
від імені Національного банку	(11 344)	(11 587)
від імені Уряду	(17 212)	(28 758)
Сплата комісій, пов'язаних з отриманням кредиту	(1 217)	(536)
Конвертація СПЗ в інші іноземні валюти:		
на користь Національного банку	(83 931)	(18 713)
на користь Уряду	(56 971)	(35 931)
Сплата відсотків за користування позикою МВФ:		
від імені Національного банку	(1 400)	(237)
від імені Уряду	(1 816)	(438)
Сплата відсотків за користування коштами, отриманими за розподілом СПЗ:		
від імені Національного банку	(1)	(1)
від імені Уряду	(19)	(20)
Курсові різниці	24	100
Залишок авуарів у СПЗ станом на 31 грудня	212	59

У 2015 році на рахунок авуарів у СПЗ надійшли кошти на суму 4 728 мільйонів СПЗ (141 307 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу) за Програмою розширеного фінансування (EFF). Із них 1 631 мільйон СПЗ (48 528 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) та 1 182 мільйони СПЗ (35 808 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) – отримання першого та другого траншів за новою програмою EFF на рахунок Національного банку, які були конвертовані в інші іноземні валюти і відображені як заборгованість Національного банку перед МВФ, 1 915 мільйонів СПЗ (56 971 мільйон гривень за офіційним курсом на дату отримання) – надходження коштів за програмою EFF на користь Уряду України, які були конвертовані в інші іноземні валюти і зараховані на рахунок Державного казначейства в Національному банку.

У 2014 році на рахунок авуарів у СПЗ надійшли кошти на суму 2 973 мільйони СПЗ (54 964 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу) за програмою “Стенд-бай”. Із них 768 мільйонів СПЗ (13 929 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) та 265 мільйонів СПЗ (5 104 мільйони гривень за офіційним курсом на дату отримання) – отримання першого та другого траншів за новою програмою “Стенд-бай” на рахунок Національного банку, які були конвертовані в інші іноземні валюти і відображені як заборгованість Національного банку перед МВФ, 1 290 мільйонів СПЗ (23 396 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) та 650 мільйонів СПЗ (12 535 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату отримання) – надходження коштів першого та другого траншів за програмою “Стенд-бай” на користь Уряду України, які були конвертовані в інші іноземні валюти і зараховані на рахунок Державного казначейства в Національному банку.

8 Цінні папери України

Станом на 31 грудня 2015 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>		
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	1 260	–	1 260
В іноземній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	765	–	765
облігації зовнішньої державної позики, номіновані в доларах США	1 982	–	1 982
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю	4 007	–	4 007
Похідні цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю:			
В іноземній валюті:			
державні деривативи, номіновані в доларах США	418	–	418
Усього похідних цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю	418	–	418
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	397 824	–	397 824
облігації інших державних установ	–	2 265	2 265
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	397 824	2 265	400 089
Усього цінних паперів України	402 249	2 265	404 514

Національний банк відповідно до Закону України “Про Національний банк України” здійснює операції з цінними паперами України тільки на вторинному ринку.

Облігації внутрішньої державної позики (далі – ОВДП) емітовані Міністерством фінансів України і мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

У 2015 році придбання Національним банком ОВДП у національній валюті загальною вартістю 2 096 мільйони гривень відбулось шляхом набуття у власність цих ОВДП у результаті задоволення вимог за кредитами рефінансування, що були надані одному з банків-позичальників.

У 2014 році придбання Національним банком ОВДП у національній валюті загальною вартістю 20 717 мільйонів гривень відбулось шляхом набуття у власність даних ОВДП у результаті реструктуризації заборгованості Міністерства фінансів України перед Національним банком за здійснені платежі з погашення траншу Уряду за здійсненими розрахунками з МВФ у рамках програми “Стенд-бай” та загальною вартістю 2 010 мільйонів – шляхом набуття у власність ОВДП у зв’язку із задоволенням вимог Національного банку як покупця за договорами прямого репо та кредитом овернайт.

У 2015 році Національний банк здійснив операції реструктуризації боргу за облігаціями зовнішньої державної позики (далі – ОЗДП), емітованими Міністерством фінансів України, номінованих в доларах США та євро і номінальною вартістю 100 000 доларів та 50 000 євро кожна (загальною номінальною вартістю 130 мільйонів доларів та 83 мільйони євро відповідно) зі строками погашення у листопаді 2016 та 2017 років та ставками купона 6,75% та 6,58% та строком погашення у жовтні 2015 року та ставкою купона 4,95% відповідно, шляхом їх обміну на ОЗДП, номіновані в доларах США, номінальною вартістю 1 000 доларів кожна і загальною номінальною вартістю 182 мільйони доларів США зі строками погашення у вересні 2019 – 2027 років та ставкою купона 7,75% та державні деривативи умовною сумою 44 мільйони доларів США з кінцевою датою виплат в травні 2040 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2015 року № 912 “Про здійснення у 2015 році правочинів з державним та гарантованим державою боргом з метою його реструктуризації і часткового списання”.

8 Цінні папери України (продовження)

Від’ємний результат (збиток) від цієї реструктуризації, який становить 507 мільйонів гривень, включено до статті “Результати від операцій з фінансовими інструментами, крім операцій з борговими цінними паперами, що обліковуються за справедливою вартістю” консолідованого звіту про сукупні доходи.

До облігацій інших державних установ віднесено облігації Державної іпотечної установи з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов’язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації ДІУ), та облігації Державного агентства автомобільних доріг України з додатковим забезпеченням у формі державної гарантії за зобов’язаннями емітента, що видані Кабінетом Міністрів України (далі – облігації Укравтодор). Облігації ДІУ мають номінальну вартість 100 000 гривень кожна. Облігації Укравтодор мають номінальну вартість 1 000 гривень кожна.

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк з метою управління фінансовими активами Національного банку під час проведення операцій з регулювання грошово-кредитного ринку та ліквідності банківської системи здійснив такі переведення:

ОВДП з категорії боргових цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю загальною номінальною вартістю 7 770 мільйонів гривень, до категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю. Дохідність до погашення для розрахунку справедливої вартості на дату перекласифікації за такими цінними паперами становила 20,10% – 24,75%, справедлива вартість станом на 31 грудня 2014 року становила 6 860 мільйонів гривень;

ОВДП з категорії боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю загальною номінальною вартістю 10 331 мільйон гривень, до категорії боргових цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю.

Усі цінні папери України були непростроченими та незнеціненими станом на 31 грудня 2015 та 2014 років.

Відшкодування всіх цінних паперів України очікується пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком номінальної вартості ОВДП та облігацій інших державних установ і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 46 134 мільйони гривень та нарахованих процентів за ОЗДП на загальну суму 55 мільйонів гривень, які підлягають сплаті протягом 2016 року (станом на 31 грудня 2014 року відшкодування всіх цінних паперів України очікувалося пізніше, ніж через 12 місяців від звітної дати, за винятком номінальної вартості ОВДП та облігацій інших державних установ і нарахованих процентів за борговими цінними паперами на загальну суму 23 093 мільйони гривень та нарахованих процентів за ОЗДП на загальну суму 1 631 мільйон гривень, які підлягають сплаті протягом 2015 року).

Аналіз кредитного ризику за цінними паперами України наведено в примітці 31, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34. Інформацію про розрахункову справедливу вартість цінних паперів України наведено в примітці 36.

Станом на 31 грудня 2014 року цінні папери України подані таким чином:

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	9 254	–	9 254
В іноземній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	1 427	–	1 427
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за справедливою вартістю	10 681	–	10 681

8 Цінні папери України (продовження)

	Державні цінні папери	Корпоративні цінні папери (у мільйонах гривень)	Усього
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:			
У національній валюті:			
облігації внутрішньої державної позики	311 565	–	311 565
облігації інших державних установ	–	5 052	5 052
В іноземній валюті:			
облігації зовнішньої державної позики, номіновані в доларах США	1 932	–	1 932
облігації зовнішньої державної позики, номіновані в євро	1 544	–	1 544
Усього боргових цінних паперів, що обліковуються за амортизованою собівартістю	315 041	5 052	320 093
Усього цінних паперів України	325 722	5 052	330 774

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2015 року надана в таблиці нижче:

	Загальні номінальна вартість та умовна сума у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Загальні номінальна вартість та умовна сума в іноземній валюті, у мільйонах	Дохід- ність до пога- шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	1 250	–	19,58-20,60	9,50-17,00	Кожні 6 місяців	Від 3,9 місяця до 3,8 року
В іноземній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	720	30	4,07	8,75	Кожні 6 місяців	7,4 місяця
облігації зовнішньої державної позики, номіновані в доларах США	2 140	89	9,93-10,29	7,75	Кожні 6 місяців	Від 3,7 року до 10,7 року
Похідні цінні папери, що обліковуються за справедливою вартістю:						
державні деривативи	1 052	44				До 24,4 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	387 993	–	9,53-22,00	9,50-17,60	Кожні 6 місяців	Від 1,6 місяця до 13,8 року
облігації інших державних установ	2 250	–	9,8-17,3	9,50-16,30	Щокварталу	Від 8 місяців до 2,7 року

8 Цінні папери України (продовження)

Інформація про номінальну вартість, дохідність до погашення, купон та строки погашення цінних паперів України станом на 31 грудня 2014 року надана в таблиці нижче:

	Загальна номінальна вартість у гривневому еквіваленті, у мільйонах гривень	Загальна номінальна вартість в іноземній валюті, у мільйонах	Дохід- ність до пога- шення, % річних	Розмір купона, % річних	Періодичність сплати купона	Строки погашення
Боргові цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	10 331	–	17,6-36,4	0,00-14,30	Кожні 6 місяців	Від 1,1 місяця до 4,6 року
В іноземній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	1 475	94	10,2-18,0	7,75-9,45	Кожні 6 місяців	Від 1,1 місяця до 1,6 року
Боргові цінні папери, що обліковуються за амортизованою собівартістю:						
У національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	306 475	–	9,7-18,4	9,50-17,60	Кожні 6 місяців	Від 1,1 року до 9,8 року
облігації інших державних установ	5 030	–	9,8-17,3	9,50-16,30	Щокварталу	Від 1 року до 3,7 року
В іноземній валюті:						
облігації зовнішньої державної позики, номіновані в доларах США	2 050	130	10,1-10,3	6,58-6,75	Кожні 6 місяців	Від 1,9 до 2,9 року
облігації зовнішньої державної позики, номіновані в євро	1 597	83	11,1	4,95	1 раз на рік	До 9,5 місяця

9 Кредити банкам та іншим позичальникам

Кредити банкам та іншим позичальникам за цільовим призначенням класифікуються таким чином:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності:		
для стабілізації роботи банків	103 111	97 483
за операціями репо	–	2 560
шляхом проведення тендерів Національним банком	2 727	13 314
інші	10	10
Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	9 700	10 200
Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	36	36
Інші	2	2
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(50 350)	(42 032)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	65 236	81 573

9 Кредити банкам та іншим позичальникам (продовження)

Сума кредитів для стабілізації роботи банків, за якими очікується відшкодування або сплата пізніше, ніж за 12 місяців від звітної дати, становить 34 246 мільйонів гривень за номінальною вартістю (станом на 31 грудня 2014 року – 23 028 мільйонів гривень).

Протягом 2015 та 2014 років Національний банк здійснював підтримку ліквідності банків через постійно діючу лінію рефінансування (кредити овернайт), рефінансування банків строком до 14 днів, до 90 днів та до 360 днів шляхом проведення тендерів і підтримання ліквідності банків шляхом проведення операцій прямого репо з державними облігаціями України та надання стабілізаційних кредитів.

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2015 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
				<i>(у мільйонах гривень)</i>
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	41 994	36	2	42 032
Чисте збільшення резерву (примітка 28)	7 931	–	–	7 931
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	387	–	–	387
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	50 312	36	2	50 350

У резервах під кредити банкам та іншим позичальникам протягом 2014 року відбулися такі зміни:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Інші	Усього
				<i>(у мільйонах гривень)</i>
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на початок року	13 162	36	2	13 200
Чисте збільшення резерву (примітка 28)	26 856	–	–	26 856
Коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам	1 979	–	–	1 979
Списання активів за рахунок резервів	(3)	–	–	(3)
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам на кінець року	41 994	36	2	42 032

9 Кредити банкам та іншим позичальникам (продовження)

Станом на 31 грудня 2015 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
СС	16 835	–	–	16 835
без рейтингу	4 300	–	9 700	14 000
Усього непрострочених і незнецінених	21 135	–	9 700	30 835
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	21 178	–	–	21 178
прострочені до 30 днів	17 104	–	–	17 104
прострочені від 31 до 90 днів	6	–	–	6
прострочені від 91 до 180 днів	7 062	–	–	7 062
прострочені від 181 до 360 днів	25 707	–	–	25 707
прострочені більше ніж 360 днів	13 656	36	2	13 694
Усього індивідуально знецінених	84 713	36	2	84 751
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(50 312)	(36)	(2)	(50 350)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	55 536	–	9 700	65 236

Кредитна якість кредитів, наданих Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, обмежена суверенним рейтингом України станом на 31 грудня 2015 та 2014 років.

Як зазначено в примітці 2, основним чинником, який Національний банк брав до уваги під час розгляду питання знецінення кредитів, є погіршення фінансового стану позичальника, їх прострочений статус та можливість реалізації застави. У таблиці, зазначеній вище, у якій представлена класифікація кредитів банкам та іншим позичальникам, наведено аналіз термінів прострочення платежів за кредитами, які в індивідуальному порядку визнані як знецінені.

9 Кредити банкам та іншим позичальникам (продовження)

Станом на 31 грудня 2014 року кредити банкам та іншим позичальникам за кредитною якістю класифікуються так:

	Кредити, надані банкам для підтримання їх ліквідності	Кредити, надані в рамках кредитних ліній для підтримання малих і середніх підприємств за рахунок коштів, отриманих від Європейського банку реконструкції та розвитку	Кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб та інші	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>				
Непрострочені і незнецінені з кредитним рейтингом:				
СС	46 728	–	–	46 728
ССС	1 365	–	–	1 365
без рейтингу	8 714	–	10 200	18 914
Усього непрострочених і незнецінених	56 807	–	10 200	67 007
Прострочені, але не знецінені:				
прострочені до 30 днів	117	–	–	117
Індивідуально знецінені:				
непрострочені	45 820	–	–	45 820
прострочені до 30 днів	5 275	–	–	5 275
прострочені від 31 до 90 днів	1 657	–	–	1 657
прострочені від 91 до 180 днів	650	–	–	650
прострочені від 181 до 360 днів	2 092	–	–	2 092
прострочені більше ніж 360 днів	949	36	2	987
Усього індивідуально знецінених	56 443	36	2	56 481
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам	(41 994)	(36)	(2)	(42 032)
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	71 373	–	10 200	81 573

Зазвичай надання кредитів банкам для підтримання їх ліквідності здійснювалося під забезпечення цінними паперами, а саме – державними облігаціями України, облігаціями місцевих позик, облігаціями підприємств, у тому числі тих, розміщення яких здійснено під гарантію Кабінету Міністрів України, іноземною валютою, акціями власників істотної участі банку, а також нерухомим майном, майновими правами за кредитними договорами, іпотекою.

Станом на 31 грудня 2015 року оцінена різниця між фактичними збитками Національного банку від зменшення корисності кредитів та збитками від зменшення корисності цих кредитів, що були б понесені якщо вони були надані без застави, становить 14 009 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2014 – 14 449 мільйонів гривень).

Аналіз кредитів банкам та іншим позичальникам у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз кредитного ризику – у примітці 31, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34. Розрахункова справедлива вартість кредитів банкам та іншим позичальникам зазначена в примітці 36.

10 Внутрішній державний борг

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Внутрішній державний борг за кредитами, наданими Урядом в національній валюті:		
1994 – 1996	<u>2 091</u>	<u>2 180</u>
Усього внутрішнього державного боргу	<u>2 091</u>	<u>2 180</u>

Кредити в національній та іноземній валютах надавалися Національним банком у 1991 – 1996 роках для фінансування дефіциту Державного бюджету України. Відповідно до Закону України “Про реструктуризацію боргових зобов’язань Кабінету Міністрів України перед Національним банком України” (далі – Закон про реструктуризацію) заборгованість за кредитами в національній валюті, які надавалися в 1994 – 1996 роках у сумі 3 439 мільйонів гривень, у 2000 році було реструктуризовано та віднесено на внутрішній державний борг. Внутрішній державний борг є незабезпеченим.

Відповідно до Закону про реструктуризацію протягом 2010 – 2035 років щокварталу рівними частинами здійснюється погашення суми внутрішнього державного боргу України в національній валюті за кредитами, наданими в 1994 – 1996 роках, зі здійсненням плати на рівні 5% річних за його обслуговування. У 2015 році погашено внутрішній державний борг України в національній валюті на суму 132 мільйони гривень (у 2014 році – 132 мільйони гривень). Процентні доходи за кредитами, що надані Урядом в національній валюті, визнаються в консолідованому звіті про сукупні доходи.

Станом на 31 грудня 2015 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікується впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу – пізніше, ніж через 12 місяців (станом на 31 грудня 2014 року відшкодування внутрішнього державного боргу в сумі 132 мільйони гривень очікувалося впродовж 12 місяців, а відшкодування решти боргу – пізніше, ніж через 12 місяців).

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років внутрішній державний борг є непростроченим та незнеціненим та його кредитна якість обмежена суверенним рейтингом України.

Аналіз внутрішнього державного боргу в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34. Інформацію про розрахункову справедливу вартість внутрішнього державного боргу наведено в примітці 36.

11 Внески в рахунок квоти МВФ

Сума квоти – це спеціальний тип активу, який є внеском України як члена МВФ. Величина квоти залежить від економічного розвитку країни і визначається Радою керуючих МВФ. Квота визначає для країни-члена кількість голосів у МВФ, ліміти доступу до фінансових ресурсів МВФ та частку в розподілі СПЗ – одиниці обліку МВФ. Основна частина квоти України була сплачена шляхом випуску Міністерством фінансів України та Національним банком безпроцентних боргових зобов’язань на користь МВФ, а решта суми квоти – зарахована на рахунки МВФ № 1 та № 2 (примітка 18). Станом на 31 грудня 2015 року загальна сума квоти України становить 1 372 мільйони СПЗ (45 631 мільйон гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року) (станом на 31 грудня 2014 року – 1 372 мільйони СПЗ, або 31 344 мільйони гривень за офіційним курсом гривні до СПЗ на кінець року). Процентні за квотою не нараховуються. Внески в рахунок квоти є непоточним активом.

12 Основні засоби та нематеріальні активи

	Будівлі та споруди	Транспортні засоби	Машини та обладнання	Інструменти, прилади та інвентар	Інші основні засоби	Незавершені капітальні вкладення	Нематеріальні активи	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Балансова вартість на 01 січня 2014 року	4 938	105	1 181	50	100	627	230	7 231
Надходження	9	2	1 188	2	10	101	48	1 360
Вибуття	–	(2)	(2)	–	(1)	(4)	–	(9)
Переведення до іншої категорії	50	–	280	1	6	(336)	(1)	–
Знецінення	(695)	(5)	(31)	(18)	(39)	(10)	–	(798)
Амортизація (знос), нарахована в поточному звітному періоді	(157)	(24)	(290)	(9)	(17)	–	(91)	(588)
Первісна вартість на 31 грудня 2014 року	6 249	207	4 108	148	289	388	435	11 824
Знос на 31 грудня 2014 року	(2 104)	(131)	(1 782)	(122)	(230)	(10)	(249)	(4 628)
Балансова вартість на 31 грудня 2014 року	4 145	76	2 326	26	59	378	186	7 196
Надходження	–	–	438	1	3	7	58	507
Вибуття	–	(1)	(1)	–	–	(27)	(1)	(30)
Вибуття дочірніх компаній	(650)	(4)	(53)	(10)	(5)	(112)	(2)	(836)
Переведення до іншої категорії	3	–	74	–	3	(80)	–	–
Відновлення корисності	–	1	8	–	–	–	–	9
Амортизація (знос), нарахована в поточному звітному періоді	(132)	(16)	(330)	(4)	(12)	–	(83)	(577)
Первісна вартість на 31 грудня 2015 року	5 441	184	4 406	113	243	175	475	11 037
Знос на 31 грудня 2015 року	(2 075)	(128)	(1 944)	(100)	(195)	(9)	(317)	(4 768)
Балансова вартість на 31 грудня 2015 року	3 366	56	2 462	13	48	166	158	6 269

Первісна вартість повністю амортизованих основних засобів, які ще використовуються, становить 1 096 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2015 року (станом на 31 грудня 2014 року – 1 015 мільйонів гривень).

Основні засоби та нематеріальні активи є непоточними активами.

У 2015 році здійснено відновлення корисності основних засобів на суму 9 мільйонів гривень (у 2014 році ураховуючи тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей, за активами Національного банку, використання яких не є можливим, здійснено визнання зменшення корисності у сумі 798 мільйонів гривень).

Сума вибуття основних засобів та нематеріальних активів дочірніх компаній скоригована на суму амортизації, розрахованої відповідно до облікової політики Національного банку.

13 Інші активи

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Інші фінансові активи		
Кредити працівникам Національного банку та інша дебіторська заборгованість – непрострочена і незнецінена	462	537
Справедлива вартість операцій з похідними фінансовими інструментами	1 467	–
Майнові права за кредитними договорами, права вимоги за якими перейшли Національному банку	16	18
Інші	25	462
Резерв за іншими фінансовими активами	<u>(28)</u>	<u>(54)</u>
Усього інших фінансових активів	1 942	963
Інші нефінансові активи		
Банківські метали	1 954	1 869
Оборотні матеріальні активи	535	429
Авансові платежі	98	449
Дорогоцінні метали та каміння	172	310
Пам'ятні та інвестиційні монети, сувенірна та інша продукція	239	206
Інвестиції в асоційовані компанії	66	95
Усього інших нефінансових активів	3 064	3 358
Разом інших активів	5 006	4 321

Інші фінансові активи є незабезпеченими.

У сумі резерву за іншими активами відбулися такі зміни:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Резерв за іншими активами на початок року	54	11
(Зменшення)/збільшення резерву протягом року (примітка 28)	(1)	52
Списання активів за рахунок резервів	<u>(25)</u>	<u>(9)</u>
Резерв за іншими активами на кінець року	28	54

Інвестиції Національного банку в асоційовані компанії станом на 31 грудня 2015 та 2014 років подані таким чином:

Найменування компанії	Країна реєстрації	Вид діяльності компанії	2015		2014	
			Балан- сова вартість	Частка участі (%)	Балан- сова вартість <i>(у мільйонах гривень)</i>	Частка участі (%)
Німецько-Український фонд	Україна	Фінансова установа особливого типу	37	31,25	64	31,25
Публічне акціонерне товариство “Національний депозитарій України”	Україна	Депозитарна діяльність	29	25	31	25
Усього			<u>66</u>		<u>95</u>	

13 Інші активи (продовження)

Протягом 2015 та 2014 років за інвестиціями в асоційовані компанії відбулися такі зміни:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Балансова вартість інвестицій на початок року	95	99
Частка Національного банку в (збитках) асоційованих компаній	(27)	(4)
Отримані дивіденди	(2)	–
Балансова вартість інвестицій на кінець року	66	95

Інформацію про загальні активи та зобов'язання асоційованих компаній станом на 31 грудня 2015 року, а також доходи, витрати, збиток асоційованих компаній за 2015 та 2014 фінансові роки наведено нижче:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Усього активів	736	697
Усього зобов'язань	193	163
Усього доходів	92	75
Усього витрат	178	81
Чистий (збиток) за рік	(86)	(6)

До резерву за іншими активами станом на 31 грудня 2015 року включено уцінку балансової вартості запасів матеріальних цінностей за активами Національного банку, використання яких не є можливим, урахувавши тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей, становить 18 мільйонів гривень (на 31 грудня 2014 року – урахувавши тимчасову окупацію Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, а також окремих районів Донецької та Луганської областей, до резерву за іншими активами включено уцінку балансової вартості запасів матеріальних цінностей на суму 25 мільйонів гривень). Цю суму включено до оборотних матеріальних активів, які містять оборотні матеріальні активи, дорогоцінні метали і каміння, вартість пам'ятних, інвестиційних монет і сувенірної продукції.

Відшкодування всіх інших активів очікується протягом 12 місяців, за винятком довгострокової дебіторської заборгованості, банківських металів та інвестицій в асоційовані компанії загальною сумою 2 223 мільйони гривень станом на 31 грудня 2015 року (станом на 31 грудня 2014 року – 2 221 мільйон гривень).

Аналіз інших фінансових активів у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз кредитного ризику – у примітці 31, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

14 Кошти банків

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Кореспондентські рахунки:		
у національній валюті	27 698	27 528
в іноземній валюті	1	–
Строкові депозити:		
в іноземній валюті	–	444
Кошти обов'язкових резервів на окремих рахунках у Національному банку	–	265
Кошти банків на рахунках із спеціальним режимом використання:		
у національній валюті	2 590	323
в іноземній валюті	752	335
Усього коштів банків	31 041	28 895

14 Кошти банків (продовження)

Строкові депозити в іноземній валюті представлені коштами банків в іноземній валюті, отримані як забезпечення за кредитами рефінансування.

Кошти обов'язкових резервів обліковуються на кореспондентських рахунках банків в Національному банку в національній валюті (2014 рік – кошти обов'язкових резервів обліковуються на окремому рахунку в Національному банку та на кореспондентських рахунках у національній валюті). Станом на 31 грудня 2015 року обов'язковий резерв розраховується як проста середня за місяць і має утримуватися в межах від 3% до 6,5% від певних зобов'язань банків (станом на 31 грудня 2014 року – від 0% до 15%).

Станом на 31 грудня 2015 року відповідно до нормативно-правових актів Національного банку банки резервують та зберігають кошти обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку банку в Національному банку (станом на 31 грудня 2014 року відповідно до нормативно-правових актів Національного банку банки, які віднесені до категорії проблемних, а також банки, які мають заборгованість перед Національним банком (за кредитами для підтримки ліквідності/стабілізаційними кредитами під програми фінансового оздоровлення, кредитами для збереження ліквідності) та до яких застосована процедура особливого режиму контролю шляхом призначення куратора банку, повинні тримати на окремому рахунку в Національному банку 20% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування згідно з установленими нормативами на відповідний період, решта банків – формують та зберігають кошти обов'язкових резервів на кореспондентському рахунку в Національному банку). Крім того, станом на 31 грудня 2015 року банки щоденно на початок операційного дня повинні тримати на кореспондентському рахунку в Національному банку кошти в сумі не менше ніж 40% від резервної бази, обчисленої для відповідного періоду утримання (станом на 31 грудня 2014 року банки щоденно на початок операційного дня повинні були тримати на кореспондентському рахунку в Національному банку кошти в сумі, не менше ніж 40% від суми обов'язкових резервів, що сформовані за попередній звітний період резервування та зберігаються на кореспондентському рахунку в Національному банку).

Станом на 31 грудня 2015 року відсотки за залишками коштів, що формують обов'язкові резерви на кореспондентському рахунку, не нараховуються (станом на 31 грудня 2014 року за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані банками на окремий рахунок у Національному банку, нараховувалися проценти в розмірі 30% від облікової ставки Національного банку за умови дотримання банками порядку формування та зберігання обов'язкових резервів. Відсотки за залишками коштів, що формують обов'язкові резерви на кореспондентському рахунку, не нараховувалися. Станом на 31 грудня 2014 року відсотки за залишками коштів обов'язкових резервів на окремому рахунку в Національному банку не нараховувалися).

Станом на 31 грудня 2015 року банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на кореспондентському рахунку в Національному банку залишки готівки в касі банку в національній валюті, що обліковуються на рахунках банку "Банкноти та монети в касі банку", "Банкноти та монети в касі відділень банку", "Банкноти та монети в обмінних пунктах" та "Банкноти та монети в банкоматах", у розмірі 75 % та залишки коштів, які перебувають на рахунках банку "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ", у розмірі 100 % їх балансової вартості (станом на 31 грудня 2014 року банкам дозволено зараховувати для покриття обов'язкових резервів, що формуються на кореспондентському рахунку в Національному банку, облігації внутрішніх державних позик, номінованих в іноземній валюті в розмірі 10% від їх балансової вартості в гривневому еквіваленті, довгострокові облігації внутрішніх державних позик у національній валюті з терміном обігу (відповідно до умов первинного випуску) понад 3 600 днів у розмірі 100% від їх балансової вартості та залишки коштів, які перебувають на рахунках банку "Кореспондентські рахунки, що відкриті в інших банках" та "Кошти банків у розрахунках", відкритих у ПАТ "РОЗРАХУНКОВИЙ ЦЕНТР З ОБСЛУГОВУВАННЯ ДОГОВОРІВ НА ФІНАНСОВИХ РИНКАХ", у розмірі 100% їх балансової вартості.

14 Кошти банків (продовження)

Кошти банків із спеціальним режимом використання станом на 31 грудня 2015 та 2014 років включають резерви за залученими банками позиками в іноземній валюті від нерезидентів, кошти для формування статутного капіталу новостворюваних банків під час їх реєстрації, для проведення розрахунків ліквідаційними комісіями в разі припинення діяльності банків та в інших випадках, передбачених законодавством України та нормативно-правовими актами Національного банку.

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років усі кошти банків мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз коштів банків у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

15 Кошти державних та інших установ

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Кошти бюджетів та бюджетних установ	42 546	13 572
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	8 344	819
Інші	429	257
Усього коштів державних та інших установ	51 319	14 648

Національний банк обслуговує кошти Державного бюджету України і місцевих бюджетів, які консолідовані на єдиному казначейському рахунку.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за залишками коштів бюджетних установ проценти не сплачуються.

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років усі кошти державних та інших установ мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз коштів державних та інших установ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

16 Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком

Депозитний сертифікат Національного банку – це один із монетарних інструментів, що є борговим зобов’язанням Національного банку в бездокументарній формі, який засвідчує розміщення в Національному банку коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку. Дохідність депозитних сертифікатів встановлюється Національним банком окремо для кожного розміщення виходячи із поточних цілей грошово-кредитної політики.

У 2015 та 2014 роках операції з розміщення депозитних сертифікатів здійснювалися на договірній основі з банками строком на один день (депозити овернайт) та до 90 днів.

Станом на 31 грудня 2015 року в обігу перебували депозитні сертифікати номінальною вартістю 1 мільйон гривень кожен строком розміщення від 5 до 86 днів, середньозважена дохідність за якими становила 19,77% річних (станом на 31 грудня 2014 року середньозважена дохідність – 10,31% річних, строк розміщення від 6 до 45 днів). Середньозважена дохідність за розміщеними протягом 2015 року депозитними сертифікатами становила 18,54% річних, початковий строк розміщення коштів – від 1 до 89 днів (у 2014 році – середньозважена дохідність – 5,68% річних, початковий строк розміщення – від 1 до 85 днів).

Станом на 31 грудня 2015 та 2014 років усі депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком, мають строк погашення до 12 місяців.

Аналіз депозитних сертифікатів в розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – в примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 34. Для цілей розрахунку індикативної справедливої вартості депозитних сертифікатів (примітка 36) Національний банк використав ставки дохідності за цими інструментами, що діяли на звітну дату.

17 Кредити отримані

У 2015 році Національним банком України були залучені кошти відповідно до Двосторонньої угоди між Національним банком і Народним банком Китаю та Угоди між Національним банком та центральним банком Швеції. Станом на 31 грудня 2015 року сума отриманих коштів складала 31 283 мільйони гривень.

Станом на 31 грудня 2015 року кредити отримані мають строк погашення до 12 місяців.

При укладанні двосторонніх угод щодо отримання кредитів від інших центральних банків у Національного банку виникає зворотне майбутнє безвідкличне зобов'язання з кредитування другої сторони угоди. Станом на 31 грудня 2015 року сума таких зобов'язань складала 68 393 мільйони гривень (примітка 35).

Аналіз кредитів отриманих у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33, аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

18 Зобов'язання перед МВФ

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Рахунки МВФ № 1 та № 2	115	79
Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ	2 709	1 861
Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою	45 515	31 265
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ	127 803	32 410
Усього зобов'язань перед МВФ	176 142	65 615

Рахунок МВФ № 1 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для відображення операцій з МВФ, пов'язаних із використанням та поверненням кредитів МВФ; рахунок МВФ № 2 – гривневий рахунок МВФ у Національному банку, що використовується для надходжень та адміністративних видатків МВФ у гривні на території України.

Зобов'язання перед МВФ за розподілом СПЗ – це кошти, які були отримані Національним банком у результаті спеціального розподілу СПЗ.

Боргові зобов'язання на користь МВФ зі сплати внеску за квотою – це зобов'язання зі сплати квоти. Станом на 31 грудня 2014 року до боргових зобов'язань на користь МВФ зі сплати внеску за квотою уключено боргові зобов'язання Міністерства фінансів України на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти на суму 2 511 мільйонів гривень. У 2015 році боргові зобов'язання Міністерства фінансів України на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти на суму 2 511 мільйонів гривень замінено борговими зобов'язаннями Національного банку.

Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею СПЗ – це кредити, отримані від МВФ на рахунки в Національному банку. У 2015 році зобов'язання перед МВФ збільшилися за рахунок надходжень від МВФ на суму 2 813 мільйонів СПЗ (84 336 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення операції або 63 811 мільйонів гривень за річним курсом МВФ) [у 2014 році зобов'язання перед МВФ збільшилися за рахунок надходжень від МВФ на суму 1 033 мільйони СПЗ (19 033 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення операції або 13 940 мільйонів гривень за річним курсом МВФ)] (примітка 7).

Протягом 2015 року відбулося погашення зобов'язань перед МВФ на суму 388 мільйонів СПЗ (11 344 мільйони гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу, або 9 259 мільйонів гривень за річним курсом МВФ) [у 2014 році – на суму 679 мільйонів СПЗ (11 587 мільйонів гривень за офіційним курсом на дату здійснення платежу або 10 332 мільйони гривень за річним курсом МВФ)] (примітка 7).

Усі зобов'язання перед МВФ є довгостроковими, крім залишків на рахунках МВФ № 1 і № 2, зобов'язань перед МВФ за розподілом СПЗ, та нарахованих відсотків за зобов'язаннями перед МВФ.

Аналіз зобов'язань перед МВФ у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

19 Інші зобов'язання

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Інші фінансові зобов'язання		
Поточні рахунки працівників	53	879
Кредиторська заборгованість	81	131
Забезпечення під невикористані відпустки та інші виплати працівникам	47	97
Усього інших фінансових зобов'язань	181	1 107
Інші нефінансові зобов'язання		
Забезпечення під імовірні зобов'язання	215	219
Кредиторська заборгованість за податками	21	8
Доходи майбутніх періодів	3	12
Усього інших нефінансових зобов'язань	239	239
Разом інших зобов'язань	420	1 346

Забезпечення під імовірні зобов'язання включають формування забезпечення від втрати готівки, що зберігається в запасах готівки, оборотних касах та банкоматах Головного управління Національного банку в Автономній Республіці Крим, управління Національного банку в Донецькій та Луганській областях, ураховуючи ситуацію унаслідок тимчасової окупації Автономної Республіки Крим та окремих районів Донецької і Луганської областей.

Аналіз інших фінансових зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику наведено в примітці 30, аналіз валютного ризику – у примітці 32, аналіз процентного ризику – у примітці 33 та аналіз ризику ліквідності – у примітці 34.

20 Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України

Національний банк визначає прибуток до розподілу відповідно до статті 5¹ Закону України “Про Національний банк України”. Частина прибутку до розподілу, яка підлягає сплаті до Державного бюджету України перераховується в наступному за звітним році після підтвердження зовнішнім аудитом та затвердження Радою Національного банку річної фінансової звітності.

Загальна сума коштів, яку Національний банк у 2015 році перерахував до Державного бюджету України становить 61 803 мільйони гривень (у 2014 році – 22 807 мільйонів гривень),

Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України наведені в розрахунку:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Прибуток за рік, що належить Національному банку, за консолідованим звітом про сукупні доходи	81 319	96 079
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки активів і зобов'язань в іноземній валюті та монетарному золоті до резервів переоцінки	(25 704)	(34 042)
Спрямування нереалізованих результатів від переоцінки цінних паперів до резерву переоцінки	(110)	(242)
Спрямування нереалізованих доходів за операціями з похідними фінансовими інструментами до резерву переоцінки	(1 467)	–
Реалізований результат переоцінки за проданими банківськими металами	9	119
Реалізований результат переоцінки за проданими цінними паперами і ф'ючерсами	188	292
Коригування на (позитивний)/від'ємний результат діяльності дочірніх компаній	(21)	61
Прибуток до розподілу за рік	54 214	62 267
Нерозподілений прибуток за рік	(16 050)	(464)
Визнання зобов'язань перед Державним бюджетом за рахунок:		
частини прибутку до розподілу	38 164	61 803
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України	38 164	61 803

20 Zobov'язання z pereraxuvannya pributku do rozpodіlu do Derzhavnogo biudzhetu Ukraїni (prodovzhenня)

Прибуток до розподілу за 2015 рік становить 54 214 мільйонів гривень, з яких 38 164 мільйони гривень визнано зобов'язаннями з перерахування прибутку до розподілу до Державного бюджету України. Інша частина прибутку до розподілу в сумі 16 050 мільйонів гривень має бути спрямована на збільшення загальних резервів до рівня 7% після затвердження Радою Національного банку річної фінансової звітності Національного банку, звіту про виконання кошторису адміністративних витрат Національного банку та розподілу прибутку до розподілу за звітний рік. Ця сума відображена в сумі нерозподіленого прибутку за 2015 рік.

21 Управління капіталом

Капітал Національного банку – залишкова вартість активів банку після вирахування всіх його зобов'язань.

Для Національного банку як центрального банку України немає вимог до розміру власного капіталу, крім розміру статутного капіталу, установленого Законом України “Про Національний банк України”.

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” розмір статутного капіталу становить 10 мільйонів гривень. Його розмір може бути збільшений за рішенням Ради Національного банку.

За підсумками 2007 року Радою Національного банку було збільшено статутний капітал Національного банку до 100 мільйонів гривень.

Мета управління капіталом Національного банку полягає в підтриманні належного рівня капіталу для забезпечення економічної самостійності та здатності виконання Національним банком його функцій. Загальна сума капіталу, управління яким здійснює Національний банк, дорівнює сумі власного капіталу, зазначеній у консолідованому звіті про фінансовий стан станом на 31 грудня 2015 року становить 122 811 мільйонів гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 80 513 мільйонів гривень).

Цілі і політика управління окремими складовими капіталу Національного банку визначаються відповідними внутрішніми положеннями, які затверджуються Правлінням Національного банку.

Формування загальних та інших резервів Національного банку здійснюється відповідно до Закону України “Про Національний банк України” за рахунок прибутку до розподілу Національного банку за рішенням Ради Національного банку.

Частина прибутку до розподілу, визначена Законом України “Про Національний банк України” спрямовується до загальних та інших резервів Національного банку.

Резерв переоцінки активів і зобов'язань уключає нереалізовані доходи від результатів переоцінки монетарних активів і зобов'язань в іноземній валюті, монетарному золоті та банківських металах у зв'язку зі змінами курсу гривні до іноземних валют, монетарного золота та банківських металів та у зв'язку зі зміною справедливої вартості фінансових активів.

Станом на 31 грудня 2015 року власний капітал Національного банку складається з таких компонентів:

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Статутний капітал	100	100
Загальні резерви	14 622	14 622
Інші резерви	8 513	8 907
Нерозподілений прибуток	16 050	464
Резерв переоцінки активів і зобов'язань	83 526	56 420
Усього власного капіталу	<u>122 811</u>	<u>80 513</u>

22 Грошові кошти та їх еквіваленти

	Примітки	2015	2014 (скориговано) (у мільйонах гривень)
Готівкова іноземна валюта	5	1 675	1 135
Кошти на вимогу (крім коштів, використання яких є обмеженим)	5	10 806	10 001
Розміщені короткострокові депозити з терміном погашення до трьох місяців (крім золота, банківських металів та коштів, використання яких є обмеженим)	5	98 786	6 017
Цінні папери нерезидентів з терміном погашення до трьох місяців	6	170	–
Авуари в СПЗ	7	212	59
Усього грошових коштів та їх еквівалентів		111 649	17 212

23 Процентні доходи та витрати

	2015	2014 (у мільйонах гривень)
Процентні доходи		
Доходи за цінними паперами України, що обліковуються за амортизованою собівартістю	46 360	26 503
Доходи за кредитами банкам та іншим позичальникам	14 884	10 708
Доходи за коштами та депозитами в іноземній валюті	130	131
Доходи за внутрішнім державним боргом	180	187
Інші	73	100
Усього процентних доходів	61 627	37 629
Процентні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(1 829)	(291)
Витрати за коштами банків	(33)	(127)
Витрати за депозитними сертифікатами, що емітовані Національним банком	(8 163)	(696)
Витрати за отриманими кредитами	(389)	–
Витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	(116)	(63)
Інші	(1)	(142)
Усього процентних витрат	(10 531)	(1 319)
Чистий процентний дохід	51 096	36 310

До інших процентних доходів віднесено процентні доходи за кредитами, наданими працівникам, а до інших процентних витрат віднесено витрати за коштами працівників. У 2015 році проценти отримані та проценти сплачені, які включено до грошових потоків від операційної діяльності в консолідованому звіті про рух грошових коштів, становили 59 318 мільйонів гривень (у 2014 році – 31 409 мільйонів гривень) та 10 791 мільйон гривень (у 2014 році – 1 088 мільйонів гривень) відповідно.

У 2015 році до складу доходів за кредитами банкам та іншим позичальникам уключено доходи за знеціненими кредитами в розмірі 8 506 мільйонів гривень (у 2014 році – 3 329 мільйонів гривень), за вирахуванням ефекту коригування процентних доходів за знеціненими кредитами, що надані банкам, – 387 мільйонів гривень (у 2014 році – 1 979 мільйонів гривень) (примітка 9).

24 Комісійні доходи та витрати

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Комісійні доходи		
Доходи за операціями з розрахунково-касового обслуговування	208	288
Доходи за послугами системи електронних платежів та електронної пошти	131	141
Доходи за операціями з фінансовими інструментами	–	2
Доходи за послугами з доставки цінностей	2	2
Інші	2	3
Усього комісійних доходів	343	436
Комісійні витрати		
Витрати за операціями з МВФ	(265)	–
Витрати за операціями з фінансовими інструментами	(47)	(15)
Інші	–	(1)
Усього комісійних витрат	(312)	(16)
Чистий комісійний дохід	31	420

У 2015 році у зв'язку з достроковим припиненням програми з отримання коштів від МВФ “Стенд-бай” визнано витратами невідшкодовану комісію за зобов'язаннями з купівлі коштів у рамках цієї програми в сумі 265 мільйонів гривень (еквівалент 8 мільйонів СПЗ).

25 Інші доходи

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Доходи від припинення визнання фінансових активів при заміні їх на нові	782	74
Доходи від продажу інвестиційних і пам'ятних монет, сувенірної та іншої продукції	364	333
Штрафи, пеня, неустойки, що отримані	129	23
Прибуток від вибуття основних засобів і нематеріальних активів	16	2
Доходи від реєстрації та видачі ліцензій	5	4
Доходи від управління кредитними лініями	4	3
Перевищення справедливої вартості боргових цінних паперів над сумою сплачених коштів	1 135	16
Інші	73	83
Усього інших доходів	2 508	538

До доходів від припинення визнання фінансових активів при заміні їх на нові віднесено результат припинення визнання кредитів банкам та іншим позичальникам при заміні їх на нові шляхом зміни позичальника за кредитним договором.

До інших доходів віднесено доходи від реалізації матеріальних цінностей, соціально-побутової сфери, тощо.

Перевищення справедливою вартості боргових цінних паперів над сумою сплачених коштів за ними, яка у 2014 році включалася до складу статті “Інші” у сумі 16 мільйонів гривень, у цій звітності подано окремою статтею “Перевищення справедливої вартості боргових цінних паперів над сумою сплачених коштів” у цій примітці.

26 Витрати на утримання персоналу

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Заробітна плата персоналу	1 241	1 436
Єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та внески до недержавних пенсійних фондів	431	651
Матеріальна допомога та інші соціальні виплати	60	130
Інші	<u>53</u>	<u>31</u>
Усього витрат на утримання персоналу	<u>1 785</u>	<u>2 248</u>

До інших витрат на утримання персоналу віднесено витрати на підготовку кадрів і підвищення кваліфікації, витрати на спецодяг, взуття та інші засоби захисту працівників, витрати на забезпечення житлом працівників Національного банку тощо.

27 Адміністративно-господарські та інші витрати

	2015	2014
	<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Амортизаційні відрахування	350	420
Експлуатаційні та господарські витрати	122	122
Витрати на утримання необоротних матеріальних та нематеріальних	102	107
Податки, збори та обов'язкові платежі	61	129
Витрати на послуги та обслуговування телекомунікацій	26	38
Витрати на службові відрядження	18	13
Штрафи та пені сплачені	15	16
Канцелярські витрати	2	3
Інші	<u>146</u>	<u>103</u>
Усього адміністративно-господарських та інших витрат	<u>842</u>	<u>951</u>

Сума амортизації за 2015 рік не включає амортизацію в сумі 227 мільйонів гривень (у 2014 році – 168 мільйонів гривень), що нарахована на основні засоби, які використовуються для виготовлення банкнотного паперу, банкнот, монет та іншої продукції. Ця частина амортизації включається до витрат, пов'язаних із виготовленням банкнот, монет та іншої продукції.

До інших витрат віднесено витрати, що пов'язані зі списанням об'єктів незавершеного будівництва, визнання частки участі у фінансовому результаті асоційованої компанії, на навчання студентів, на матеріальну допомогу непрацюючим пенсіонерам, поштові витрати, витрати на аудит, тощо.

28 Чисте збільшення резервів

	Примітки	2015	2014
		<i>(у мільйонах гривень)</i>	
Чисте (збільшення)/зменшення резервів:			
за кредитами банкам та іншим позичальникам	9	(7 931)	(26 856)
за іншими активами	13	<u>1</u>	<u>(52)</u>
Усього чистого збільшення резервів		<u>(7 930)</u>	<u>(26 908)</u>

29 Управління фінансовими ризиками

Метою управління ризиками Національного банку є:

забезпечення утримання ризиків Національного банку на безпечному рівні на постійній основі;

сприяння ефективному управлінню активами і пасивами Національного банку, зокрема запобігання неадекватному використанню коштів;

забезпечення дотримання необхідного рівня ліквідності активів Національного банку;

дотримання під час управління активами і пасивами Національного банку обмежень, визначених законодавством України, а також принципів, внутрішніх правил, процедур та лімітів, визначених нормативно-правовими актами Національного банку;

вчасне надання керівництву Національного банку належної інформації (звітів) про стан управління ризиками активів та пасивів Національного банку.

Основними принципами управління фінансовими ризиками Національного банку є такі:

управління фінансовими ризиками має сприяти уникненню або зменшенню впливу на фінансові потоки та капітал Національного банку ризиків, які притаманні активам та зобов'язанням Національного банку, з урахуванням рівня схильності Національного банку до прийняття ризиків, що визначається законами України та нормативно-правовими актами Національного банку;

контроль за дотриманням прийнятного рівня фінансових ризиків Національного банку здійснюється керівництвом підрозділів та Департаментом управління ризиками Національного банку.

Для покриття можливих збитків від реалізації фінансових ризиків Національного банку, пов'язаних із виконанням його функцій, згідно з окремим положенням здійснюється формування резервів.

Основними видами фінансових ризиків, притаманних діяльності Національного банку, є кредитний, валютний, процентний ризики та ризик ліквідності.

Кредитний ризик

Кредитний ризик виникає через неспроможність боржника чи контрагента Національного банку виконати взяті на себе зобов'язання відповідно до погоджених умов. Кредитний ризик може мати такі прояви:

ризик дефолту боржника – ризик зниження доходів чи капіталу Національного банку, що виникає у разі невиконання боржником зобов'язань за борговими фінансовими інструментами (тобто ризик того, що сплата боржником процентів, комісій і основного боргу взагалі не відбуватиметься);

ризик забезпечення кредиту – ризик того, що внаслідок реалізації предмету забезпечення, вимоги кредитора не будуть задоволені в повному обсязі;

розрахунковий ризик – ризик зниження доходів чи капіталу Національного банку, що виникає у разі невиконання контрагентом прийнятих зобов'язань з поставки грошових коштів або базового активу, якщо до моменту одержання відповідних активів від контрагента Національний банк здійснив (дав безвідкличне доручення здійснити) перерахування контрагентові грошових коштів або поставки базового активу.

29 Управління фінансовими ризиками (продовження)

Управління кредитним ризиком Національного банку здійснюється шляхом:

- визначення мінімально допустимих довгострокових кредитних рейтингів контрагентів;
- установлення довгострокових кредитних лімітів на обсяг заборгованості іноземних контрагентів та емітентів цінних паперів перед Національним банком (як загальної заборгованості, так і заборгованості за окремими фінансовими інструментами);
- установлення короткострокових кредитних лімітів на обсяг загальної заборгованості під час виконання операцій з українськими банками-контрагентами;
- установлення обмежень на розмір стандартної дюрації (середньої тривалості) розміщення коштів за валютами та видами фінансових інструментів;
- використання застави та інших видів забезпечення виконання зобов'язань;
- диверсифікації – розміщення коштів у фінансові інструменти різних контрагентів, співпраця з якими дозволена з огляду на їх характеристики ризиковості;
- створення резервів Національного банку на покриття кредитного ризику, пов'язаного з виконанням його функцій.

Ринкові ризики

Ринкові ризики – це ризики виникнення збитків у зв'язку з несприятливою зміною ринкових цін (валютних курсів, процентних ставок, кредитних спредів, цін на акції або товари тощо). Залежно від факторів, що призводять до виникнення збитків, Національний банк визначає для себе такі основні види ринкових ризиків:

валютний ризик – це ризик виникнення збитків у зв'язку з несприятливою зміною валютних курсів;

процентний ризик – це ризик виникнення збитків у зв'язку з несприятливою зміною процентних ставок;

ризик кредитного спреду – це ризик виникнення збитків у зв'язку з розширенням кредитних спредів на ринку.

Управління ринковими ризиками Національного банку здійснюється за допомогою:

установлення лімітів на абсолютні та відносні показники окремих видів ринкових ризиків (у тому числі порівнянно з обраним еталоном);

диверсифікації.

У наведеній нижче таблиці представлено аналіз чутливості позицій Національного банку до валютного ризику, який розраховано на основі припущення про 5% та 30% збільшення і зменшення курсу долара США, євро, СПЗ та інших валют по відношенню до гривні у 2015 та 2014 роках відповідно. До аналізу чутливості включені тільки суми в іноземній валюті (за винятком немонетарних активів), наявні на кінець періоду, під час конвертації яких на кінець періоду використовуються курси, змінені на 5% та 30% по відношенню до діючих на кінець 2015 та 2014 років відповідно.

Вплив зміни курсів на прибуток або збиток та прибуток до розподілу за рік представлений таким чином:

	31 грудня 2015 року		31 грудня 2014 року	
	+5%	-5%	+30%	-30%
	<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Долари США	8 703	(8 703)	24 341	(24 341)
Євро	2 199	(2 199)	2 664	(2 664)
СПЗ	(6 497)	6 497	(10 240)	10 240
Англійські фунти стерлінгів	498	(498)	1 042	(1 042)
Інші валюти	421	(421)	1 546	(1 546)

29 Управління фінансовими ризиками (продовження)

У наведеній нижче таблиці представлений аналіз чутливості позицій Національного банку до процентного ризику. Вплив на прибуток або збиток та прибуток до розподілу за рік представлений таким чином:

	31 грудня 2015 року		31 грудня 2014 року	
	+100 б.п.	-100 б.п.	+100 б.п.	-100 б.п.
Чутливість фінансових активів	1 893	(1 893)	866	(866)
Чутливість фінансових зобов'язань	(2 479)	2 479	(506)	506
Чистий вплив на прибуток або збиток та прибуток до розподілу +100 б.п.	(586)	586	361	(361)

Ідентифікація джерел процентного ризику здійснюється шляхом аналізу наявної структури процентних активів та пасивів. Національний банк здійснює оцінку процентного ризику за допомогою аналізу чутливості до зміни процентних ставок, тобто, змін ринкової вартості інструментів та портфелів у результаті загальної зміни кривої дохідності на певну кількість базисних пунктів. Відповідно до методології використовуваних сценарії включають паралельне зміщення всієї кривої на 1 процентний пункт (+/-100 базисних пунктів). Чутливість до процентного ризику обчислюється на основі сценарію, відповідно до якого всі криві процентних ставок вважаються такими, що змінюються однаково незалежно від фінансового інструменту або валюти. Оцінки включають процентний ризик за всіма позиціями Національного банку для інструментів з фіксованою та плаваючою процентною ставкою як визначено за відповідною моделлю.

Ризик ліквідності

Ризик ліквідності – ризик виникнення дефіциту грошових коштів унаслідок неможливості продажу активу в потрібній кількості в прийнятні строки без значних втрат його вартості через погіршення кон'юнктури ринку.

Управління ризиком ліквідності Національного банку здійснюється шляхом:

утримання певних нормативно визначених обсягів коштів у грошовій формі на кореспондентських рахунках;

утримання достатнього обсягу високоліквідних фінансових інструментів, які можуть бути швидко переведені в грошові кошти;

встановлення вимог до ліквідності активів Національного банку.

Детальна оцінка фінансових ризиків наведена в примітках 30 – 34.

30 Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику

Станом на 31 грудня 2015 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
	(у мільйонах гривень)				
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	1 675	124 584	–	4	126 263
Цінні папери нерезидентів	–	171 609	–	1	171 610
Авуари в СПЗ	–	–	212	–	212
Цінні папери України	404 514	–	–	–	404 514
Кредити банкам та іншим позичальникам	65 236	–	–	–	65 236
Внутрішній державний борг	2 091	–	–	–	2 091
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	45 631	–	45 631
Інші фінансові активи	239	1 467	236	–	1 942
Усього фінансових активів	473 755	297 660	46 079	5	817 499

30 Аналіз фінансових активів і зобов'язань у розрізі концентрації географічного ризику (продовження)

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
Фінансові зобов'язання					(у мільйонах гривень)
Банкноти та монети в обігу	308 237	–	–	–	308 237
Кошти банків	31 041	–	–	–	31 041
Кошти державних та інших установ	51 278	41	–	–	51 319
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	89 747	–	–	–	89 747
Кредити отримані	–	12 003	–	19 280	31 283
Зобов'язання перед МВФ	–	–	176 142	–	176 142
Інші фінансові зобов'язання	167	14	–	–	181
Усього фінансових зобов'язань	480 470	12 058	176 142	19 280	687 950
Чиста балансова позиція	(6 715)	285 602	(130 063)	(19 275)	129 549
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів центральним банкам інших країн	–	13 848	–	54 545	68 393
Чиста позабалансова позиція (примітка 35)	–	(13 848)	–	(54 545)	(68 393)
Чиста позиція	(6 715)	271 754	(130 063)	(73 820)	61 156

Станом на 31 грудня 2014 року фінансові активи і зобов'язання Національного банку в розрізі концентрації географічного ризику подані таким чином:

	Україна	Країни ОЕСР	МВФ	Інші	Усього
					(у мільйонах гривень)
Фінансові активи					
Кошти та депозити в іноземній валюті	1 135	16 203	–	–	17 338
Цінні папери нерезидентів	–	88 117	–	1	88 118
Авуари в СПЗ	–	–	59	–	59
Цінні папери України	330 774	–	–	–	330 774
Кредити банкам та іншим позичальникам	81 573	–	–	–	81 573
Внутрішній державний борг	2 180	–	–	–	2 180
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	31 344	–	31 344
Інші фінансові активи	963	–	–	–	963
Усього фінансових активів	416 625	104 320	31 403	1	552 349
Фінансові зобов'язання					
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	304 811
Кошти банків	28 895	–	–	–	28 895
Кошти державних та інших установ	14 648	–	–	–	14 648
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 609	–	–	–	19 609
Зобов'язання перед МВФ	–	–	65 615	–	65 615
Інші фінансові зобов'язання	1 107	–	–	–	1 107
Усього фінансових зобов'язань	369 070	–	65 615	–	434 685
Чиста балансова позиція	47 555	104 320	(34 212)	1	117 664
Позабалансові зобов'язання					
Зобов'язання з надання кредитів	(2 790)	–	–	–	(2 790)
Чиста позабалансова позиція (примітка 35)	(2 790)	–	–	–	(2 790)
Чиста позиція	44 765	104 320	(34 212)	1	114 874

31 Кредитний ризик

Фінансові активи Національного банку за кредитними рейтингами контрагентів, установленими міжнародними рейтинговими компаніями Fitch IBCA, Moody's та Standard & Poor's, подані за найнижчим із присвоєних зазначеними компаніями рейтингом кожному контрагенту. Рейтинги наводяться відповідно до кодування рейтингової компанії Fitch IBCA із застосуванням таблиці відповідностей рейтингів інформаційної системи Bloomberg.

	Кредитний рейтинг	2015		2014	
		Обсяг	% у сатті фінансових активів	Обсяг	% у сатті фінансових активів
Фінансові активи – непрострочені і незнецінені:					
Кошти та депозити в іноземній валюті:					
кошти на вимогу	AAA	2 012	1,6	87	0,5
	AA+	52	0,0	1 107	6,4
	AA	2 322	1,8	–	–
	AA-	3 387	2,7	4 583	26,4
	A+	520	0,4	2 916	16,8
	A	2 333	1,8	1 315	7,6
	A-	192	0,2	178	1,0
	BBB+	349	0,3		
строкові депозити	AAA	19 677	15,6	3 438	19,8
	AA+	14 696	11,6	2	0,0
	AA-	8 096	6,4	2 442	14,1
	A+	27 359	21,7	–	–
	A	24 708	19,6	–	–
	A-	18 885	15,0	135	0,8
готівкова іноземна валюта	Без ризику	1 675	1,3	1 135	6,6
Усього коштів та депозитів в іноземній валюті:		126 263	100,0	17 338	100,0
Цінні папери нерезидентів:					
державні облігації	AAA	10 543	6,2	6 771	7,7
	AA+	101 034	58,9	44 082	50,1
	AA	394	0,2	–	–
	AA-	4 268	2,5	2 636	3,0
	A+	3 768	2,2	–	–
облігації міжнародних агенцій, банків та інших емітентів	AAA	18 683	10,9	10 400	11,8
	AA+	3 455	2,0	4 789	5,4
	AA	2 063	1,2	269	0,3
	AA-	9 654	5,6	13 353	15,2

31 Кредитний ризик (продовження)

Кредитний рейтинг	2015		2014		
	Обсяг	% у фінансових активах	Обсяг	% у фінансових активах	
<i>(у мільйонах гривень)</i>					
A+	13 099	7,6	4 151	4,7	
A	1 311	0,8	1 546	1,8	
A-	3 217	1,9	–	–	
Усього боргових цінних паперів нерезидентів	171 489	100,0	87 997	100,0	
Цінні папери України	CCC	402 249	99,4	–	–
	CCC-	–	–	325 722	98,5
	Без рейтингу	2 265	0,6	5 052	1,5
Усього цінних паперів України	404 514	100,0	330 774	100,0	
Кредити банкам та іншим позичальникам: кредити, надані для підтримання ліквідності та кредити, надані Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	CCC	–	–	1 365	2,0
	CC	16 835	54,6	46 728	69,8
	Без рейтингу	14 000	45,4	18 914	28,2
Усього кредитів банкам та іншим позичальникам	30 835	100,0	67 007	100,0	
Інші фінансові активи	AAA	236	12,2	–	–
	A	1 467	75,5	–	–
	CC	2	0,1	–	–
	Без рейтингу	237	12,2	963	100,0
Усього інших фінансових активів	1 942	100,0	963	100,0	

Загальна сума кредитів, наданих п'ятьом банкам із найбільшою сумою кредитної заборгованості, станом на 31 грудня 2015 року становила 70 631 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 68 572 мільйони гривень), або 61% (станом на 31 грудня 2014 року – 55%) від загальної суми кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам до формування резерву. Резерв, визнаний за кредитами, наданими цим п'ятьом банкам, становив 30 719 мільйонів гривень станом на 31 грудня 2015 року (станом на 31 грудня 2014 року – 24 515 мільйонів гривень).

Цінні папери України без визначеного міжнародного рейтингу представлені облігаціями державних підприємств, рейтинг яких обмежений суверенним рейтингом України.

32 Валютний ризик

Станом на 31 грудня 2015 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>								
Фінансові активи								
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	93 683	19 435	–	4 930	8 215	–	126 263
Цінні папери нерезидентів	–	136 471	29 674	–	5 021	323	121	171 610
Авуари в СПЗ	–	–	–	212	–	–	–	212
Цінні папери України	401 349	3 165	–	–	–	–	–	404 514
Кредити банкам та іншим позичальникам	65 236	–	–	–	–	–	–	65 236
Внутрішній державний борг	2 091	–	–	–	–	–	–	2 091
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	45 631	–	–	–	45 631
Інші фінансові активи	1 697	–	–	236	–	9	–	1 942
Усього фінансових активів	470 373	233 319	49 109	46 079	9 951	8 547	121	817 499

32 Валютний ризик (продовження)

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
Фінансові зобов'язання								<i>(у мільйонах гривень)</i>
Банкноти та монети в обігу	308 237	–	–	–	–	–	–	308 237
Кошти банків	30 288	707	41	–	–	5	–	31 041
Кошти державних та інших установ	17 441	28 794	5 084	–	–	–	–	51 319
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	89 747	–	–	–	–	–	–	89 747
Кредити отримані	–	12 003	–	–	–	19 280	–	31 283
Зобов'язання перед МВФ	115	–	–	176 027	–	–	–	176 142
Інші фінансові зобов'язання	119	51	1	–	–	10	–	181
Усього фінансових зобов'язань	445 947	41 555	5 126	176 027	–	19 295	–	687 950
Чиста балансова позиція	24 426	191 764	43 983	(129 948)	9 951	(10 748)	121	129 549
Позабалансові активи та зобов'язання								
Активи до отримання за форвардними контрактами	–	–	–	–	–	19 175	–	19 175
Активи до постачання за форвардними контрактами	–	17 697	–	–	–	–	–	17 697
Чиста позабалансова позиція	–	(17 697)	–	–	–	19 175	–	1 478
Чиста позиція	24 426	174 067	43 983	(129 948)	9 951	8 427	121	131 027

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав такі валютні позиції:

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Немонетарні	Усього
Фінансові активи								<i>(у мільйонах гривень)</i>
Кошти та депозити в іноземній валюті	–	9 609	1 644	–	1 104	4 981	–	17 338
Цінні папери нерезидентів	–	69 206	16 020	–	2 368	403	121	88 118
Авуари в СПЗ	–	–	–	59	–	–	–	59
Цінні папери України	325 871	3 359	1 544	–	–	–	–	330 774
Кредити банкам та іншим позичальникам	81 573	–	–	–	–	–	–	81 573
Внутрішній державний борг	2 180	–	–	–	–	–	–	2 180
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	31 344	–	–	–	31 344
Інші фінансові активи	963	–	–	–	–	–	–	963
Усього фінансових активів	410 587	82 174	19 208	31 403	3 472	5 384	121	552 349
Фінансові зобов'язання								
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	–	–	–	304 811
Кошти банків	28 116	718	61	–	–	–	–	28 895
Кошти державних та інших установ	3 905	316	10 255	–	–	172	–	14 648
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 609	–	–	–	–	–	–	19 609
Зобов'язання перед МВФ	79	–	–	65 536	–	–	–	65 615
Інші фінансові зобов'язання	1 032	4	11	–	–	60	–	1 107
Усього фінансових зобов'язань	357 552	1 038	10 327	65 536	–	232	–	434 685
Чиста балансова позиція	53 035	81 136	8 881	(34 133)	3 472	5 152	121	117 664

32 Валютний ризик (продовження)

Активи і зобов'язання в інших валютах переважно складаються зі статей у швейцарських франках, австралійських доларах, японських єнах та юанях Женьміньбі.

33 Процентний ризик

Станом на 31 грудня 2015 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. Процентні ставки за кожним фінансовим інструментом розраховувались як середньозважені ефективні процентні ставки на звітну дату.

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка
							(у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,38	0,01	–	0,51	0,61	0,35
Цінні папери нерезидентів	–	0,99	0,16	–	0,77	2,07	0,84
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,05	–	–	0,05
Цінні папери України	13,59	8,39	–	–	–	–	13,56
Кредити банкам та іншим позичальникам	21,27	–	–	–	–	–	21,27
Внутрішній державний борг	8,66	–	–	–	–	–	8,66
Фінансові зобов'язання							
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	5,75	–	–	–	–	–	5,75
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19,77	–	–	–	–	–	19,77
Кредити отримані	–	0,42	–	–	–	5,72	3,69
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею та розподілом СПЗ	–	–	–	1,94	–	–	1,94

Позначка “–” у таблиці означає, що Національний банк не має відповідних активів або зобов'язань у зазначеній валюті, за якими нараховуються проценти.

За змінною ставкою нараховуються проценти за авуарами в СПЗ та кредитом МВФ (процентна ставка переглядається щотижня).

Процентна ставка, за якою нараховуються витрати за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, не є фіксованою, її розмір відповідає середньозваженій процентній ставці за вкладами (депозитами) на вимогу фізичних осіб у національній валюті.

Проценти за цінними паперами нараховуються як за змінною ставкою, так і за фіксованою.

Станом на 31 грудня 2014 року Національний банк мав таку структуру середньозважених процентних ставок за основними валютами для монетарних фінансових інструментів, за якими нараховуються проценти. З урахуванням принципу суттєвості та близькості значень ефективних та номінальних відсоткових ставок станом на 31 грудня 2014 року, процентні ставки, за винятком середньозваженої відсоткової ставки за категорією “Внутрішній державний борг”, розраховувались як середньозважені процентні ставки, передбачені договорами на звітну дату.

33 Процентний ризик (продовження)

	Гривні	Долари США	Євро	СПЗ	Англійські фунти стерлінгів	Інші	Загальна середньозважена ставка (у %)
Фінансові активи							
Строкові депозити в банках країн ОЕСР	–	0,10	0,00	–	0,00	0,11	0,11
Цінні папери нерезидентів	–	0,64	0,24	–	0,60	2,22	0,57
Авуари в СПЗ	–	–	–	0,05	–	–	0,05
Цінні папери України	12,92	7,33	4,95	–	–	–	12,83
Кредити банкам та іншим позичальникам	15,76	–	–	–	–	–	15,76
Внутрішній державний борг	8,66	–	–	–	–	–	8,66
Фінансові зобов'язання							
Фонд гарантування вкладів фізичних осіб	5,04	–	–	–	–	–	5,04
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	10,31	–	–	–	–	–	10,31
Боргові зобов'язання на користь МВФ за купівлею та розподілом СПЗ	–	–	–	1,05	–	–	1,05

Аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок

У наведеній нижче таблиці наведено аналіз фінансових активів і зобов'язань за строками перегляду процентних ставок.

Для фінансових активів і зобов'язань з фіксованою процентною ставкою строковість визначалася з урахуванням періоду від дати консолідованого звіту про фінансовий стан до дати погашення згідно з контрактом, для активів і зобов'язань зі змінною процентною ставкою – з урахуванням найближчого терміну перегляду процентних ставок чи дати погашення залежно від того, що настає раніше.

Станом на 31 грудня 2015 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпроцентні	Усього
(у мільйонах гривень)							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	97 922	17 057	6 464	–	–	4 820	126 263
Цінні папери нерезидентів	7 001	15 736	46 723	99 097	2 932	121	171 610
Авуари в СПЗ	212	–	–	–	–	–	212
Цінні папери України	3 033	9 247	34 793	220 181	136 842	418	404 514
Кредити банкам та іншим позичальникам	12 570	1 201	12 081	39 384	–	–	65 236
Внутрішній державний борг	–	26	78	418	1 569	–	2 091
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	45 631	45 631
Інші фінансові активи	5	15	23	68	48	1 783	1 942
Усього фінансових активів	120 743	43 282	100 162	359 148	141 391	52 773	817 499

33 Процентний ризик (продовження)

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	308 237	308 237
Кошти банків	–	–	–	–	–	31 041	31 041
Кошти державних та інших установ	8 350	–	–	–	–	42 969	51 319
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	89 747	–	–	–	–	–	89 747
Кредити отримані	31 283	–	–	–	–	–	31 283
Зобов'язання перед МВФ	130 080	431	–	–	–	45 631	176 142
Інші фінансові зобов'язання	–	–	–	–	–	181	181
Усього фінансових зобов'язань	259 460	431	–	–	–	428 059	687 950
Чистий розрив	(138 717)	42 851	100 162	359 148	141 391	(375 286)	129 549
Сумарний розрив	(138 717)	(95 866)	4 296	363 444	504 835	129 549	

Станом на 31 грудня 2014 року фінансові активи і зобов'язання за строками перегляду процентних ставок відображаються таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Безпро- центні	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>							
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	10 474	1 839	–	–	–	5 025	17 338
Цінні папери нерезидентів	5 664	12 119	12 755	52 510	4 949	121	88 118
Авуари в СПЗ	59	–	–	–	–	–	59
Цінні папери України	2 576	5 899	14 951	193 786	113 562	–	330 774
Кредити банкам та іншим позичальникам	12 317	31 047	10 196	28 013	–	–	81 573
Внутрішній державний борг	–	22	66	363	1 729	–	2 180
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	31 344	31 344
Інші фінансові активи	3	1	438	92	423	6	963
Усього фінансових активів	31 093	50 927	38 406	274 764	120 663	36 496	552 349
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	–	–	–	–	–	304 811	304 811
Кошти банків	–	–	–	–	–	28 895	28 895
Кошти державних та інших установ	819	–	–	–	–	13 829	14 648
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 259	350	–	–	–	–	19 609
Зобов'язання перед МВФ	34 212	59	–	–	–	31 344	65 615
Інші фінансові зобов'язання	–	–	–	–	–	1 107	1 107
Усього фінансових зобов'язань	54 290	409	–	–	–	379 986	434 685
Чистий розрив	(23 197)	50 518	38 406	274 764	120 663	(343 490)	117 664
Сумарний розрив	(23 197)	27 321	65 727	340 491	461 154	117 664	

Станом на 31 грудня 2015 року частка цінних паперів нерезидентів зі змінною ставкою становила 5,09% від загального портфеля (станом на 31 грудня 2014 року – 13,38%).

34 Ризик ліквідності

Для оцінки ризику ліквідності фінансові активи групуються відповідно до очікуваних на звітну дату строків отримання грошових потоків для їх погашення з урахуванням періоду, який залишився від звітної дати до очікуваної дати погашення відповідного грошового потоку. Фінансові зобов'язання групуються за строками погашення з урахуванням періоду, який згідно з контрактом залишився від звітної дати до дати погашення.

Суми фінансових активів та зобов'язань, наведені в таблиці ризику ліквідності, відображають дисконтовані грошові потоки за контрактами. Похідні контракти, розрахунки за якими проводитимуться на підставі чистої суми, наведені за чистою сумою, яка, як очікується, буде сплачена. Знецінені кредити включені в таблицю за балансовою вартістю з урахуванням резервів під знецінення і на підставі очікуваних термінів припливу грошових коштів.

Якщо суми, що підлягають сплаті, не є фіксованими, то такі суми наводяться в аналізі ліквідності з урахуванням умов, які були на дату звітності. Позиції в іноземній валюті перераховані за курсами спот на звітну дату.

Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 31 грудня 2015 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк пога- шення не визнач- ний	Усього
							(у мільйонах гривень)
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	102 742	17 057	6 464	–	–	–	126 263
Цінні папери нерезидентів	4 932	9 396	48 417	105 812	2 932	121	171 610
Авуари в СПЗ	212	–	–	–	–	–	212
Цінні папери України	3 033	8 247	34 793	221 181	137 260	–	404 514
Кредити банкам та іншим позичальникам	1 414	1 201	12 081	39 384	–	11 156	65 236
Внутрішній державний борг	–	26	78	418	1 569	–	2 091
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	45 631	45 631
Інші фінансові активи	1 478	16	28	89	73	258	1 942
Активи до отримання за форвардними контрактами	19 175	–	–	–	–	–	19 175
Усього фінансових активів	132 986	35 943	101 861	366 884	141 834	57 166	836 674
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	308 237	–	–	–	–	–	308 237
Кошти банків	31 041	–	–	–	–	–	31 041
Кошти державних та інших установ	51 319	–	–	–	–	–	51 319
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	89 747	–	–	–	–	–	89 747
Кредити отримані	31 283	–	–	–	–	–	31 283
Заборгованість перед МВФ	2 824	431	–	54 231	73 141	45 515	176 142
Інші фінансові зобов'язання	107	13	–	1	–	60	181
Зобов'язання з надання кредитів центральним банкам інших країн	68 393	–	–	–	–	–	68 393
Активи до постачання за форвардними контрактами	17 697	–	–	–	–	–	17 697
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	600 648	444	–	54 232	73 141	45 575	774 040
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(467 662)	35 499	101 861	312 652	68 693	11 591	62 634
Сумарний розрив ліквідності	(467 662)	(432 163)	(330 302)	(17 650)	51 043	62 634	

34 Ризик ліквідності (продовження)

Оцінка ризику ліквідності Національного банку станом на 31 грудня 2014 року подана таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк пога- шення не визначений	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Фінансові активи							
Кошти та депозити в іноземній валюті	15 499	1 839	–	–	–	–	17 338
Цінні папери нерезидентів	2 400	4 361	18 777	57 510	4 949	121	88 118
Авуари в СПЗ	59	–	–	–	–	–	59
Цінні папери України	2 576	5 899	14 951	193 786	113 562	–	330 774
Кредити банкам та іншим позичальникам	12 317	31 047	10 196	28 013	–	–	81 573
Внутрішній державний борг	–	22	66	363	1 729	–	2 180
Внески в рахунок квоти МВФ	–	–	–	–	–	31 344	31 344
Інші фінансові активи	3	1	438	92	423	6	963
Усього фінансових активів	32 854	43 169	44 428	279 764	120 663	31 471	552 349
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	–	–	304 811
Кошти банків	28 895	–	–	–	–	–	28 895
Кошти державних та інших установ	14 648	–	–	–	–	–	14 648
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 259	350	–	–	–	–	19 609
Заборгованість перед МВФ	3 576	1 040	6 219	23 515	–	31 265	65 615
Інші фінансові зобов'язання	1 107	–	–	–	–	–	1 107
Зобов'язання з надання кредитів	2 790	–	–	–	–	–	2 790
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	375 086	1 390	6 219	23 515	–	31 265	437 475
Розрив ліквідності за фінансовими інструментами	(342 232)	41 779	38 209	256 249	120 663	206	114 874
Сумарний розрив ліквідності	(342 232)	(300 453)	(262 244)	(5 995)	114 668	114 874	

Внески в рахунок квоти МВФ і частина зобов'язань перед МВФ, що належать до боргових зобов'язань на користь МВФ зі сплати внеску за квотою, віднесені до категорії “Строк погашення не визначений” у зв'язку з природою цього залишку.

Суми, що зазначаються в нижченаведених таблицях, не відповідають сумам, відображеним у консолідованому звіті про фінансовий стан, оскільки представлена нижче інформація включає аналіз за строками погашення фінансових зобов'язань, який відображає загальну суму залишків платежів за договорами (включаючи виплату процентів), які не визнаються в консолідованому звіті про фінансовий стан за методом ефективної процентної ставки.

Періоди виплат за недисконтованими грошовими потоками за фінансовими зобов'язаннями згідно з договорами станом на 31 грудня 2015 року представлені таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк пога- шення не визначений	Усього
	<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	308 237	–	–	–	–	–	308 237
Кошти банків	31 041	–	–	–	–	–	31 041
Кошти державних та інших установ	51 319	–	–	–	–	–	51 319
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	89 747	–	–	–	–	–	89 747
Кредити отримані	31 326	–	–	–	–	–	31 326
Зобов'язання перед МВФ	2 824	648	1 899	61 818	75 369	45 515	188 073
Інші фінансові зобов'язання	107	13	–	1	–	60	181
Активи до постачання за форвардними контрактами	17 697	–	–	–	–	–	17 697
Зобов'язання з надання кредитів центральним банкам інших країн в національній валюті	68 393	–	–	–	–	–	68 393
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	600 691	661	1 899	61 819	75 369	45 575	786 014

34 Ризик ліквідності (продовження)

Періоди виплат за недисконтованими грошовими потоками за фінансовими зобов'язаннями згідно з договорами станом на 31 грудня 2014 року представлені таким чином:

	На вимогу та до 1 місяця	1 – 3 місяці	3 – 12 місяців	1 – 5 років	Понад 5 років	Строк пога- шення не визначен- ний <i>(у мільйонах гривень)</i>	Усього
Фінансові зобов'язання							
Банкноти та монети в обігу	304 811	–	–	–	–	–	304 811
Кошти банків	28 895	–	–	–	–	–	28 895
Кошти державних та інших установ	14 648	–	–	–	–	–	14 648
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком	19 259	350	–	–	–	–	19 609
Заборгованість перед МВФ	3 474	1 131	6 456	24 275	–	31 265	66 601
Інші фінансові зобов'язання	1 107	–	–	–	–	–	1 107
Зобов'язання з надання кредитів	2 790	–	–	–	–	–	2 790
Усього майбутніх платежів за фінансовими зобов'язаннями	374 984	1 481	6 456	24 275	–	31 265	438 461

35 Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти

Зобов'язання з надання кредитів

Зобов'язання з надання кредитів включають такі статті:

	2015 <i>(у мільйонах гривень)</i>	2014
Зобов'язання з надання кредитів банкам для підтримання ліквідності	–	2 790
Зобов'язання з надання кредитів центральним банкам інших країн в національній валюті	68 393	–
Усього зобов'язань з надання кредитів	68 393	2 790

Зобов'язання з надання кредитів – це невикористані суми, призначені для кредитування банків. Національний банк стосовно кредитного ризику за зобов'язаннями з надання кредитів наражається на потенційні збитки в загальній сумі невикористаних зобов'язань у разі надання невикористаної суми таких кредитів. Можлива сума збитків за зобов'язаннями з надання банкам кредитів для підтримання ліквідності є меншою, ніж загальна сума невикористаних зобов'язань, оскільки виконання більшості зобов'язань з надання кредитів для підтримання ліквідності залежить від дотримання клієнтами певних кредитних стандартів. Національний банк відстежує строки до погашення зобов'язань з надання кредитів, оскільки більш довгострокові зобов'язання зазвичай характеризуються вищим кредитним ризиком, ніж короткострокові. Загальна сума невиконаних зобов'язань з надання кредитів за угодою необов'язково передбачає майбутні грошові кошти, оскільки строк дії таких фінансових інструментів може закінчитися без фінансування.

Зобов'язання з капітальних вкладень

Станом на 31 грудня 2015 року Національний банк мав зобов'язання з капітальних вкладень, які стосувалися придбання, будівництва та поліпшення основних засобів і нематеріальних активів, на загальну суму 94 мільйони гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 118 мільйонів гривень).

Похідні фінансові інструменти

Відповідно до Угоди про управління інвестиціями та надання консультативних послуг між Міжнародним банком реконструкції та розвитку і Національним банком із жовтня 2013 року здійснювалися операції з ф'ючерсами для регулювання процентного ризику.

35 Позабалансові зобов'язання і похідні фінансові інструменти (продовження)

Станом на 31 грудня 2015 року Національний банк мав 213 довгих біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання в березні 2016 року, умовна вартість яких становить 1 111 мільйонів гривень або 46 мільйонів доларів США, та 972 коротких біржових процентних ф'ючерсних контракти з термінами виконання з березня 2016 року до червня 2019 року, умовна вартість яких становить 5 387 мільйонів гривень або 224 мільйони доларів США (станом на 31 грудня 2014 року – 138 довгих біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2015 року до вересня 2016 року, умовна вартість яких становить 526 мільйонів гривень або 33 мільйони доларів США, та 1 096 коротких біржових процентних ф'ючерсних контрактів із термінами виконання з березня 2015 року до червня 2019 року, умовна вартість яких становить 4 258 мільйонів гривень, або 270 мільйонів доларів США). Кошти для розрахунків за ф'ючерсними операціями в сумі 11 мільйонів гривень (у 2014 році – 7 мільйонів гривень) оцінено за справедливою вартістю та включено до складу коштів та депозитів в іноземній валюті (примітка 5).

Відповідно до рамкової генеральної угоди ISDA між Національним банком та банком Citibank, N.A. London до позабалансових зобов'язань та вимог уключено кошти за операціями своп. На 31 грудня 2015 року активи до отримання становили 19 175 мільйонів гривень, активи до постачання – 17 697 мільйони гривень.

Судові процедури

До Національного банку під час його діяльності пред'являються певні претензії і позови. Проте на підставі власної оцінки, а також відповідно до внутрішніх фахових висновків керівництво вважає, що Національний банк не зазнає внаслідок цього суттєвих збитків. У зв'язку з цим відповідний резерв у цій консолідованій фінансовій звітності не створювався.

36 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань

Національний банк визначає розрахункову справедливую вартість фінансових активів і зобов'язань, використовуючи ринкову інформацію (за її наявності) та відповідні методики оцінки. Проте для тлумачення ринкової інформації з метою визначення розрахункової справедливої вартості неодмінно потрібне суб'єктивне судження. Як зазначено в примітці 4, економіка України характеризується особливостями, властивими ринковій економіці перехідного періоду, і активність її фінансового ринку поки що є низькою. Таким чином, розрахунки не завжди відповідають реальним сумам, за які Національний банк міг би реалізувати фінансові активи та зобов'язання з урахуванням поточних обставин.

Фінансові активи та зобов'язання, що відображені за справедливою вартістю. Боргові цінні папери нерезидентів відображені в консолідованому звіті про фінансовий стан за справедливою вартістю. Справедлива вартість цих цінних паперів визначається на підставі котирувань на активному ринку. Справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на ринку, що не є активним (станом на 31 грудня 2014 року справедлива вартість більшої частини цінних паперів України, що обліковуються за справедливою вартістю, визначалася на підставі даних щодо котирувань на ринку, що не є активним).

Національний банк визначив, що справедлива вартість певних фінансових активів і зобов'язань суттєво не відрізняється від їх балансової вартості. До цих фінансових активів і зобов'язань належать кошти та депозити в іноземній валюті, авуари в СПЗ та внески в рахунок квоти МВФ, інші фінансові активи, банкноти та монети в обігу, кошти банків, кошти державних та інших установ, депозитні сертифікати Національного банку та зобов'язання перед МВФ, інші фінансові зобов'язання.

Справедливу вартість тих фінансових активів і зобов'язань, для яких немає активного ринку, Національний банк розраховував за методом дисконтування грошових потоків. Зазначена модель ураховує майбутні процентні платежі та погашення основної суми заборгованості, строки погашення та ставку дисконтування.

36 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань (продовження)

Справедливу вартість цінних паперів України, для яких немає активного ринку, Національний банк визначав на підставі дохідного підходу та:

для державних облігацій України – вхідних даних 2-го рівня (спот-ставок, розрахованих на основі кривої безкупонної дохідності, яка побудована за даними фактично укладених та виконаних договорів з ОВДП із застосуванням параметричної моделі Нельсона-Сігела);

для облігації інших державних установ – вхідних даних 2-го рівня (спот-ставок, розрахованих на основі кривої безкупонної дохідності, яка побудована за даними фактично укладених та виконаних договорів з ОВДП із застосуванням параметричної моделі Нельсона-Сігела), та 3-го рівня (премії за ризик цінних паперів порівняно з ризиком ОВДП, яка визначена з використанням експертних суджень на рівні 100 базисних пунктів, що враховує наявність гарантій уряду для цих цінних паперів).

Як ставка дисконтування для визначення справедливої вартості внутрішнього державного боргу в національній валюті використовувалася середньозважена ставка Національного банку за всіма інструментами рефінансування.

Як ставка дисконтування для визначення справедливої вартості кредитів, наданих банкам та іншим позичальникам, використовувалася ринкова ставка (облікова ставка Національного банку) плюс 1,5% на дату розрахунку.

Використані ставки дисконтування були такими:

	2015	2014
	Ставка дисконтування, у % річних	Ставка дисконтування, у % річних
Цінні папери України в національній валюті:		
облігації внутрішньої державної позики	11,05 – 20,72	13,89 – 27,04
облігації інших державних установ	18,52 – 21,48	14,05 – 29,49
Внутрішній державний борг у національній валюті (1994 – 1996 роки)	25,22	15,57
Кредити банкам та іншим позичальникам	23,5	14,00 – 21,00

У нижченаведеній таблиці подано балансову та оцінку справедливої вартості фінансових активів, які не відображаються в консолідованому звіті про фінансовий стан Національного банку за їх справедливою вартістю:

	2015		2014	
	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість	(у мільйонах гривень)	
	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість	Балансова вартість	Розрахункова справедлива вартість
Цінні папери України в національній валюті:				
облігації внутрішньої державної позики	397 824	394 795	311 565	304 121
облігації інших державних установ	2 265	2 085	5 052	4 809
в іноземній валюті:				
ОЗДП, номіновані в доларах США	–	–	1 932	1 330
ОЗДП, номіновані в євро	–	–	1 544	1 053
Усього цінних паперів України, які не відображаються за справедливою вартістю	400 089	396 880	320 093	311 313
Внутрішній державний борг	2 091	1 014	2 180	1 431
Кредити банкам та іншим позичальникам	65 236	61 705	81 573	78 673

36 Справедлива вартість фінансових активів та зобов'язань (продовження)

Беручи до уваги, що розрахунки оціночної справедливої вартості ґрунтуються на певних припущеннях, слід урахувувати те, що надана інформація може не повністю відображати вартість, яка може бути реалізована.

Справедлива вартість фінансових інструментів за рівнями її оцінки розподілялася таким чином:

	2015			2014		
	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3	Рівень 1	Рівень 2	Рівень 3
<i>(у мільйонах гривень)</i>						
Активи, які оцінені за справедливою вартістю:						
Кошти та депозити в іноземній валюті (ф'ючерси)	11	–	–	7	–	–
Цінні папери нерезидентів, які обліковуються за справедливою вартістю	171 489	–	121	87 997	–	121
Цінні папери України, що обліковуються за справедливою вартістю: у національній валюті						
облігації внутрішньої державної позики	–	1 260	–	–	9 254	–
в іноземній валюті						
облігації внутрішньої державної позики, номіновані в доларах США	–	765	–	–	1 427	–
ОЗДП, номіновані в доларах США	1 982	–	–	–	–	–
державні деривативи	418	–	–	–	–	–
Активи, справедлива вартість яких розкривається:						
Цінні папери України в національній валюті:						
облігації внутрішньої державної позики	–	394 795	–	–	32 802	271 319
облігації інших державних установ	–	–	2 085	–	2 763	2 046
в іноземній валюті:						
ОЗДП, номіновані в доларах США	–	–	–	1 330	–	–
ОЗДП, номіновані в євро	–	–	–	1 053	–	–
Внутрішній державний борг	–	–	1 014	–	–	1 431
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	–	61 705	–	–	78 673

У 2015 році не відбувалося суттєвих переведень фінансових інструментів між першим і другим рівнями оцінки справедливої вартості. Національний банк вважає переведення між рівнями справедливої вартості такими, що відбулися, станом на кінець звітного періоду.

За фінансовими інструментами, що оцінюються на дату звітності за справедливою вартістю та включені до третього рівня оцінки справедливої вартості, протягом 2015 та 2014 років не відбувалося змін у балансовій вартості, а також не визнавалося жодних доходів або витрат. Зміна елементів вхідних даних до обґрунтовано можливих альтернативних припущень не мала би суттєвого впливу на справедливую вартість таких інструментів станом на 31 грудня 2015 та 2014 років.

37 Подання фінансових інструментів за категоріями оцінки

Відповідно до МСФЗ 9 “Фінансові інструменти” Національний банк відносить свої фінансові активи до таких категорій: за справедливою вартістю та амортизованою собівартістю.

Усі фінансові зобов’язання Національного банку відображаються за амортизованою собівартістю.

Станом на 31 грудня 2015 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	11	126 252	126 263
Цінні папери нерезидентів	171 610	–	171 610
Авуари в СПЗ	–	212	212
Цінні папери України	4 425	400 089	404 514
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	65 236	65 236
Внутрішній державний борг	–	2 091	2 091
Внески в рахунок квоти МВФ	–	45 631	45 631
Інші фінансові активи	1 467	475	1 942
Усього фінансових активів	177 513	639 986	817 499

Станом на 31 грудня 2014 року фінансові активи розподілялися за категоріями оцінки таким чином:

	Активи, що обліковуються за справедливою вартістю	Активи, що обліковуються за амортизованою собівартістю	Усього
<i>(у мільйонах гривень)</i>			
Фінансові активи			
Кошти та депозити в іноземній валюті	7	17 331	17 338
Цінні папери нерезидентів	88 118	–	88 118
Авуари в СПЗ	–	59	59
Цінні папери України	10 681	320 093	330 774
Кредити банкам та іншим позичальникам	–	81 573	81 573
Внутрішній державний борг	–	2 180	2 180
Внески в рахунок квоти МВФ	–	31 344	31 344
Інші фінансові активи	–	963	963
Усього фінансових активів	98 806	453 543	552 349

38 Операції зі зв’язаними сторонами

Для складання цієї консолідованої фінансової звітності сторони вважаються зв’язаними, якщо вони перебувають під спільним контролем або якщо одна з них має змогу контролювати іншу чи може мати суттєвий вплив на іншу сторону під час прийняття фінансових та управлінських рішень, як зазначено в МСБО 24 “Розкриття інформації про зв’язані сторони”. Під час розгляду всіх відносин, що можуть виникати між зв’язаними сторонами, увага приділяється суті цих відносин, а не лише їх юридичній формі. До зв’язаних сторін Національного банку належать Уряд України, організації, які перебувають під контролем держави, провідний управлінський персонал тощо.

38 Операції зі зв'язаними сторонами (продовження)

Національний банк під час своєї діяльності здійснює операції зі зв'язаними сторонами. У цій примітці наводяться тільки суттєві операції зі зв'язаними сторонами. Нижче зазначено залишки за цими операціями на кінець року:

	Примітки	2015			2014		
		Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
							<i>(у мільйонах гривень)</i>
Цінні папери України	8	404 514	–	–	330 774	–	–
Кредити банкам та іншим позичальникам		25 206	–	–	34 889	–	–
Кредити Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	9	9 700	–	–	10 200	–	–
Резерв під кредити банкам та іншим позичальникам		(4 174)	–	–	(4 843)	–	–
Внутрішній державний борг	10	2 091	–	–	2 180	–	–
Інші активи		8	66	–	72	95	–
Кошти банків		7 322	–	–	5 164	–	–
Кошти державних та інших установ		42 546	352	5	13 572	180	5
Кошти Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	15	8 344	–	–	819	–	–
Зобов'язання з перерахування прибутку до розподілу до бюджету	20	38 164	–	–	61 803	–	–
Депозитні сертифікати, що емітовані Національним банком		31 748	–	–	–	–	–
Інші зобов'язання		5	–	–	5	–	–

До інших зв'язаних сторін включено залишки на рахунку Корпоративного недержавного пенсійного фонду Національного банку.

Умови вищезазначених операцій були такими:

за довгостроковими кредитами державним банкам (які включено до кредитів банкам та іншим позичальникам у вищенаведеній таблиці) станом на 31 грудня 2015 року була встановлена процентна ставка від 7,00% до 21,50% (станом на 31 грудня 2014 року – від 7,00% до 16,00%); ці кредити підлягають погашенню в термін від 1 до 5 років (станом на 31 грудня 2014 року – від 1 до 2 років);

за кредитами, наданими Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, станом на 31 грудня 2015 року була встановлена процентна ставка 12,5 %;

за коштами державних та інших установ відсотки не нараховуються;

за коштами Фонду гарантування вкладів фізичних осіб станом на 31 грудня 2015 року була встановлена процентна ставка 5,75% (станом на 31 грудня 2014 року – 5,04%);

за короткостроковими кредитами державним банкам станом на 31 грудня 2015 року операції не проводилися (станом на 31 грудня 2014 року – за операціями прямого репо з державними облігаціями України розрахунковий розмір процентної ставки встановлено від 18,40% до 19,50%);

кредити рефінансування шляхом проведення тендерів станом на 31 грудня 2015 року не надавалися (станом на 31 грудня 2014 року за кредитами рефінансування, наданими шляхом проведення тендерів була встановлена процентна ставка від 10,00% до 19,50%);

за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані державними банками на кореспондентський рахунок у Національному банку відсотки не нараховуються (примітка 14) (які включено до коштів банків у вищенаведеній таблиці) (станом на 31 грудня 2014 року за залишками коштів обов'язкових резервів, що перераховані державними банками на окремий рахунок у Національному банку була встановлена процентна ставка 4,20%).

38 Операції зі зв'язаними сторонами (продовження)

Умови операцій із внутрішнім державним боргом та цінними паперами України розкрито у відповідних примітках.

У нижченаведеній таблиці зазначено статті доходів і витрат за операціями зі зв'язаними сторонами:

	2015			2014		
	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони	Уряд та організації під контролем держави	Асоційовані компанії	Інші зв'язані сторони
	<i>(у мільйонах гривень)</i>					
Процентні доходи	54 094	–	–	30 576	–	–
Процентні витрати	(1 795)	–	–	(95)	–	–
Комісійні доходи	142	–	–	201	–	–
Інші доходи	22	4	–	90	3	–
Витрати на утримання персоналу	–	–	36	–	–	157
Інші витрати	(46)	(28)	–	(40)	(3)	–
Чисте (зменшення)/ збільшення резервів	(669)	–	–	580	–	–

Відповідно до Закону України “Про Національний банк України” послуги для Державного казначейства України надаються Національним банком безоплатно.

У 2015 році короткострокові виплати (заробітна плата) провідному управлінському персоналу становили 11,9 мільйона гривень (у 2014 році – 12,9 мільйона гривень). Сальдо заборгованості за виданими управлінському персоналу кредитами станом на 31 грудня 2015 року становить 1 мільйон гривень (станом на 31 грудня 2014 року – 1 мільйон гривень). Ці кредити є непростроченими і незнеціненими.

39 Вибуття дочірніх компаній

У березні 2015 році відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 18 березня 2015 року № 247-р “Про передачу Міністерству інформаційної політики повноважень з управління корпоративними правами держави щодо товариства з обмеженою відповідальністю “Банківське телебачення” повноваження з управління корпоративними правами держави щодо ТОВ “Банківське телебачення” безоплатно передано Міністерству інформаційної політики.

У вересні 2015 року відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 24 червня 2015 року № 666-р “Про передачу цілісних майнових комплексів вищих навчальних закладів до сфери управління Міністерства освіти і науки” Національний банк безоплатно передав до сфери управління Міністерства освіти і науки Українську Академію банківської справи (м. Суми) та Університет банківської справи (м. Київ).

Активи та зобов'язання дочірніх компаній на дату вибуття подані таким чином:

	Суми, визнані станом на дату вибуття <i>(у мільйонах гривень)</i>		
	ТОВ “Банківське телебачення”	Академія банківської справи (м. Суми) та Університету банківської справи (м. Київ)	Усього
Активи			
Основні засоби та нематеріальні активи	39	802	841
Інші активи	25	51	76
Зобов'язання	(2)	(989)	(991)
Чисті активи, які вибули	62	(136)	(74)

39 Вибуття дочірніх компаній (продовження)

Вартість основних засобів та нематеріальних активів не включає коригування амортизації в сумі 5 мільйонів гривень, що здійснювалася з метою приведення у відповідність до облікової політики Національного банку (примітка 12).

До суми інших зобов'язань включена сума внутрішньогрупових зобов'язань перед Національним банком у сумі 958 мільйонів гривень, яка вибула у зв'язку із безоплатним передаванням в управління іншого розпорядника державних коштів.

Суми доходів та витрат, грошових коштів та їх еквівалентів та руху грошових коштів від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності дочірніх компаній Національного банку, які вибули, не є суттєвими за відповідні періоди 2015 року.

Результат від вибуття дочірніх компаній склав 879 мільйонів гривень та був визнаний у капіталі Національного банку як зміна Загальних та інших резервів.

40 Розкриття значних сум за статтями активів і зобов'язань

Станом на 31 грудня 2015 року 51% (станом на 31 грудня 2014 року – 61%) від загальної суми консолідованих активів Національного банку (за винятком квоти МВФ) становила заборгованість Уряду України за наданими кредитами та державними цінними паперами України, 12% (станом на 31 грудня 2014 року – 7%) становили купонні облігації уряду США, 3% (станом на 31 грудня 2014 року – 3%) – купонні облігації уряду Великобританії та інших держав ЄС та 8% (станом на 31 грудня 2014 року – 15%) – кредити, надані українським банкам та іншим позичальникам.

Станом на 31 грудня 2015 року 45% (станом на 31 грудня 2014 року – 65%) від загальної суми консолідованих зобов'язань (за винятком векселів на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти) становили банкноти та монети в обігу, 5% (станом на 31 грудня 2014 року – 6%) – кошти банків, 5% (станом на 31 грудня 2014 року – 0%) – кредити отримані, 19% (станом на 31 грудня 2014 року – 7%) – зобов'язання перед МВФ за винятком векселів на користь МВФ зі сплати внеску в рахунок квоти.

41 Події, що відбулися після звітної дати

У лютому 2016 року Україна збільшила квоту в Міжнародному валютному фонді на 639,8 мільйона СПЗ – до 2 011,8 мільйона СПЗ.

8 квітня 2016 року
м. Київ, Україна